

Ministerie van Economische Zaken
en Klimaat

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

10.2.e

Per e-mail: 10.2.e

Directoraat-generaal Klimaat
en Energie
Directie Warmte en Ondergrond

Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Overheidsidentificatienr
00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)
F 070 378 6100 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/ezk

Behandeld door

10.2.e
10.2.e@minezk.nl

Ons kenmerk
DGKE-WO / 21051588

Bijlagen
3

Datum **12 april 2021**

Betreft Besluit op Wob-verzoek d.d. 26 oktober 2020 inzake de planvorming,
de bouw of de exploitatie van windturbines, alsook de bezwaren
daartegen

Geachte 10.2.e,

In uw brief van 24 oktober 2020, ontvangen op 26 oktober 2020, heeft u met een beroep op de Wet openbaarheid van bestuur (hierna: Wob) informatie verzocht over de planvorming, de bouw of de exploitatie van windturbines, alsook de bezwaren daartegen.

U vraagt kopieën van alle documenten die gaan over of betrekking hebben op de planvorming, de bouw of de exploitatie van windturbines, alsook de bezwaren daartegen én die bovendien in één van de volgende categorieën vallen:

- Categorie 1: In de documenten wordt tevens melding gemaakt van één of meer van de volgende namen van groeperingen of organisaties:
 - a. NederWind;
 - b. Democratisch Energie Initiatief
 - c. Clintel
 - d. Platform Storm
 - e. Tegenwind Veenkoloniën
 - f. Stichting Wind van Voren
- Categorie 2: In de documenten wordt verwezen naar de volgende uitspraken van het Europees Hof en/of de mogelijke gevolgen van die uitspraken:
 - o zaak inzake windmolens Vlaams Gewest (bron ECLI: EU: C: 2020: 503), uitspraak 25-6-2020;
 - o zaak inzake windmolens Waals Gewest (bron ECLI: EU: C: 2016: 816), uitspraak 27-10-2016, ook wel genoemd "de zaak d'Oultremont";
- Categorie 3: In de documenten wordt verwezen naar het Kort Geding inzake windpark De Drentse Monden en Oostermoer, dat diende op 8 oktober 2020 bij de rechtbank in Assen en waarin uitspraak volgde op 22 oktober 2020.

Procedure

De ontvangst van uw verzoek is schriftelijk bevestigd bij brief van 11 november 2020, kenmerk DGKE / 20280453. In deze brief is tevens de beslistermijn met vier weken verdaagd tot 21 december 2020.

Tussen 26 oktober 2020 en 21 december 2020 heeft u twee keer contact gehad met een medewerker van mijn ministerie, te weten 10.2.e, over de (voortgang van de) Wob-procedure.

Over de behandeling van uw Wob-verzoek is met u overeengekomen dat de beslistermijn wordt opgeschort vanwege het vragen van zienswijzen aan derde belanghebbenden. Op 15 januari 2021 heeft 10.2.e van mijn ministerie telefonisch contact met u gehad. In dit telefoongesprek is met u besproken dat meer tijd nodig is voor de behandeling van uw verzoek en dat gestreefd wordt om voor 1 maart 2021 beslissing op uw verzoek te nemen. Op 25 februari 2021 heeft 10.2.e van mijn ministerie u telefonisch medegedeeld dat het nemen van een beslissing op uw verzoek voor 1 maart 2021 niet haalbaar is gebleken.

Wettelijk kader

Uw verzoek valt onder de reikwijdte van de Wob. Voor de relevante Wob-artikelen verwijs ik u naar bijlage 1.

Inventarisatie documenten

Op basis van uw verzoek zijn in totaal 113 (inclusief bijlagen) documenten aangetroffen, waarvan er 106 (deels) onder het toepassingsbereik van de Wob en de reikwijdte van uw verzoek vallen. De documenten zijn opgenomen in een inventarislijst met een deel A en een deel B, die als bijlage 2 bij dit besluit is gevoegd. In dit besluit wordt verwezen naar de corresponderende nummers uit de inventarislijst waarbij tevens is aangegeven of het om een document uit deel A of deel B gaat, zodat per document duidelijk is wat is besloten.

De documenten met nummers B15.a, B15.b, B15.c, B17.b en B32.a zijn reeds openbaar. De Wob is niet van toepassing op reeds openbare documenten. De vindplaats van deze documenten staat aangegeven op de inventarislijst. De documenten met nummers A11, A17, en A26 bevatten besluiten op eerdere Wob-verzoeken welke reeds voor een ieder openbaar zijn. Deze besluiten worden geanonimiseerd en met bijbehorende stukken en inventarislijsten apart aan u verstrekt.

Documenten met nummer A39, A52, A58, B15, B28 en B28.a bevatten delen met informatie die buiten de reikwijdte van uw verzoek vallen. Derhalve is deze informatie weggelaten onder de vermelding dat het deel buiten de reikwijdte valt.

Documenten met nummers B3, B13, B16, B18, B27, B29 en B30 bevatten in hun geheel informatie die buiten de reikwijdte van uw verzoek vallen, wat later in het behandelingsproces werd geconstateerd. Derhalve worden deze documenten niet verstrekt. De documenten staan wel op de inventarislijst, omdat vernummern van de documenten die wel onder de reikwijdte vallen, voor onnodige vertraging van de afhandeling van uw verzoek zou zorgen.

Processtukken

Ook zijn documenten aangetroffen die onderdeel zijn van dossiers die aan de civiele rechter of de bestuursrechter zijn voorgelegd. Het gaat bijvoorbeeld om processtukken, **zoals verweerschriften en pleitnota's**, in het kader van procedures bij de rechter over Windpark Battenoord, Windpark De Drentse Monden en Oostermoer, Windpark N33 en Windpark Oude Maas. Deze documenten betreffen processtukken. Op grond van de Wob kunnen deze processtukken niet worden opgevraagd.

Op processtukken die bij een civiele rechter berusten is artikel 29 van het Wetboek van Burgerlijke rechtsvordering (Rv) van toepassing. Artikel 29 Rv behelst een exclusieve bevoegdheid voor de griffier om een beslissing te nemen op een verzoek om afschrift van processtukken die een civiele procedure betreffen. Uit de jurisprudentie van de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State blijkt dat in artikel 29 Rv een bijzondere regeling voor openbaarmaking is vervat, die geacht moet worden een uitzondering te zijn op de Wob, en die een uitputtend karakter heeft.¹ Als deze bepaling op documenten van toepassing is, dan kan ten aanzien van diezelfde documenten niet op grond van de Wob tot openbaarmaking worden besloten.

Voor processtukken die onderdeel uitmaken van een procesdossier bij de bestuursrechter is artikel 8: 79, tweede lid, van de Algemene wet bestuursrecht (Awb) van toepassing. In de uitspraak van 17 augustus 2017 heeft de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State verduidelijkt dat de wetgever er expliciet voor heeft gekozen om enkel de mogelijkheid van een uitspraak dan wel een procesverbaal van een mondelinge uitspraak te verstrekken aan anderen dan (proces)partijen. Het inwilligen van een verzoek via de Wob aan een bestuursorgaan om overige processtukken te verkrijgen, zou afbreuk doen aan artikel 8: 79, tweede lid, van de Awb.² Omdat over processtukken niet op grond van de Wob tot openbaarmaking kan worden besloten, zijn processtukken niet opgenomen op de inventarislijst.

Zienswijzen

U bent er over geïnformeerd dat er derde belanghebbenden zijn bij de openbaarmaking van de documenten en dat deze in de gelegenheid zijn gesteld hierover hun zienswijze te geven.

De ontvangen zienswijzen van de derde belanghebbenden heb ik in mijn belangenafweging meegenomen. Zie het onderdeel Overwegingen van dit besluit.

Besluit

Ik heb besloten deels aan uw verzoek tegemoet te komen en de informatie waarom u verzocht, opgenomen in de documenten met nummers A59, B10, B17.a en B33.b volledig openbaar te maken.

¹ ABRvS 18 februari 2004, ECLI: NL: RVS: 2004: AO3890.

² ABRvS 17 augustus 2017, ECLI: NL: RVS: 2017: 2180

Ik heb besloten de documenten met nummers A1, A2, A3, A4, A5, A6, A7, A8, A9, A10, A12, A13, A14, A15, A16, A18, A19, A20, A21, A22, A23, A24, A25, A27, A28, A29, A30, A31, A32, A33, A34, A35, A36, A37, A38, A40, A41, A42, A43, A44, A45, A46, A47, A48, A49, A51, A53, A56, A57, A60, B1, B11, B15, B17, B19, B28.a, B29.a, B33.a en B35, voor zover deze documenten onder de reikwijdte van uw verzoek vallen, openbaar te maken met uitzondering van de daarin vermelde persoonsgegevens. Voor de motivering verwijs ik naar het onderdeel "Overwegingen" van dit besluit.

Ik heb besloten (een deel van) de door u gevraagde informatie opgenomen in de documenten met nummers A39.a, A50, A52, A54, A55, A58, B1.a, B2, B4, B5, B6, B7, B8, B9, B12, B14, B16.a, B20, B21, B22, B23, B23.a, B24, B24.a, B25, B26, B27.a, B28, B31, B32, B33, B34 en B36 niet openbaar te maken. Voor de motivering verwijs ik naar het onderdeel "Overwegingen" van dit besluit.

Overwegingen

Allereerst wil ik u wijzen op het volgende. Ingevolge artikel 3, vijfde lid, van de Wob, wordt een verzoek om informatie ingewilligd met inachtneming van het bepaalde in de artikelen 10 en 11.

Het recht op openbaarmaking op grond van de Wob dient uitsluitend het publieke belang van een goede en democratische bestuursvoering. Het komt iedere burger in gelijke mate toe. Daarom kan ten aanzien van de openbaarheid geen onderscheid worden gemaakt naar gelang de persoon of de bedoeling of belangen van de verzoeker. Bij de te verrichten belangenafweging worden dan ook betrokken het algemene belang bij openbaarmaking van de gevraagde informatie en de door de weigeringsgronden te beschermen belangen, maar niet het specifieke belang van de verzoeker.

Evenmin kent de Wob een beperkte vorm van openbaarmaking. Dit betekent dat openbaarmaking van de gevraagde documenten uitsluitend aan u op grond van de Wob niet mogelijk is. Indien ik aan u de betreffende documenten verstrek, moet ik deze ook aan anderen geven indien zij daarom verzoeken. In dat licht vinden de onderstaande belangenafwegingen dan ook plaats.

De eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer

Op grond van artikel 10, tweede lid, aanhef en onder e, van de Wob blijft verstrekking van informatie achterwege voor zover het belang daarvan niet opweegt tegen het belang dat de persoonlijke levenssfeer wordt geëerbiedigd.

In de documenten met nummers A1, A2, A3, A4, A6, A5, A7, A8, A9, A10, A12, A13, A14, A15, A16, A18, A19, A20, A21, A22, A23, A24, A25, A27, A28, A29, A30, A31, A32, A33, A34, A35, A36, A37, A38, A39, A40, A41, A42, A43, A44, A45, A46, A47, A48, A49, A50, A51, A52, A53, A54, A55, A56, A57, A58, A60, B1, B2, B9, B11, B12, B14, B15, B17, B19, B20, B21, B22, B23, B23.a, B24, B24.a, B25, B26, B28, B28.a, B29.a, B31, B32, B33, B33.a, B34 en B35 staan persoonsgegevens, zoals namen, e-mailadressen, telefoonnummers en handtekeningen. Ik ben van oordeel dat t.a.v. deze gegevens het belang dat de

persoonlijke levenssfeer wordt geëerbiedigd, zwaarder moet wegen dan het belang van openbaarheid. Ik zal daarom deze persoonsgegevens niet verstrekken.

Voor zover het de namen van ambtenaren betreft is hierbij het volgende van belang. Weliswaar kan, waar het gaat om beroepshalve functioneren van ambtenaren, slechts in beperkte mate een beroep worden gedaan op het belang van eerbiediging van hun persoonlijke levenssfeer. Dit ligt anders indien het betreft het openbaar maken van namen van ambtenaren.

Namen zijn immers persoonsgegevens en het belang van eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer kan zich tegen het openbaar maken daarvan verzetten. Daarbij is van belang dat het hier niet gaat om het opgeven van een naam aan een individuele burger die met een ambtenaar in contact treedt, maar om openbaarmaking van de naam in de zin van de Wob.

Het voorkomen van onevenredige bevoordeling of benadeling

Op grond van artikel 10, tweede lid, aanhef en onder g, van de Wob blijft verstrekking van informatie achterwege voor zover het belang daarvan niet opweegt tegen het belang van het voorkomen van onevenredige bevoordeling of benadeling van bij de aangelegenheid betrokken natuurlijke personen of rechtspersonen dan wel van derden.

Openbaarmaking van bepaalde passages uit het document met nummer A39.a, B1.a, B8, B16.a, B26 en B31 kan naar mijn oordeel leiden tot een onevenredige benadeling van de Staat en andere partijen. Uit deze passages kan namelijk informatie worden afgeleid over de procespositie van de Staat en de procespositie van andere partijen in lopende gerechtelijke procedures. De betreffende informatie zou in deze procedures ten nadele van de Staat en/of andere procespartijen kunnen worden aangewend. Ik ben van oordeel dat het belang van het voorkomen van een onevenredige benadeling van de Staat en andere partijen met het oog op hun procespositie in deze gerechtelijke procedures zwaarder moet wegen dan het belang van openbaarheid. Om die reden maak ik passages in de genoemde documenten niet openbaar.

De documenten B4, B5, B6 en B7 zijn opgesteld door een derde partij in het kader van een gerechtelijke procedure. In dit document zijn opmerkingen van een ambtenaar van mijn ministerie geplaatst door middel van een opmerkingen-functie in het programma Acrobat Reader. Uit deze opmerkingen kan informatie worden afgeleid over de procespositie van de Staat en van andere partijen in lopende gerechtelijke procedures. Deze opmerkingen maak ik niet openbaar, omdat openbaarmaking daarvan deze procespositie van de Staat en andere partijen onevenredig kan benadelen. Ik ben van oordeel dat het belang van het voorkomen van een onevenredige benadeling van de Staat en andere partijen met het oog op hun procespositie in deze gerechtelijke procedures zwaarder moet wegen dan het belang van openbaarheid. Omdat deze opmerkingen niet zichtbaar zijn in de tekst van het document, treft u in deze documenten geen teksten aan die op grond van artikel 10, tweede lid, aanhef en onder g, van de Wob zijn gelakt.

Persoonlijke beleidsopvattingen in een stuk voor intern beraad

Artikel 11, eerste lid, van de Wob bepaalt dat in geval van een verzoek om informatie uit documenten, opgesteld ten behoeve van intern beraad, geen informatie wordt verstrekt over daarin opgenomen persoonlijke beleidsopvattingen.

Uit de wetsgeschiedenis blijkt dat onder het begrip “documenten opgesteld ten behoeve van intern beraad” onder meer moeten worden begrepen: nota’s van ambtenaren en hun politieke en ambtelijk leidinggevenden, correspondentie tussen de onderdelen van een ministerie en tussen ministeries onderling, concepten van stukken, agenda’s, notulen, samenvattingen en conclusies van interne besprekingen en rapporten van ambtelijke adviescommissies. Ten aanzien van deze stukken moet van de bedoeling om ze als stukken voor intern beraad beschouwd te zien, uitdrukkelijk blijken of men moet deze bedoeling redelijkerwijs kunnen vermoeden. Deze beperking op de informatieverplichting is in de Wob opgenomen omdat een ongehinderde bijdrage van ambtenaren en van hen die van buiten bij het intern beraad zijn betrokken bij de beleidsvorming en -voorbereiding gewaarborgd moet zijn.

Zij moeten in alle openhartigheid onderling en met bewindspersonen kunnen communiceren. Staatsrechtelijk zijn slechts de standpunten die het bestuursorgaan voor zijn rekening wil nemen relevant.

Onder persoonlijke beleidsopvattingen worden verstaan: meningen, opinies, commentaren, voorstellen, conclusies met de daartoe aangevoerde argumenten.

De documenten met nummers A50, A52, A54, A55, A58, B1.a, B2, B9, B12, B14, B16.a, B20, B21, B22, B23, B23.a, B24, B24.a, B25, B26, B27.a, B28, B32, B33, B34 en B36 zijn opgesteld ten behoeve van intern beraad en bevatten persoonlijke beleidsopvattingen. Het betreffen meningen en inschattingen van ambtenaren over de gevolgen of mogelijke uitkomsten van verschillende procedures en rechterlijke uitspraken en de overwegingen van ambtenaren ten aanzien van de standpunten van andere partijen.

Ik acht het niet in het belang van een goede en democratische bestuursvoering indien de standpunten van ambtenaren zelfstandig worden betrokken in de publieke discussie. Ik zie dan ook geen aanleiding om met toepassing van artikel 11, tweede lid, van de Wob in niet tot personen herleidbare vorm informatie te verstrekken over deze persoonlijke beleidsopvattingen. De persoonlijke beleidsopvattingen die zijn opgenomen in de genoemde documenten maak ik derhalve niet openbaar.

Voor zover er ook feitelijke informatie in passages met persoonlijke beleidsopvattingen staat, is die informatie zodanig verweven met de persoonlijke beleidsopvattingen dat die daar niet los van kan worden gezien. Ik heb daarom besloten dergelijke passages in het geheel te weigeren.

Het is vaste rechtspraak dat ook documenten van derden die niet tot de kring van de overheid behoren en correspondentie met deze derden, moeten worden aangemerkt als documenten die zijn opgemaakt ten behoeve van intern beraad,

indien deze documenten met dat oogmerk zijn opgesteld en de derde geen eigen belang heeft bij het interne beraad.

De documenten met nummers B21, B22, B23, B23.a, B24, B24.a, B25 en B32 betreffen emailwisselingen met de Landsadvocaat in het kader van gerechtelijke procedures. Deze documenten zijn derhalve opgemaakt ten behoeve van intern beraad en bevatten persoonlijke beleidsopvattingen. Deze documenten maak ik geheel niet openbaar.

Het document met nummer B9 is opgesteld door een externe partij in het kader van een gerechtelijke procedure. Deze externe partij heeft in deze procedure een decentrale overheid vertegenwoordigd en dit document is dan ook opgesteld ten behoeve van intern beraad. In dit document zijn opmerkingen van een ambtenaar van mijn ministerie geplaatst door middel van een opmerkingen-functie in het programma Acrobat Reader. Deze opmerkingen kwalificeren naar mijn mening als persoonlijke beleidsopvattingen. Deze opmerkingen maak ik niet openbaar. Omdat deze opmerkingen niet zichtbaar zijn in de tekst van het document, treft u in dit document geen teksten aan die op grond van artikel 11, eerste lid, van de Wob zijn gelakt.

Wijze van openbaarmaking

De documenten die met dit besluit gedeeltelijk openbaar worden gemaakt treft u bij dit besluit in kopie aan.

Dit besluit en de stukken die met dit besluit voor een ieder openbaar worden, worden geanonimiseerd op www.rijksoverheid.nl geplaatst.

Een afschrift van dit besluit zend ik aan belanghebbenden.

Hoogachtend,

De Minister van Economische Zaken en Klimaat,

10.2.e

Een belanghebbende die bezwaar heeft tegen de weigering om informatie openbaar te maken kan binnen zes weken na de dag waarop dit is bekend gemaakt een bezwaarschrift indienen. Het bezwaarschrift moet door de indiener zijn ondertekend en bevat ten minste zijn naam en adres, de dagtekening, een omschrijving van het besluit waartegen het bezwaar is gericht en de gronden waarop het bezwaar rust. Dit bezwaarschrift moet worden gericht aan: de Minister van Economische Zaken en Klimaat, directie Wetgeving en Juridische Zaken, Postbus 20401, 2500 EK 's-Gravenhage. Dit besluit is verzonden op de in de aanhef vermelde datum.

Bijlage 1 – Relevante artikelen uit de Wob

Artikel 1

In deze wet en de daarop berustende bepalingen wordt verstaan onder:

- a. document: een bij een bestuursorgaan berustend schriftelijk stuk of ander materiaal dat gegevens bevat;
- b. bestuurlijke aangelegenheid: een aangelegenheid die betrekking heeft op beleid van een bestuursorgaan, daaronder begrepen de voorbereiding en de uitvoering ervan;
- c. intern beraad: het beraad over een bestuurlijke aangelegenheid binnen een bestuursorgaan, dan wel binnen een kring van bestuursorganen in het kader van de gezamenlijke verantwoordelijkheid voor een bestuurlijke aangelegenheid;
- d. niet-ambtelijke adviescommissie: een van overheidswege ingestelde instantie, met als taak het adviseren van een of meer bestuursorganen en waarvan geen ambtenaren lid zijn, die het bestuursorgaan waaronder zij ressorteren adviseren over de onderwerpen die aan de instantie zijn voorgelegd. Ambtenaren, die secretaris of adviserend lid zijn van een adviesinstantie, worden voor de toepassing van deze bepaling niet als leden daarvan beschouwd;
- e. ambtelijke of gemengd samengestelde adviescommissie: een instantie, met als taak het adviseren van één of meer bestuursorganen, die geheel of gedeeltelijk is samengesteld uit ambtenaren, tot wier functie behoort het adviseren van het bestuursorgaan waaronder zij ressorteren over de onderwerpen die aan de instantie zijn voorgelegd;
- f. persoonlijke beleidsopvatting: een opvatting, voorstel, aanbeveling of conclusie van een of meer personen over een bestuurlijke aangelegenheid en de daartoe door hen aangevoerde argumenten;
- g. milieu-informatie: hetgeen daaronder wordt verstaan in artikel 19.1a van de Wet milieubeheer;
- h. hergebruik: het gebruik van informatie die openbaar is op grond van deze of een andere wet en die is neergelegd in documenten berustend bij een overheidsorgaan, voor andere doeleinden dan het oorspronkelijke doel binnen de publieke taak waarvoor de informatie is geproduceerd;
- i. overheidsorgaan:
 - 1°. een orgaan van een rechtspersoon die krachtens publiekrecht is ingesteld, of
 - 2°. een ander persoon of college, met enig openbaar gezag bekleed.

Artikel 3

1. Een ieder kan een verzoek om informatie neergelegd in documenten over een bestuurlijke aangelegenheid richten tot een bestuursorgaan of een onder verantwoordelijkheid van een bestuursorgaan werkzame instelling, dienst of bedrijf.
2. De verzoeker vermeldt bij zijn verzoek de bestuurlijke aangelegenheid of het daarop betrekking hebbend document, waarover hij informatie wenst te ontvangen.
3. De verzoeker behoeft bij zijn verzoek geen belang te stellen.

4. Indien een verzoek te algemeen geformuleerd is, verzoekt het bestuursorgaan de verzoeker zo spoedig mogelijk om zijn verzoek te preciseren en is het hem daarbij behulpzaam.

5. Een verzoek om informatie wordt ingewilligd met inachtneming van het bepaalde in de artikelen 10 en 11.

Artikel 6

1. Het bestuursorgaan beslist op het verzoek om informatie zo spoedig mogelijk, doch uiterlijk binnen vier weken gerekend vanaf de dag na die waarop het verzoek is ontvangen.

2. Het bestuursorgaan kan de beslissing voor ten hoogste vier weken verdagen. Van de verdaging wordt voor de afloop van de eerste termijn schriftelijk gemotiveerd mededeling gedaan aan de verzoeker.

3. Onverminderd artikel 4:15 van de Algemene wet bestuursrecht wordt de termijn voor het geven van een beschikking opgeschort gerekend vanaf de dag na die waarop het bestuursorgaan de verzoeker mededeelt dat toepassing is gegeven aan artikel 4:8 van de Algemene wet bestuursrecht, tot de dag waarop door de belanghebbende of belanghebbenden een zienswijze naar voren is gebracht of de daarvoor gestelde termijn ongebruikt is verstreken.

4. Indien de opschorting, bedoeld in het derde lid, eindigt, doet het bestuursorgaan daarvan zo spoedig mogelijk mededeling aan de verzoeker, onder vermelding van de termijn binnen welke de beschikking alsnog moet worden gegeven.

5. Indien het bestuursorgaan heeft besloten informatie te verstrekken, wordt de informatie verstrekt tegelijk met de bekendmaking van het besluit, tenzij naar verwachting een belanghebbende bezwaar daar tegen heeft, in welk geval de informatie niet eerder wordt verstrekt dan twee weken nadat de beslissing is bekendgemaakt.

6. Voor zover het verzoek betrekking heeft op het verstrekken van milieu-informatie:

- a. bedraagt de uiterste beslistermijn in afwijking van het eerste lid twee weken indien het bestuursorgaan voornemens is de milieu-informatie te verstrekken terwijl naar verwachting een belanghebbende daar bezwaar tegen heeft;
- b. kan de beslissing slechts worden verdaagd op grond van het tweede lid, indien de omvang of de gecompliceerdheid van de milieu-informatie een verlenging rechtvaardigt;
- c. zijn het derde en vierde lid niet van toepassing.

Artikel 7

1. Het bestuursorgaan verstrekt de informatie met betrekking tot de documenten die de verlangde informatie bevatten door:

- a. kopie ervan te geven of de letterlijke inhoud ervan in andere vorm te verstrekken,
- b. kennisneming van de inhoud toe te staan,
- c. een uittreksel of een samenvatting van de inhoud te geven, of
- d. inlichtingen daaruit te verschaffen.

2. Het bestuursorgaan verstrekt de informatie in de door de verzoeker verzochte vorm, tenzij:

- a. het verstrekken van de informatie in die vorm redelijkerwijs niet gevegd kan worden;
 - b. de informatie reeds in een andere, voor de verzoeker gemakkelijk toegankelijke vorm voor het publiek beschikbaar is.
3. Indien het verzoek betrekking heeft op milieu-informatie als bedoeld in artikel 19.1a, eerste lid, onder b, van de Wet milieubeheer, verstrekt het bestuursorgaan, zo nodig, en indien deze informatie voorhanden is, tevens informatie over de methoden die zijn gebruikt bij het samenstellen van eerstbedoelde informatie.

Artikel 10

1. Het verstrekken van informatie ingevolge deze wet blijft achterwege voor zover dit:

- a. de eenheid van de Kroon in gevaar zou kunnen brengen;
 - b. de veiligheid van de Staat zou kunnen schaden;
 - c. bedrijfs- en fabricagegegevens betreft, die door natuurlijke personen of rechtspersonen vertrouwelijk aan de overheid zijn meegedeeld;
 - d. persoonsgegevens betreft als bedoeld in de artikelen 9, 10 en 87 van de Algemene verordening gegevensbescherming, tenzij de verstrekking kennelijk geen inbreuk op de persoonlijke levenssfeer maakt.
2. Het verstrekken van informatie ingevolge deze wet blijft eveneens achterwege voor zover het belang daarvan niet opweegt tegen de volgende belangen:
- a. de betrekkingen van Nederland met andere staten en met internationale organisaties;
 - b. de economische of financiële belangen van de Staat, de andere publiekrechtelijke lichamen of de in artikel 1a, onder c en d, bedoelde bestuursorganen;
 - c. de opsporing en vervolging van strafbare feiten;
 - d. inspectie, controle en toezicht door bestuursorganen;
 - e. de eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer;
 - f. het belang, dat de geadresseerde erbij heeft als eerste kennis te kunnen nemen van de informatie;
 - g. het voorkomen van onevenredige bevoordeling of benadeling van bij de aangelegenheid betrokken natuurlijke personen of rechtspersonen dan wel van derden.
3. Het tweede lid, aanhef en onder e, is niet van toepassing voorzover de betrokken persoon heeft ingestemd met openbaarmaking.
4. Het eerste lid, aanhef en onder c en d, het tweede lid, aanhef en onder e, en het zevende lid, aanhef en onder a, zijn niet van toepassing voorzover het milieu-informatie betreft die betrekking heeft op emissies in het milieu. Voorts blijft in afwijking van het eerste lid, aanhef en onder c, het verstrekken van milieu-informatie uitsluitend achterwege voorzover het belang van openbaarmaking niet opweegt tegen het daar genoemde belang.
5. Het tweede lid, aanhef en onder b, is van toepassing op het verstrekken van milieu-informatie voor zover deze handelingen betreft met een vertrouwelijk karakter.
6. Het tweede lid, aanhef en onder g, is niet van toepassing op het verstrekken van milieu-informatie.

7. Het verstrekken van milieu-informatie ingevolge deze wet blijft eveneens achterwege voorzover het belang daarvan niet opweegt tegen de volgende belangen:

- a. de bescherming van het milieu waarop deze informatie betrekking heeft;
- b. de beveiliging van bedrijven en het voorkomen van sabotage.

8. Voorzover het vierde lid, eerste volzin, niet van toepassing is, wordt bij het toepassen van het eerste, tweede en zevende lid op milieu-informatie in aanmerking genomen of deze informatie betrekking heeft op emissies in het milieu.

Artikel 11

1. In geval van een verzoek om informatie uit documenten, opgesteld ten behoeve van intern beraad, wordt geen informatie verstrekt over daarin opgenomen persoonlijke beleidsopvattingen.
2. Over persoonlijke beleidsopvattingen kan met het oog op een goede en democratische bestuursvoering informatie worden verstrekt in niet tot personen herleidbare vorm. Indien degene die deze opvattingen heeft geuit of zich erachter heeft gesteld, daarmee heeft ingestemd, kan de informatie in tot personen herleidbare vorm worden verstrekt.
3. Met betrekking tot adviezen van een ambtelijke of gemengd samengestelde adviescommissie kan het verstrekken van informatie over de daarin opgenomen persoonlijke beleidsopvattingen plaatsvinden, indien het voornemen daartoe door het bestuursorgaan dat het rechtstreeks aangaat aan de leden van de adviescommissie voor de aanvang van hun werkzaamheden kenbaar is gemaakt.
4. In afwijking van het eerste lid wordt bij milieu-informatie het belang van de bescherming van de persoonlijke beleidsopvattingen afgewogen tegen het belang van openbaarmaking. Informatie over persoonlijke beleidsopvattingen kan worden verstrekt in niet tot personen herleidbare vorm. Het tweede lid, tweede volzin, is van overeenkomstige toepassing.

Bijlage 2 – Inventarislijst

Deel A

Nummer	Datum	Soort document	Onderwerp	Beoordeling	Wob	Afzender	Ontvanger
1.	2011-11-16	Brief	Brief over afspraak met Platform Storm mbt doornemen procedure inzake windmolenpark	Deels openbaar	10.2.e	Stichting Platform Storm	EZK
2.	2012-02-24	Brief	Brief over verzoek om LFG onderzoek mbt plaatsen bouwen van windturbines in provincie Groningen en Drenthe	Deels openbaar	10.2.e	Tegenwind Veenkoloniën	EZK
3.	2015-09-24	Brief	Windpark DMOM	Deels openbaar	10.2.e	EZK	Stichting Platform Storm
4.	2015-10-14	Brief	Windpark DMOM	Deels openbaar	10.2.e	EZK	Stichting Platform Storm
5.	2016-01-22 -	Brief	WOB-verzoek tot verstrekking planschadeovereenkomst	Deels openbaar	10.2.e	Stichting Platform Storm	EZK
6.	2016-02-02 -	Brief	Brief inzake Ontvangstbevestiging Wob-verzoek van Platform Storm	Deels openbaar	10.2.e	EZK	Stichting Platform Storm
7.	2016-02-10 -	Brief	Brief aan Platform Strom inzake Opschorting beslistermijn	Deels openbaar	10.2.e	EZK	Stichting Platform Storm

			Wob verzoek Stichting Platform Storm				
8.	2016-02-25 -	Nota	Nota Wob- verzoek Stichting Platform Storm	Deels openbaar	10.2.e	EZK	EZK
9.	2016-03-01 -	Brief	Brief aan Platform Storm Verdaging inzake uw Wob-verzoek	Deels openbaar	10.2.e	EZK	Stichting Platform Storm
10.	2016-03-21 -	Brief	WOB verzoek Stichting Platform Storm over inzage mbt realisatie windplan De Drentse Monden	Deels openbaar	10.2.e	Stichting Platform Storm	EZK
11.	2016-04-01 -	Brief	Besluit Wob-verzoek Stichting Platform Storm	Reeds openbaar (geanonimisee rd besluit wordt apart verstrekt)		EZK	Stichting Platform Storm
12.	2016-04-13 16.16 -	E-mail	DOMUS- 16060555	Deels openbaar	10.2.e	EZK Stichting Platform Storm	EZK Stichting Platform Storm
13.	2016-04-14 -	Brief	STUK RETOUR BEWINDSPERSO ON Nota overhandigen zienswijzen en handtekening door Platform Storm	Deels openbaar	10.2.e	EZK	EZK
14.	2016-04-15 -	Brief	Ontvangstbeves tiging en verdaging Wob-verzoek van 24 maart 2016	Deels openbaar	10.2.e	EZK	Stichting Platform Storm

15.	2016-05-12 -	Brief	Nota Wob-verzoek Platform Storm dd 21 maart 2016 inzake Windpark De Drentse Monden-Oostermoer	Deels openbaar	10.2.e	EZK	EZK
16.	2016-05-12 -	Brief	FAX (11 pagina's) ontvangen van +31592430434 op 13-5-2016 1855	Deels openbaar	10.2.e	Stichting Platform Storm	EZK
17.	2016-05-19 -	Brief	Besluit van Wob-verzoek van 21 maart 2016 inzake Windpark De Drentse Monden-Oostermoer	Reeds openbaar (geanonimiseerd besluit wordt apart verstrekt)		EZK	Stichting Platform Storm
18.	2016-05-20 -	Brief	SPS-ontvangstbevestiging bezwaarschrift	Deels openbaar	10.2.e	EZK	Stichting Platform Storm
19.	2016-06-23 -	Brief	SPS-uitnodiging hoorzitting	Deels openbaar	10.2.e	EZK	Stichting Platform Storm
20.	2016-08-02 -	Brief	WOB-verzoek Tegenwind Veenkoloniën inzake afspraken en toezeggingen ihkv ontwikkelen en	Deels openbaar	10.2.e	Tegenwind Veenkoloniën	EZK

			realiseren windparken				
21.	2016-08-04 -	Brief	Beslissing op het bezwaar van Stichting Platform Storm	Deels openbaar	10.2.e	EZK	EZK
22.	2016-08-12 -	Brief	Ontvangstbeve- stiging Wob- verzoek van 2 augustus 2016	Deels openbaar	10.2.e	EZK	Tegenwind Veenkoloniën
23.	2016-08-15 -	Brief	Beslissing op bezwaar	Deels openbaar	10.2.e	EZK	Stichting Platform Storm
24.	2016-08-26 -	Brief	Verdaging Wob- verzoek van 2 augustus 2016	Deels openbaar	10.2.e	EZK	Tegenwind Veenkoloniën
25.	2016-09-20 15.14.22 -	E-mail	Akkoord DC met WOB-verzoek Tegenwind Veenkoloniën 2 augustus 2016	Deels openbaar	10.2.e	EZK	EZK
26.	2016-09-21 -	Brief	Wob-verzoek 2 augustus 2016	Reeds openbaar (geanonimisee- rd besluit wordt apart verstrekt)		EZK	Tegenwind Veenkoloniën
27.	2016-12-13 -	Brief	Brief met afschrift uitspraak van 13 december 2016 over het beroep van Stichting Platform Storm te Nieuw-Buinen	Deels openbaar	10.2.e	Rechtbank Noord- Nederland	EZK
28.	2017-02-03 12.21 -	E-mail	DOMUS- 17020191	Deels openbaar	10.2.e	EZK	RvO EZK
29.	2017-02-06 12.23 -	E-mail	FW Veenkolonien Kanttekeningen bij MKEA rapport en SDE+	Deels openbaar	10.2.e	EZK	EZK

30.	2017-02-06 -	Brief	Veenkolonien - Kanttekeningen bij MKEA rapport en SDE+	Deels openbaar	10.2.e	Tegenwind Veenkoloniën	Tweede Kamer der Staten- Generaal
31.	2017-02-08 13.29 -	Brief	STUK DOORGESTUUR D NAAR RVO – WOB verzoek van Stichting Platform Storm over SDE+ subsidieaanvraa g	Deels openbaar	10.2.e	EZK	EZK
32.	2017-08-30 -	Brief	Wp DMOM – Platform Storm – doorzenden nader stuk	Deels openbaar	10.2.e	EZK	Stichting Platform Storm
33.	2017-11-08 -	Brief	Brief met mededeling uitspraak over het beroep van Stichting Platform Storm te Nieuw-Buinen met zaaknummer LEE 16 3802	Deels openbaar	10.2.e	Rechtbank Noord- Nederland	EZK
34.	2017-11-23 -	Brief	Bijlage 1 bij de brief aan Platform Storm	Deels openbaar	10.2.e	Gemeente Borger- Odoorn	EZK
35.	2017-12-04 -	Brief	Nota beantwoording burgerbrief van Tegenwind Veenkoloniën	Deels openbaar	10.2.e	EZK	EZK
36.	2017-12-14 -	Brief	Antwoordbrief van de minister van EZK aan Tegenwind Veenkoloniën inzake het windpark De Drentse Monden en Oostermoer	Deels openbaar	10.2.e	EZK	Tegenwind Veenkoloniën

37.	2017-12-18 -	Brief	Bijlage 2 bij de brief aan Platform Storm	Deels openbaar	10.2.e	Gemeente AA en Hunze	EZK
38.	2017-12-20 -	Brief	Brief over mededeling mbt het beroep van Stichting Platform Storm te Nieuw - Buinen	Deels openbaar	10.2.e	Rechtbank Noord-Nederland	EZK
39.	2018 -11-15 -	E-mail	RE Eindconcept pleitnota D'Oultremont [PRDF-11010070] [STIBBE-Legal.FID200339]	Deels openbaar Deels Buiten Reikwijdte	10.2.e	EZK	EZK IenW Pels Rijcken Stibbe Timmermans Juridisch Advies Gaastra Advocaten
39.a	2018 -11-15 -	Bijlage	bijlage bij nieuw - RE Eindconcept pleitnota D'Oultremont [PRDF-11010070] [STIBBE-Legal.FID200339]	Deels openbaar	10.2.g	EZK	EZK IenW Pels Rijcken Stibbe Timmermans Juridisch Advies Gaastra Advocaten
40.	2019-02-14 -	Brief	Aangetekende Brief van Stichting Platform Storm met verzoek om documenten op te vragen mbt afschrift	Deels openbaar	10.2.e	Stichting Platform Storm	EZK
41.	2019-08-25 -	Brief	AANGETEKEND Brief van Stichting Platform Storm over Fase 3 vergunningen windpark De	Deels openbaar	10.2.e	Stichting Platform Storm	EZK

			Drentse Monden en Oostermoer				
42.	2019-09-04 -	Brief	Toezending stukken aan Platform Storm die zijn genoemd in het verweer DMOM 3e fase	Deels openbaar	10.2.e	EZK	Stichting Platform Storm
43.	2019-09-11 -	Brief	Brief van Stichting Platform Storm m	Deels openbaar	10.2.e	Stichting Platform Storm	EZK I & m
44.	2019-12-04 -	Brief	Burgerbrief van Stichting Platform Storm verlichting windturbine DEE 2 1 windpark De Drentse Monden en Oostermoer ILT	Deels openbaar	10.2.e	Stichting Platform Storm	EZK I & W
45.	2019-12-05 -	Brief	Uitgaande brief	Deels openbaar	10.2.e	EZK	Stichting Platform Storm
46.	2020-01-13 -	Brief	(antwoordbrief) Platform Storm verlichting windturbine DEE 2 1 en windpark De Drentse Monden en Oostermoer	Deels openbaar	10.2.e	EZK	Stichting Platform Storm
47.	2020-09-07 -	Brief	Brief van Vos en De Lange advocaten over sommatie windturbines en verzoek uiterlijk 48 uur	Deels openbaar	10.2.e	Vos & De Lange advocaten	Duurzame Energieproductie Exloërmond B.V. Windpark Oostermoer Exploitatie B.V. Pure Energie Wind B.V.
48.	2020-09-09 18.33 -	E-mail	Fwd Uitspraak Europees Hof van Justitie	Deels openbaar	10.2.e	- Provincie Drenthe - Provincie Zuid-Holland	EZK
49	2020-09-10 09.25 -	E-mail	Re Europese Hof vergunningen	Deels openbaar	10.2.e	EZK	EZK

			windpark in strijd met EU- regels				
50.	2020-09-14 09.44 -	E-mail	FW Impact van uitspraak Europees Hof d.d. 25 juni 2020 op vergunningen	Deels openbaar	10.2.e 11.1	RvO Gemeente Houten	RvO Gemeente Houten Gemeente Utrecht
51.	2020-09-14 11.28 -		RE Arrest Europees hof van Justitie - Vlaamse windturbines 2	Deels openbaar	10.2.e	Provincie Friesland EZK Provincie Zuid-Holland Provincie Gelderland	Provincie Zuid- Holland EZK RvO Provincie Flevoland Provincie Noord- Brabant Provincie Overijssel - Provincie Gelderland - Provincie Limburg - Provincie Drenthe - Provincie Zeeland - - Provincie Groningen - Provincie Utrecht - IPO - Provincie Noord- Holland - BZK
52.	2020-09-16 09.55 -	E-mail	RE Aanleveren actua voor MT+ 14 sept, Europese uitspraak	Deels openbaar Deels Buiten Reikwijdte	10.2.e 11.1	EZK	EZK
53.	2020-09-22 18.03 -	E-mail	RE 'Vergunningen windpark in strijd met Europese regels'	Deels openbaar	10.2.e	EZK NWEA IPO RvO	EZK NWEA RvO Ipo

						Provincie Overijssel	Provincie Overijssel Provincie Drenthe
54.	2020-10-09 11.25 -	E-mail	Re VERTROUWELIJ K Vlarem II	Niet openbaar	11.1	EZK	EZK
55.	2020-10-09 14.59 -	E-mail	RE Uitspraak EU-hof en kort geding windpark Drentse Monden en Oostermoer	Deels openbaar	10.2.e 11.1	EZK	EZK
56.	2020-10-12 16.53	E-mail	RE Arrest Europees hof van Justitie - Vlaamse windturbines #2 Goyerbrug	Deels openbaar	10.2.e	Provincie Utrecht EZK Provincie Drenthe Provincie Flevoland Provincie Friesland Provincie Zuid- Holland Provincie Friesland Provincie Gelderland	EZK Provincie Utrecht Provincie Drenthe Provincie Flevoland Provincie Friesland Provincie Zuid- Holland Provincie Gelderland Provincie Brabant RvO Provincie Overijssel Provincie Zeeland Provincie Limburg Provincie Groningen IPO Provincie Noord Holland BZK
57.	2020-10-13 09.16 -	E-mail	RE Arrest Europees hof van Justitie - Vlaamse windturbines	Deels openbaar	10.2.e	Provincie Gelderland RvO Provincie Groningen Provincie Friesland EZK	RvO EZK Provincie Utrecht Provincie Drenthe Provincie Flevoland Provincie Friesland

						Provincie Drenthe Provincie Flevoland Provincie Zuid-Holland	Provincie Zuid-Holland Provincie Gelderland Provincie Brabant RvO Provincie Overijssel Provincie Zeeland Provincie Limburg Provincie Groningen IPO Provincie Noord-Holland BZK
58.	2020-10-22 16.01 -	E-mail	Re Gunstige Uitspraak KG Vlare II	Deels openbaar Deels Buiten Reikwijdte	10.2.e 11.1	EZK	EZK
59.	onbekend -	Document	20-10-09 - QA hof van justitie en Hofbar	Openbaar		EZK	EZK
60.	onbekend -	Brief	Ontvangstbevestiging Wob-verzoek tot verstrekking planschadeovereenkomst	Deels openbaar	10.2.e	EZK	Stichting Platform Storm

Bijlage 2 – Inventarislijst

Deel B

Nummer	Datum	Soort document	Onderwerp	Beoordeling	Wob	Afzender	Ontvanger
1.	2016-11-10 16.15	E-mail	overleg D'Uultremont	Deels openbaar	10.2.e	EZK	EZK
1.a	2016-11-10 16.15	Document	bijlage bij overleg D'Uultremont	Deels openbaar	11.1 10.2.g	EZK	EZK
2.	2018-10-22	Document	doc bouwstenen t.b.v schriftelijke inbreng opm. RWS	Niet openbaar	10.2.e. 11.1	Ministerie van I&W	Ministerie van I&W EZK BZK Pels Rijcken Gemeente Binnemaas Gemeente Goeree- Overflakkee
3.	2018-10-30	Document	Afdelingsverslag JA BB van 30 oktober 2018	Geheel Buiten Reikwijdte		EZK LNV	EZK LNV
4.	2018-11-07	Document	2018-11-07 QA zitting MER - Definitie artikel 2 onder a van de SMB-ricEZK	Niet openbaar	10.2.g	Stibbe Advocaten EZK	EZK I&W BZK
5.	2018-11-07	Document	2018-11-07 QA zitting MER - Formele aspecten (concept) (003)EZK	Niet openbaar	10.2.g	Stibbe Advocaten EZK	EZK I&W BZK
6.	2018-11-07	Document	2018-11-07 QA zitting MER - Gevolgen van	Niet openbaar	10.2.g	Stibbe Advocaten EZK	EZK I&W BZK

			strijd met de SMB-richtlijn (c..				
7.	2018-11-13	Document	2018-11-13 QA zitting MER - Voorwaarden artikel 3 tweede lid onder a van de SMB	Niet openbaar	10.2.g	Stibbe Advocaten EZK	EZK I&W BZK
8.	2018-11-13	Document	VRAGEN EN ANTWOORDEN revTL revBB 13112018	Deels openbaar	10.2.g	I&W RWS	EZK I&W BZK RWS
9.	2018-11-14	Document	QA's t.b.v. de zitting inzake D'Oultremon arrest	Deels openbaar	10.2.e 11.1	Gaastra advocaten	Gaastra advocaten
10.	2018-11-15	Document	20181102 Br. AbRvS reactie vragen AbRvS	Openbaar		EZK	EZK
11.	2019-02-06 10.32	E-mail	- 'd Oultremont, zitting N33	Deels openbaar	10.2.e	EZK	Gemeente Goeree- Overflakkee Gaastra advocaten EZK I&W Pels Rijcken 10.2.e Timmermans Juridisch advies
12.	2020-06-25 14.39	E-mail	RE Impact van uitspraak Europees Hof d.d. 25 juni 2020 op vergunningen voor windparken in Nederland	Niet openbaar	10.2.e. 11.1	EZK	EZK
13.	2020-09-10 10.05	E-mail	Re Europese Hof vergunningen windpark in	Geheel Buiten Reikwijdte		EZK	EZK

			strijd met EU-regels				
14.	2020-09-10 12.42	E-mail	FW 'Vergunningen voor windparken zijn in strijd met Europese regels'	Deels openbaar	10.2.e 11.1	I&W EZK	EZK I&W BZK
15.	2020-09-11 09.41	E-mail	RE definitieve beslisnota	Deels openbaar Deels Buiten Reikwijdte	10.2.e	I&W BZK EZK	I&W BZK EZK
15.a	2020-09-11 09.41	Document	bijlage 1 bij RE definitieve beslisnota	Reeds openbaar Zie: https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/uitspraak-eu-hof-opsteker-voor-tegenstanders-van-windmolenparken~bd17566c/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.nl%2Furl%3Fsa%3Dt%26rc%3D%26src%3Ds%26source%3Dweb%26cd%3D%26ved%3D2ahUKEwj4-oONtaXvAhUaH0wKHeD5BsQFjAAeqQIARAD%26url%3Dhttps%253A%252F%252F		I&W BZK EZK	I&W BZK EZK

				www.volkskrant.nl%252Fnieuws-achtergrond%252Fuitspraak-eu-hof-opsteker-voor-tegenstanders-van-windmolenparken%7Ebd17566c%252F%26usg%3DAQVaw2vnD5dJ6lJ8unb061cPvn			
15.b	2020-09-11 09.41	Document	bijlage 2 bij RE definitieve beslisnota	Reeds openbaar Zie: https://www.nd.nl/nieuws/economie/991727/hof-geeft-tegenstanders-windmolens-moed		I&W BZK EZK	I&W BZK EZK
15.c	2020-09-11 09.41	Document	bijlage 3 bij RE definitieve beslisnota	Reeds openbaar Zie: https://www.telegraaf.nl/nieuws/549655844/bom-onder-alle-nederlandse-windmolenparken		I&W BZK EZK	I&W BZK EZK
16.	2020-09-16 16.22	E-mail	RE signalering niet vergeten -)	Geheel Buiten Reikwijdte		EZK	EZK
16.a	2020-09-16 16.22	Document	- bijlage 1 bij RE signalering niet vergeten -)	Deels openbaar	10.2.g 11.1	EZK	EZK
17.	2020-09-18 15.09	E-mail	FW Beroepspunten irt EHvJ	Deels openbaar	10.2.e	I&W Envir advocaten	I&W BZK EZK

			uitspraak Vlarem II - SMB-richtlijn [D100456 I19178055]			EZK Pondera consult	Gemeente Staphorst Pondera consult
17.a	2020-09-18 15.09	Document	bijlage 1 bij FW Beroepspunten irt EHvJ uitspraak Vlarem II - SMB-richtlijn [D100456 I19178055]	Openbaar		I&W Envir advocaten EZK Pondera consult	I&W BZK EZK Gemeente Staphorst Pondera consult
17.b	2020-09-18 15.09	Document	bijlage 2 bij FW Beroepspunten irt EHvJ uitspraak Vlarem II - SMB-richtlijn [D100456 I19178055]	Reeds openbaar Zie: https://www.debrauw.com/legalarticles/noticking-time-bomb-under-dutch-wind-farms/		I&W Envir advocaten EZK Pondera consult	I&W BZK EZK Gemeente Staphorst Pondera consult
18.	2020-09-24 08.29	E-mail	FW Wp DDM OM concept- dagvaarding [D100482 I19280897]	Geheel Buiten Reikwijdte		I&W Envir advocaten	I&W BZK EZK
19.	2020-09-25	Brief	AANGETEKEND Brief met verzoek van Stichting Hou Friesland Mooi besluit	Deels openbaar	10.2.e	Stichting Hou Friesland Mooi	EZK
20.	2020-10-01 18.27	E-mail	RE 20243653 m.b.t. Bhm AANGETEKEND Brief met verzoek van Stichting Hou Friesland Mooi	Deels openbaar	10.2.e 11.1	EZK	EZK

21.	2020-10-05	Document	QenA Mer Activiteitenbesluit en Activiteitenregeling (v8.0) revTL	Niet openbaar	10.2.e. 11.1	Pels Rijcken EZK	Pels Rijcken I&W BZK EZK
22	2020-10-05 15.01	Document	bijlage bij RE Gevolgen arrest HvJEU Vlarem II voor Activiteitenbesluit	Niet openbaar	10.2.e. 11.1	I&W Pels Rijcken	Pels Rijcken I&W BZK EZK
23.	2020-10-05 18.43	E-mail	RE Gevolgen arrest HvJEU Vlarem II voor Activiteitenbesluit	Niet openbaar	10.2.e. 11.1	EZK BZK I&W Pels Rijcken	EZK BZK I&W Pels Rijcken
23.a	2020-10-05 18.43	Document	bijlage bij RE Gevolgen arrest HvJEU Vlarem II voor Activiteitenbesluit	Niet openbaar	10.2.e. 11.1	EZK I&W Pels Rijcken	EZK BZK I&W Pels Rijcken
24.	2020-10-06 12.12	E-mail	RE vertrouwelijk en ten behoeve van intern beraad [BR- M.FID2295109]	Niet openbaar	10.2.e. 11.1	EZK Pels Rijcken	EZK BZK I&W Pels Rijcken
24.a	2020-10-06 12.12	E-mail	bijlage bij RE vertrouwelijk en ten behoeve van intern beraad [BR- M.FID2295109]	Niet openbaar	10.2.e. 11.1	EZK Pels Rijcken	EZK BZK I&W Pels Rijcken
25.	2020-10-09 09.07	E-mail	FW VERTROUWELIJK - terugkoppeling kort geding windmolenpark	Niet openbaar	10.2.e. 11.1	I&W Pels Rijcken	EZK BZK I&W Pels Rijcken
26.	2020-10-13 17.09	E-mail	Ter info Stand v zaken Vlarem II-arrest	Deels openbaar	10.2.e 11.1 10.2.g	EZK	EZK
27.	2020-10-14 16.42	E-mail	FW intrekkingsverzo	Geheel Buiten Reikwijdte		EZK	BZK

			ek stichting hou friesland mooi				
27.a	2020-10-14 16.42	E-mail	bijlage bij FW intrekkingsverzo ek stichting hou friesland mooi	Niet openbaar	11.1	EZK	BZK
28.	2020-10-15 11.28	E-mail	FW Post 9 oktober iz Windpark Oostpolder	Deels openbaar Deels Buiten Reikwijdte	10.2.e 11.1	EZK I&W	EZK BZK I&W
28.a	2020-10-15 11.28	Document	bijlage bij FW Post 9 oktober iz Windpark Oostpolder	Deels openbaar Deels Buiten Reikwijdte	10.2.e	10.2.e	BuZa
29.	2020-10-15 11.45	E-mail	RE Post 9 oktober iz Windpark Oostpolder	Geheel Buiten Reikwijdte		EZK I&W	EZK I&W BZK
29.a	2020-10-15 11.45 s	Document	bijlage bij RE Post 9 oktober iz Windpark Oostpolder	Deels openbaar	10.2.e	EZK	10.2.e
30.	2020-10-19 10.02	E-mail	RE even bijpraten over Vlarem	Geheel Buiten Reikwijdte		EZK	EZK
31.	2020-10-22	Nota	STUK RETOUR BEWINDSPERSO ON Uitspraak in kort geding over windpark	Deels openbaar	10.2.e 10.2.g	EZK	EZK
32.	2020-10-22 12.36	E-mail	FW Uitspraak KG Vlarem II	Niet openbaar	10.2.e 11.1	EZK Pels Rijcken I&W	EZK I&W BZK Pels Rijcken
32.a	2020-10-22 12.36	Document	bijlage bij FW Uitspraak KG Vlarem II	Reeds openbaar Zie: https://uitspraken.rechtspraak.nl/inziendocument?id=EC.LI:NL:RBNNE:2020:3583		EZK Pels Rijcken I&W	EZK I&W BZK Pels Rijcken

33.	2020-10-22 15.46	E-mail	RE Uitspraak KG Vlarem II	Deels openbaar	10.2.e 11.1	EZK Pels Rijcken I&W	EZK I&W BZK Pels Rijcken
33.a	2020-10-22 15.46	E-mail	Bijlage 1 bij RE Uitspraak KG Vlarem II	Deels openbaar	10.2.e	EZK	EZK
33.b	2020-10-22 15.46	Document	bijlage 2 bij RE Uitspraak KG Vlarem II	Openbaar		EZK	EZK
34.	2020-10-23 14.13	E-mail	RE Uitspraak in kort geding over windpark Drentse Monden en Oostermoer	Deels openbaar	10.2.e. 11.1	EZK	EZK
34.a	2020-10-23 14.13	Nota	bijlage bij RE Uitspraak in kort geding over windpark Drentse Monden en Oostermoer	Identiek aan document- nummer 31.		EZK	EZK
35.	2020-12-08	Brief	Reactie op intrekkingsverzo ek - Verzonden Brief	Deels openbaar	10.2.e	BZK	Stichting Hou Friesland Mooi
36.	onbekend	Document	Uitspraak windpark Goeroe- Overflakkee	Deels openbaar	11.1	EZK	EZK

Platform Storm

Stichting Platform Storm

10.2.e

Telefoon secretariaat: 0599-10.2.e

e-mail: 10.2.e@gmail.com

KvK: 10.2.e

Bankrekening: 1356.49.498

Betreft: afspraak met Platform Storm

Nieuw Buinen, 16-11-2011

Geachte 10.2.e,

Geruime tijd geleden sprak u de belofte uit om met Platform Storm rond de tafel te gaan om de procedure nog eens te doorlopen. Al vanaf 14 september -zie de bijlage met uw eigen email- trachten wij een concrete datum met u af te spreken maar telkens zijn er omstandigheden uwerzijds waardoor uw belofte niet verder lijkt te komen dan een intentieverklaring.

De communicatie tussen overheid en bewoners verdient tot op heden geen schoonheidsprijs en alle inspanningen van Platform Storm ten spijt begint het er op te lijken dat het ministerie geen reden onbenut laat om toch maar vooral niet in gesprek te hoeven gaan. Wat is de reden dat uw secretaresse geen datumvoorstel gestuurd, zoals beloofd in het telefoongesprek dat u eind oktober met onze voorzitter had?

Door de eindbeslissing over het windmolenpark middels de Rijkscoördinatie-regeling volledig naar zich toe te trekken heeft uw ministerie niet alleen het eindoordeel maar ook de volledige verantwoordelijkheid voor het project en daarmee ook voor de communicatie en het in contact treden met alle partijen. Neem dan ook die verantwoordelijkheid en kom uw beloften na.

Als u niet reageert blijft ons niet veel verder over dan naar andere mogelijkheden te kijken zoals bijvoorbeeld een klacht indienen bij de Nationale Ombudsman. Wij hopen uiteraard dat dit niet nodig is en zien uw voorstel met data met belangstelling tegemoet, bijvoorbeeld voor week 48, 49 of 50.

Met vriendelijke

10.2.e

Namens Stichting

10.2.e

10.2.e

Bijlage 1: email conversatie.

Bijlage 1: Email conversatie waarin Storm tracht een afspraak te krijgen met het ministerie zoals beloofd.

Op 14 september 2011 16:48 schreef 10.2.e <10.2.e @minez.nl> het volgende:

**

Geachte heer 10.2.e ,

Wij zien een voorstel met een aantal data (in oktober 2011) graag tegemoet.

Zoals telefonisch eerder met 10.2.e afgesproken komen wij dan langs om met jullie bestuur kennis te maken en het proces rondom het RCR-traject windpark "De Drentse Monden" toe te lichten.

Wellicht is het handig om telefonisch contact te hebben over onder andere de lokatie en eventueel andere zaken.

Met vriendelijke groeten,

10.2.e

T 070 10.2.e *****
F 070 10.2.e *****
M 06 10.2.e *****
E 10.2.e @minez.nl*****

Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie |**
Directoraat-Generaal voor Energie, Telecom en Markten |**
Directie Energie en Duurzaamheid | ****
Bezuidenhoutseweg 30 | 2594 AV Den Haag****
Postbus 20101 | 2500 EC Den Haag www.rijksoverheid.nl/eleni*****

From: '10.2.e' <10.2.e @gmail.com>
To: '10.2.e' <10.2.e @minez.nl>
Cc: 10.2.e <10.2.e @gmail.com>

Geachte 10.2.e ,

Na overleg met de overige bestuursleden hieronder de data waarop we kunnen overleggen;

4,5,6, 11, 18,19, 20, 25,26, 27 oktober 2011.

Lokatie: Dorpshuis, Hoofdstraat 1, Buinerveen (reservering regelen ik wel)

Andere zaken kunnen wij in ons overleg bespreken. Mijn voorkeur heeft hoe eerder hoe beter.

Met vriendelijke groet,

10.2.e

Voorzitter Stichting Platform Storm

Lange tijd geen contact vanuit het ministerie.

27 oktober 2011

Subject: Afspraak 10.2.e Ministerie EZ
From: 10.2.e <10.2.e @gmail.com>

Beste bestuursleden,

10.2.e van EZ heeft mij vanavond gebeld ivm de afspraak. Wederom was de vakantie de schuldige van geen afspraak kunnen maken. Ook had hij een auto ongeluk gehad en een hersenschudding opgelopen en waren zijn mannen druk met Windpark N33.

Afgesproken dat hij nu voor in november 2 of 3 data in de avond voorstelt en dat wij de locatie regelen.

Hij zou zijn secretaresse ons laten mailen morgen of maandag met de voorsteldata.

10.2.e

TEGENWIND VEENKOLONIËN

WINDNEE & TegenwindHunzedal & PlatformStorm & tegenwind n33

Tegenwind Veenkoloniën

Post adres: 10.2.e

10.2.e

woordvoerder Tegenwind Veenkoloniën: 10.2.e

email: 10.2.e @tegenwindhunzedal.nl

www.tegenwindveenkolonien.nl

Betreft: verzoek LFG onderzoek

Nieuw Buinen, 24-2-2012

Geachte 10.2.e,

Zoals u ongetwijfeld bekend is, bestaat het voornemen om grote aantallen windturbines te plaatsen in de provincies Groningen en Drenthe. Daarmee wordt de facto een industriële functie (de grootschalige productie van windenergie) gecombineerd met een woon- en agrarische functie.

Wij vinden dat dit project slechts doorgang kan vinden wanneer middels een solide wetenschappelijke onderbouwing aannemelijk kan worden gemaakt dat dit voor de omwonenden geen gezondheidsschade zal opleveren. Er is al onderzoek beschikbaar en meerdere studies wijzen op een negatief gezondheidseffect. Een literatuurlijst van de bij ons bekende onderzoeken uit gerenommeerde wetenschappelijke tijdschriften doen wij u hierbij toekomen. Dit mogelijk negatieve effect baart vele bewoners van genoemde gebieden grote zorgen. Wij vinden dan ook dat de initiatiefnemers en betrokken overheden de wettelijke en morele plicht hebben om gedegen onderzoek te doen naar het gezondheidseffect van windturbines op mens en dier.

Met name het laagfrequente geluid wordt in veel van de eerder genoemde onderzoeken gezien als schadelijk. Het is echter goed mogelijk om het gezondheidseffect hiervan middels prospectieve, dubbelblinde en gerandomiseerde trials te onderzoeken. Andere effecten zoals een constant bewegende horizon, lichteffecten, hoorbaar geluidsoverlast etc. zijn weliswaar niet geblindeerd te onderzoeken maar goed meetbaar en te relateren aan gemelde klachten. Dit is tot dusver op beperkte schaal gebeurd en de resultaten zijn verontrustend. Verder systematisch uitgevoerd onderzoek in reeds gerealiseerde bewoonde windindustriegebieden is noodzakelijk.

Wij roepen u dan ook op om genoemd onderzoek te laten plaatsvinden voordat u besluit tot aanleg van het windpark dan wel een dergelijk besluit te steunen.

Met vriendelijke groeten;

10.2.e

Veenkoloniën, 10.2.e (Huisarts) & 10.2.e (Acupuncturist)

aan u verzonden per email.

TEGENWIND VEENKOLONIËN

WINDNEE & *Tegenwind*Hunzedal & PlatformStorm & tegenwind n33

Een greep uit de literatuurlijst:

Wind Energy Resource Zone Board Comments:

NASA- Langley Wind-Turbine Noise Research

Epidemiologic Evidence for Health Effects from Wind Turbines, 19 juli 2011

Carl V. Phillips, PhD

Adverse health effects of industrial wind turbines: a preliminary report, juli 2011

Michael Nissenbaum MD, Jeff AraminiPhD, Chris Hanning MD

Responses of the ear to low frequency sounds, infra sound and wind turbines.

Alec N. Salt*, Timothy E. Hullar 16 juni 2010

A Summary of new evidence: Adverse health effects and industrial wind

turbines. August 2011, Carmen M.E. Krogh, BScPharm Brett S. Horner, BA, CMA

Low-frequency noise from large wind turbines.

Henrik Møllera)and Christian Sejer Pedersen Section of Acoustics, Aalborg

University, Fredrik Bajers Vej 7-B5, DK-9220 Aalborg Ø, Denmark

(Received 5 July 2010; accepted 20 December 2010)

The Society for Wind Vigilance, zie literatuurlijst!

Windturbine Syndrome & The Brain, 2010 & Wind Turbine Syndrome, A report on a Natural Experiment, 2009.

Nina Pierpont, MD, PhD

Guidelines for Community Noise. This WHO document on the *Guidelines for Community Noise* is the out come of the WHO- expert task force meeting held in London, United Kingdom, in April 1999

Mariana Alves-Pereira: **In-Home Wind Turbine Noise**

IsConductivetoVibroacousticDisease,

Second International Meeting on Wind Turbine Noise Lyon France September

20 -21 2007

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

de heer 10.2.e
Voorzitter Stichting Platform Storm
10.2.e

24 SEP 2015

Datum
Betreft windpark DMOM

**Directoraat-generaal
Energie, Telecom &
Mededinging**
Directie PD Energie uitdagingen
2020

Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Factuuradres
Postbus 16180
2500 BD Den Haag

Overheidsidentificatienr
00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/ez

Behandeld door
10.2.e
T 06 10.2.e
F 0
10.2.e@minez.nl

Ons kenmerk
DGEM-E2020 / 15135265

Uw kenmerk

Bijlage(n)

Geachte heer 10.2.e

Hierbij ontvangt u de gevraagde informatie betreffende het windpark De Drentse Monden en Oostermoer. Het betreft het inpassingsplan en het hoofdrapport van het MER.

Ik heb u de stukken losbladig aangeleverd. U kunt op deze wijze zelf zorg dragen voor evt. vermenigvuldiging voor uw achterban.

Voor de volledigheid wil ik u verwijzen naar de website van Bureau Energieprojecten (www.bureau-energieprojecten.nl) waar alle informatie digitaal beschikbaar is.

10.2.e

Bureau Energieprojecten

- 25 SEP. 2015 -

Pagina 1 van 1

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

10.2.e

Vz. Stichting Platform Storm

10.2.e

Datum - 14 OKT. 2015 -
Betreft windpark DMOM

Geachte 10.2.e ,

Hierbij ontvangt u de bijlagen behorende bij het MER windpark DMOM.

10.2.e

Bureau Energieprojecten

**Directoraat-generaal
Energie, Telecom &
Mededinging**
Directie Energie en Omgeving

Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Factuuradres
Postbus 16180
2500 BD Den Haag

Overheidsidentificatienr
00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/ez

Behandeld door

10.2.e

T 06 10.2.e

F 06

10.2.e @minez.nl

Ons kenmerk
DGETM-EO / 15145492

Uw kenmerk

Bijlage(n)

Stichting Platform Storm

10.2.e

e-mail 10.2.e n@gmail.com

KvK 10.2.e

Ministerie van Economische Zaken
t.a.v. M.C. Smallenbroek
Directeur Energie en Omgeving
Postbus 20401
2500 EK DEN HAAG

Plaats : 10.2.e
Datum : 22 januari 2016
Betreft : WOB-verzoek tot verstrekking planschadeovereenkomst

Geachte heer Smallenbroek,

Hierbij vraagt Stichting Platform Storm gevestigd te 10.2.e, u informatie te verstrekken inzake een planschadeovereenkomst tussen het Rijk en initiatiefnemers van windpark Drentse Monden en Oostermoer, Raedthuys Windenergie B.V. en Stichting Duurzame Energieproductie Exloërmond en/of grondeigenaren van de percelen aangewezen in het ontwerp inpassingsplan van windpark Drentse Monden en Oostermoer als locatie voor windturbines.

Met het oog op schadeclaims als gevolg van de geplande bouw van windpark Drentse Monden gaan wij ervan uit dat er een overeenkomst is gesloten die deze nadeel-claims distribueert onder bovengenoemde partijen. Het betreft een bestuursrechtelijke aangelegenheid en daarom vragen wij om toezending van de informatie vastgelegd in documenten dienaangaande.

Met verwijzing naar de termijn die is genoemd in artikel 6 eerste lid van de Wob, verzoek ik de gevraagde informatie uiterlijk voor 19 februari 2016 toe te zenden.

Indien u de kosten in rekening brengt voor het maken van kopieën en dergelijke, verzoek ik u mij hiervan vooraf op de hoogte te brengen. Gemakshalve kan dit telefonisch, zekerheidshalve graag per mail en schriftelijk.

Dit verzoek om openbaarheid van de planschadeovereenkomst is in elk geval begrepen, hoewel daartoe niet beperkt:

- Relevante anterieure overeenkomst, exploitatieovereenkomst (ex Afd 6.4 Wet ruimtelijke ordening), of een andere (intentie- of risicoanalyse) overeenkomst met regelingen betreffende de planschade / nadeelcompensatie opgemaakt tussen bovengenoemde partijen.
- Redelijkerwijs de zakelijke inhoud van en inlichtingen over de inhoud van de planschadeovereenkomst met bijbehorende documenten.
- Uw schriftelijk en email verkeer met de gevoerde correspondentie, notities en advisering aangaande de schadeovereenkomst.

Mocht u ter volledige afwikkeling van dit verzoek, deze informatievraag moeten doorsturen aan een ander bestuursorgaan of instantie, stellen wij een kopie op prijs en wordt dit graag in afschrift tegemoet gezien.

Vooralsnog bent u hoofdgeadresseerde van dit verzoek, zodat u geacht wordt primair verantwoordelijk te zijn voor de correcte en tijdige afhandeling ervan.

Graag ontvangen wij uw beslissing en gevraagde WOB-documenten binnen de wettelijke termijn van 4 weken. Bij wettelijke opschorting, wilt u wel tijdig kennis geven van aanvang en einde beslistermijn.

Vertrouwend op uw welwillendheid en voortvarende reactie, merken wij zekerheidshalve het niet tijdig besluiten op dit verzoek reeds nu voor alsdan aan als een fictieve weigering, waartegen bezwaar open staat. Ingevolge dwangsomregeling van artikel 4:17 Awb (met dwangsom verbeurte 1e 14 dagen van €20,- per dag, daaropvolgende 14 dagen van €30,- per dag, overige dagen van €40,- per dag), merk ik het onverhoopt uitblijven van een Wob-beslissing aan als in het in gebreke zijn om besluiten, zonodig aangezegd per 19 februari 2016.

In afwachting van uw medewerking van het gevraagde, verblijven wij

10.2.e

10.2.e

10.2.e

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

Stichting Platform Storm

T.a.v. de heer 10.2.e

10.2.e

**Directoraat-generaal
Energie, Telecom &
Mededinging**
Directie Energie en Omgeving

Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Factuuradres
Postbus 16180
2500 BD Den Haag

Overheidsidentificatienr.
00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/ez

Behandeld door
10.2.e

T 070 10.2.e
10.2.e@minez.nl

Ons kenmerk
DGETM-EO / 16015544

Uw kenmerk

Bijlage(n)

Datum - 02 FEB. 2016 -
Betreft Ontvangstbevestiging Wob-verzoek

Geachte 10.2.e,

Hierbij bevestig ik dat ik op 26 januari 2016 uw brief van 22 januari 2016 heb ontvangen. Met deze brief verzoekt u om informatie over een planschadeovereenkomst tussen het Rijk en initiatiefnemers van het windpark De Drentse Monden en Oostermoer, Raedthuys Windenergie B.V. en Stichting Duurzame Energieproductie Exloërmond en/of grondeigenaren van de percelen aangewezen in het ontwerp inpassingsplan van het windpark De Drentse Monden en Oostermoer als locatie voor windturbines.

Binnen vier weken na ontvangst van uw verzoek, dus uiterlijk 23 februari 2016, wordt uw verzoek beoordeeld en krijgt u een antwoord. Mocht de beantwoording van uw verzoek om welke reden dan ook meer tijd vergen dan vier weken, dan ontvangt u een tussenbericht.

U kunt contact opnemen met 10.2.e, emailadres 10.2.e@minez.nl indien u nog vragen heeft over de status en de termijn van afhandeling van uw verzoek.

10.2.e

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

Stichting Platform Storm
T.a.v. de 10.2.e
10.2.e

**Directoraat-generaal
Energie, Telecom &
Mededinging**
Directie Energie en Omgeving

Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Factuuradres
Postbus 16180
2500 BD Den Haag

Overheidsidentificatienr
00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/ez

Behandeld door
10.2.e

T 10.2.e
10.2.e i@minez.nl

Ons kenmerk
DGTM-EO / 16021289

Uw kenmerk

Bijlage(n)

Datum **10 FEB 2016**
Betreft Opschorting beslistermijn Wob-verzoek Stichting Platform Storm
naar aanleiding van zienswijzeprocedure

Geachte 10.2.e,

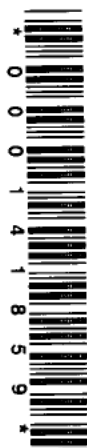
Bij brief van 22 januari 2016, ontvangen 26 januari 2016, heeft u bij mijn ministerie een verzoek ingediend als bedoeld in artikel 3, eerste lid, van de Wet openbaarheid van bestuur (hierna: Wob). Uw verzoek heeft betrekking op informatie over een planschadeovereenkomst tussen het Rijk en initiatiefnemers van het windpark De Drentse Monden en Oostermoer, Raedthuys Windenergie B.V. en Stichting Duurzame Energieproductie Exloërmond en/of grondeigenaren van de percelen aangewezen in het ontwerp inpassingsplan van het windpark De Drentse Monden en Oostermoer als locatie voor windturbines.

Enkele op het verzoek betrekking hebbende documenten bevatten gegevens die van derden afkomstig zijn/die betrekking hebben op derde(n). Op grond van artikel 4:8 van de Algemene wet bestuursrecht, stel ik de betrokken derde(n) in de gelegenheid een zienswijze te geven over de openbaarmaking van deze documenten.

Ik heb daarvoor een termijn gesteld van 2 weken vanaf heden. Op grond van artikel 6, derde lid, van de Wob schort ik de beslistermijn op.

De opschortingstermijn eindigt op de dag waarop door de betrokken derde(n) een zienswijze naar voren is gebracht of de daarvoor gestelde termijn ongebruikt is verstreken. Wanneer de opschorting eindigt, krijgt u daarvan zo spoedig mogelijk bericht. Ik zal u dan tevens op de hoogte stellen van de beslistermijn voor uw verzoek.

U kunt contact opnemen met 10.2.e i@minez.nl indien u een nadere toelichting wenst op deze brief.

**Directoraat-generaal
Energie, Telecom &
Mededinging**
Directie Energie en Omgeving

Ons kenmerk
DGTEM-EO / 16021289

Ik vertrouw erop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

10.2.e

TER ONDERTEKENING

Aan
De Hoofddirecteur Interne Organisatie en Uitvoering
mr. H.J.I.M. de Rooij

Directoraat-generaal
Energie, Telecom &
Mededinging
Directie Energie en Omgeving

Auteur
10.2.e
T 070 10.2.e
10.2.e @miniez.nl

Datum
25 februari 2016

Kenmerk
DGEM-EO / 16029945

nota

Wob-verzoek Stichting Platform Storm

Parafenroute

Digitaal akkoord 31/3

Paraaf

Paraaf

drs. J.M.C. Smallembroek
directeur Energie en Omgeving

Digitaal akkoord 25/3Digitaal akkoord 31/3Digitaal akkoord 31/3

10.2.e

10.2.e

10.2.e

WJZ

DC

BBR

Kopie aan

Bijlage(n)
diverse

Aanleiding

Op 26 januari 2016 is een Wob-verzoek ontvangen van Stichting Platform Storm. Platform Storm verzoekt om informatie over een planschadeovereenkomst tussen het Rijk en de initiatiefnemers van windpark De Drentse Monden en Oostermoer.

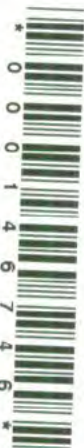
Advies

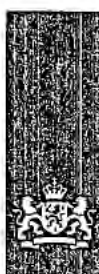
U wordt geadviseerd in te stemmen met het besluit op het Wob-verzoek en dit te ondertekenen. Het verzoek wordt deels gehonoreerd.

Toelichting

- Platform Storm vraagt om een planschadeovereenkomst tussen het Rijk en de initiatiefnemers van windpark De Drentse Monden en Oostermoer.
- Op dit moment is er nog geen planschadeovereenkomst gesloten. De initiatiefnemers hebben tot dusver een EZ-modelovereenkomst ingevuld. Op basis daarvan wordt het overleg over de planschadeovereenkomst gestart. Deze moet gereed zijn bij een definitief inpassingsplan, maar dat is daarvoor nog niet noodzakelijk.
- Dit betekent dat Platform Storm niet de gevraagde informatie ontvangt, omdat deze informatie er op dit moment nog niet is. Wel ontvangen zij de modelovereenkomst van EZ.
- Enkele op het Wob-verzoek betrekking hebbende documenten bevatten gegevens die van de initiatiefnemers afkomstig zijn. Er is derhalve aan initiatiefnemers gevraagd om een zienswijze.
- Een deel van de documenten kan niet of ten dele openbaar worden gemaakt omdat uitzonderingsgronden van de Wob daarop van toepassing zijn. Het gaat daarbij vooral om persoonsgegevens en bedrijfsvertrouwelijke informatie.
- De uiterlijke beslistermijn van dit Wob-verzoek is 3 april 2016.
- Platform Storm heeft op 21 maart 2016 een nieuw Wob verzoek ingediend en EZ reeds op voorhand in gebreke gesteld. Hierover is een passage in het besluit opgenomen (pagina 1 onder procedure 4^e alinea).
- Het is denkbaar dat Platform Storm naar aanleiding van het besluit de aandacht zoekt van de media.

Ontvangen BBR

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

Stichting Platform Storm

T.a.v. de 10.2.e

10.2.e

Directoraat-generaal

Energie, Telecom & Mededinging

Directie Energie en Omgeving

Bezoekadres

Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres

Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Factuuradres

Postbus 16180
2500 BD Den Haag

Overheidsidentificatienr

00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/ez

Behandeld door

10.2.e

T 070 10.2.e
10.2.e@minez.nl

Ons kenmerk

DGETM-EO / 16031454

Uw kenmerk

Bijlage(n)

Datum **- 01 MAART 2016 -**
Betreft Verdaging inzake uw Wob-verzoek

Geachte 10.2.e,

Bij brief van 10 februari 2016 met kenmerk DGETM-EO/16021289 heb ik u meegedeeld dat de beslistermijn aangaande uw verzoek, inzake de Wob, de dato 22 januari 2016, is opgeschort om de zienswijzeprocedure uit artikel 4:8 van de Algemene wet bestuursrecht toe te passen.

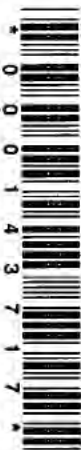
Hierbij meld ik u dat de opschorting op 23 februari 2016 is geëindigd.

In de Wob is bepaald dat binnen vier weken na ontvangst van het verzoek (exclusief de opschorting wegens het vragen van zienswijzen) beslist dient te worden op het verzoek, maar dat verdaging van de beslistermijn met vier weken mogelijk is. Het is niet mogelijk om binnen de oorspronkelijke termijn op uw verzoek te beslissen. De reden hiervoor is dat een zorgvuldige behandeling meer tijd vraagt. Op grond van artikel 6 van de Wob verleng ik de beslistermijn van uw verzoek dan ook met vier weken. U ontvangt derhalve uiterlijk op 3 april 2016 van mij antwoord op uw verzoek.

U kunt contact opnemen met ing. 10.2.e@minez.nl) Indien u een nadere toelichting wenst op deze brief.

meerd.

10.2.e

10.2.e

Van: 10.2.e
Verzonden: woensdag 13 april 2016 16:16
Aan: 10.2.e
Onderwerp: RE: Aanbieden zienswijze en handtekeningen

Beste 10.2.e,

Wij kunnen op dinsdag 19 april 2016 omstreeks 11 uur met een afvaardiging van het ministerie van EZ zienswijzen en handtekeningen van jullie in ontvangst nemen.

Zou jij kunnen aangeven wat precies de bedoeling is, met hoeveel mensen en met wie jullie van plan zijn om te komen? Zou jij ook kunnen aangeven op welk telefoonnummer jij bereikbaar bent?

Alvast dank en met vriendelijke groeten,

10.2.e

10.2.e
 T 070 10.2.e
 M 06 10.2.e
 E 10.2.e @minez.nl

Ministerie van Economische Zaken
 Directoraat-Generaal voor Energie, Telecom en Mededinging
 Directie Energie en Duurzaamheid
 Bezuidenhoutseweg 73 | 2594 AC | Den Haag | 3 etage | Noord B
 Postbus 20401 | 2500 EK | Den Haag www.rijksoverheid.nl/ez

Van: 10.2.e [mailto:10.2.e@gmail.com]
Verzonden: maandag 11 april 2016 22:46
Aan: 10.2.e
Onderwerp: Aanbieden zienswijze en handtekeningen

10.2.e,

Is het mogelijk volgende week dinsdag 19 april live aan jou of een afgevaardigde de zienwijze en handtekeningen te overhandigen in Den Haag op het ministerie van EZ? ergens tussen 11.00 en 14.00 uur.

10.2.e
 Voorzitter Stichting Platform Storm
www.platformstorm.nl
 10.2.e @platformstorm.nl

TER ADVISERING

Aan
De Minister

Waarom zouden we
dit doen? waarom
nemen wij niet op de
gobswindlijn de wijze lantou
sturen?

nota

In ontvangst nemen van zienswijzen van Platform Storm
met betrekking tot het ontwerp inpassingsplan windpark
De Drentse Monden en Oostermoer

besproken MEZ -
Smallenbroek 18/4

17/4

Parafenroute**Digitaal akkoord 15/4**

drs. J.M.C. Smallenbroek
directeur Energie en Omgeving

b/a M. Smallenbroek 15/4

drs. M.E.P. Dierkx
directeur-generaal ETM

Digitaal akkoord 15/4

10.2.e
DC

Digitaal akkoord 15/4

10.2.e

BBR

**Directoraat-generaal
Energie, Telecom &
Mededinging**

Directie Energie en Omgeving

Auteur

10.2.e
T 070 10.2.e
10.2.e@minez.nl

Datum

14 april 2016

Kenmerk

DGTEM-EO / 16060129

Bhm: 16060468**Kopie aan**

MT EenO
10.2.e

Bijlage(n)**Aanleiding**

Platform Storm heeft gevraagd om 19 april 2016 op het ministerie van EZ
zienswijzen en handtekeningen met betrekking tot het ontwerp inpassingsplan
windpark De Drentse Monden en Oostermoer aan een ambtelijke afvaardiging
te overhandigen.

Advies

U wordt gevraagd akkoord te gaan met het overhandigen van de zienswijzen en
handtekeningen door Platform Storm aan Meindert Smallenbroek, directeur van de
directie Energie en Omgeving.

Kernpunten

- Het ontwerp inpassingsplan van windpark De Drentse Monden en Oostermoer met bijbehorende besluiten ligt ter inzage tot en met 20 april 2016. Een ieder kan hiertegen een zienswijze indienen.
- Platform Storm is een fanatieke actiegroep die zich vanaf het eerste uur verzet tegen de komst van het windpark. Platform Storm heeft als standpunt nul windmolens in de Drentse Veenkoloniën.
- Op de vraag van Platform Storm om zienswijzen en handtekeningen op het ministerie van EZ te overhandigen aan een ambtelijke afvaardiging hebben wij positief gereageerd. In dit stadium van de procedure achten wij een ambtelijke afvaardiging afdoende. Meindert Smallenbroek zal samen met de projectleider van het windpark de zienswijzen en handtekeningen in ontvangst nemen.
- Omdat deze aangelegenheid mogelijk media aandacht met zich meebrengt vindt hierover afstemming plaats met de directie Communicatie en met de beveiliging.

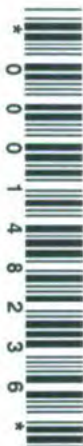
10.2.e

Directie Energie en Omgeving

Ontvangen BBR

15/4
18 APR. 2016

Pagina 1 van 1

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

Stichting Platform Storm
t.a.v. de 10.2.e
10.2.e

**Directoraat-generaal
Energie, Telecom &
Mededinging**
Directie Energie en Omgeving

Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Factuuradres
Postbus 16180
2500 BD Den Haag

Overheidsidentificatienr
00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/ez

Behandeld door
10.2.e

T 070 10.2.e
10.2.e@minez.nl

Ons kenmerk
DGETM-EO / 16055629

Uw kenmerk

Bijlage(n)

Datum - 15 APR. 2016 -
Betreft Ontvangstbevestiging en verdaging Wob-verzoek van 24 maart 2016

Geachte 10.2.e,

Hierbij bevestig ik dat ik op 24 maart 2016 uw brief van 21 maart heb ontvangen. In uw brief heeft u namens Stichting Platform Storm met een beroep op de Wet openbaarheid van bestuur (hierna: Wob) informatie verzocht over de realisatie van het windpark De Drentse Monden en Oostermoer.

In de Wob is bepaald dat binnen vier weken na ontvangst van het verzoek beslist dient te worden op het verzoek, maar dat verdaging van de beslistermijn met vier weken mogelijk is. Het is niet mogelijk om binnen vier weken op uw verzoek te beslissen. De reden hiervoor is dat een zorgvuldige behandeling meer tijd vraagt. Op grond van artikel 6 van de Wob verleng ik de beslistermijn van uw verzoek met vier weken. U ontvangt derhalve uiterlijk op 19 mei 2016 van mij antwoord op uw verzoek.

U kunt contact opnemen met 10.2.e, e-mailadres: 10.2.e@minez.nl indien u nog vragen heeft over de status en de termijn van afhandeling van uw verzoek.

10.2.e

Ministerie van Economische Zaken
t.a.v. minister H. Kamp en/of M.C. Smallenbroek
Postbus 20401
2500 EK DEN HAAG

Plaats : Nieuw Buinen
Datum : 21 maart 2016
Betreft : WOB-verzoek inzage m.b.t. realisatie windplan De Drentse Monden

Geachte heer / geacht college,

Met betrekking tot het windplan De Drentse Monden willen wij in het kader van de WOB (Wet Openbaarheid Bestuur) de volgende informatie opvragen:

1. Verzoek inzage eigendom bouwlocatie windturbines

Er blijken vergunning aanvragen te zijn, en ook verleend te zijn, voor plekken waar geen overeenkomst met grondeigenaar of pachter voor bestaat. Er zou dan ook geen toestemming zijn voor de bouw van windturbines op het betreffende perceel. Bij de vergunningaanvraag verzoekt u of de aanvrager eigenaar is, of toestemming heeft van de eigenaar om het bouwwerk te mogen realiseren.

Graag ontvangen wij de grondslag, documenten en stukken en/of verdere informatie betreffende deze bestuurlijke aangelegenheid betreffende realisatie windpark De Drentse Monden, waaruit blijkt dat de eigenaren, gebruikers toestemming hebben verleend voor de eventuele bouw. Ditzelfde vragen wij voor de gronden, betrokken in vergunningaanvragen, waarvan wij constateren dat deze in eigendom zijn bij de overheid, i.h.b. provincie Drenthe.

2. Verzoek handhaven rechten (solitaire) turbines, sloop

Bestuurlijke afspraken zijn gemaakt over het handhaven van de rechten van een (aantal solitaire) windturbine eigenaren, mogelijk met participatie, ná realisatie en draaitijd van het windplan Drentse Monden. Graag ontvangen wij de grondslag, documenten en stukken van deze beslissing(en).

Verder vragen wij u om inzicht over het opruimen van de turbines met toebehoren en vereiste uitrusting, opstelplaatsen, onderhoudsgebouwen, inkoopstations en toegangswegen.

Graag ontvangen wij grondslag, documenten en stukken waaruit de afspraken blijken, met betrekking tot het verwijderen van de turbines bij en na de realisatie van windplan Drentse Monden.

3. Verzoek compensatieregeling omwonenden windpark DDMOM

Nu geen duidelijkheid is gegeven over een behoorlijke en evenredige compensatieregeling met betrekking tot de verwachten overlast van de te realiseren windturbines en afwaardering woning- en bedrijfswaarde van omwonenden, verzoeken wij u ook om de grondslag, documenten en stukken te verstrekken waaruit de compensatieregeling(en) voor genoemde onderdelen transparant en inzichtelijk blijkt, waarbij ook de compenserende partij en de financiële vergoedingen helder worden benoemd.

Wij weten dat de gemeente Borger-Odoorn beschikt over marktanalyseonderzoeken, die wij hierbij dan ook opvragen.

Tenslotte tekenen wij aan in afwachting te zijn, na uw verdagingsbericht van 10 februari 2016, van de verder verzochte openbaarmaking van planschaderisicoanalyse, planschadeovereenkomst, anterieure afspraken en verder als vervat in ons verzoek d.d. 22 januari 2016.

Bij herhaling heeft u verdaagd de wettelijke beslistermijn van 4 weken, tot 22 februari 2016 en laatstelijk tot 3 april 2016.

Uitgaande van uw voortvarende passende reactie, merk ik evenwel het niet tijdig besluiten op dit verzoek aan als een fictieve weigering waartegen bezwaar en/of beroep openstaat.

Met het oog op de goede procesorde en het gedegen kunnen voorbereiden van zienswijzen aangaande het windpark Drentse Monden en Oostermoer, stel ik u tevens voorshands in gebreke bij het niet tijdig besluiten op 3 april 2016. Derhalve verzoek ik en voor zoveel nodig sommeer ik u alsnog te beslissen binnen uiterlijk 7 dagen na 3 april 2016, uiterlijk 10 april 2016, op straffe waarvan ik mij vrij acht.

In besef dat bezwaar en/of beroep niet opschort de door u ingevolge artikel 4:17 Algemene wet bestuursrecht (hierna: Awb) verschuldigde dwangsom (met verbeurte eerste 14 dagen van € 20,- per dag, daaropvolgende 14 dagen van € 30,- per dag, overige dagen van € 40,- per dag) in verband met uw uitblijvende Wob-beslissing, zeg ik hierbij aan, dat u per 10 april 2016 dient te betalen uit hoofde van uw nalatigheid om te reageren op mijn informatieverzoek.

Vooralsnog wordt erop vertrouwd dat het zover niet zal hoeven komen, en verblijf ik, in afwachting van uw medewerking,

10.2.e

10.2.e

Ministerie van Economische Zaken

TER ONDERTEKENING

Aan
 Directeur Energie en Omgeving
 drs. J.M.C. Smallenbroek

Directoraat-generaal
 Energie, Telecom &
 Mededinging
 Directie Energie en Omgeving

Auteur

10.2.e
 T 070 10.2.e
 10.2.e@minez.nl

Datum
 12 mei 2016

Kenmerk
 DGETM-EO / 16073879

nota

Besluit op Wob-verzoek d.d. 21 maart 2016 (ontvangen
 24 maart 2016) inzake het Windpark De Drentse Monden
 – Oostermoer

Kopie aan

Bijlage(n)

Parafenroute

Paraaf	Paraaf	Paraaf
drs. J.M.C. Smallenbroek Directeur Energie en Omgeving		
Medeparaaf	Medeparaaf	Medeparaaf
10.2.e WJZ		

Aanleiding

Op 24 maart 2016 is een Wob-verzoek ontvangen van Stichting Platform Storm. Platform Storm verzoekt om informatie over de realisatie van het windpark De Drentse Monden - Oostermoer.

Advies

U wordt geadviseerd in te stemmen met het besluit op het Wob-verzoek en dit te ondertekenen.

Kernpunten

- Platform Storm vraagt om de grondslag, documenten, stukken en/of verdere informatie die betrekking hebben op vergunningaanvragen betreffende de realisatie van windpark De Drentse Monden – Oostermoer, waaruit blijkt dat de grondeigenaren de gebruikers toestemming hebben verleend voor de eventuele bouw van het windpark. Zij vragen dit mede voor de gronden in het gebied provincie Drenthe waarvan zij hebben geconstateerd dat deze in eigendom zijn bij de overheid. Het ministerie van EZ beschikt niet over de gevraagde informatie. Uit navraag bij de provincie Drenthe is gebleken dat zij ook niet in het bezit zijn van de gevraagde documenten. Er zijn geen gronden in eigendom van de overheid. Ook is bij het ministerie van EZ niet bekend of de informatie bij een ander bestuursorgaan aanwezig is.
- Platform Storm vraagt om de grondslag, documenten en stukken die betrekking hebben op bestuurlijke afspraken omtrent het handhaven van de rechten van een aantal (solitaire) windturbine eigenaren, mogelijk met participatie, ná realisatie en draaitijd van het windpark De Drentse Monden - Oostermoer. Het ministerie beschikt niet over de gevraagde informatie en is ook niet bekend of de informatie bij een ander bestuursorgaan aanwezig is. Platform Storm vraagt mede om de grondslag, documenten en stukken waaruit de afspraken blijken, met betrekking tot de sloop van de windturbines bij en na realisatie van het windpark De Drentse Monden.

Ontvangen BBR

De documenten die hierover gaan zijn reeds openbaar en de vindplaats van die documenten zijn vermeld in het besluit.

- Platform Storm vraagt om de grondslag, documenten en stukken waaruit de compensatieregeling(en) met betrekking tot de te verwachten overlast van de te realiseren windturbines en afwaardering van woning- en bedrijfswaarde van omwonenden blijkt, waarbij ook de compenserende partij en de financiële vergoedingen helder worden benoemd. Het ministerie van EZ beschikt niet over de gevraagde informatie. Ook is bij het ministerie van EZ niet bekend of de informatie bij een ander bestuursorgaan aanwezig is. Het ministerie van EZ beschikt niet over een document inzake een compensatieregeling met betrekking tot windpark De Drentse Monden - Oostermoer.
- Platform Storm vraagt om marktanalyseonderzoeken waarover de gemeente Borger-Odoorn beschikt. Dit deel van het Wob-verzoek is ter behandeling doorgezonden aan de gemeente Borger-Odoorn. De verzoeker is daarvan op de hoogte gesteld.
- Bij brief d.d. 12 mei 2016 (ontvangen per e-mail op 12 mei 2016) heeft Platform Storm het ministerie van EZ stelt onder meer in gebreke gesteld vanwege het vermeende niet tijdig beslissen op het Wob-verzoek. De beslistermijn is nog niet verstreken. Gelet hierop is de ingebrekestelling prematuur en kan deze niet leiden tot uitbetaling van een dwangsom.
- Uiterlijke beslistermijn van het Wob-verzoek is 19 mei 2016.

10.2.e

Directie Energie en Omgeving

Platform Storm

Stichting Platform Storm

10.2.e

e-mail: 10.2.e@gmail.com

KvK: 10.2.e

Minister van Economische Zaken
t.a.v. de Directie Wetgeving en Juridische Zaken
Postbus 20401
2500 EK DEN HAAG

Plaats : Nieuw Buinen
Datum : 12 mei 2016
Betreft : Inleidend bezwaarschrift op besluit Wob-verzoek d.d. 22 januari 2016 en
tegen fictieve weigering van Wob-verzoek d.d. 21 maart 2016

INLEIDEND BEZWAARSCHRIFT

Zijne Excellentie,

Bij besluit van 1 april 2016 (kenmerk: DGETM-EO/16047174) heeft het Ministerie van Economische Zaken (hierna: verweerder) deels afwijzend beslist op mijn namens Stichting Platform Storm, te Nieuw Buinen, aan het Zuiderdiep 10, ingediende Wob-verzoek. U treft hierbij een afschrift aan van het voornoemde besluit (bijlage 1). De Minister van Economische Zaken heeft als volgt beslist:

"Ik heb besloten om uw verzoek gedeeltelijk te honoreren. Het document met nummer 2 wordt openbaar gemaakt. De documenten met nummers 1 en 3 t/m 9 worden gedeeltelijk openbaar gemaakt. De documenten met de nummers 10 en 11 worden niet openbaar gemaakt."

Eiseres, de Stichting, kan zich met het besluit niet verenigen en meent dat dit besluit in strijd is met regels van geschreven en ongeschreven recht, althans dat verweerder, het Ministerie van Economische Zaken, in redelijkheid niet tot het besluit heeft kunnen komen. Daarom verzoekt zij bij dezen tijdig om bedoeld besluit te herroepen.

- De documenten met nummers 4 en 8 zijn deels niet openbaar gemaakt wegens bedrijfsgegevens die zouden kunnen leiden tot wetenswaardigheden met betrekking tot de kring van afnemers en leveranciers.

U motiveert niet waarom het publieke belang van openbaarmaking, dat de Wob immers behartigt, niet opweegt tegen het belang van de eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer en welke nadelige gevolgen openbaarmaking heeft voor de kring van afnemers en leveranciers. Voorts zijn grote delen van de documenten afgeplakt, waar u niet aangeeft waarom niet volstaan kan worden met slechts weglating van de namen van afnemers en leveranciers. U geeft niet aan of en in welke zin deze gegevens in vertrouwelijkheid aan het Ministerie van Economische Zaken zijn medegedeeld.

- De documenten met nummers 1, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 en 11 zijn deels niet openbaar gemaakt wegens informatie die raakt aan de persoonlijke levenssfeer. U motiveert niet waarom het belang van eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer in dezen zwaarder weegt dan het publieke belang van openbaarmaking en of de gegevens enkel namen bevatten van ambtenaren of ook bestaat uit andere gegevens.

- De documenten met nummers 7 en 9 zijn deels niet openbaar gemaakt wegens persoonlijke beleidsopvattingen en intern beraad. De documenten met nummer 10 en 11 zijn in het geheel niet openbaar gemaakt wegens persoonlijke beleidsopvattingen en daarmee verweven feitelijke informatie.

De inventarislijst geeft aan dat document nummer 7 vijf emails van verschillende data bevat. Alleen de email d.d. 1 november 2015 is echter toegevoegd. Emails d.d. 30 oktober 2015, 28 oktober 2015 (twee maal) en 26 oktober 2015 ontbreken ten onrechte.

Voorts geeft de inventarislijst aan dat document nummer 9 een correspondentie in een email bevat tussen Windunie, Readthuys en Mentink BV. Er kan derhalve geen sprake zijn van persoonlijke beleidsopvattingen van bestuurders, bewindslieden en/of ambtenaren, geen sprake van een bestuurlijke aangelegenheid en geen sprake van persoonlijke beleidsopvattingen over een bestuurlijke aangelegenheid.

U motiveert voor alle vier de genoemde documenten niet waarom het belang van een goede en democratische bestuursvoering zwaarder weegt dan het openbaar maken van de persoonlijke beleidsopvattingen ten behoeven van intern beraad in een niet tot personen herleidbare vorm. Evenmin motiveert het Ministerie van Economische Zaken op welke wijze het belang van een goede en democratische bestuursvoering precies betrokken en benadeeld zou worden met openbaarmaking in een niet tot personen herleidbare vorm.

U dient aan te geven waarom de standpunten van ambtenaren of anderen die bij de besluitvorming betrokken zijn het belang van openbaarmaking te boven gaan en dient aan te geven of er sprake is van enkel standpunten of ook van andere opvattingen, voorstellen, aanbevelingen of conclusies en waarom deze het belang van openbaarmaking te boven gaan.

Bovendien, volgens vaste jurisprudentie (AB.RS 16 december 2009, LJN BK6716, JB2010/31, ECLI: NL:RVS:2009:BK6716) bevat een risicobeoordeling geen persoonlijke beleidsopvattingen als bedoeld in artikel 11 WOB. Het betreft een

beoordeling aan de hand van objectieve factoren en dit hoeft niet aan openbaarmaking in de weg te staan.

Ik verklaar bepaaldelijk gevolmachtigd te zijn tot het indienen van dit bezwaar en het indienen van deze schriftuur. Eiseres vraagt reeds nu voor alsdan om ontvankelijk- en gegrondverklaring van dit bezwaar.

Voort is namens Stichting Platform Storm een aanvullend Wob-verzoek d.d. 21 maart 2016 ingediend aangaande inzage m.b.t. realisatie windplan De Drentse Monden (**bijlage 2**), meer specifiek: 1. verzoek inzage eigendom bouwlocaties windturbines, 2. verzoek handhaven rechten (solitaire) turbines, sloop en 3. verzoek compensatieregeling omwonenden windpark De Drentse Monden.

U geeft in het bedoelde besluit aan dat voornoemde Wob-verzoek d.d. 21 maart 2016 reeds is ontvangen op 24 maart 2016. Ingevolge art. 6 Wob vangt de wettelijke beslistermijn van 4 weken aan vanaf de dag na die waarop het Wob-verzoek is ontvangen.

U heeft nagelaten tijdig te beslissen op dit verzoek en heeft eveneens nagelaten de wettelijke beslistermijn van 4 weken op te schorten of te verdagen. Dit niet tijdig besluiten merk ik aan als (fictieve) weigering waartegen ik bezwaar en zonodig beroep indien.

Ik stel u tevens in gebreke bij het niet tijdig besluiten. Derhalve verzoek en voor zoveel nodig sommeer ik u alsnog te beslissen binnen uiterlijk 7 dagen na 12 mei 2016, uiterlijk op 19 mei 2016, op straffe waarvan ik mij vrij acht.

In het besef dat bezwaar niet opschort de door u ingevolge artikel 4:17 Awb verschuldigde dwangsom (met verbeurte eerste 14 dagen van € 20,- per dag, daaropvolgende 14 dagen van € 30,- per dag, overige dagen van € 40,- per dag) in verband met uw uitblijvende wob-beslissing, zeg ik hierbij aan dat u per 16 mei 2016 dient te betalen uit hoofde van uw nalatigheid om te reageren op mijn informatieverzoek d.d. 21 maart 2016.

Hoogachtend,

Stichting Platform Storm
10.2.e voorzitter

Bijlage: 1

Li & Van Wieringen
Advocaten en Belastingadviseur

Namenlijst cliënten juridisch traject verzet windpark DDM-OM					
	Achternaam	Voorletters	Adres	Postcode	Plaats
1	10.2.e				
2					
3					
4					
5					
6					
7					
8	10.2.e				
9					
10					
11					
12	10.2.e				
13					
14					
15	10.2.e				
16					
17					
18					
19	10.2.e				
20					
21					
22					
23					
24					
25					
26					
27	10.2.e				
28					
29					
30					
31					
32					
33					
34	10.2.e				
35					
36					
37	10.2.e				
38					
39					
40					
41					
42					
43					
44	10.2.e				
45					
46					
47					
48					
49					
50					
51					
52					
53					
54					
55					
56					

Li & Van Wieringen
Advocaten en Belastingadviseur

Namenlijst cliënten juridisch traject verzet windpark DDM-OM						
	Achternaam	Voorletters	Adres	Postcode	Plaats	
57	10.2.e					
58						
59						
60						
61						
62	10.2.e					
63						
64						
65						
66						
67	10.2.e					
68						
69						
70						
71						
72	10.2.e					
73						
74						
75						
76						
77	10.2.e					
78						
79						
80						
81						
82	10.2.e					
83						
84						
85						
86						
87	10.2.e					
88						
89						
90						
91						
92	10.2.e					
93						
94						
95						
96						
97	10.2.e					
98						
99						
100						
101						
102	10.2.e					
103						
104						
105						
106						
107	10.2.e					
108						
109						
110						
111						

Li & Van Wieringen
Advocaten en Belastingadviseur

Namenlijst cliënten juridisch traject verzet windpark ODM-OM						
	Achternaam	Voorletters	Adres	Postcode	Plaats	
112	10.2.e					
113						
114						
115						
116						
117						
118	10.2.e					
119						
120						
121						
122						
123						
124	10.2.e					
125						
126						
127						
128						
129						
130	10.2.e					
131						
132						
133						
134						
135						
136	10.2.e					
137						
138						
139						
140						
141						
142	10.2.e					
143						
144						
145						
146						
147						
148	10.2.e					
149						
150						
151						
152						
153						
154	10.2.e					
155						
156						
157						
158						
159						
160	10.2.e					
161						
162						
163						
164						

Li & Van Wieringen
Advocaten en Belastingadviseur

Namenlijst cliënten juridisch traject verzet windpark DDM-OM					
	Achternaam	Voorletters	Adres	Postcode	Plaats
165	10.2.e				
166					
167					
168					
169					
170	10.2.e				
171					
172					
173					
174					
175	10.2.e				
176					
177					
178					
179					
180	10.2.e				
181					
182					
183					
184					
185	10.2.e				
186					
187					
188					
189					
190	10.2.e				
191					
192					
193					
194					
195	10.2.e				
196					
197					
198					
199					
200	10.2.e				
201					
202					
203					
204					
205	10.2.e				
206					
207					
208					
209					
210	10.2.e				
211					
212					
213					
214					
215	10.2.e				
216					
217					
218					
219					
220					
221					

Li & Van Wieringen
Advocaten en Belastingadviseur

Namenlijst cliënten juridisch traject verzet windpark DDM-OM					
	Achternaam	Voorletters	Adres	Postcode	Plaats
222					
223					
224					
225					
226					
227					
228					
229					
230					
231					
232					
233					
234					
235					
236					
237					
238					
239					
240					
241					
242					
243					
244					
245					
246					
247					
248					
249					
250					
251					
252					
253					
254					
255					
256					
257					
258					
259					
260					
261					
262					
263					
264					
265					
266					
267					
268					
269					
270					
271					
272					
273					
274					
275					
276					
277					
278					

Li & Van Wieringen
Advocaten en Belastingadviseur

Namenlijst klanten juridisch traject verzet windpark DDM-OM					
	Achternaam	Voorletters	Adres	Postcode	Plaats
279	10.2.e				
280					
281					
282					
283					
284					
285					
286					
287					
288					
289	10.2.e				
290					
291					
292					
293					
294					
295					
296					
297					
298					
299	10.2.e				
300					
301					
302					
303					
304					
305					
306					
307					
308					
309	10.2.e				
310					
311					
312					
313					
314					
315					
316					
317					
318					
319	10.2.e				
320					
321					
322					
323					
324					
325					
326					
327					
328					
329	10.2.e				
330					
331					
332					
333					

Li & Van Wieringen
Advocaten en Belastingadviseur

[illegible]

Ministerie van Economische Zaken

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

Stichting Platform Storm

t.a.v. 10.2.e

10.2.e

**Directie Wetgeving en
Juridische Zaken**

Bezoekadres

Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres

Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Factuuradres

Postbus 16180
2500 BD Den Haag

Overheidsidentificatienr

00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/ez

Behandeld door

10.2.e

T 070 10.2.e

F 070 10.2.e

10.2.e @minez.nl

Ons kenmerk

WJZ / 16076715

Uw kenmerk

Bijlage(n)

Datum **- 20 MEI 2016 -**
Betreft ontvangstbevestiging bezwaarschrift

Geachte 10.2.e,

Uw bezwaarschrift gericht tegen mijn besluit van 1 april 2016 met kenmerk DGETM-EO / 16047174 heb ik ontvangen.

Op de behandeling van dit bezwaarschrift is de Algemene wet bestuursrecht (hierna: Awb) van toepassing. Dit betekent dat, indien het bezwaarschrift aan de in deze wet gestelde eisen voldoet, u in beginsel het recht heeft om naar aanleiding van dit bezwaarschrift te worden gehoord.

U zult dan een uitnodiging ontvangen om te worden gehoord door een uit ambtenaren van mijn ministerie bestaande hoorcommissie. Mocht u in dit stadium van de procedure al besloten hebben om geen gebruik te maken van de mogelijkheid om te worden gehoord, dan verzoek ik u dat nu reeds schriftelijk mee te delen aan 10.2.e. Haar contactgegevens treft u elders in deze brief aan.

U heeft het recht om ten behoeve van de hoorzitting inzage te krijgen in de stukken die zich in het dossier over deze zaak bevinden.

De termijn waarbinnen ik op uw bezwaarschrift dien te beslissen vangt op grond van artikel 7:10, eerste lid, van de Awb is 14 mei 2016 aangevangen en eindigt zes weken na deze datum. Deze termijn kan met zes weken worden verdaagd.

Uw brief van 12 mei 2016 bevat tevens een ingebrekestelling ten aanzien van uw verzoek in het kader van de Wet openbaarheid van bestuur van 21 maart 2016. Hierover ontvangt u separaat bericht.

Directie Wetgeving en
Juridische Zaken

Ons kenmerk
WJZ / 16076715

Ik vertrouw erop u hiermee voorlopig voldoende te hebben geïnformeerd. Mocht u nog vragen hebben, neemt u dan contact op met A.C. van Manen.

Hoogachtend,

De Minister van Economische Zaken,
namens deze:

10.2.e

directie Wetgeving en Juridische Zaken

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

Stichting Platform Storm

t.a.v. 10.2.e

10.2.e

**Directie Wetgeving en
Juridische Zaken**

Bezoekadres

Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres

Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Factuuradres

Postbus 16180
2500 BD Den Haag

Overheidsidentificatienr

00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/ez

Behandeld door

10.2.e

T 070 10.2.e

F 070 10.2.e

10.2.e @minez.nl

Ons kenmerk

WJZ / 16095864

Uw kenmerk

Bijlage(n)

1

Datum **- 23 JUNI 2016 -**
Betreft uitnodiging hoorzitting

Geachte 10.2.e,

In vervolg op mijn brief van 20 mei 2016, met kenmerk WJZ / 16076715, waarin ik de ontvangst van uw bezwaarschrift heb bevestigd, bericht ik u het volgende.

U heeft het recht om uw bezwaren mondeling toe te lichten. Daartoe stel ik u in de gelegenheid op 13 juli 2016 in het gebouw aan de Bezuidenhoutseweg 73 te Den Haag in vergaderzaal 21 (Thijssenzaal) om 13.00 uur.

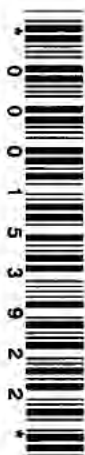
In verband met het bij het ministerie geldende toegangsbeleid dient u in het bezit te zijn van een geldig identiteitsbewijs (paspoort, ID-kaart of rijbewijs). Indien u bij de receptie geen geldig identiteitsbewijs kunt tonen, wordt u geen toegang verleend.

U kunt u laten vertegenwoordigen hetzij door één persoon die daartoe volgens uw statuten afzonderlijk bevoegd is, hetzij door een aantal personen die daartoe volgens uw statuten gezamenlijk bevoegd zijn, hetzij door één of meer personen die door vorenbedoelde bevoegde persoon of personen daartoe zijn gemachtigd. Tenzij u wordt vertegenwoordigd door een advocaat, dient degene, die u ter hoorzitting vertegenwoordigt, zijn bevoegdheid aan te tonen. Dat kan door overlegging van hetzij een recent uittreksel uit het handelsregister hetzij een machtiging.

Om u namens mij te horen heb ik aangewezen 10.2.e en 10.2.e, beiden verbonden aan de directie Wetgeving en Juridische Zaken en 10.2.e, verbonden aan de directie Energie en Omgeving.

Bovendien kunt u de stukken inzien, die op de zaak betrekking hebben. Als bijlage gaat hierbij een lijst van de op de zaak betrekking hebbende stukken. Wanneer u van één of meer van deze stukken een kopie wenst, kunt u deze binnen één week na de datum van deze brief aanvragen. Deze kopie zal u dan zo spoedig mogelijk worden toegezonden.

U heeft het recht tot en met 4 juli 2016 nadere stukken in te dienen.

Ik stel het op prijs wanneer u mij binnen één week na de datum van deze brief aangeeft of u gebruik wilt maken van het recht uw bezwaren mondeling toe te lichten.

U kunt daarvoor gebruik maken van het navolgende e-mailadres:

10.2.e@minez.nl.

De behandeling van het bezwaarschrift vergt meer tijd dan de wettelijke termijn van zes weken. Daarom maak ik gebruik van de wettelijke bevoegdheid, de beslissing met zes weken te verdagen.

Als ik na 5 augustus 2016 nog niet op dit bezwaarschrift heb beslist, kunt u, tenzij u met verdere verlenging hebt ingestemd, tegen het uitblijven van de beslissing een beroepschrift indienen bij de rechtbank Noord-Nederland, postbus 150, 9700 AD Groningen.

Mocht u nog vragen hebben, neemt u dan contact op met 10.2.e. Haar contactgegevens treft u elders in deze brief aan.

Ik vertrouw erop u hiermee voorlopig voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,

De Minister van Economische Zaken,

10.2.e

h advies, bezwaar en beroep
directie Wetgeving en Juridische Zaken

Lijst van stukken behorende bij bezwaarschrift gericht tegen het besluit van de Minister van Economische Zaken van 1 april 2016 met kenmerk DGETM-EO / 16047174.

1.	22-01-2016	SPS-EZ	Wob-verzoek
2.	02-02-2016	EZ-SPS	ontvangstbevestiging Wob-verzoek
3.	10-02-2016	EZ-SPS	opschorting beslistermijn
4.	10-02-2016	EZ-xxx	verzoek om zienswijze*
5.	23-03-2016	xxx-EZ	zienswijze*
6.	01-03-2016	EZ-SPS	verdaging beslistermijn
7.	01-04-2016	EZ-SPS	besluit
8.	12-06-2016	SPS-EZ	bezwaarschrift
9.	20-05-2016	EZ-SPS	ontvangstbevestiging bezwaarschrift

*gedeeltelijk openbaar

Nieuw-Buinen, 2 augustus 2016,

Aan
de minister van Economische Zaken
t.a.v. de heer drs. J. M. C. Smallenbroek
Directeur Energie en Omgeving
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Onderwerp: Verzoek om informatie op grond van artikel 3 jo. artikel 6, zesde lid, van de Wet openbaarheid van bestuur.

Geachte heer Smallenbroek,

Tegenwind Veenkoloniën is een samenwerkingsverband van de actiegroepen in de Groningse en Drentse Veenkoloniën. Platform Storm en Windnee maken deel uit van dit samenwerkingsverband. Zoals u bekend is, zijn wij - kort samengevat - voor behoud van rust, ruimte en een gezonde leefomgeving en tegen de uitvoering van de plannen voor de bouw van windparken in genoemd gebied. Wij zijn voorstander van de bouw van zonneparken in genoemd gebied.

Tegenwind Veenkoloniën heeft vernomen dat er in de periode van 1 juli 2009 tot heden door de minister van Economische Zaken en/of zijn rechtsvoorganger de minister van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie in het kader van het ontwikkelen en realiseren van windparken afspraken zijn gemaakt met c.q. toezeggingen zijn gedaan aan: voor het windpark De Drentse Monden met Duurzame Energieproductie Exloërmond (vertegenwoordigd door de heer H. W. ten Have) en/of de Stichting Duurzame Energieproductie Exloërmond en/of Duurzame Energieproductie Exloërmond B.V. en/of Raedthuys Windenergie B.V. dan wel de Raedthuys Groep en voor het windpark Oostermoer met Windunie Development B.V. en/of de Vereniging Windpark Oostermoer en/of Windpark Oostermoer B.V.

Deze afspraken en/of toezeggingen zijn naar ons bekend is schriftelijk vastgelegd.

Onder verwijzing naar bovenstaande verzoekt Tegenwind Veenkoloniën u alle schriftelijke informatie (in de meeste ruime zin) in de periode van 1 juni 2009 tot heden over bedoelde afspraken en toezeggingen aan ons beschikbaar te stellen.

Voor de goede orde merken wij op dat het ons niet gaat om het van toepassing verklaren van de rijkscoördinatieregeling voor het windpark De Drentse Monden (brieven van 8 juli 2010 en voor het windpark Oostermoer (brief van 7 november 2011). Deze brieven zijn in ons bezit.

Gelet op het gegeven dat het om informatie gaat die op het milieu betrekking heeft verzoekt Tegenwind Veenkoloniën u binnen de in artikel 6. zesde lid, aanhef en onder a, van de Wet openbaarheid van bestuur genoemde termijn van zes weken aan ons verzoek te voldoen.

Hoogachtend,
namens Tegenwind Veenkoloniën

10.2.e

10.2.e

Tel. 059910.2.e ,06-10.2.e

E-mail: 10.2.e

19-8-2016

op 15-8 naar
Scanhamer
21

Ministerie van Economische Zaken

TER ONDERTEKENING

Aan
de Secretaris-generaal

[Handwritten signature]

Directie Wetgeving en
Juridische Zaken

Auteur

10.2.e

T 06-10.2.e

10.2.e @minez.nl

Datum

4 augustus 2016

Kenmerk

WJZ / 16119031

nota

Beslissing op het bezwaar van Stichting Platform Storm

Kopie aan

Bijlage(n)

1

Parafenroute

Paraaf Dig. Akk. 03-08-2016	Paraaf	Paraaf
E. J. de Bruin plv. directeur WJZ		
Medeparaaf Dig. Akk. 04-08-2016	Medeparaaf	Medeparaaf
J.M.C. Smallenbroek directeur E&O	10.2.e BBR 4/8	

Aanleiding

Met deze nota wordt aan u een beslissing op bezwaar voorgelegd naar aanleiding van een Wob-verzoek van de Stichting Platform Storm inzake het windpark De Drentse Monden en Oostermoer. In dit besluit wordt het bezwaarschrift van de stichting ongegrond verklaard. Omdat het Wob-besluit is ondertekend door de HDIOU wordt de beslissing op bezwaar ter ondertekening aan u voorgelegd.

Advies

U kunt de beslissing op bezwaar ondertekenen.

Toelichting

Ten behoeve van het windpark De Drentse Monden en Oostermoer is een Rijksinpassingsplan met de daarbij behorende uitvoeringsbesluiten in voorbereiding. Stichting Platform Storm is een actiegroep die zich richt tegen het windpark. In haar Wob-verzoek heeft de stichting verzocht om alle informatie met betrekking tot de anterieure overeenkomst tussen het Rijk en de initiatiefnemers van het windpark. Dit verzoek is gedeeltelijk toegewezen. Er zijn elf documenten gevonden die informatie bevatten over de anterieure overeenkomst, waarvan er negen (gedeeltelijk) openbaar zijn gemaakt. Door Stichting Platform Storm wordt aangevoerd dat de uitzonderingsgronden uit de Wob onjuist zijn toegepast. In de beslissing op bezwaar worden deze bezwaren ongegrond verklaard.

10.2.e

directie Wetgeving en Juridische Zaken

Ontvangen BBR

Ministerie van Economische Zaken

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

Tegenwind Veenkoloniën

t.a.v. 10.2.e

10.2.e

**Directoraat-generaal
Energie, Telecom &
Mededinging**
Directie Energie en Omgeving

Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Factuuradres
Postbus 16180
2500 BD Den Haag

Overheidsidentificatienr
00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/ez

Behandeld door
10.2.e

T 070 10.2.e
F 070 10.2.e
10.2.e@minez.nl

Ons kenmerk
DGEM-EO / 16121893

Uw kenmerk

Bijlage(n)

Datum - 12 AUGUSTUS 2016 -

Betreft Ontvangstbevestiging Wob-verzoek van 2 augustus 2016

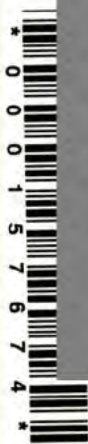
Geachte 10.2.e,

Hierbij bevestig ik dat ik op 3 augustus 2016 uw brief van 2 augustus 2016 heb ontvangen. Met deze brief verzoekt u alle schriftelijke informatie in de periode van 1 juni 2009 tot heden op grond van de Wet openbaarheid van bestuur (hierna: Wob) aan u beschikbaar te stellen over de afspraken met c.q. toezeggingen aan de initiatiefnemers van het windpark De Drentse Monden en Oostermoer over het ontwikkelen en realiseren van windparken.

Binnen vier weken na ontvangst van uw verzoek, dus uiterlijk 30 augustus, wordt uw verzoek beoordeeld en krijgt u een antwoord. Mocht de beantwoording van uw verzoek om welke reden dan ook meer tijd vergen dan vier weken, dan ontvangt u een tussenbericht.

res: 10.2.e@minez.nl
ijn van afhandeling van uw

10.2.e

Ministerie van Economische Zaken

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

Stichting Platform Storm

t.a.v. 10.2.e

10.2.e

**Directie Wetgeving en
Juridische Zaken**

Bezoekadres

Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres

Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Factuuradres

Postbus 16180
2500 BD Den Haag

Overheidsidentificatienr

00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/ez

Behandeld door

10.2.e
T 06 10.2.e
10.2.e @minez.nl

Ons kenmerk

WJZ / 16117705

Uw kenmerk

Bijlage(n)

Datum - 15 AUGUSTUS 2016 -

Betreft beslissing op bezwaar

Geachte 10.2.e,

1. Verloop procedure

In uw brief van 22 januari 2016 heeft u met een beroep op de Wet openbaarheid van bestuur (hierna: Wob) informatie verzocht over de planschadeovereenkomst tussen het Rijk en de initiatiefnemers van het windpark De Drentse Monden en Oostermoer. Hierbij is expliciet verzocht om:

1. relevante anterieure overeenkomst, exploitatieovereenkomst of een andere overeenkomst met regelingen betreffende de planschade/nadeelcompensatie opgemaakt tussen het Rijk en initiatiefnemers;
2. de zakelijke inhoud van en inlichtingen over de inhoud van de planschadeovereenkomst met bijbehorende documenten;
3. schriftelijk verkeer en e-mailverkeer met de gevoerde correspondentie, notities en advisering aangaande de bedoelde overeenkomst.

Uw verzoek is door mijn ministerie 26 januari 2016 ontvangen. Bij brief van 2 februari 2016 is de ontvangst van uw verzoek bevestigd.

Bij brief van 10 februari 2016 is aan u medegedeeld dat, overeenkomstig artikel 4:8 van de Algemene wet bestuursrecht (hierna: Awb), een zienswijze aan een betrokken derde is gevraagd, voor zover uw verzoek betrekking heeft op documenten die gegevens bevatten die van die derden afkomstig zijn, en is de beslistermijn overeenkomstig artikel 6, derde lid, van de Wob opgeschort.

Bij besluit van 1 april 2016, kenmerk DGETM-EO/16047174, heb ik beslist op uw verzoek (hierna ook: het bestreden besluit). Ik heb uw verzoek gedeeltelijk toegewezen en gedeeltelijk afgewezen.

Tegen mijn besluit heeft u bij brief van 12 mei 2016, ontvangen op 13 mei 2016, bezwaar gemaakt. Bij brief van 20 mei 2016 heb ik de ontvangst van uw bezwaar bevestigd. Bij brief van 23 juni 2016 heb ik u uitgenodigd voor een hoorzitting en daarbij tevens gebruik gemaakt van mijn wettelijke bevoegdheid, de beslissing met zes weken te verdagen. Op 13 juli 2016 heeft de telefonische hoorzitting plaatsgevonden.

2. Ontvankelijkheid

Uw bezwaarschrift is binnen zes weken na bekendmaking van het besluit ingediend. Het voldoet ook aan de overige in de Awb gestelde eisen, zodat het bezwaarschrift ontvankelijk is.

3. Wettelijk kader

Alvorens op specifieke bezwaren in te gaan, ga ik eerst in het algemeen in op het wettelijk kader. Uw bezwaarschrift moet worden beoordeeld aan de hand van de Wob. Het uitgangspunt van deze wet is dat in het belang van een goede democratische bestuursvoering een recht op informatie bestaat voor degene die daarom verzoekt. Evenwel biedt de Wob het recht voor een bestuursorgaan om de openbaarmaking van de gevraagde documenten achterwege te laten indien zich één of meer van de in de artikelen 10 en 11 van de Wob genoemde uitzonderingsgronden of beperkingen voordoen.

De relevante artikelen uit de Wob luiden als volgt:

Artikel 1:

In deze wet en de daarop berustende bepalingen wordt verstaan onder:

- a. document: een bij een bestuursorgaan berustend schriftelijk stuk of ander materiaal dat gegevens bevat;
- b. bestuurlijke aangelegenheid: een aangelegenheid die betrekking heeft op beleid van een bestuursorgaan, daaronder begrepen de voorbereiding en de uitvoering ervan;
- c. intern beraad: het beraad over een bestuurlijke aangelegenheid binnen een bestuursorgaan, dan wel binnen een kring van bestuursorganen in het kader van de gezamenlijke verantwoordelijkheid voor een bestuurlijke aangelegenheid;
(...)
- f. persoonlijke beleidsopvatting: een opvatting, voorstel, aanbeveling of conclusie van een of meer personen over een bestuurlijke aangelegenheid en de daartoe door hen aangevoerde argumenten;
(...)

Artikel 3:

- 1. Een ieder kan een verzoek om informatie neergelegd in documenten over een bestuurlijke aangelegenheid richten tot een bestuursorgaan.
(...)
- 5. Een verzoek om informatie wordt ingewilligd met inachtneming van het bepaalde in de artikelen 10 en 11.

In de onderhavige zaak zijn de navolgende uitzonderingsgronden aan de orde:

Artikel 10:

- 1. Het verstrekken van informatie ingevolge deze wet blijft achterwege voor zover

dit:

(...)

c. bedrijfs- en fabricagegegevens betreft, die door natuurlijke personen of rechtspersonen vertrouwelijk aan de overheid zijn medegedeeld;

(...)

2. Het verstrekken van informatie ingevolge deze wet blijft eveneens achterwege voor zover het belang daarvan niet opweegt tegen de volgende belangen:

(...)

e. de eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer;

(...)

Artikel 11:

1. In geval van een verzoek om informatie uit documenten, opgesteld ten behoeve van intern beraad, wordt geen informatie verstrekt over daarin opgenomen persoonlijke beleidsopvattingen.

2. Over persoonlijke beleidsopvattingen kan met het oog op een goede en democratische bestuursvoering informatie worden verstrekt in niet tot personen herleidbare vorm. Indien degene die deze opvattingen heeft geuit of zich erachter heeft gesteld, daarmee heeft ingestemd, kan de informatie in tot personen herleidbare vorm worden verstrekt.

(...)

4. Bezwaargronden

Als bezwaargronden voert u -zakelijk weergegeven- het volgende aan:

a) *Bedrijfsvertrouwelijke gegevens*

U geeft aan dat niet is gemotiveerd waarom het publieke belang van openbaarmaking niet opweegt tegen het beschermen van de bedrijfs- en fabricagegegevens. Volgens u is onduidelijk waarom niet kan worden volstaan met het weglaten van de namen van de afnemers en leveranciers. Verder brengt u naar voren dat het onduidelijk is in hoeverre de gegevens in vertrouwelijkheid zijn medegedeeld.

b) *Persoonsgegevens*

Voorts geeft u aan dat niet is gemotiveerd waarom het belang van eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer zwaarder weegt dan het publieke belang van openbaarmaking. Verder is volgens u ten onrechte niet aangegeven of de gegevens enkel namen bevatten van ambtenaren of ook bestaan uit andere gegevens.

c) *Stukken niet compleet*

U wijst er verder op dat op de inventarislijst staat vermeld dat het document met nr. 7 uit vijf e-mails van verschillende data bestaat. Volgens u ontbreken er vier van de e-mails.

d) Persoonlijke beleidsopvattingen

Voorts geeft u aan dat het document met nr. 9 een correspondentie bevat tussen Windunie Trading B.V., Raedthuys en Mentink B.V. U stelt dat er geen sprake kan zijn van persoonlijke beleidsopvattingen over een bestuurlijke aangelegenheid, omdat er volgens u geen ambtenaren betrokken waren bij de correspondentie. Verder geeft u aan dat ten onrechte niet is aangegeven waarom het beschermen van de persoonlijke beleidsopvattingen zwaarder weegt dan het belang bij openbaarheid. Daarnaast is volgens u ten onrechte niet gemotiveerd waarom in dit geval met het oog op een goede democratische bestuursvoering niet kon worden overgegaan tot het openbaar maken van de persoonlijke beleidsopvattingen ten behoeve van intern beraad in een niet tot personen herleidbare vorm. In dit verband wijst u er verder op dat een risicoanalyse op grond van de uitspraak van 16 december 2009 van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (hierna: de Afdeling), ECLI:NL:RVS:2009:BK6716, geen persoonlijke beleidsopvattingen bevat als bedoeld in artikel 11, eerste lid, van de Wob.

e) Overige stukken

Tijdens de telefonische hoorzitting heeft u te kennen gegeven ook benieuwd te zijn naar stukken met betrekking tot het project De Drentse Monden en Oostermoer die geen betrekking hebben op de planschadeovereenkomst of de anterieure overeenkomst.

5. Beoordeling van de bezwaargronden

In deze paragraaf zal ik uw hierboven weergegeven bezwaren tegen het besluit beoordelen.

Bezwaargrond a) Bedrijfsvertrouwelijke gegevens

Ten aanzien van de documenten 4 en 8 is openbaarmaking deels geweigerd in verband met bedrijfs- en fabricagegegevens. Artikel 10, eerste lid, aanhef en onder c, van de Wob bevat een absolute weigeringsgrond. Dit betekent dat indien aan de vereisten in dit artikellid is voldaan, de verplichting bestaat het verzoek te weigeren. Er is dan ook, anders dan bij de weigeringsgronden die zijn geformuleerd in artikel 10, tweede lid, van de Wob geen ruimte voor een afweging van de genoemde belangen tegen het belang van openbaarheid. Onder bedrijfs- en fabricagegegevens in de zin van de Wob moet blijkens vaste jurisprudentie van de Afdeling worden verstaan: al die gegevens waaruit wetenswaardigheden kunnen worden afgelezen of afgeleid met betrekking tot de technische bedrijfsvoering of het productieproces dan wel met betrekking tot de afzet van producten of de kring van afnemers of leveranciers. In de documenten 4 en 8 is in het kader van artikel 10, eerste lid, aanhef en onder c, van de Wob volstaan met het weglakken van de namen van de afnemers. Uit deze gegevens kan de kring van afnemers immers direct worden afgeleid. Een groot deel van de informatie die uit de documenten is weggelakt, heeft geen betrekking op de anterieure overeenkomst. Deze informatie is dan ook niet openbaar gemaakt, omdat deze buiten de reikwijdte van uw Wob-verzoek valt.

Gelet op het vorenstaande acht ik uw bezwaargrond dat ik artikel 10, eerste lid, onder c, van de Wob onjuist heb toegepast, ongegrond.

Bezwaargrond b) Persoonsgegevens

De documenten 1, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 en 11 zijn deels niet openbaar gemaakt op grond van artikel 10, tweede lid, aanhef en onder e, van de Wob. In het bestreden besluit staat vermeld dat de delen die op grond van artikel 10, tweede lid, aanhef en onder e, van de Wob zijn weggelakt gegevens zijn die raken aan de persoonlijke levenssfeer. Deze gegevens bestaan uit namen, e-mailadressen en telefoonnummers van ambtenaren van mijn ministerie en van derden. De Afdeling heeft in diverse uitspraken geoordeeld dat namen en contactgegevens persoonsgegevens zijn en dat het belang van eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer zich kan verzetten tegen het openbaar maken daarvan. Zie bijvoorbeeld de uitspraak van 4 juni 2008, ECLI:NL:RVS:2008:BD3114. Zoals in het bestreden besluit is overwogen, kan waar het gaat om beroepshalve functioneren van ambtenaren slechts in beperkte mate een beroep worden gedaan op het belang van eerbiediging van hun persoonlijke levenssfeer. Dit ligt anders indien het openbaarmaking van persoonsgegevens, zoals namen en contactgegevens betreft. Het belang van eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer kan zich tegen openbaarmaking daarvan verzetten. Nu het namen en persoonsgegevens van ambtenaren betreft die geen functie bekleden waarmee zij regelmatig in de openbaarheid treden, maak ik deze niet openbaar. Ik ben van oordeel dat ten aanzien van deze gegevens het belang dat met de persoonlijke levenssfeer van de betrokkenen wordt geëerbiedigd zwaarder weegt dan het belang van openbaarheid. Daarom heb ik deze gegevens in de documenten onleesbaar gemaakt.

Gelet op het vorenstaande acht ik uw bezwaargrond met betrekking tot artikel 10, tweede lid, aanhef en onder e, van de Wob ongegrond.

Bezwaargrond c) Stukken niet compleet

Document 7 bevat vijf e-mails. Het betreft een e-mail van 1 november 2015, een e-mail van 30 oktober 2015, twee e-mails van 28 oktober 2015 en een e-mail van 26 oktober 2015. De e-mail van 1 november 2015 is deels openbaar gemaakt. De overige e-mails hebben geen betrekking op de anterieure overeenkomst. Deze correspondentie valt daarmee buiten de reikwijdte van uw verzoek en is daarom in het geheel niet openbaar gemaakt. Het is dus juist dat niet alle e-mails behorend tot document 7 openbaar zijn gemaakt. Deze bezwaargrond acht ik dan ook ongegrond.

Bezwaargrond d) Persoonlijke beleidsopvattingen

De documenten 7 en 9 zijn deels niet openbaar gemaakt vanwege persoonlijke beleidsopvattingen. De documenten 10 en 11 zijn in het geheel niet openbaar gemaakt vanwege persoonlijke beleidsopvattingen. Zoals in het bestreden besluit staat weergegeven is de feitelijke informatie in de documenten 10 en 11 zodanig verweven met de persoonlijke beleidsopvattingen dat die daar niet los van kan worden gezien.

Op grond van artikel 11, eerste lid, van de Wob wordt geen informatie verstrekt

over persoonlijke beleidsopvattingen uit documenten die zijn opgesteld ten behoeve van intern beraad. Gelet op de formulering van dit artikel bestaat er, anders dan bij de weigeringsgronden die zijn geformuleerd in artikel 10, tweede lid, van de Wob geen ruimte voor een afweging van de genoemde belangen tegen het belang van openbaarheid.

Document 9, waar u in het bijzonder naar verwijst, bevat een e-mail over een concept van de anterieure overeenkomst. Het betreft een correspondentie tussen ambtenaren en derden. De namen van de ambtenaren zijn in verband met de bescherming van de persoonlijke levenssfeer onleesbaar gemaakt. Anders dan u veronderstelt, heeft de mailwisseling derhalve niet uitsluitend tussen derden plaatsgevonden. Bovendien heb ik in het bestreden besluit uiteengezet dat ook documenten afkomstig van externe personen of organisaties die bij de beleidsvorming worden betrokken, kunnen worden aangemerkt als stukken voor intern beraad. In jurisprudentie van de Afdeling is namelijk uitgesproken dat ook documenten afkomstig van derden die niet tot de kring van de overheid behoren, kunnen worden aangemerkt als documenten die zijn opgemaakt ten behoeve van intern beraad indien de documenten met dat oogmerk zijn opgesteld. Dit is bijvoorbeeld bevestigd in de uitspraak van de Afdeling van 16 juli 2014, ECLI:NL:RVS:2014:2621.

Ten aanzien van uw bezwaar dat ten onrechte niet is gemotiveerd waarom er in het belang van een goede democratische bestuursvoering niet voor is gekozen de persoonlijke beleidsopvattingen in een niet tot personen herleidbare vorm openbaar te maken, breng ik het volgende naar voren. Van de discretionaire bevoegdheid om met het oog op een goede bestuursvoering toch informatie te verstrekken over persoonlijke beleidsopvattingen in niet tot de persoon herleidbare vorm heb ik geen gebruik gemaakt, omdat openbaarmaking van stukken afbreuk doet aan het uitgangspunt dat binnen een bestuursorgaan ambtenaren en alle andere bij het intern beraad betrokkenen vrijelijk van gedachten moeten kunnen wisselen, zonder dat zij of hun bewindspersonen of bestuurders daarop naderhand worden aangesproken. Op deze wijze is een goede besluitvorming gediend. Verder acht ik het niet in het belang van een goede en democratische bestuursvoering indien de standpunten van ambtenaren zelfstandig worden betrokken in de publieke discussie. Staatsrechtelijk zijn alleen de standpunten die ik voor mijn rekening wil nemen relevant.

Ik heb dan ook geen aanleiding gezien om op grond van artikel 11, tweede lid, van de Wob in niet tot personen herleidbare vorm informatie te verstrekken over deze persoonlijke beleidsopvattingen.

Voor zover u heeft verwezen naar de uitspraak van de Afdeling over de risicoanalyse, stel ik vast dat uit de uitspraak volgt dat een planschaderisicoanalyse die in hoofdzaak een risicobeoordeling bevat op basis van objectieve factoren wel voor intern beraad is bedoeld, maar geen persoonlijke beleidsopvattingen bevat als bedoeld in de Wob. De openbaarmaking van een dergelijke planschaderisicoanalyse mag op grond van deze uitspraak dan ook niet worden geweigerd op grond van artikel 11, eerste lid, van de Wob. Nu een

Directie Wetgeving en
Juridische Zaken

Ons kenmerk
WJZ / 16117705

dergelijke planschaderisicoanalyse geen deel uitmaakt van de stukken, is deze uitspraak naar mijn oordeel niet relevant voor de beoordeling van uw bezwaar.

Gelet op het vorenstaande acht ik uw bezwaargrond ten aanzien van artikel 11 van de Wob ongegrond.

e) overige stukken

Voor zover u er tijdens de hoorzitting op hebt gewezen benieuwd te zijn naar een aantal andere stukken, wijs ik erop dat u in uw Wob-verzoek heeft verzocht om informatie met betrekking tot de planschadeovereenkomst of de anterieure overeenkomst in het kader van het project Drentse Monden. De stukken die u tijdens de hoorzitting heeft genoemd, vallen buiten de reikwijdte van uw Wob-verzoek, zodat ik hier in het kader van de beoordeling van uw bezwaar niet op kan ingaan.

6. Beslissing

Gelet op hetgeen hiervoor is overwogen verklaar ik uw bezwaarschrift ongegrond. Ik handhaaf mijn besluit van 1 april 2016, kenmerk DGETM-EO/16047174.

Hoogachtend,

De Minister van Economische Zaken,

10.2.e

Tegen dit besluit kan degene wiens belang daarbij rechtstreeks is betrokken, beroep instellen bij de Rechtbank Noord-Nederland, locatie Groningen, Afdeling Bestuursrecht, Postbus 150, 9700 AD Groningen. Het beroepschrift moet binnen zes weken na de dag waarop de beschikking u is toegezonden door de Rechtbank Noord-Nederland zijn ontvangen. U kunt ook digitaal beroep instellen bij genoemde rechtbank via <http://loket.rechtspraak.nl/bestuursrecht>. Daarvoor moet u wel beschikken over een elektronische handtekening (DigiD). Kijk op de genoemde site voor de precieze voorwaarden.

29-8-2016

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

Tegenwind Veenkoloniën

t.a.v. 10.2.e

10.2.e

Directoraat-generaal

Energie, Telecom & Mededinging

Directie Energie en Omgeving

Bezoekadres

Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres

Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Factuuradres

Postbus 16180
2500 BD Den Haag

Overheidsidentificatienr

00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/ez

Behandeld door

10.2.e

T 070

F 070

10.2.e

@minez.nl

Ons kenmerk

DGETM-EO / 16128001

Uw kenmerk

Bijlage(n)

Datum - 26 AUGUSTUS 2016 -

Betreft Verdaging Wob-verzoek van 2 augustus 2016

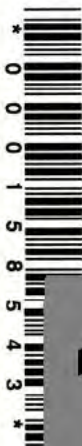
Geachte 10.2.e

Bij brief van 2 augustus 2016, op 3 augustus 2016 ontvangen, heeft u bij mijn ministerie een verzoek ingediend als bedoeld in artikel 3, eerste lid, van de Wet openbaarheid van bestuur (hierna: Wob). U verzoekt alle schriftelijke informatie in de periode van 1 juni 2009 tot 2 augustus 2016 beschikbaar te stellen met betrekking tot de afspraken met c.q. toezeggingen aan de initiatiefnemers van het windpark De Drentse Monden en Oostermoer over het ontwikkelen en realiseren van deze windparken.

In de Wob is bepaald dat binnen vier weken na ontvangst van het verzoek beslist dient te worden op het verzoek, maar dat verdaging van de beslistermijn met vier weken mogelijk is. Het is niet mogelijk om binnen vier weken op uw verzoek te beslissen. De reden hiervoor is dat in verband met vakanties niet alle medewerkers op tijd terug zijn om de door u bedoelde gegevens na te vragen. Op grond van artikel 6 van de Wob verleng ik de beslistermijn van uw verzoek dan ook met vier weken. U ontvangt derhalve uiterlijk op 28 september 2016 van mij antwoord op uw verzoek.

Ik vertrouw erop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd. U kunt contact opnemen met 10.2.e, 10.2.e indien u nog vragen heeft over de status en de termijn van afhandeling van uw verzoek.

10.2.e

Van: 10.2.e
Aan: 10.2.e
Onderwerp: Wob verzoek
Datum: dinsdag 20 september 2016 15:14:22

Dag 10.2.e,

Wat betreft het Wob verzoek van Tegenwind Veenkoloniën ben ik akkoord.

Hartelijke groet,

10.2.e

10.2.e

06-10.2.e

10.2.e @minez.nl

.....
Directie Communicatie

Ministerie van Economische Zaken

Bezuidenhoutseweg 73 | 2594 AC | Den Haag

Postbus 20401 | 2500 EK | Den Haag
.....

de Rechtspraak Rechtbank
Noord-Nederland

De Minister van Economische Zaken, Directie Wetgeving en
Juridische Zaken
Postbus 20401
2500 EK 's-Gravenhage

Afdeling bestuursrecht

bezoekadres
Guyotplein 1
9712 NX Groningen
Openingstijden van
08.30-17.00 uur

correspondentieadres
Postbus 150
9700 AD Groningen

t (088) 361 13 38 algemeen
t (088) 361 13 33 belasting
f (088) 361 02 26 algemeen
f (088) 361 02 37 belasting
www.rechtspraak.nl

Bij beantwoording de datum en
ons kenmerk vermelden. Wilt u
slechts één zaak in uw brief
behandelen.

datum	13 december 2016
onderdeel	Algemeen bestuursrecht
contactpersoon	mevr. 10.2.e s
doorkiesnummer	10.2.e
ons kenmerk	zaaknummer LEE 16 / 3802 WOB
uw kenmerk	WJZ/16117705
bijlage(n)	
faxnummer afdeling	(088) 361 02 26
onderwerp	het beroep van Stichting Platform Storm te Nieuw-Buinen

Geachte heer/mevrouw,

Over het beroep met zaaknummer LEE 16 / 3802 WOB deel ik u het volgende mee.

Hierbij zend ik u een afschrift van de uitspraak van 13 december 2016.

De eisende partij heb ik verzocht te berichten of deze toestemming verleent dat de rechtbank mede op grond van de stukken, waarvan de kennisneming is beperkt, uitspraak doet.

Als u naar aanleiding van deze brief vragen hebt, kunt u contact opnemen met de administratie van de rechtbank op het hierboven vermelde doorkiesnummer.

Ik belt of schrijft, verzoek ik u het zaaknummer te vermelden.

10.2.e

beslissing

Afschrift

RECHTBANK NOORD-NEDERLAND

Zittingsplaats Groningen

Afdeling bestuursrecht

zaaknummer: LEE 16/3802

beslissing van de enkelvoudige kamer van 13 december 2016 op het verzoek tot toepassing van artikel 8:29 van de Algemene wet bestuursrecht (Awb) van

de minister van Economische Zaken, verweerder
(gemachtigde: 10.2.e),

in het beroep van

Stichting Platform Storm, te Nieuw-Buinen, eiseres
(10.2.e).

Procesverloop

Bij besluit van 1 april 2016 (primair besluit) heeft verweerder beslist op het verzoek van eiseres op grond van de Wet openbaarheid van bestuur (Wob) om bepaalde stukken te openbaren.

Bij besluit van 15 augustus 2016 (het bestreden besluit) heeft verweerder beslist op het bezwaar van eiseres tegen het primaire besluit.

Eiseres heeft tegen het bestreden besluit beroep ingesteld.

Overwegingen

1. Op 5 december 2015 heeft verweerder de op de zaak betrekking hebbende stukken aan de rechtbank toegezonden. In de begeleidende brief heeft verweerder op grond van artikel 8:29 van de Awb de bestuursrechter medegedeeld dat uitsluitend hij kennis zal mogen nemen van een deel van de stukken. Het betreft de onder 4 en 5 opgenomen stukken.
2. Uit de aard van de zaak - vorenbedoelde stukken vormen de inzet van het geschil - vloeit voort dat beperking van de kennisneming gerechtvaardigd is.

Beslissing

De rechtbank bepaalt dat beperking van de kennisneming van de door verweerder met toepassing van artikel 8:29 van de Awb overgelegde stukken gerechtvaardigd is.

Aldus gedaan door mr. H.J. Bastin, rechter, in aanwezigheid van 10.2.e

De beslissing is in het openbaar uitgesproken op 13 december 2016.

10.2.e

rechter

Rechtsmiddel

Tegen deze tussenbeslissing kan niet eerder beroep worden ingesteld dan tegelijk met het hoger beroep tegen de einduitspraak.

Afschrift verzonden aan partijen op:

13 DEC 2016

10.2.e

Van: 10.2.e
Verzonden: vrijdag 3 februari 2017 12:21
Aan: 10.2.e
CC: 10.2.e WOBadvies - RVO JZ
Onderwerp: Wob-verzoek inzake SDE+ aanvraag Windpart De Drentse Monden en Oostermoer / Stichting Platform Storm
Bijlagen: DOMUS-#17019957-v1-WOB_verzoek_van_Stichting_Platform_Storm_over_SDE+_subsidieaanvraag_windpark_De_Drentse_Monden_en_Oo.PDF

Dag 10.2.e ,

Bijgaand Wob-verzoek is vandaag bij ons binnengekomen.

Als ik het Wob-verzoek goed lees hoort dit bij **RVO** thuis.

Wob-verzoek tot SDE+ aanvraag Windpark De Drentse Monden en Oostermoer / Stichting Platform Storm (10.2.e)

Datum verzoeker: 1 februari 2017

Binnenkomst EZ: 3 februari 2017 (registratie datum Domus)

Ik zal zorgen dat het origineel jullie kant op komt.

Met een vriendelijke groet,

10.2.e
Beleidsondersteuner Wob-coördinatie

Ministerie van Economische Zaken
directie Wetgeving en Juridische Zaken (WJZ)
(C-Zuid 2)
Bezuidenhoutseweg 73 te Den Haag

Postbus 20401
2500 EK Den Haag NL

Tel: 070-10.2.e
E-mail 10.2.e@minez.nl

AANTEKENEN

Aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal
Griffie Vaste Commissie Economische Zaken
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Nieuw Buinen, 6 februari 2017

Betreft: 1. SDE+ -subsidie voor windpark De Drentse Monden en Oostermoer
2. Rapport "MKEA zon-PV en wind op land. Vergelijking kosten en maatschappelijke effecten."

Geachte Voorzitter,

Aanstaande woensdag zult u het debat voeren over het negeren van de motie Smaling/Vos betreffende het verzoek om een bezinningsperiode in te lassen voor het Windpark De Drentse Monden en Oostermoer.

Onlangs heeft de minister van Economische Zaken bovengenoemd rapport gepubliceerd en zijn de SDE+ -beschikkingen voor genoemd windpark bekend gemaakt.

Wij willen u graag informeren over onze mening betreffende dit rapport en genoemde SDE+ - beschikkingen.

Wij zijn van mening dat de minister van Economische Zaken u onvolledig en onjuist heeft voorgelicht over het windpark De Drentse Monden en Oostermoer. Dit blijkt uit het volgende:

- A. De maximum Rijksbijdrage voor 44 windturbines bedraagt met een looptijd van 15 jaar **€ 515.000.000,—**. Per windturbine komt dit neer op maximaal **€ 781.000,— per windturbine per jaar**.
- B. Volgens de businesscase bedragen de investeringskosten van één windturbine **€ 6.000.000**.
- C. De kosten van grondhuur bedragen per jaar per windturbine ca. **€ 58.500,—**.
- D. De productie-efficiëntie bedraagt **40,8 %**, een onwaarschijnlijk hoge productie-efficiëntie. (Zie bijlage)
- E. De minister heeft per 1 juli 2016, na het ter inzage leggen van het ontwerp rijksinpassingsplan een AMvB bekend gemaakt, waarmee de windturbines van het windpark 30 jaren in plaats van 20 jaren mogen blijven staan.
- F. De minister van Economische Zaken blijft zijn plannen voor genoemd windpark doordrukken (verlenen van vergunningen en subsidies) waardoor het, als de plannen niet doorgaan, voor de initiatiefnemers eenvoudig is om schade te claimen.
- G. De minister publiceert telkens onderzoeksrapporten over zonne-energie die de feiten onjuist weergeven.
- H. De minister blijft ernstig in gebreke om zijn toezegging dat hij zal zorgen voor verlaging van de vergoedingen voor het beschikbaar stellen van grond na te komen. Deze vergoedingen bedragen uitgaande van de business case voor genoemd windpark per jaar circa **€ 58.500**. per windturbine.
- I. De minister hamert op het nakomen van het Energieakkoord, maar maant eerst na ruim drie jaren het bedrijfsleven dat het de gemaakte afspraken over energiebesparing niet nakomt.
- J. Er liggen plannen klaar voor zonneparken in de Veenkoloniën met een op te stellen vermogen van 405 MW op een oppervlakte van 415 ha met een te verwachten jaarlijkse energie opbrengst van 385.000 MWh.

Genoemd MKEA rapport is naar onze mening incompleet en geeft een verkeerde voorstelling van zaken als het gaat om economische en maatschappelijke kosten en ontwikkelingen met betrekking tot de vergelijking wind versus zon. Op onze regionale situatie is niet ingegaan.

Zoals hiervoor vermeld liggen er in onze regio ver uitgewerkte plannen voor zonneparken klaar, waarbij garanties worden gegeven voor het behalen van de door de minister gestelde doelen in opbrengst en tijd. Het standpunt van de minister dat hij wel zonneparken wil, maar niet als vervanging van het windpark De Drentse Monden en Oostermoer is naar onze mening onjuist. De minister wil wel de energieopbrengst van zonneparken als toevoeging, ten einde zijn doelstellingen sneller te realiseren.

Voor het windpark is geen draagvlak bij de bewoners en omwonenden, voor zonneparken wel. Wij tonen dit met twee voorbeelden aan. Binnen de bebouwde kom van 2e Exloërmond is een zonnepark van 1 1/2 ha. waarmede de omwonenden geen enkel probleem hebben. Inmiddels heeft de gemeente Borger-Odoorn voor een zonnepark van ca. 25 ha te 1e Exloërmond binnen twee maanden een omgevingsvergunning voor de bouw verleend. Dit zonnepark zal niet op landbouwgrond (geen verlies van voedselproductie), maar op een voormalig vloeiveld worden gebouwd.

In de najaarsronde SDE+ 2016 zijn subsidiebeschikking afgegeven voor een totaal van 970,7 MW voor Zon PV en in totaal van 299,2 MW voor Wind op land, waarvan ca. tweederde voor genoemd windpark. De trend is Zon PV en de minister heeft u bericht dat hij verwacht dat ook voor 2017 Zon PV de boventoon zal voeren. Dit is een teken dat de minister de windturbines voor wind op land 9 GW is, waarvan in 2020 al 6 GW zal

dringend de minister van Economische Zaken ervan te
wekken van duurzame energie in onze regio dient te

10.2.e

10.2.e

Tel. 0599-10.2.e
10.2.e

Bijlage: 1 - bij brief van 06-02-2017 aan leden van de vaste commissie voor economische zaken
2 - Windsnelheid per gemeente SDE+ januari 2017 (RVO)

DEEL 1: ENERGIE-OPBRENGST WINDPARK DE DRENTSE MONDEN EN OOSTERMOER

In het hoofdrapport MER d.d. 8 september 2015 en in bijlage 15 bij dit hoofdrapport, alsmede in de hieronder vermelde bronnen zijn gegevens inzake de energieopbrengst van het windpark De Drentse Monden en Oostermoer en andere bronnen vermeld.

CONCLUSIE:

1. Uit de gegevens van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO), de NWEA en het CBS volgt dat de productie-efficiëntie van windturbines, zoals deze uitgaande van de SDE+ -beschikkingen is berekend voor het Windpark De Drentse Monden en Oostermoer, heel duidelijk te gunstig zijn voorgesteld.
2. De verschillen in energieopbrengst, zoals hieronder vermeld, zijn aanzienlijk en hierdoor onbetrouwbaar.
3. Een beschikte productie per jaar van 661.395 MWh voor 44 windturbines leidt tot een productie-efficiëntie van 40,8%. Dit is, gelet op gegevens van CBS, RVO, NWEA en Economische Zaken en uitgaande van de windkaart voor de provincie Drenthe, onwaarschijnlijk hoog.

Omschrijving	jaarlijkse netto energieproductie*	vollasturen	efficiëntie in %
ECONOMISCHE ZAKEN/RVO:			
Pagina 48 Toelichting ontwerp inpassingsplan: VKA	max. 636.063	4.240	48,4
Pagina 275 van het Hoofdrapport MER: VKA	ca. 636.000*	4.240	48,4
Pagina 285 Hoofdrapport MER: VKA met grotere rotoren	ca. 682.000*	4.547	51,9
H.W. ten Have***	500.000	3.333	38,0
Economische Zaken (brief d.d. juni 2016)****	385.500	2.567	29,3
Toelichting op Inpassingsplan (p. 51)*****	max. 525.000	3.500	39,9
SDE+-beschikkingen jan. 2017	661.395	3.579	40,8

ANDERE BRONNEN:

	Jaarlijkse netto energieproductie	vollasturen	efficiëntie in %
Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) op 07-04-2016 op de site vermeld:			
voor de huidige generatie windturbines		ca. 2.200	25,1
voor oudere windturbines en/of minder windrijke gebieden		ca. 1.800	20,5
NWEA**: 3 MW modern	ca. 350.000	2.333	26,6

CBS Windenergie op land; productie en capaciteit per provincie:

Nederland 2013	2.013	23,0
Nederland 2014	1.996	22,8
Nederland 2014 ashoogte 95 meter en meer	2.246	25,6
Nederland 2015	2.247	25,6
Nederland 2015 ashoogte 95 meter en meer	2.360	26,9
provincie Groningen 2013	2.238	25,5
provincie Groningen 2014	2.272	25,9
Overige provincies (waaronder Drenthe) 2013	1.902	21,7
Idem 2014	1.854	21,2

Toelichting:

* Na aftrek van de effecten voor mitigerende maatregelen, zoals resp. op 275 en 285 vermeld.

** De op de site van NWEA (Nederlandse WindEnergie Associatie, branchevereniging van bedrijven en organisaties die werken aan meer duurzame energie op land en op zee) vermelde gegevens dat een moderne windturbine op land met een vermogen van 3 MW ca. 7.000.000 kWh elektriciteit per jaar produceert heb ik omgerekend naar een totaal vermogen van 150 MW

*** De productiegegevens zijn inmiddels bijgesteld. De heer H.W. ten Have heeft in een interview (Dagblad van het Noorden van 14 april 2016) verklaard dat elk van de vijftig turbines met een tiphoogte van iets meer dan 200 meter jaarlijks 10 miljoen kilowattuur moet opleveren. Tien miljoen kilowattuur per windturbine komt overeen met 500.000 MWh ($50 \times 10.000.000 \text{ kWh}$) per jaar voor het gehele windpark. Het verschil met de hierboven genoemde max. 636.063 MWh (p. 48 van de Toelichting op het ontwerp inpassingsplan) bedraagt 136.063 MWh. Een zo groot verschil zal tot een aanzienlijk verschil in opbrengsten van het windpark leiden en de financieel-economische haalbaarheid van de plannen sterk beïnvloeden.

**** In deze huis-aan-huis verspreide brief (ontvangen op 1-07-2016) is op het laatste blad een berekening opgenomen (bijlage 6) Deze berekening is uitgevoerd op basis van ECN-rapport "Eindadvies basisbedragen SDE+ 2016 (09-10-2015, ECN-E-15-052). Volgens dit rapport val het windpark De Drentse Monden en Oostermoer in de categorie wind op land $> 7,0$ en $< 7,5$ m/s. De gehele provincie Drenthe valt in deze categorie, zo blijkt uit figuur 1 (bijlage 2 - Windsnelheid per gemeente SDE+ januari 2017 (RVO)).

***** In de tekst van de Toelichting op het Inpassingsplan worden de productieverliezen wel vermeld, maar niet concreet aangegeven. Het betreft productieverliezen als gevolg van mitigerende maatregelen voor geluid (p. 54) en slagschaduw (p. 57). Uit het met LOFAR gesloten convenant volgt een jaarlijks productieverlies van 744 uren ($12 \times 50 = 600 + 12 \times 12 = 1440$), d.w.z. 8,5% van het totaal aantal van 8.760 (365×24) uren per jaar.

De productiegegevens zijn per jaar in MWh vermeld.

Bij de berekeningen van de efficiëntie is van twee formules gebruik gemaakt, t.w.:

A. energieopbrengst in MWh per jaar : 150 MW (vermogen van het windpark) = ... vollasturen, en

B. het aantal vollasturen : 8760 (totaal aantal uren per jaar 365×24) = efficiency in %

Tussen haakjes zijn door mij de netto productiecijfers vermeld, die ik uitgaande van het aantal vollasturen en het vermogen van de betreffende windturbine heb berekend.

Bij de berekeningen die als bijlage 15 bij het Hoofdrapport MER zijn opgenomen is uitgegaan van een "Mean wind speed at hub height" variërend van 7,6 m/s voor variant A tot 8,0 m/s voor variant VKA. De windkaart die deel uitmaakt van het genoemde ECN-rapport vermeldt voor de provincie Drenthe een windkracht $> 7,0$ en $< 7,5$ m/s (bijlage 7). Op p. 2 van bijlage 15 Energieopbrengst berekeningen staat in de eerste alinea: "Hierdoor bestaan er grote onzekerheden in het werkelijke windaanbod en de productieberekeningen van de nieuwe turbines."

DEEL 2 SDE+ subsidies en investeringskosten

CONCLUSIE

De minister blijft ernstig in gebreke om zijn toezegging dat hij zal zorgen voor verlaging van de vergoedingen voor het beschikbaar stellen van grond na te komen. Deze vergoedingen bedragen uitgaande van de business case voor genoemd windpark per jaar circa **€ 58.500.** per windturbine, zie ook punt H in onze begeleidende brief.

1. SDE+-subsidies voor windpark De Drentse Monden en Oostermoer.

Voor het windpark De Drentse Monden en Oostermoer zijn op de site van rvo.nl 44 beschikkingen gepubliceerd, 16 op naam van Duurzame Energieproductie Exloërmond B.V., 12 op naam van Raedthuys Windenergie B.V. en 16 op naam van Windpark Oostermoer Exploitatie B.V.

Voor één windturbine, DEE/RH-3.1 te Gasselternijveen is geen beschikking gepubliceerd.

In onderstaand overzicht is van 44 windturbines van elk 4,2 MW vermogen uitgegaan. Voor details van de berekeningen verwijzen wij naar de bijlage.

Naam	Aantal	Beschikte productie per jaar in MWh	Rijksbijdrage maximum in €
Duurzame Energieproductie Exloërmond B.V.	16	242.091	€ 188.830.980
Raedthuys Windenergie B.V.	12	179.707	€ 140.171.460
Windpark Oostermoer Exploitatie B.V.	16	239.597	€ 186.885.660
Totaal	44	661.395	€ 515.888.100

Uitgaande van de maximum rijksbijdrage van **€ 515.888.100,—** gedurende een looptijd van 15 jaar houdt in een maximum rijksbijdrage voor 44 windturbines van **€ 34.333.300.—** (afgerond) d.w.z. **maximaal € 781.000,— per windturbine per jaar.**

2. Berekening investeringskosten en grondhuur

De berekeningen zijn gebaseerd op gegevens uit Tabel 2.3 Business case vergelijking park met 3 MW turbines en met 5 MW turbines, opgenomen in de Aanvulling MER Windpark De Drentse Monden en Oostermoer van 18 december 2015. Voor investeringskosten en grondhuur hebben wij hierna de gegevens uit genoemde tabel overgenomen.

Onderwerp	Eenheid	3 MW	5 MW
Investeringskosten	k€/MW	1.435	1.400
Grondhuur per MWh	k€/MWh	0,0039	0,0039

Deel 3: studie "MKEA zon-PV en wind op land." Vergelijking kosten en maatschappelijke effecten.

Het uitgangspunt voor windenergie op land van 45 windturbines van elk 4 MW - in totaal 180 MW - doet al snel denken dat het windpark De Drentse Monden en Oostermoer met eenzelfde totale capaciteit als uitgangspunt voor deze studie is gekozen. Dit is zo blijkt uit het rapport beslist niet het geval daar niet van een regionale situatie maar van een nationale scope is uitgegaan.

CONCLUSIE

Deze studie is onvolledig en ongeschikt als basis voor een gedegen besluitvorming. Wij vatten onze bevindingen in het kort samen:

Vele conclusies/bevindingen in dit rapport zijn, afgezien van de hierna vermelde kritiek, niet op het windpark De Drentse Monden en Oostermoer van toepassing.

De samenvatting van het rapport laat al direct tekortkomingen zien:

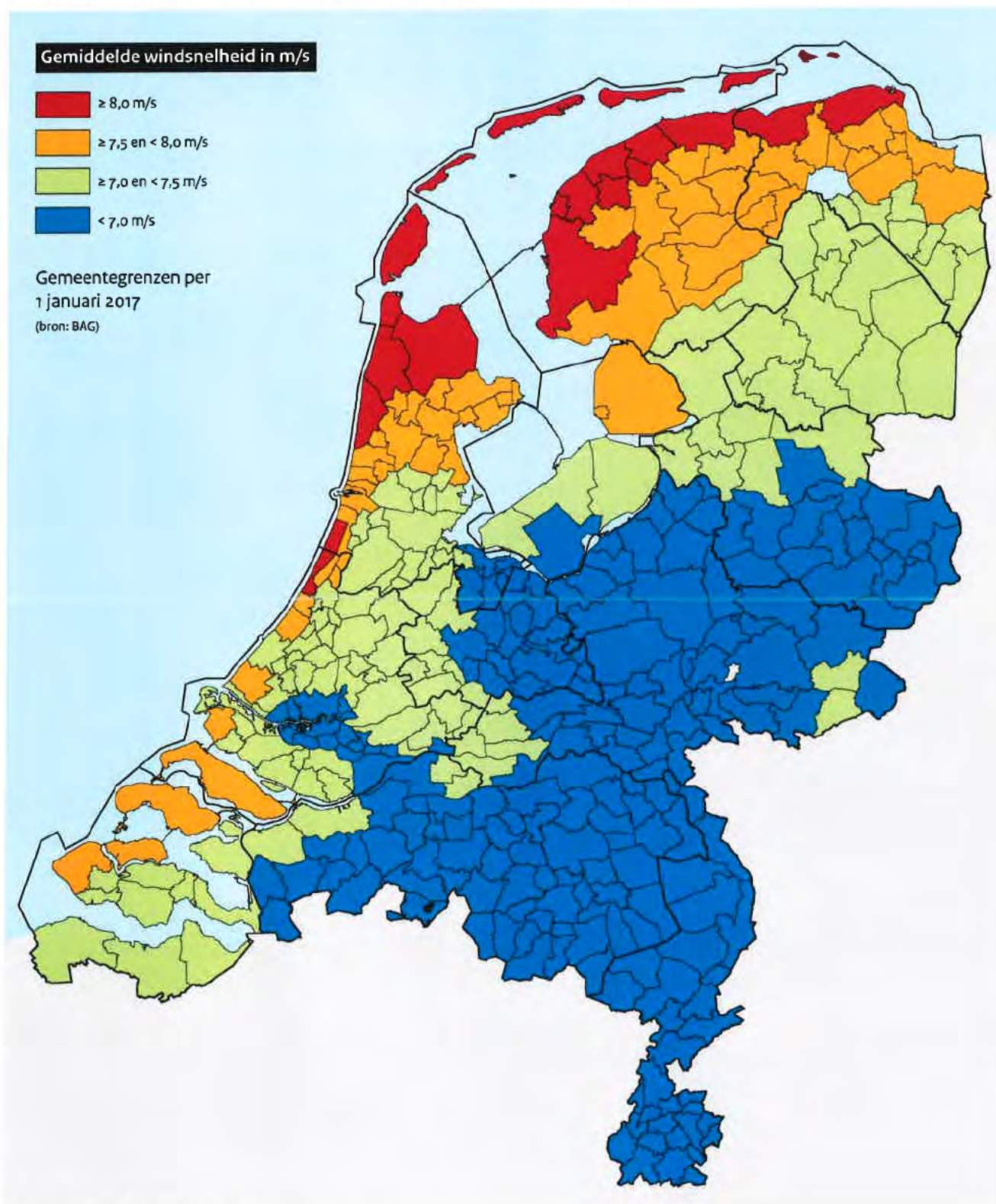
- A. De maatschappelijke effecten zijn waar mogelijk in euro's uitgedrukt. Vele wezenlijke maatschappelijke effecten (bijv. effecten op de gezondheid) zijn echter niet in geld uit te drukken en worden in de studie volstrekt onderbelicht.
- B. In het Hoofdrapport MER voor het windpark De Drentse Monden is de onderzoeksmethode van het MKEA rapport niet gevolgd en hebben de onderzoekers volstaan met een kwalitatieve waardering.
- C. Laagfrequent geluid, een belangrijk effect van windparken, is niet behandeld.
- D. Er is niets over draagvlak bij de bevolking vermeld en de maatschappelijke gevolgen daarvan.
- E. De benodigde oppervlakte voor een zonnepark is wel genoemd, maar niet die voor een windpark, inclusief infrastructuur;
- F. In de studie zijn op vele plaatsen voorbehouden gemaakt die niet in de samenvatting zijn vermeld.
- G. Er zijn grote verschillen in de beoordelingscriteria, die in dit rapport zijn opgenomen onder "Kwalitatief gewaardeerde effecten", en die opgenomen in het Hoofdrapport MER Windpark De Drentse Monden en Oostermoer.
- H. De benadering van de waardevermindering is alleen maar kwantitatief en schiet tekort. Er is niet ingegaan op jurisprudentie en op het beleid van gemeenten die bij het bepalen van de WOZ-waarde rekening houden met de overlast die windturbines voor bewoners veroorzaken. De jarenlange grote onzekerheid over de waarde en de verkoopbaarheid van woningen wordt geheel buiten beschouwing gelaten. Over de recente ontwikkelingen inzake planschade is niets geschreven.
- I. Voor de fundering van windparken moet worden geheid. Tienduizenden vierkante meters grond vol beton gestort. Het beton storten of het gebruik van een ander materiaal voor het verharderen van de opstelplaatsen voor kranen en de aanleg/verbreding van wegen wordt niet in de vergelijking met zon betrokken.

Bij de inhoud van het rapport zelf plaatsen wij nog de volgende kanttekeningen: er zijn duidelijke verschillen tussen de regionale en nationale benadering van wind op land en zon-pv.:

In het rapport staat niets over het ruimtelijk potentieel voor wind en zon. Volgens een publicatie van de SER is het ruimtelijk potentieel voor wind op land 6 GW, waarvan genoemde minister in 2020 6 GW (= 75%) gerealiseerd wil hebben, en voor zon 91 GW. Dit geeft aan dat de minister als hij op lange termijn zijn doelstellingen wil halen op zon is aangewezen.

Windsnelheid per gemeente SDE+ januari 2017

Onderwerp : SDE Windcategorie per gemeente
De gemiddelde windsnelheid (m/s) op 100 meter hoogte
over de periode 2004 - 2013 per gemeente.

Datum : 22 / 01 / 2017

Bron: KNMI, CBS en RVO.nl

10.2.e

Van: 10.2.e
Verzonden: maandag 6 februari 2017 12:23
Aan: Record en Informatiebeheer DI
Onderwerp: 10.2.e ter reg. FW: Veenkolonien - Kanttekeningen bij MKEA rapport en SDE+
Bijlagen: Veenkolonien - Kanttekeningen bij MKEA rapport en SDE+.pdf

Deze graag inboeken voor ETM, dank je wel

Met vriendelijke groet,
 10.2.e

Van: 10.2.e mailto:10.2.e]
Verzonden: maandag 6 februari 2017 12:22
Aan: 10.2.e)
CC: Smallenbroek, drs. J.M.C. (Meindert)
Onderwerp: Veenkolonien - Kanttekeningen bij MKEA rapport en SDE+

Geachte heer 10.2.e,

Bijgaand doen wij u de brief toekomen zoals wij die heden aan de 2^e Kamer der Staten-Generaal deden toekomen.

Met vriendelijke groet,

Tegenwind Veenkolonien
 10.2.e

10.2.e
 10.2.e

Tel: 0599 10.2.e
 Mob: 06 10.2.e
 Fax: 0599 10.2.e
 E: 10.2.e

Indien uw reactie op dit bericht met spoed moet worden opgevolgd, verzoek ik u mij te bellen.

Aan dit bericht kunnen geen rechten worden ontleend. De informatie verzonden met dit e-mailbericht is uitsluitend bestemd voor de geadresseerde(n) en kan persoonlijke of vertrouwelijke informatie bevatten, beschermd door een beroepsgeheim. Gebruik van deze informatie door anderen dan de geadresseerde(n) en gebruik door hen die niet gerechtigd zijn van deze informatie kennis te nemen, is verboden. Indien u niet de geadresseerde(n) bent of niet gerechtigd bent tot kennisneming, is openbaarmaking, vermenigvuldiging, verspreiding en / of verstrekking van deze informatie aan derden niet toegestaan en wordt u verzocht dit bericht terug te sturen en het origineel te vernietigen. Aansprakelijkheid wordt slechts aanvaard tot het bedrag dat door de beroepsaansprakelijkheidsverzekering in een voorkomend geval wordt uitgekeerd. 10.2.e
 10.2.e ingeschreven bij de KvK onder nr. 10.2.e

10.2.e

Van: DoMuS en Delphi
Verzonden: woensdag 8 februari 2017 13:29
Aan: Record en Informatiebeheer DI
CC: DoMuS en Delphi
Onderwerp: FW: DOMUS verzoek - Uit dagdoos halen origineel (bhm. 17019974)
Bijlagen: DOMUS-#17019957-v1-
 WOB_verzoek_van_Stichting_Platform_Storm_over_SDE+_subsidieaanvraag_windpar
 k_De_Drentse_Monden_en_Oo.PDF

Van: 10.2.e

Verzonden: woensdag 8 februari 2017 13:24

Aan: DoMuS en Delphi

Onderwerp: DOMUS verzoek - Uit dagdoos halen origineel (bhm. 17019974)

Dag Collega's,

Willen jullie zo vriendelijk zijn dit document uit de dagdoos te halen.
 Wob-verzoek zal afgehandeld worden door RVO.
 Ik zal er voor zorgen dat het bij RVO terechtkomt.

Alvast dank.

Met een vriendelijke groet,

10.2.e

Beleidsondersteuner Wob-coördinatie

Ministerie van Economische Zaken
 directie Wetgeving en Juridische Zaken (WJZ)
 (C-Zuid 2)
 Bezuidenhoutseweg 73 te Den Haag

Postbus 20401
 2500 EK Den Haag NL

Tel: 070-10.2.e

E-mail: 10.2.e@minez.nl

Ministerie van Economische Zaken

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

Stichting Platform Storm

10.2.e

**Directie Wetgeving en
Juridische Zaken**

Bezoekadres

Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres

Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Overheidsidentificatienr

00000001003214369000

T 070 379 3911 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/ez

Behandeld door

10.2.e

T 070

F 070

10.2.e

@minez.nl

Datum **30 AUGUSTUS 2017**

Betreft nader stuk inzake procedure Windpark De Drentse Monden en Oostermoer

Geachte heer, mevrouw,

Hierbij treft u aan een nader stuk dat op 29 augustus 2017 naar de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State is verzonden ten behoeve van de zitting op 14 en 15 september aanstaande. Het stuk zal ter zitting worden toegelicht.

Hoogachtend,

De Minister van Economische Zaken,

10.2.e

juridisch advies, bezwaar en beroep
Directie Wetgeving en Juridische Zaken

Ons kenmerk

WJZ / 17137680

Uw kenmerk

Bijlage(n)

1

Health effects related to wind turbine sound

Frits van den Berg
Public Health Service Amsterdam
Amsterdam, the Netherlands

Irene van Kamp
National Institute for Public Health and the Environment
Bilthoven, the Netherlands

Commissioned by the Federal Office for the Environment (FOEN)

2017

Commissioned by:

Federal Office for the Environment (FOEN), Noise and NIR Division, CH-3003 Bern
The FOEN is an agency of the Federal Department of the Environment, Transport, Energy and Communications (DETEC).

Contractor:

GGD Amsterdam Public Health Service
Nieuwe Achtergracht 100
1018 WT Amsterdam, NETHERLANDS

Author:

Frits van den Berg, Public Health Service Amsterdam, Amsterdam, the Netherlands
Irene van Kamp, National Institute for Public Health and the Environment, Bilthoven, the Netherlands

FOEN support: Mark Brink, Hans Bögli, Sébastien Wschiansky, Kornel Köstli

Note:

This study/report was prepared under contract to the Federal Office for the Environment (FOEN). The contractor bears sole responsibility for the content.

Health effects related to wind turbine sound

Frits van den Berg

Public Health Service Amsterdam

Amsterdam, the Netherlands

Irene van Kamp

National Institute for Public Health and the Environment

Bilthoven, the Netherlands

Summary

This report reviews recent literature on health effects related to wind turbines. This has been done at the request of the Swiss Federal Office for the Environment. The request was to give an overview of the conclusions from the more recent scientific reviews with respect to the health effects of sound from wind turbines. Questions about health effects often play a prominent role in local discussions on plans for (an extension of) a wind turbine farm.

Noise annoyance is the most often described effect of living in the vicinity of wind turbines. Annoyance from other aspects, such as shadow flicker, the visual (in)appropriateness in the landscape and blinking lights, can add to the noise annoyance. Some people report annoyance (irritation, anger and anxiety) if they feel that the quality of their surroundings and living conditions will deteriorate or has deteriorated due to the siting of wind turbines. Long lasting annoyance can lead to health complaints. There are less data available to evaluate the effects of wind turbines on sleep. Sleep disturbance is found to be related to annoyance, but there is no clear relation with the level of wind turbine sound. From knowledge about transportation sound, sleep disturbance can be expected at high levels of wind turbine sound. There is no evidence for other direct health effects. Other (indirect) health effects that have been reported on an individual basis could be a result of chronic annoyance.

These are the main conclusions of a literature survey performed by the Municipal Health Service (GGD) Amsterdam and the Dutch National Institute for Public Health and the Environment (RIVM), both in the Netherlands. Residential sound levels from wind turbines are lower than those from comparable sources, such as traffic or industry, but are experienced as more annoying. This is possibly caused by the typical swishing or rhythmic character of the sound. Perhaps the low frequency component of wind turbine sound also leads to extra annoyance, as is the case with other sources. However, there is no evidence of an effect specifically related to the low frequency component. It has been suggested that a direct effect of infrasound on persons has been underestimated, but available knowledge does not support this. Perhaps the effect of rhythmic pressure pulses on a building can lead to added indoor annoyance and should be further investigated. Besides the wind turbine sound as such, personal characteristics, the local situation and the conditions for planning a wind farm also play a role in reported annoyance. For example, at equal noise levels, people report more annoyance when they can actually see a wind turbine; or less annoyance, when they benefit from the wind turbine or farm. Other factors that should be taken into account when interpreting annoyance scores are noise sensitivity, privacy issues and social acceptance.

1. INTRODUCTION

This text gives an overview of knowledge about wind turbine sound and its effects on neighbouring residents. It emphasizes knowledge from scientific publications, where peer-reviewed

articles are most eminent. However, some scientific reports and papers presented at conferences also provide important and often reliable information.

This overview is commissioned by the Noise and NIR Division of the Swiss Federal Office for the Environment (Bundesamt für Umwelt). The request was to give an overview of the conclusions from the more recent scientific reviews with respect to the health effects of sound from wind turbines with special attention to infrasound and low frequency sound. We have collected all relevant reviews since 2009, but these did not include the most recent studies, especially from Canada and Japan. For the period between 2009 – 2015 only reviews were considered. For the period between 2015 and 2017 the reviews as well as the original studies were included. Where relevant we refer to earlier original papers (before 2015).

We start in Chapter 2 with an explanation of the sound produced by and heard from a wind turbine and what sound levels occur in practice. We use the term ‘sound’ because we do not want to imply a priori the negative meaning that noise (‘unwanted sound’) has. Other aspects of wind turbines can cause annoyance by themselves or can have an influence on the appreciation of the sound; these other impacts are considered in Chapter 3. Chapter 4 is about how sound from a wind turbine can affect people and especially neighbouring residents and in what way and to what degree other factors are important to take into account. This is repeated in Chapter 5 for sound at (very) low frequencies that allegedly can affect people in others ways that ‘normal’ sound does.

In Chapters 3 through 5 we have taken information from others without evaluating the different research results. Our evaluation is in Chapter 6 where our conclusions from reading and interpreting all the scientific information are summarised. This chapter concludes the main text.

In Annex A it is described how we retrieved all relevant scientific information and all the articles providing this information are listed in Annex B. A reference to this list is given in the main text by a small superscript number, with more references separated by a comma or –when including a range- a hyphen(e.g. ^{4, 6} or ⁷⁻¹⁰). When we use author names, ‘et al’ means there are two or more co-authors.

We thank Professor Geoff Leventhall and Professor Kerstin Persson Waye for their useful comments to an earlier version of this text.

2. THE SOUND of WIND TURBINES

2.1 Sound production

An overview of wind turbine sound sources is given in a number of publications such as Wagner¹, Van den Berg², Leventhall and Bowdler³ or Hansen et al⁴.

For the tall, modern turbines most sound comes from flowing air in contact with the wind turbine blades: aerodynamical sound. The most important contributions are related to the atmospheric turbulence hitting the blades (inflow turbulence sound) and air flowing at the blade surface (trailing edge sound).

- Turbulence at the rear or trailing edge of a blade is generated because the air flow at the blade surface develops into a turbulent layer. The frequency with the highest (audible) sound energy content is usually in the range of a few hundred Hz (hertz) up to around 1000-2000 Hz. At the blade tips conditions are somewhat different due to air flowing towards the tip, but this tip noise is very similar to trailing edge noise and usually not distinguished as a relevant separate source.
- Inflow turbulence is generated because the blade cuts through turbulent eddies that are present in the inflowing air (wind). This sound has a maximum sound level at around 10 Hz.
- Thickness sound results from the displacement of air by a moving blade and is insignificant for sound production when the air flows smoothly around the blade. However, rapid changes in forces on the blade result in sideways movements of the blade and sound pulses in the infrasound region. This leads to the typical wind turbine sound ‘signature’ of sound level peaks at frequencies between about 1 to 10 Hz. These peaks cannot be heard, but can be seen in measurements.

2.2 Sound character

Inflow turbulence sound is important in the low and middle frequency range, overlapping with trailing edge sound at medium and higher frequencies. As both are highly speed dependent, sound production is highest where the speed is highest: near the fast rotating tips of the blades.

When the sound penetrates into a dwelling, the building construction will attenuate the higher frequencies better than the lower frequencies. As a result, indoor levels will be lower and the sound inside is of a lower pitch, as higher frequencies are more reduced than low frequencies. This is true for every sound coming from outside.

Wind turbine sound changes over time. An important feature is the variation of the sound at the rhythm of the rotating blades that is described as swishing, whooshing or beating. This variation in synchrony with the blade passing frequency is also called the Amplitude Modulation (AM) of the sound.

An explanation for the typical swish that is audible close to a turbine has been given by Oerlemans⁵. Because of the forward directivity of trailing edge sound (more sound is radiated in the forward direction of the blade) and the Doppler amplification (forward of the moving blade) there is a higher sound level when the blade tip is moving towards an listener and a lower level when it moves away. As a result, one can hear a variation in sound level in the rhythm of the passing blades. This swishing can always be heard close to a turbine. However, this explanation does not hold for an observer distant and downwind from a turbine. In that case, there is no blade moving towards the observer. But even at long distances one can sometimes hear a rhythmic variation that can develop into a distinct beating.⁶ In papers and reports this is sometimes referred to as 'other' or 'special' AM.^{7,8} The explanation for this 'special' AM is a change in wind speed over the rotor diameter. When a blade encounters different wind speeds in its rotation, this will lead to a variation in sound production at the blade. This will typically occur when there is a high wind shear, i.e. the wind speed increases substantially with height. Certainly at night there can be a firm wind at rotor height even though there may be almost no wind at ground level. It can also occur when part of the rotor is in the 'wind shadow' of a ridge or another turbine. A regular variation can explain a rhythmic beating. This is most often heard in evening, night time and early morning and when there is low cloud cover, which implies a stable atmosphere and high wind shear.^{6,8,9,10}

AM may be terrain dependent: over hilly or mountainous terrain wind shear may be rather different from the wind shear over flat terrain. Even so, with turbines on a ridge and residents in

a valley, a high contrast between wind turbine and background sound may exist,¹¹ similar to the effect of a stable atmosphere over flat ground.

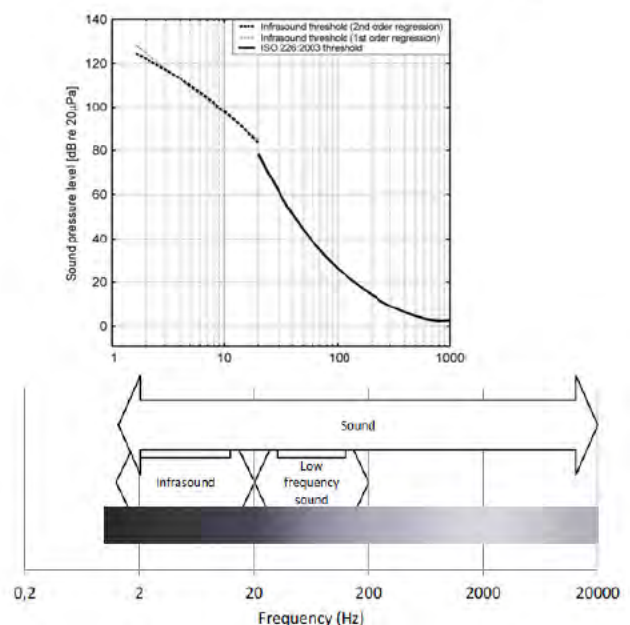
Wind turbine sound can sometimes be tonal, i.e. one can hear a specific pitch. This can be mechanical sound from the gear box and other devices in the turbine and this was a relevant source for early turbines. However, this has been reduced and is generally not an important source for modern turbines. Another possible source is an irregularity on a blade, but this is apparently rare and can be mended. Nevertheless, tonal sounds still can occur.

2.3 Human hearing

Human hearing is relatively insensitive at low frequencies as shown in figure 1: the upper part gives the average hearing threshold; the lower part shows which frequencies are in the infrasound and low frequency sound region (the upper limit of the low frequency region is not formally defined and can vary from 80 to 200 Hz).

It is usual to apply a correction to a measured sound that takes the hearing sensitivity at different frequencies into account. This so-called A-weighting mimics the frequency dependency of human hearing at moderate loudness. Most environmental sounds with a level of 40 dBA (A-weighted decibels) will approximately have the

Figure 1: above: the average hearing threshold for normal hearing people from 2 – 1000 Hz (figure from Møller and Pedersen¹²); below: infrasound, low frequency sound and total audible sound region (from SHC¹³)

same loudness for human hearing. Such a low to moderate loudness is present at actual wind turbine sound levels at many residences near wind farms. Therefore, A-weighting should give a (nearly) correct approximation of the loudness of wind turbine sound at levels of 35 to 45 dBA. With hearing tests this was confirmed in the Japanese wind turbine sound study.¹⁴ A-weighting is less correct at lower sound levels; application of A-weighting to low levels (roughly < 30 dBA) may allow for more low frequency sound. Of course, this concerns sound levels that are already low and usually will comply with limits. If the unit dB (no weighting) is used, as is often done at low frequencies, then no correction is applied to the sound level. If expressed in dBA (or dB(A), to be more correct), the A-weighting has been applied.*

It is because of the combination of our hearing capacities at different frequencies and the sound level of the different wind turbine sources that trailing edge sound is the most dominant sound when outside and not too far from a wind turbine. The sound will shift to lower frequencies at larger distances or indoors and then inflow turbulent sound can be more important.

2.4 Sound levels in practice

For a modern turbine, the maximum sound power level is of the order of 100 to 110 dBA. For a listener on the ground at about 100 m from a turbine the sound level will not be more than about 55 dBA. At more distant, residential locations this is less and in most studies there are few people that are exposed to an average wind turbine sound level of more than 45 dBA. For two turbine types in a temperate climate it was shown that the sound level from these two types at full power is 1 to 3 dB above the sound level averaged over a long time.¹⁵

Measurements on many types of modern wind turbines show that most sound energy is radiated at low and infrasound frequencies and less at higher frequencies (approximately 100 – 2000 Hz). However, because of the lower sensitivity of human hearing at low frequencies, audibility is greater at the higher frequencies. Over time wind turbines have become bigger and onshore wind turbines now can have several megawatts (MW)

* However, in the EU a sound level averaged over day, evening and night is expressed in dB Lden, although it is an A-weighted level.

electric power. 2 MW turbines produce 9 - 10 dB more sound power when compared to 200 kW turbines.^{16,17} Over time the amount of low-frequency sound (10 – 160 Hz) increases at nearly the same rate as the total sound level. This also depends on the type of regulation of the rotor speed. For pitch regulated turbines the low frequency part of the sound increases at a somewhat higher rate (about 1 dB more for a tenfold increase in power) when compared to the total sound level and the reverse is true for stall regulated turbines.

3. SOCIAL AND PHYSICAL ASPECTS other than noise

In this chapter we mention a set of issues which are, next to sound, relevant for residents living in the vicinity of wind turbines. The visual aspect of wind turbines, safety, vibrations and electromagnetic fields may also have an impact on the environment and people in it. Other factors that influence the impact include economic benefit, intrusion in privacy and acceptance of the wind turbines and other sources of disturbance. Personal and contextual aspects can also determine the level of annoyance due to wind turbines.

3.1 Visual aspects

Modern wind turbines are visible from a considerable distance because they rise high above the environment and change the landscape. Due to the movement of their rotor blades, wind turbines are more salient in the landscape than objects which do not move. The rotating blades draw our attention and can cause variations in light intensity when the blades block or reflect sunlight. The visual and auditory aspects have been shown to be highly interrelated^{18,19,20} and are therefore hard to unravel with respect to their effects. Annoyance from visual aspects may add to or perhaps even reinforce annoyance from noise (and vice versa).

3.1.1 Integration of wind turbines in the landscape

The visual perception of wind turbines is associated to a number of factors such as the type of area and sound level.^{19,20} The perception may depend on the siting procedure and the attitude towards wind energy projects.²¹ In other words: the violation of the landscape is very dependent

on the context and a univocal judgment cannot be given. Integrating wind turbines in the landscape is a factor of great importance and is related to ideas people have about the landscape.²² Residents have expectations and requirements regarding their living environment and the visual appreciation may vary between individuals from positive to very negative. An exchange of viewpoints between different parties (residents, authorities, landscape planners, developers, etc.) can clarify these aspects, but do not necessarily lead to solutions. The type of area and its geographical features are important: in a more urban or industrial environment wind turbines will be less intruding than in a more natural landscape in which the turbines contrast more with the environment.^{23,24} All of this can influence people's reactions and emotions: when the turbines are perceived as not matching with the environment the reactions can be more negative and vice versa. The Belgian Superior Health Council stated that people become attached to the place where they live and a wind turbine or wind farm in 'their' place may mean an intrusion and deterioration of that place.¹³ Also, siting a wind farm in a natural or 'green' area may counteract the positive health effect of such an area. These aspects should be part of the siting procedure as it is too difficult to quantify these effects, even in a specific situation.¹³

3.1.2 Light flicker

Light flicker can occur when the sun is reflected from a blade at a certain position of the blade. When the blades rotate this gives a continuous flicker. This is conspicuous and can be annoying. However, this feature has become rare for modern wind turbines, since it has become standard practice to cover the rotor blades with an anti-reflection layer.

Light intensity near a wind turbine can also change when the blades pass before the sun. This rotating shadow casting or shadow flicker (that only stops when the turbine stops) will be mentioned in Chapter 4 in relation to noise.

3.2 Safety

Wind turbines are under control of quality protocols of the producers and the authorities issue a construction permit based on rules for safety. On a regular (yearly) basis wind turbines are checked for their proper functionality. When a shortcoming is found or when a safety issue cannot be excluded the turbine has to be stopped.

A turbine also can be stopped automatically when there is ice on the blades (which could be thrown from a rotating blade). Nevertheless, there is a chance that something will happen during the lifetime of a turbine. From a large number of wind turbine accidents, Asian et al conclude that most serious accidents (deaths) occur during the construction and maintenance of a wind turbine.²⁵ During operation, when generating electricity, natural influences (wind and lightning) are most important, followed by system or equipment failures.²⁵ An early study in Switzerland on ice throw from wind turbines showed that this was -at that time- occurring regularly.²⁶

3.3 Vibrations due to wind turbines

Vibrations from wind turbines can lead to ground vibrations and these can be measured with sensitive vibration sensors. In several studies vibrations have been measured at large distances, but this was because these vibrations could affect the performance of seismic stations that detect nuclear tests. These vibrations are too weak to be detected or to affect humans, even for people living close to wind turbines.²⁷

3.4 Electromagnetic fields

Electric, magnetic and electromagnetic fields exist everywhere. Known and natural forms are UV-radiation, infrared radiation and visible light. Electromagnetic fields (EMF) are also present near electric devices and transport of electricity over longer distances (such as power lines), including underground cables that link a wind turbine to the power grid. The strength of these fields reduces when the distance to the source increases. It is not plausible that the electromagnetic field strength near wind turbines and related underground cables form a health risk, as this is similar to what is present in homes.¹⁹

3.5 Contextual and personal factors

Research in the past decade has shed some light on the question why some people are more disturbed by wind turbines than other. Next to physical aspects, personal and contextual aspects also influence the level of annoyance. Often these aspects are referred to as non-acoustic factors, complementary to the acoustic factors in decibels. Because the term non-acoustic refers to a broad range of aspects, and as a result are very unspecific, we prefer the term personal and

contextual factors.²⁸ They can be subdivided in the following sub-categories:

- Demographic and socio-economic factors (age, gender, income, level of education);
- Personal factors (fear or worry in relation to source, noise sensitivity, economic benefit from the source);
- Social factors (expectation, attitudes towards producers or government, media coverage);
- Situational factors (frequency of sound events, meteorological circumstances, other sound sources, distance to amenities, attractiveness of the area).

Some of these aspects are relevant in the framework of wind turbines and are discussed in more detail below.

3.5.1 View of wind turbines

Noise and visual annoyance are strongly related as already mentioned above. People who also see turbines from their homes might be more worried about the health effect of continuous exposure and as a consequence also report more annoyance.¹³

3.5.2 Economic aspects

Economic aspects can also affect annoyance from wind turbines. In a study of Pedersen and Van den Berg and colleagues in the Netherlands^{29,30} some 14% of the respondents benefited from one or more wind turbines, in particular enterprising farmers who lived in general closer to the turbines and were exposed to higher sound levels than the remaining respondents. In the subgroup of people benefiting from the turbine the percentage of annoyed persons was low to very low, even though they were on average closer to the turbines and hearing the turbines as well as others, using the same terms to describe the typical characteristics of wind turbine sound. In the study this group was described as “healthy farmers”: on average they were younger, more often male and had a higher level of education and reported less problems with health and sleep when compared to those not having economic benefits.³⁰ However, it might not only be the benefit, but differences in attitude and perception as well as having more control over the placement of the turbines that might play a role.³⁰ In the Canadian study of health effects from wind turbine sound, personal benefit was also correlated to being less annoyed, when excluding factors that were likely to be a reaction (such as annoyance) to wind turbine operation.²⁰ In the Japanese study there was also a

relation, but this was less strong (i.e. not significant).

3.5.3 Privacy and freedom of choice

Pedersen et al³¹ found that people who perceive the wind turbines as intruders and a threat to their privacy (motion, sound, visual) reported more annoyance. When people feel attached to their environment (‘place attachment’), the wind farm can form a threat to that environment and this can create resistance.³² Also, a feeling of helplessness and procedural injustice can develop when people feel they have no real say in the planning process. Potentially this plays a role especially in rural areas if people choose to live there because of tranquillity; for them the wind farm can form an important threat (visual and auditory). Moreover, there is anecdotal report of growing polarization between groups of residents which influences individual positions and choices.

3.5.4 Noise sensitivity

Noise sensitivity refers to an internal state (physiological, psychological, attitude, lifestyle and activities) of a person that increases the reactivity to sound in general. Noise sensitivity has a strong genetic component (i.e. is hereditary), but can also be a consequence of an illness (e.g. migraine) or trauma. Also, serious anxiety disorders can go together with an extreme sensitivity to sound which can in turn increase a feeling of panic.³³

Only a few studies have addressed this issue in relation to wind turbine sound. An early example is a study in New Zealand, in which two groups were compared (a ‘turbine group’ versus a control group).³⁴ Noise sensitivity was measured with a single question informing whether people considered themselves as noise sensitive. In the turbine group a strong association was found between noise sensitivity and annoyance and a weak association in the control group. This shows there may be an interaction between exposure and sensitivity that has an effect on annoyance. This has also been documented for other sound sources.³⁵ According to a case report from Thorne (2014), a relatively high proportion of residents near two wind farms in Australia were noise sensitive. Self-selection into a “quiet area” by noise sensitive people can be a plausible explanation. Recent studies of Michaud et al²⁰ and Kageyama³⁷ confirm the independent role noise sensitivity has on the reaction to wind turbines (see Chapter 4).

3.5.5 Social aspects

For the social acceptance of wind turbine projects by a local community the SHC stated it is crucial how the community evaluates the consequences for their future quality of life.¹³ The communication and relation between the key parties (residents, municipality, project developer) is very important. Disturbance by wind turbines is a complex problem, in which the objective (physical) exposure and personal factors play a role, but also policy, psychology, communication and a feeling of justice.

When planning and participation are experienced as unjust or inadequate, public support will soon deteriorate also among people who were originally neutral or in favour of the wind farm.³⁸ When residents feel they have been insufficiently heard, they feel powerless and experience a lack of control over their own environmental quality and quality of life. Worry or concern can be reduced by an open and honest procedure in which residents can contribute to the decisions in a positive way.³⁹ Already in the early phase of wind energy, research from Wolsink⁴⁰ and later from Breukers⁴¹ showed that collaboration with emphasis on local topics was more successful than a policy aimed at as much wind energy as possible and a non-participatory approach. According to Chapman et al⁴² and Crichton et al⁴³ there is a strong psychogenic component in the relation between wind turbine sound and health complaints. This is not unique for wind turbine sound but has been documented for other sources as well (see e.g. ^{44,45,46}).

Many researchers have investigated the social acceptance of wind projects in a number of countries, including Switzerland, by local communities and many stress the relevance of a fair planning process and local involvement.^{47-50,133}

4. WIND TURBINE SOUND and HEALTH

This chapter summarizes the state of the art regarding the knowledge available about the association between wind turbine sound and health. It is based on several literature searches and systematic reviews recently performed in the Netherlands.^{51,52} Using the same search method (see annex A for full description), these searches were updated with literature until February 2017. Some papers from the most recent conference on

Wind Turbine Noise (May 2017) have been added.

After a short explanation of the health effects addressed in the literature, first the main findings regarding noise annoyance, sleep disturbance and other health effects described in key reviews published until early 2017 are summarized. The influence of personal, situational and contextual factors on these effects is also included. Then, the most recent studies (2015-2017) will be described separately in more detail. These studies do not appear in reviews yet but are of high value as they build on earlier studies. The review is primarily based on results from epidemiological studies at population level, and smaller scale laboratory experiments. In addition, examples of individual stories are given, since they can enhance our insight in the problems that people living near wind turbines can experience.

4.1 Which effects have been studied?

People can experience annoyance from wind turbine sound, or irritation, anger or ill-being when they feel that their environmental quality and quality of life deteriorates due to the siting of wind turbines near their homes. This can lead to long term health effects. Annoyance and sleep disturbance are the most frequently studied health effects of wind turbine sound as is also the case for sound from other sources. In line with the World Health Organization's (WHO) definition⁵³ of health as "a state of complete physical, mental, and social well-being and not merely the absence of disease or infirmity", noise annoyance and sleep disturbance are considered as health effects.^{54,55}

4.1.1 Overview of the effects studied and mediating factors

The number of publications on wind turbine sound and its health effects has increased considerably in the past ten years, including peer reviewed articles, conference papers and policy documents. They include ^{19,56-62,134} and papers from the Internoise and Wind Turbine Noise conferences in the years 2011-2014.

In the past years a large number of reviews was published. The number of experimental and epidemiological studies was limited but recently has been increasing. Recent and leading reviews and policy documents draw comparable conclusions about the health effects of wind turbine sound: in general, an association is found

between the sound level due to wind turbines and annoyance from that sound. Also, an association with sleep disturbance is considered plausible, even though a direct relation is still uncertain because of the limited number of studies with sometimes contradictory results. Next to sound, vibration, shadow flicker, warning lights and other visual aspects have been examined in the reviews. Stress is related to chronic annoyance or to the feeling that environmental quality and quality of life has diminished due to the placement of wind turbines, and there is sufficient evidence that stress can negatively affect people's health and well-being in people living in the vicinity of wind turbines.¹³ The literature is inconclusive about the influence of low frequency sound and infrasound on health. There are no studies available yet about the long-term health effects. Such longitudinal studies (studies comparing the situation at different times) would be more suitable to gain insight in the causality of the different factors.

Most recently, Onakpoya et al⁶¹ reanalysed the data from eight cross sectional studies, selected on strict quality requirements and including 2433 participants. Effects considered were annoyance, sleep disturbance and quality of life. Evidence supports the earlier conclusion that there is an association between exposure to wind turbine sound level and an increased frequency of annoyance and sleep problems, after adjustment for key variables as visual aspects, attitudes and background sound levels. The strength of evidence was the most convincing for annoyance followed by sleep disturbance, comparing effects at exposure levels below and above 40 dBA. The findings are in line with Schmidt and Klokke⁶² and Janssen et al⁶³, but not with Merlin et al¹⁹ who concluded that the direct effect of wind turbine sound on annoyance was weak and annoyance was more strongly related to other (contextual) factors.

The review of Harrison⁶⁰ is primarily focused on the health effects of low frequency sound and will therefore be discussed in Chapter 5.

As stated in Chapter 3 personal and contextual factors can influence annoyance. There is consensus in the literature that visual aspects, attitudes towards wind turbines in the landscape and towards the people responsible for wind farms, the process around planning and construction and economic interest can all in their own way affect levels of annoyance.

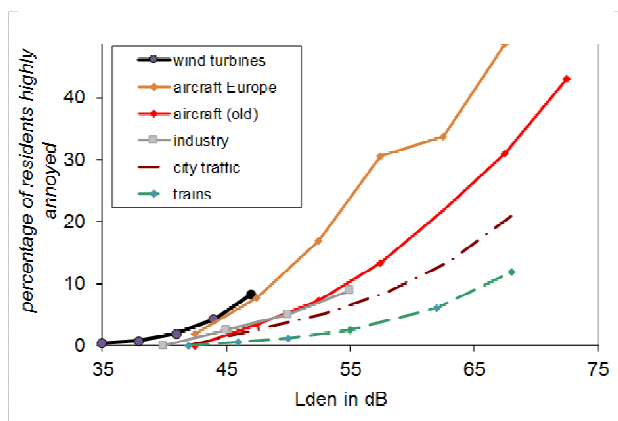
The next sections will describe the state of the art in more detail per health effect. Note that the description is limited to the effects of wind turbine sound in general in the "normal" frequency range. Findings from studies, addressing specific impacts of the low frequency component and infrasound distinct from "normal" sound are summarized separately in Chapter 5.

4.2 Noise annoyance

In many countries the assessment of the sound of wind turbines is based on average, A-weighted sound levels (see Chapter 2). It is generally accepted that annoyance from wind turbines occurs at lower levels than is the case for transport or industrial sound. Based on Dutch and Swedish data an exposure-effect relation was derived between calculated sound exposure levels expressed in Lden and the percentage highly annoyed, for in as well as outdoor exposures. Later research in Poland⁶⁴ and Japan⁶⁵ have confirmed these results and obtained comparable results. The relation between wind turbine sound level and annoyance can be compared with those for road, rail, aircraft and industry. This comparison is presented in figure 2 where the wind turbine data are from Janssen et al⁶³, the 'aircraft Europe' data from the European HYENA study⁶⁶ and the other data from Miedema and Vos⁶⁷ for industrial sound and from Miedema and Oudshoorn⁶⁸ for air, road and rail transportation sound. The more recent HYENA study has shown that at a number of big European airports noise annoyance has increased when compared to the older data from Miedema and Oudshoorn⁶⁸. Figure 2 shows that sound from wind turbines leads to a higher percentage of highly annoyed when compared to other sound sources. The relation resembles that of air traffic sound, but near airports there are higher sound levels and a correspondingly higher percentage of highly annoyed. The relations for transport sound in figure 2 have been derived for large numbers of persons from many countries, but the actual percentage for a specific place or situation can be very different, for wind turbines as well as other sources.

Some think that it is too early to define exposure-effect relations for wind turbines.^{13,69} According to them, the influence of context (like residential factors, trust in authorities and the planning process, situational) and personal factors (such as noise sensitivity and attitudes) is so strong that the exposure-effect relation can only (or at best) give

Figure 2: Comparison of the percentage highly annoyed residents from sound of wind turbines, transportation and industry
(approach adapted from Janssen et al⁶³)

an indication of the percentage of highly annoyed at the local level.^{19,59} This is not unique to wind turbines, but is - to some degree - also true for other sound sources and in part explains why in specific places or situations the actual percentage of annoyed persons can differ from the relations in figure 2. Michaud et al²⁰ compared the results from five studies and found there was a 7.5 dB variation in wind turbine sound levels that led to the same percentage of annoyed persons.

What makes wind turbine sound so annoying?

In a Dutch survey³⁰ performed in 2007 75% of the respondents indicated that the terms “swishing/lashing” gave the best description of wind turbine sound, irrespective of their being annoyed or not by the sound. Laboratory studies have shown since a long time that the periodic variation in the sound of wind turbines adds to the annoyance. Already in 2002 annoying wind turbine sound was described as ‘swishing’, ‘lapping’ or ‘whistling’ and the least annoying as ‘grinding’ and ‘low frequency’.⁷⁰ In the UK research was performed near three dwellings where people complained about wind turbine sound.⁷¹ Rather than the low frequency component of the sound, amplitude modulation or the rhythmic character was stated to be the most conspicuous aspect of the sound. In a later UK study Large and Stigwood¹³² concluded that amplitude modulation is an important aspect of the intrusiveness of wind turbine sound. More recently Yoon et al⁷² stated that there is a strong possibility that amplitude modulation is the main reason why wind turbine sound is easily detectable and relatively annoying.

Whether the type of environment affects the levels of wind turbine annoyance is not yet clear. It can be assumed that people in rural areas are more likely to hear and see wind turbines than in more built up urban areas with more buildings and a less open view. However, Dutch research showed that the percentage of highly annoyed people was equally high in rural and urban areas,³⁰ although the correlation with the wind turbine sound level was less strong in the built-up area.⁷³ Only in rural areas the presence of a nearby busy road led to a reduction of the percentage annoyed residents by wind turbine sound. In a Swedish study it was found that residents in rural areas reported more annoyance in rural areas than in urban environments, possibly due to their expectation that the rural area would be quiet.³¹

The findings regarding low frequency sound and infrasound are not easy to interpret. It may be confusing that the frequency of the rhythmic changes in sound due to amplitude modulation is the same as the frequency of an infrasound component. Also, some authors conclude that low frequency sound and infrasound may play a role in the reactions to wind turbine sound that is different from the effects of ‘normal’ sound,^{74,75} though this is contested by many others. This topic is discussed in Chapter 5.

4.3 Sleep disturbance

Good sleep is essential for physical and mental health. Sound is one of the factors that can disturb sleep or affect the quality of sleep. Several biological reactions to night time sound are possible: increased heart rate, waking up, difficulty in falling asleep, and more body movements (motility) during sleep.⁵⁵ A Dutch study found that wind turbine sound did not affect self-reported sleep onset latency but did negatively influence the ability to keep sleeping.^{30,73} An increase in outdoor residential sound level above 45 dBA increased the probability of awakening. This was not the case for people who obtained economic benefit from the wind turbines, but this might also have been an age effect (co-owners of the turbines were younger). These findings of the study in the Netherlands are in line with the conclusions which the WHO drew from a review of scientific literature on the relation between transportation noise and sleep (Night Noise Guidelines⁵⁵). According to the WHO, sleep disturbance can occur at an average noise level due to transport noise at the façade at night (L_{night}) of 40 dB and

higher. This is similar to conclusions of research into the relation between wind turbine sound and sleep in the reviews mentioned above. The night noise guidelines of the WHO are not specifically and exclusively aimed at noise from wind turbines but cover a whole range of noise sources. It is conceivable that the relatively small sound peaks just above the threshold for sleep disturbance due to the rhythmic character of wind turbine sound cause sleep disturbance.⁷⁶

A direct association between wind turbine sound and sleep disturbance can only be concluded on when there is a measurable reaction to the sound. Such an immediate influence is only plausible when the sound level is sufficiently high and as yet has not been convincingly shown for wind turbine sound.^{19, 57,59} An indirect effect has been shown between self-reported sleep disturbance and annoyance from wind turbine sound, but not between sleep disturbance and the sound levels per se.⁷³ Research has shown that also for other sound sources there is a high correlation between self-reported sleep disturbance and annoyance from noise.⁷⁷

Several more recent studies show an association between quality of life and sleep disturbance and the distance of a dwelling to a wind turbine.^{78,79} Differences in perceived quality of life were associated with annoyance and self-reported sleep disturbance in residents. These results are highly comparable with those found for air and road traffic (e.g. see ⁸⁰).

4.4 Other health effects due to sound

In an Australian report³⁶ the number of people living in the vicinity of wind turbines with serious health complaints was estimated to be 10-15%. However, literature reviews on the health effects of wind turbines^{13,19,56,57,58,59,61,62} conclude differently. According to these reviews there is no evidence for health effects caused by wind turbines in people living in the vicinity of wind turbines, other than annoyance and self-reported sleep disturbance and the latter inconclusive. There is however a correlation between annoyance and self-reported sleep disturbance⁷³ and perhaps other effects.¹⁹ Based on existing field studies there is insufficient evidence that living near a wind turbine is the direct cause of health effects such as mental health problems, headaches, pain, stiffness, or diseases such as diabetes, cardiovascular disease, tinnitus and hearing damage.

4.5 Influence of situational and personal factors

Research in the past years has shed some light on why some people are more disturbed by sound from wind turbines than others. Apart from the typical rhythmic character of the sound, visual aspects contribute considerably to the negative reactions to wind turbines. These characteristics are often described as 'intrusive': especially the swishing sound, the varying flicker and the continuous movement of the blades.¹⁸ Also, the diminishing level of road traffic sound at night while a wind turbine sound level remains the same or even increases at night might affect people's perceptions. People who can see the turbine from their dwelling might report more annoyance because they fear that the turbine will damage their health.¹³

Personal and situational factors can play a role in annoyance from wind turbines. From the literature a broad range of factors emerges which has been shown to influence annoyance: economic interest, procedural fairness, unpredictability of the sound due to weather conditions, fear for accidents, attitudes towards the visual aspects, noise sensitivity, social acceptance, and the feeling that privacy is intruded, to name a few. Individual reactions vary accordingly. There is a lot of variation in the aspects studied and also the strength of the evidence varies strongly. Recently more attention was given to the influence of expectations on the level of annoyance^{42,43} and the level of awareness ('notice') of the characteristics and prominent sounds of wind turbines.⁸² The influence of all these factors is not unique for wind turbine sound but has been found in many studies regarding the effects of sound sources.⁷⁸

4.6 Evidence since 2015

4.6.1 Health studies

In the period between January 2015 and 2017 21 relevant publications were identified in the peer reviewed literature. These are nine papers on field studies^{20,37,82-88}, seven on experiments^{72,89,90-94}, three on a prospective cohort study⁹⁵⁻⁹⁷, one panel study⁹⁸ and one qualitative analysis of interviews and discourse.⁹⁹

Two major studies were performed in this period, one in Canada^{20,82-86} and one in Japan³⁷. These are discussed in more detail in the next sections.

4.6.2 Health Canada study

The study from Health Canada^{20,57,82-86} was performed among 1238 adult residents living at varying distances from wind turbines. A-weighted sound levels outdoors were calculated as well as C-weighted levels, and additional measurements were made at a number of locations. A strong point of the study is the high response rate of 79 percent. The results were presented in six publications, addressing effects on sleep, stress, quality of life, noise annoyance and health effects and a separate paper on the effect of shadow flicker on annoyance. Also, two papers were published describing the assessment of sound levels near wind turbines and near receivers.^{100,101}

In one of these papers⁸² Michaud et al describe the findings on annoyance, self-reported health and medication use. In line with earlier findings the study confirms that the percentage of residents highly annoyed with wind turbines increased significantly with increasing wind turbine sound levels. The effect was highest for visual impact of wind turbines, followed by blinking lights, shadow flicker, sound and vibrations. Beyond annoyance, results do not support an association between exposure to wind turbine sound level (up to 46 dBA) and the evaluated health-related endpoints such as mental health problems, headaches, pain, stiffness, or diseases such as diabetes, cardiovascular disease, tinnitus and hearing damage.

The paper of Voicescu et al⁸⁵ on the same data set studied the effect of shadow flicker, expressed as the maximum duration in minutes per day, in combination with sound levels and distance, on annoyance and health complaints including dizziness. As shadow flicker exposure increased, the percentage of highly annoyed increased from 4% at short duration of shadow flicker (<10 minutes) to 21% at 30 minutes of shadow flicker. Variables associated with the percentage highly annoyed due to shadow flicker included concern for physical safety and noise sensitivity. Reported dizziness was also found to be significantly associated with shadow flicker.

In a further paper, of Feder et al⁸⁶, results for quality of life (QoL) showed no effect at sound levels up to 46 dB. QoL was measured using the WHO QoL index that includes physical, environmental, social quality and satisfaction with health. This appears to be in contrast with findings reported earlier by Shepherd et al⁷⁸ and Nissenbaum et al⁷⁹, who did find significant

effects of distance on QoL. However, the results of these studies are hard to compare because the exposures are not the same (sound level or distance) and because different instruments were used to measure perceived quality of life. Important moderating variables in the Canadian study were economic benefit and annoyance from visual aspects of the turbines. These variables have been reported earlier by many other researchers as far as noise annoyance is concerned.^{31,32,102-104} In all these studies, being highly noise sensitive was also related to more annoyance. Similarly, the odds of reporting poor QoL and dissatisfaction with health were higher among those who were highly noise sensitive. However, after adjustment for current health status and work situation (unemployment) the influence of noise sensitivity became marginal.

Michaud et al⁸³ reported on sleep disturbance from a field study involving 742 of the 1238 respondents wearing an actimeter, to measure several relevant sleep quality indicators during 3-7 consecutive nights after the interviews. Outdoor wind turbine sound levels were calculated following international standards for conditions that typically approximate the highest long-term average levels at each dwelling. Neither self-reported sleep quality, diagnosed sleep disorders nor objective measures such as sleep onset latency, awakenings and sleep efficiency showed an immediate association with exposure levels up to 46 dB (after adjustment for relevant confounders such as age, caffeine use, BMI and health condition). This partly contrasts with earlier findings on subjective sleep measures.³¹ No other study addressed objective sleep measure before, so comparisons can only partly be made. The method of actigraphy is limited as compared to more elaborate polysomnographic measures as were employed by Jalali et al⁹⁶ and described below (section 4.6.7).

Michaud et al also studied the association between wind turbine sound level and objective stress indicators (cortisol, heart rate) and perceived stress (PPS index).⁸⁴ The several stress indicators were weakly associated with each other, but analysis showed no significant association between exposure to wind turbine sound levels (up to 46 dBA) and self-reported or objective measures of stress. McCunney et al⁵⁶ also did not find a significant association and the explanation was that sound levels from wind turbines do not reach levels to cause such direct effects. Bakker et al did find an association between sound level and

psychological distress, but the actual association was shown to be between noise annoyance and distress.⁷³

Finally, the role of personal and situational aspects was studied using the Health Canada data.²⁰ Fear and concern about the potential harm of wind turbines showed to be an important predictor of annoyance as has been reported earlier for other noise sources.^{45,105-107} Noise sensitivity was also a strong and independent predictor of annoyance. Having to close the window in order to guarantee an undisturbed sleep had by far the strongest influence on annoyance. This could be a reason that no relation between wind turbine sound level and sleep disturbance was found: if persons disturbed at night by wind turbine sound would close their bedroom window, the result could be that they are less disturbed at night, although they could be annoyed because they had to close the window. The results do not directly support or negate this explanation. However, those closing their bedroom windows were eight times more likely to be annoyed. Elsewhere it is mentioned that at higher wind turbine sound levels people more often reported wind turbines as a reason for closing the bedroom window.⁸²

Personal benefit from wind turbines was associated with reduced annoyance, in a significant but modest way as was found by others.²⁹ Length of exposure seemed to be an important situational factor and led up to 4 times higher levels of annoyance for people living more than one year in the vicinity of a wind turbine, indicating a sensitization to the sound rather than adaptation or habituation as is often assumed. The Canadian results show that the moderate effect of wind turbine sound level on annoyance and the range of (other) factors that predict the level of annoyance implies that efforts aimed at mitigating the community response to wind turbine sound will profit from considering other factors associated with annoyance.

4.6.3 Japan study

Kageyama et al report on a field study in Japan with structured face to face interviews at 34 study sites (with wind turbines) and 16 control sites (no turbines).³⁷ Wind turbine sound levels were estimated based on previous measurements at some sites and expressed as average sound levels (L_{Aeq}). Outcomes studied were sleep deprivation, sleep disturbance, and physical and mental health symptoms. Analysis showed a significant

association between sound levels above 40 dB and sleeping problems (insomnia). Self-reported noise sensitivity and visual annoyance with wind turbines were independently associated with insomnia.

These findings are in contrast with those reported by Michaud et al⁸³ who did not observe an immediate association between sound exposure levels and subjective and objective indicators for sleep. The earlier findings of Bakker et al regarding subjective sleep indicators showed that sleep disturbance seemed to be related to sound level only when no other factors were included.⁷³ When annoyance with wind turbine sound was included, then sleep disturbance was related to that annoyance and not anymore to sound level. Earlier, Pedersen and Persson Waye also concluded on an association between annoyance and sleep disturbance rather than a direct effect with sound levels.³¹

In the Japanese study poor subjective health was not related to wind turbine sound level, but again noise sensitivity and visual annoyance were significant predictors for the effects studied. Both noise sensitivity and visual annoyance seem to be indicators of a certain vulnerability to environmental stimuli or changes in environmental factors.

In a later publication from the Japanese study it was found that within 860 m from a wind farm 10% of the residents were annoyed by shadow flicker while within 780 m 10% of the residents were highly annoyed by wind turbine noise.¹⁰⁸ The authors concluded that a minimum (or 'setback') distance between residences and wind farms should be considered from an aural and visual point of view.

4.6.4 Other field studies

In the period between January 2015 and February 2017 two smaller studies have been reported from Denmark⁸⁸ and Iran⁸⁷. Starting with the first, a survey was held among 454 citizens living in rural areas at varying distances to wind turbine farms with a varying numbers of wind turbines. The study included idiopathic symptoms (i.e. not related to a specific disease) as effects and distance to the wind farm and the number of turbines as a measure of exposure. An association of distance with fatigue, headaches and concentration problems all disappeared after adjustment for exposure to sound and odour from other sources.

The Iranian study of Abassi et al did not include residents, but 53 workers divided in three groups with repairing, security and administration tasks.⁸⁷ The exposure to wind turbine sound of employees in each job group was measured as an eight-hour equivalent sound level as is usual in working conditions. Outcome measures included annoyance, sleep, psychological distress and health complaints. Noise sensitivity, age, job stress and shift work were accounted for. Annoyance was associated with measured sound levels but lower than found in residential studies. The other health outcomes did not show a significant association. It is not clear how this relates to residential conditions as the situations are quite different and different factors are involved.

More recently, at the Wind Turbine Noise conference in May 2017, the first results were published of a new British study that was held near wind turbines in densely populated, suburban areas.¹⁰⁹ In this study part of the participants received a questionnaire that included explicit questions on the impacts of the local wind turbines on well-being, and the remaining part received a variant with no such questions. When including all participants, there was less annoyance from wind turbine noise in this study compared to what was found in the earlier (Swedish, Dutch, Polish and Canadian) studies in rural areas. For the first group (with questions concerning local wind turbines) the noise levels were not significantly related to health problems and this group reported less health problems and better general health; this was opposite to the relationship found in the other, variant group.

4.6.5 Laboratory studies

In the period 2015-2017 several laboratory studies have addressed the effects of wind turbine sound on annoyance. In a listening test among 60 people, after a pilot with 12 people, Schäffer et al⁹³ found an association between wind turbine sound and annoyance, but the annoyance levels were lower than those reported by Janssen et al⁶³ and Michaud et al²⁰. Attitude towards wind turbines as well as noise sensitivity were important confounders, and finally the frequency seemed to play an important role.

The relative contribution of the typical characteristics of wind turbine sound, and especially the rhythmic character or amplitude modulation (AM) was studied in several experiments.

Ionannidou et al report on a study among 19 volunteers in which the effect of changes over time in the amplitude modulation of wind turbine sound on annoyance was investigated.⁹¹ The changes could either be the frequency of the modulation, the depth (or strength) of the modulation, or a change in depth over time. The study confirms earlier results that AM leads to a higher annoyance rating. A higher modulation frequency (from 0.5 to 2 Hz) also resulted in a higher rating, but the effect was not significant. There was also a higher annoyance rating when the modulation depth increased intermittently, but again this was not significant. Because of the limited statistical power of this test (because of the low number of participants and the limited time), it was recommended to investigate the variations in AM for a longer period and in a field setting.

A study from Hafke-Dys et al among 21 volunteers again concerned the effect of amplitude modulation on annoyance.⁹⁰ In this study sounds with several modulation conditions were used. The test sounds used were 1) sound from moving cars, passing at a rate of 1 to 4 per second; 2) broadband sound with the same spectrum as wind turbines and 3) narrowband sound that could be modulated at 1, 2 and 4 Hz. All three types of sound had modulation depths typical for wind turbines at 3, 6 and 9 dB similar to Van Renterghem et al⁸¹, or zero (no modulation). Results showed that AM did increase annoyance in the case of broadband sound and passing cars, but not for the narrow band sound. The modulated sound was more annoying with increasing modulation frequency, in agreement with an expected highest sensitivity for modulated sounds at 4 Hz. Modern wind turbines modulate their sound at a frequency close to 1 Hz. The effect of AM on annoyance was less for the broadband sound than for passing cars. The main difference between these two sounds was the spectral content, with the broadband sound having less low frequency sound than the passing cars. The authors conclude that this result supports the Japanese study¹⁴ in which it was demonstrated “that low frequency components are not the most significant problem when it comes to the annoyance perception of wind turbine noise”.

Yoon et al studied the reaction to modulation of wind turbine sound in 12 people.⁷² Findings show again that there is an association between AM and level of annoyance. The authors conclude that there is a strong possibility that amplitude

modulation is the main cause of two typical properties of wind turbine sound: that it is easily detectable and highly annoying at relatively lower sound levels than other noise sources. They add that this does not mean that these properties can be fully explained by the amplitude modulation.

Maffei et al studied 40 people subdivided in a group familiar for a long time with wind turbine sound versus a group not familiar with wind turbine sound.⁹² The study comprised a listening test to sound recorded at a wind farm of 34 wind turbines including background sound (wind in vegetation), or only background sound. Sound recordings of about 5 minutes duration were made at five distances (150 up to 1500 m) from the wind farm. For each distance 65 soundtracks were used and characterized in terms of sound level and the main psychoacoustical indexes (loudness, fluctuation strength, sharpness, tonality and roughness). The aim was to detect wind turbine sound at varying distances. For both groups of participants, familiar and unfamiliar, there was no difference in recognition of wind turbine sound at distances of 300 m or less and detection was easiest at distances up to 250 m. At 1500 m those familiar with wind turbine sound could detect the sound better, but they also reported more often 'false alarms'. Noise sensitivity was an important factor.

In two studies the role of expectations was investigated. Crichton et al⁸⁹ studied 60 volunteers at exposure levels up to 43 dBA (the New Zealand standard limit) in combination with infrasound (9 Hz, 50 dB). In one group the participants were shown a video about the health risk of wind turbine infrasound, in the second group a video on health benefits was shown. An effect on annoyance was found only in the group expecting to be negatively affected and in this group noise sensitivity increased the likelihood of being annoyed. In the group expecting a positive effect there was far less annoyance and almost no influence from noise sensitivity.

Tonin et al⁹⁴ studied 72 volunteers in a laboratory setting for a double-blind test similar to that of Crichton et al⁸⁹ but used infrasound at a higher level (91 dB). Before the listening test, participants were influenced to a high expectancy of negative effects from infrasound with a video of a wind farm affected couple, or a low expectancy of negative effects with a video of an academic explaining why infrasound is not a problem. Then normal wind turbine sound was

presented via a headset to all participants with the inclusion of the infrasound or no infrasound for a period of 23 minutes. The infrasound had no statistically significant effect on the symptoms reported by participants, but the concern they had about the effect of infrasound had a statistically significant influence on the symptoms reported.

4.6.6 Other studies

Jalali et al report on a prospective cohort (i.e. before - after) study with 43 participants who completed a questionnaire in spring 2014 and again a year later.⁹⁵ Exposure to a wind farm was only measured in terms of distance. Residents who were annoyed by the sound or sight of turbines, or who had a negative attitude towards them or were concerned about property devaluation, after one year experienced lower mental health and quality of life, and reported more symptoms than residents who were not annoyed and had positive attitudes toward turbines. The response rate for this study was low (only 22%) and 12 people (of 43 that's is approximately 25%) were not in the second round. Another weak point is the lack of a control group.

By the same authors, sleep disturbance was measured in a group of 16 people for 2 consecutive nights.⁹⁶ A polysomnographic method was used, including a range of sleep and physiological parameters such as sleep onset, duration, movement during sleep, awakening, EEG activity, etc. Sound measurements over the whole frequency range (0.5 to 20.000 Hz) were performed in the bedroom as well as outdoors, while accounting for weather conditions, wind speed and temperature. Factors that were taken into account were attitude, sensitivity, visibility, distance within 1000 meters and windows open versus closed. Results showed no major changes in the sleep of participants who had new wind turbines in their community. There were no significant changes in the average indoor (31 dBA) and outdoor sound levels (40-45 dBA before, 38-42 dBA after) before and after the wind turbines became operational. None of the participants reported waking up to close their windows because of the outside noise. The lack of an effect might be explained by the limited measurements (two nights) or the low indoor noise levels that almost equalled the threshold value for sleep disturbance of 30 dBA.

In a third paper Jalali et al report on the association between measured wind turbine sound levels and subjective sleep quality as measured

with the Pittsburgh sleep quality index.⁹⁷ Results show only an indirect association with attitude towards the wind turbines, concern about reduced housing values and the visibility of the turbine from the properties. The results confirm the strong psychological component and individual differences where it concerns sleep disturbance from wind turbine sound.

Against the background of the increasing number of wind farms in Germany, Krekel et al (2016) investigated the effect of the presence of wind turbines on residential well-being.⁹⁸ This was done by combining household data from the German Socio-Economic Panel with a dataset on more than 20.000 wind turbines for the time period between 2000 and 2012. The key effect studied was life satisfaction. Results showed that the construction of one or more wind turbines in the neighbourhood of households had a significant negative effect on life satisfaction. This effect was limited both in distance and time.

Botterill and Cockfield⁹⁹ studied the discourse about wind turbines in submissions to public inquiries and in a small number of detailed interviews, and topics addressed in the discourse. Health and property values were found to be the most prominent topics discussed with regards to wind turbines (and aesthetics/landscape arguments less often) but in interviews were never mentioned.

4.7 Individual cases

Apart from the limited epidemiological studies concerning the health effects of wind turbine sound, personal narratives and case reports can enhance our insight of (sound from) wind turbines. The nuance and personal differences often drown in the statistics. Also in surveys an effect can be missed because it was not included in the questionnaire or the effect is so rare that it disappears.

In the literature a few examples have been found where individual cases ('case studies') were analysed in a systematic manner (e.g. ^{18,110,111}). People who object to this method often state that only negative cases are presented. On the other hand, such an analysis can add to our understanding what exactly has triggered and maintained negative reactions. According to some, the extent, consistency and uniformity of symptoms described in case studies can be considered as preliminary epidemiological evidence for an association between wind turbine

sound and sleep disturbance or other health effects.¹¹¹

Based on the case studies the following set of indicators is mentioned more often:

1. Distance to the turbine;
2. Character of the wind turbine sound;
3. The way residents were treated during the planning and construction process;
4. Health problems;
5. Sleep issues and accompanying problems.

4.7.1 Summary of three cases from the USA

The three cases described first are from Philips.¹¹¹

The first case concerns a man with three children. The wind turbines were placed one by one in the course of time and the closest turbine is within 330 m from the dwelling. He describes the turbine sound as loud and comparable with aircraft sound." It is a 'woosh' sound and it creaks, grinds and bangs". The sound is all around us and it goes in all directions. It resembles an angry thing above you which does not allow for any tranquillity. The noise prevents you from thinking and the body is not capable to adapt to it". His children suffer from sleep problems and have consequential problems at school. Eventually the family moved and the home was not saleable.

The second case concerns a woman and her son. Within 3 km from her dwelling 16 turbines were placed, the nearest one at 400 meters. She describes the sound as continuous with daily fluctuations. There is no way to escape from the sound. In particular the shadows and flickers through the window are irritating and she has developed a hypersensitivity to motion (e.g. the ventilator on the ceiling). Also, she developed tinnitus and a pulsating feeling in neck and chest. Other complaints are nausea, vertigo, hearing loss, itchy eyes, high blood pressure, memory problems, headaches, palpitations, painful joints and sleeping problems: a sleep test showed 214 "disturbances" in six hours. The housing values in the area have dropped considerably and the woman often resorts to friends where they immediately fall asleep. She indicates to be angry and feels powerless and she is very disappointed and feels badly understood by the government.

The third case is a man who lives within 500 meter from a wind turbine. He experiences reduced quality of life. His complaints are fear, nervousness sleep problems, hypertension, tension, migraine, vertigo, bad vision, palpitation, anger, stomach problems and depression. He

indicates that it is not about loudness but rather about the typical characteristics of wind turbine sound: It settles in “your head” and you wait for it when it is not there. He indicates that it is not possible anymore to sit in the garden and he uses the term ‘turbine torture’. After being away for a month the complaints were gone but started again when he returned. The number of buyers of dwellings in the area have reduced with 50%.

4.7.2 A case from the Netherlands

In the Netherlands, comparable reactions have been reported as is shown on the online complaint site (windmolenklachten.nl) and other sites. One example is:⁵²

“A few years the wind turbine is there, a gigantic wind turbine just behind our house. As an advocate of sustainable energy I originally have tried to take a positive stand but this has gradually disappeared and changed into a true dislike in the sick making monster. With certain directions of the wind with a force of 4 to 5 it sounds as if a whole range of military aircrafts take off from our garden. No sleep and the annoyance is getting at you. We cannot take more of this, it is subsidized terror. Time for action.”

4.7.3 Analysis of non-selected perceptions in Sweden

In a Swedish study by Pedersen et al¹⁸ 15 interviews were held with people selected from a group of residents with varying levels of annoyance due to wind turbine sound. The information from these interviews has been systematically analysed. The interviewees described the wind turbines as intrusive and as disturbing their privacy. This was primarily related to the idea that the sound and visual aspects did not match their living environment. Also, it was judged as important that the authorities did not take them seriously and they felt treated in an unfair manner. The lack of control and a voice created a feeling of being powerless. Several strategies were used, with varying results, to cope with this such as filing a complaint, covering the verandas and trying to ignore the sound

6. HEALTH EFFECTS SPECIFIC for LOW FREQUENCY SOUND and INFRASOUND

In the non-scientific literature, which can be found on the internet, a range of health effects are attributed to the presence of wind turbines. Infrasound is described as an important cause of these effects, also when the (infra)sound levels must be very low or are unknown. In this chapter the question is whether infrasound or low frequency sound deserves special consideration with respect to the effects of wind turbine sound. There is some discrepancy when comparing conclusions from the majority of scientific publications to conclusions in popular publications. Also, some scientific publications suggest possible impacts that are not generally supported.

First, we will consider the audibility of infrasound and low frequency sound, then possible health effects not involving audibility.

5.1 Audibility of infrasound and low frequency sound

Audible low frequency sound is all around us, e.g. in road and air traffic. Audible infrasound is less ubiquitous, but can be heard from big machines and storms. In most publications on wind turbine sound there is agreement that infrasound and low frequency sound are present in wind turbine sound. Generally, it is acknowledged that infrasound is inaudible as infrasound levels are low with respect to human sensitivity (e.g. ^{12,19,112,113}).

Even close to a wind turbine, most authors argue that infrasound is not a problem with modern wind turbines. This can be shown from measurement results at 10 and 20 Hz. At the (infrasound) frequency of 10 Hz the A-weighted sound power level is typically 60 dB lower than the total sound level in dBA.¹⁶ At a receiver with a total sound level of 45 dBA this means that the 10 Hz sound level is about minus 15 dBA or, in physical terms (not A-weighted), 55 dB. This is far below the hearing threshold at that frequency, which for normal-hearing persons is about 95 dB. A sound of 55 dB at 10 Hz would also be inaudible for the few persons that have been reported with a much lower hearing threshold (close to 80 dB)¹². At 20 Hz, the upper frequency limit of infrasound, the result, again at a receiver

total sound level of 45 dBA, would be a physical level of wind turbine sound of 50-55 dB which is much lower than the normal hearing threshold at that frequency of 80 dB.

As part of a Japanese study on wind turbine low frequency sound, persons in a laboratory were subjected to wind turbine sound where very low frequencies were filtered out over different frequency ranges.¹⁴ When infrasound frequencies were filtered out, the study persons did not note different sensations. Above about 30 Hz they began to notice a difference between the filtered and original sound.

Leventhall states that the human body produces infrasound internally (through blood flow, heartbeat and breathing, etc.) and this masks infrasound from outside sources when this sound is below the hearing threshold.¹¹⁴

In contrast to infrasound, there is general agreement that low frequency sound is part of the audible sound of wind turbines and therefore contributes to the effects caused by wind turbine sound. The loudest part of the sound as radiated by a turbine is in the mid-frequency range (250-1600 Hz)^{16,17}. This shifts to lower frequencies when the sound travels through the atmosphere and enters a building because absorption by the atmosphere and a building façade reduces low frequencies less than higher frequencies. However, studying the effects of the low frequencies separately from the higher frequencies is not easy as both frequency ranges automatically go together: wind turbines all have very much the same sound composition. In a Canadian study on wind turbines the sound levels at the facades of dwellings were calculated both as A- and C-weighted sound levels, but this proved not to be an advantage as the two were so closely linked that there was no added value in using both.¹⁰⁰ A limit in A-weighted decibels (where the A-weighting mimics human hearing at moderate sound levels) thus automatically limits the low frequency part of the sound.¹¹² However, this may not be true when the character of wind turbine sound changes because of noise reduction measures.

Bolin et al¹¹⁵ calculated and compared wind turbine and road traffic sound over a broad frequency range (0-2000 Hz) at sound levels considered acceptable in planning guidelines (40 dB L_{Aeq} for wind turbine sound and 55 dB L_{Aeq} for road traffic sound). Compared to road traffic sound, wind turbine sound had lower levels at low

frequencies. Thus, at levels often found in urban residential areas, low frequency sound from wind turbines is less loud than from road traffic sound. Recent measurements in dwellings and residential areas show that similar levels of infrasound occur, when comparing wind turbine sound with sound from traffic or household appliances.¹¹⁶

5.2 Effect of lower frequencies

McCunney et al mention that both infrasound and low frequency sound have been suggested to pose possibly unique health hazards associated with wind turbine operations.⁵⁶ From their review of the literature, including results from field measurements of wind turbine sound and experimental studies in which people have been purposely exposed to infrasound, they conclude that there is no scientific evidence to support the hypothesis that wind turbine infrasound and low frequency sound has effects that other sources do not have.

5.3 Subaudible effects

The term 'subaudible' means that the level of a sound is below the hearing threshold and thus below the level it can be audible. Usually the 'normal' threshold (hearing threshold of young adults without hearing problems, according to the international standard ISO 326) is used. The normal threshold is the hearing threshold separating the 50% best hearing from the 50% that hear less well. There is variation between individuals, but for an individual often the normal hearing threshold is taken as an indication, though for that person of course the individual hearing threshold is relevant.

Several authors have linked infrasound and low frequency sound from wind turbines to health effects experienced by residents, assuming that infrasound can have physiological effects at levels below the (normal) hearing threshold.^{110,117,118} This was supported by Salt and Kaltenbach¹¹⁹ who argued that normal hearing is the result of inner hair cells in the inner ear producing electric signals to the brain in response to sound received by the ear. However, infrasound and low frequency sound (up to 100 Hz) can also lead to signals from the Outer Hair Cells (OHC) and the threshold for this is lower than for the inner hair cells. This means that inaudible levels of infrasound and low frequency sound can still evoke a response.¹¹⁹ The OHC threshold is 60 dB at 10 Hz and 48 dB at 20 Hz. Comparing this to

actual sound levels (see second paragraph of section 5.1) shows that infrasound levels from wind turbines could just exceed this OHC threshold when their total outdoor sound level is 45 dBA. It is unlikely that the OHC threshold can be exceeded indoors, where levels are lower, except at a high sound level that may occur very close to a wind turbine. Salt and Kaltenbach conclude from this that it is 'scientifically possible' that infrasound from wind turbines thus could affect people living nearby.¹¹⁹ However, it is not clear to what reactions these signals would lead or if they could be detrimental when just exceeding the OHC threshold. If such inaudible sound could have effects, it is not clear why this has never been observed with everyday sources (other than wind turbines) that produce infrasound and low frequency sound such as road and air traffic. Or with physiological sounds from heart beat, blood flow, etc. However, high infrasound levels may be inaudible but can add energy to the rhythmic 'normal' sound of a wind turbine and thus make vibrations perhaps more likely (see section 5.5).

Farboud et al¹²⁰ conclude that physiological effects from infrasound and low frequency sound need to be better understood; it is impossible to state conclusively that exposure to wind turbine sound does *not* cause the symptoms described by authors such as Salt and Hullar or Pierpont.

Leventhall¹¹⁴ argues that infrasound at low level is not known to have an effect. Normal pressure variations inside the body (from heart beat and breathing) cause infrasound levels in the inner ear that are greater than the levels from wind turbines. From exposure to high levels of infrasound, such as in rocket launches and associated laboratory studies or from natural infrasound sources, there is no evidence that infrasound at levels of 120 – 130 dB causes physical damage to humans, although the exposure may be unpleasant.¹¹⁴

Stead et al come to a similar conclusion when considering the regular pressure changes at the ear when a person is walking at a steady pace.¹²¹ The up and down movement of the head implies a slight change in atmospheric pressure that corresponds to pressure 'sound' levels in the order of 75 dB. The pressure changes in the rhythm of the walking frequency are similar in frequency (close to 1 Hz) and level to the pressure changes from infrasound at rotation frequencies measured at houses near wind farms.

5.4 Vestibular effects

According to Pierpont the (infra)sound of wind turbines can cause Visceral Vibratory Vestibular Disease (VVVD), affecting the vestibular system from which we derive our sense of balance.¹¹⁰ She characterized this new disease with the following symptoms: "a feeling of internal pulsation, quivering or jitteriness, and it is accompanied by nervousness, anxiety, fear, a compulsion to flee or check the environment for safety, nausea, chest tightness, and tachycardia", stating that infrasound and low frequency sound were causing this 'wind turbine syndrome'.¹¹⁰ Pierpont's research was based on complaints from 38 people from 10 families who lived within 300-1500 meter from one or more turbines in the USA or Great Britain, Italy, Ireland and Canada. In several publications (e.g. ^{56,59}) it was pointed out that Pierpont's selection procedure was to find people who suffer the most, and it was not made clear that it was indeed the presence of the wind turbine(s) that caused these symptoms. Although the complaints may be genuine, it is possible that very sensitive people were selected and/or media coverage had lead to physical symptoms attributed to environmental exposures as has been demonstrated for wind turbines⁴² and other environmental exposures¹²². Van den Berg noted that the symptoms of VVVD are mentioned in the Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM) as stress symptoms in three disorders: an adjustment disorder, a panic disorder and a generalized anxiety disorder.⁷⁶ The Wind Turbine Syndrome or VVVD may thus not be a new phenomenon, but an expression of stress that people have and which could have a relation to their concern or annoyance with respect to a (planned) wind farm.

In his examination of the Wind Turbine Syndrome Harrison argued that at a level of 40–50 dBA no component of wind turbine sound approaches levels high enough to activate the vestibular system.⁶⁰ The threshold for this is about 110 dB for people without hearing ailments. In people with a hearing ailment, particularly the 'superior (semi-circular) canal dehiscence syndrome' (SCDS), this threshold is lower and can be 85 dB. Such levels are only reported very close to wind turbines. Reports show that 1 to 5% of the adult population may have (possibly undiagnosed) SCDS.

Schomer et al studied residents of three homes who generally did not hear the wind turbines in

their area, but they did report symptoms comparable to motion sickness.¹²³ Schomer et al suggest that this could result from sound affecting the vestibular sensory cells and in their opinion wind turbine infrasound could generate a pressure that they compare with an acceleration exceeding the U.S. Navy's criteria for motion sickness. This has been investigated by Nussbaum and Reinis much earlier (1985).¹²⁴ They exposed sixty subjects to a tone of 8 Hz and 130 dB with high distortion (high level harmonics at multiples of 8 Hz) or low distortion (harmonics at lower level). Dizziness and nausea were primarily associated with the low distortion exposure, i.e. a relatively high infrasound content. In contrast, headache and fatigue was primarily associated with the high distortion exposure, with a relatively low infrasound content. Nussbaum and Reinis hypothesized that the effects of the purer infrasound could be explained as acoustically induced motion sickness. However, this was concluded from exposure levels (130 dB) much higher than wind turbines can cause.

5.4 Vibroacoustic Disease

According to Alves-Pereira and Castelo Branco the infrasound and low frequency sound of a wind turbine can cause Vibroacoustic Disease (VAD), an affliction identified by a thickening of the mitral valve (one of the valves in the heart) and the pericardium (a sac containing the heart).¹¹⁷ The most important data regarding VAD are derived from a study among aircraft technicians who were professionally exposed to high levels of low frequency sound. VAD is controversial as a syndrome or disease. Results of animal studies have only been obtained in studies using low frequency sound levels which are found in industrial settings. No studies are known that use a properly selected control group. And finally the way the disease was diagnosed has been criticized because of a lack of precision.¹²⁵

After investigating a family with wind turbines between 322 and 642 m from their dwelling, Castelo Branco et al concluded that VAD occurred and was caused by low frequency sound.¹²⁶ The measured sound levels were substantially lower (20 dB or more) than levels at which VAD was thought to occur by Marciniak et al¹²⁷ and the spectral levels were below the normal hearing threshold for a considerable range of frequencies in the low frequency range. In their review of evidence on VAD Chapman and St George concluded that in the scientific community

VAD was only supported by the group who coined the term and there is no evidence that vibroacoustic disease is associated with or caused by wind turbines.¹²⁸

5.5 Vibrations due to sound

In measurements at three dwellings Cooper found surges in ground vibration near wind turbines that were associated with wind gusts, outside as well as inside one of the three houses.¹²⁹ Vibration levels were weak (less than from people moving around), but measurable. According to Cooper two residents were clearly more sensitive than the other four; the sensations experienced by the residents seemed to be more related to a reaction to the operation of the wind turbines than to the sound or vibration of the wind turbines. This echoes earlier findings from Kelley et al who investigated complaints, from two residences, that were thought to be associated with strong low frequency sound pulses from the experimental downwind MOD-1 wind turbine.¹³⁰ The low frequency sound pulses were generated when a turbine blade passed the wind wake behind the mast. The residents perceived 'audible and other sensations, including vibration and sensed pressure changes'. Although the wind turbine sound at frequencies below about 30 Hz was below the average hearing threshold, this sound was believed to be causing the annoyance complaints. The sound levels were within a range of sound levels and frequencies given by Hubbard for situations where (subaudible) industrial sound within this range was believed to be the source of the complaints. This could be explained by the response of a building to the sound outside, causing structure borne sound, standing waves and resonances due to the configuration of a room, closet and/or hallway. The rhythmic character of wind turbine sound could have an added effect because of the periodic pressure pulses; if these coincide with a structural resonance of the building the indoor level can be higher than expected from just reduction by the façade. These structural vibrations can lead to sound at higher frequencies which are audible. Several authors have pointed out that the rhythmic character itself (technically: Amplitude Modulation) is more relevant to human perception than low frequency or infrasound (see *What makes wind turbine sound so annoying?* in section 4.2 above). However, the appreciation of the sound may depend on a combination of the frequency and strength of the modulation and the balance of low and higher frequency components.¹³¹

7. CONCLUSIONS

Available scientific research does not provide a definite answer to the question whether wind turbine sound can cause health effects which are different from those of other sound sources. However, wind turbines do stand out because of their rhythmic character, both visually and aurally.

6.1 A graphic summary of the reaction to (planned) wind turbines.

There are many models or schemes that show how people react to noise. However, much of the public debate about wind turbines and noise is at a stage when wind turbines have not been erected yet. Michaud et al proposed a model that incorporated the influence of (media) information and expectations.⁸⁴ In figure 3 we present a simplified model based on the one from Michaud et al. The model shows that plans for wind turbines or actual wind turbines can lead to disturbances and concern, but a number of factors can influence the effect of the (planned) turbines (see the 'Michaud model' for these factors). The personal factors include attitude, expectations, noise sensitivity and many more. Situational factors include other possible impacts such as visibility or shadow flicker, other sound sources, type of area and others. Contextual factors include participation, the decision making process, the siting procedure, procedural justice and others.

6.2 Conclusions from chapter 3

Next to noise, several other features are relevant for residents living in the vicinity of wind turbines. These include physical and personal aspects, and the particular circumstances around decision making and siting of a wind farm as well as communication and the relation between different people involved in the process.

Visual aspects play a key role in reactions to wind

turbines and include the (mis-) match with the landscape, shadow casting and blinking lights.

Shadow casting from wind turbines can be annoying for people and also the movement of the rotor blades themselves can be experienced as disturbing.

Light flicker from the blades, vibrations and electromagnetic fields play a minor role in modern turbines as far as the effect on residents is concerned.

People who benefit from and/or have a positive attitude towards wind turbines in their environment in general report less annoyance.

People who perceive wind turbines as intruding into their privacy and detrimental to the quality of their living environment in general report more annoyance.

Perceived (procedural) injustice has been found to be related with the feeling of intrusion and lack of control/helplessness.

Most studies confirm the role of noise sensitivity in the reaction to wind turbines, independent of the sound level or sound characteristics.

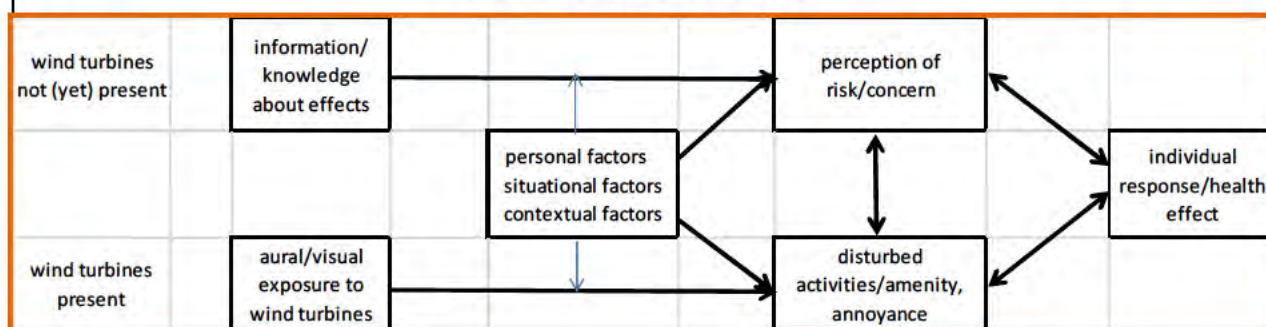
Attitude and media coverage are just a few elements of the complex process which plays a role in decision making for siting wind turbines. Most recent studies conclude that social acceptance of wind projects is highly dependent on a fair planning process and local involvement.

6.3 Conclusions from chapter 4

Noise annoyance is the main health effect associated with the exposure to noise from an operational wind turbine.

From epidemiological studies, experiments and individual narratives the typical character of wind turbine sound comes forward as one of the key issues.

Figure 3: a model for the relation between the exposure to (information about) wind turbines and the individual reaction

At equal sound levels, sound from wind turbines is experienced as more annoying than that of road or rail traffic or industrial sources. Residential wind turbine sound levels themselves are modest when compared to those from other sources such as road or industrial noise.

Especially the rhythmic character of the sound (technically: Amplitude Modulation or AM) is experienced as annoying and described as a swishing or wooshing sound.

However, recent laboratory studies are inconclusive regarding the effect of amplitude modulation on annoyance. One conclusion is that “there is a strong possibility that amplitude modulation is the main cause of the properties of wind turbine noise”. Another dismisses amplitude modulation as a negative factor per se because it is highly related to attitude. A common factor is that AM appears to aggravate existing annoyance, but does not lead to annoyance to persons positive about or benefiting from wind turbines.

The general exposure-effect relation for annoyance from wind turbine sound includes all aspects that influence annoyance and thus averages over all local situations. The relation can therefore give an indication only of the annoyance levels to be expected in a local situation.

Evidence regarding the effect of night time sound exposure on sleep is inconclusive. The current results do not allow a definite conclusion regarding both subjective and objective sleep indicators. However, studies do find a relation between self-reported sleep disturbance and annoyance from wind turbines.

For other health effects there is insufficient evidence for a direct relation with wind turbine sound level.

Based on noise research in general we can conclude that chronic annoyance from wind turbines and the feeling that the quality of the living environment has deteriorated or will do so in the future, can have a negative impact on wellbeing and health in people living in the vicinity of wind turbines. This is similar to the effect of other stressors.

The moderate effect of the *level* of wind turbine sound on annoyance and the range of factors predicting the levels of annoyance implies that reducing the impact of wind turbine sound will profit from considering other factors associated with annoyance. The influence of these factors is not necessarily unique for wind turbines.

6.4 Conclusions from chapter 5

There is substantial knowledge about the physical aspects of low frequency sound. Low frequency sound can be heard daily from road and air traffic and many other sources.

Less is known about infrasound and certainly the perception of infrasound. Infrasound can sometimes be heard, e.g. from big machines and storms, but is not as common as low frequency or ‘normal’ sound. However, with sensitive equipment infrasound, as well as vibrations, can be measured at large distances.

Infrasound and low frequency sound are present in wind turbine sound. Low frequency sound is included in most studies as part of the normal sound range. In contrast, infrasound is in most studies considered as inaudible as the level of infrasound is low with respect to human sensitivity. Studies of the perception of wind turbine infrasound support this.

Infrasound and low frequency sound from wind turbines have been suggested to pose unique health hazards. There is no scientific evidence to support this. The levels of infrasound involved are comparable to the level of internal body sounds and pressure variations at the ear while walking.

Infrasound from wind turbines is not loud enough to influence the sense of balance (i.e. activate the vestibular system), except perhaps for persons with a specific hearing condition (SCDS).

Effects such as dizziness and nausea, or motion sickness, can be an effect of infrasound, but at much higher levels than wind turbines produce in residential situations.

Vibroacoustic disease (VAD) and the wind turbine syndrome (WTS) are controversial and scientifically not supported. At the present levels of wind turbine sound, the alleged occurrence of VAD or WTS are unproven and unlikely. However, the symptoms associated with WTS are comparable to those found in relation to other stressors.

The rhythmic character of wind turbine sound is caused by a succession of sound pulses produced by the blade rotations. From earlier research it was concluded that this may lead to structural vibrations of a house and wind turbines thus may be perceived indirectly inside a house and hence lead to annoyance. This possibility needs further investigation.

Annex A:

Strategy literature search

For this review a systematic literature search was performed at three moments in time (2000-2012; 2012-2015, 2015-2017). Observational as well as experimental studies described in the peer review literature in the period between 2009 and 2017 was performed. Language was restricted to German, English, French and Dutch. Scopus, Medline and Embase (note: only 2015-2017) were searched. The search strategy is described below.

Only studies which mention in the title, abstract or summary that the association between the noise of wind turbines and reaction, health or wellbeing was studied were included. Also studies addressing participation during the building process were accepted for review. This implied that the association between exposure to wind turbine (low frequency) noise an annoyance, health, wellbeing or activity disturbance in the adult population was studied.

For a first selection the following criteria were used: Inclusion: papers address human health effects, perception, opinion, concern in relation to wind turbines Exclusion: papers address non-human effects such as ecosystem effects, animals, papers about t solely technical aspects of the wind turbines, papers regarding health effects of noise but not specific for wind turbines. This resulted in total in 387 relevant studies.

The papers for the period from January 2015 to February 2017 were grouped in 7 categories: review, health effects, case studies, offshore, low frequency noise, visual aspects, social and not relevant. All reviews and health effects studies were included for full paper examination, offshore studies were a-priori excluded, papers from the other categories were re-considered after reading the abstracts.

Lastly, after full examination of the review and health effect papers by the two authors, a final decision was made about inclusion in this review. As a result 24 new publications were included in the report. Just the week prior to submitting this review the 7th International Wind Turbine Noise Conference was held in Rotterdam. Two relevant papers have been mentioned in this review.

In the context of this report the main results are summarized per outcome. For the key studies, the

study design, outcome etc. are discussed in more detail. For this review primarily scientific publications are used, both from peer reviewed journals and conference proceedings. In some cases results are discussed which were described in non-scientific ('grey') literature. Also some publications are mentioned which form the base of the debate (discourse) about the risks of living in the vicinity of wind turbines.

As usual all material from the selected literature has been read and analysed, but not necessarily included as reference, e.g. because the study was less relevant than originally thought or in case of doubling with other references. (e.g. a conference paper and article from same authors/study).

Search strategy in Scopus, Medline and (only in last search) Embase databases:

- 1 (wind turbine* or wind farm* or windmill* or wind park* or wind power or wind energy).ti. (550)
- 2 turbine noise*.tw. and wind/ (33)
- 3 (power plants/ or energy-generating sources/ or electric power supplies/) and wind/ (187)
- 4 (low frequency noise* or low frequency sound* or infrasound or infrasonic noise* or infrasonic sounds or infrasonic frequencies or low frequency threshold or (noise* adj4 low frequenc*)).ti. (500)
- 5 1 or 2 or 3 or 4 (1113)
- 6 (wind turbine* or wind farm* or windmill* or wind park* or wind power or wind energy).ab. (803)
- 7 (low frequency noise* or low frequency sound* or infrasound or infrasonic noise* or infrasonic sounds or infrasonic frequencies or low frequency threshold or (noise* adj4 low frequenc*)).ab. (1487)
- 8 noise*.ti. (26930)
- 9 (6 or 7) and 8 (498)
- 10 (impact or perception* or perceive* or health* or well-being or "quality of life" or syndrome*).ti. (1456358)
- 11 (annoyance or annoying or annoyed or aversion or stress or complaints or distress or disturbance or adversely affected or concerns or worries or noise problems or noise perception or

noise reception or noise sensitivity or (sensitivity adj3 noise) or sound pressure level* or sleep disturbance* or sleep quality or cognitive performance or emotions or anxiet* or attitude*).tw. (1260490)

12 (social barrier* or social acceptance or popular opinion* or public resistance or (living adj4 vicinity) or (living adj4 proximity) or (residing adj4 vicinity) or (residing adj4 proximity) or living close or "living near" or residents or neighbors or neighbours).tw. (105942)

13 (soundscape or landscape or visual annoyance or visual interference or visual perception or visual impact or visual preferences or visual assessment or visual effects or perceptual attribute*).tw. (41227)

14 ((effects adj4 population) or dose-response relationship* or exposure-response relationship* or dose response or exposure response or human response or health effects or health aspects or health outcome*).tw. (136924)

15 (flicker or reflection).ti. (10980)

16 environmental exposure/ or noise/ae or environmental pollution/ae (79725)

17 loudness perception/ or psychoacoustics/ or auditory perception/ or auditory threshold/ or sensory thresholds/ or visual perception/ or motion perception/ (130572)

18 sleep disorders/ or emotions/ or anger/ or anxiety/ or quality of life/ or epilepsy/ or attitude/ or affect/ or pressure/ or esthetics/ or social environment/ or risk factors/ (1232239)

19 (physiopathology or adverse effects).fs. (3235762)

20 (5 or 9) and (10 or 11 or 12 or 13 or 14 or 15 or 16 or 17 or 18 or 19) (600)

21 20 and (english or dutch or french or german).lg. (509)

22 21 not (animals/ not humans/) (369)

23 limit 22 to yr=2014-2017 (129)

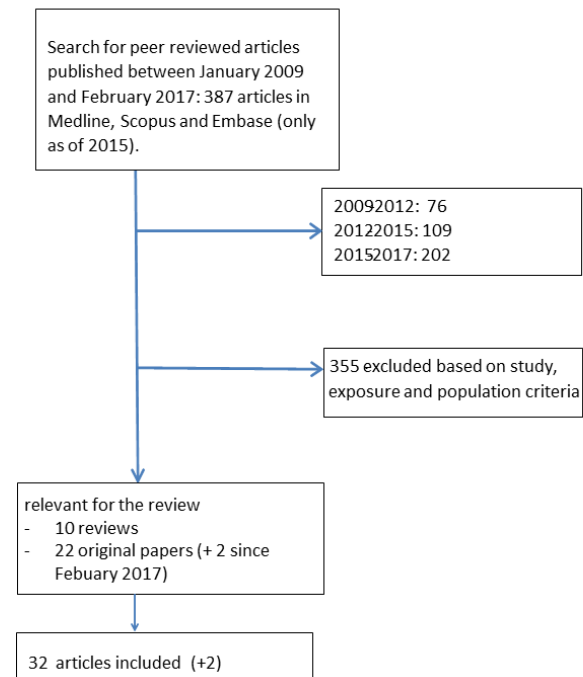
24 limit 23 to ed=20150122-20161228 (81)

25 limit 23 to yr=2015-2017 (90)

26 24 or 25 (110)

27 remove duplicates from 26 (96)

As the diagram below shows, the literature searches yielded 387 publications of which 107 were relevant for the review and in the end 32 (+2) are included in the reference list (annex B).

ANNEX B: References

1. Wagner, S., R. Bareiss, and G. Guidati, Wind turbine noise. Springer Science & Business Media, 2012.
2. Van den Berg, G.P., The sound of high winds. The effect of atmospheric stability on wind turbine sound and microphone noise. Thesis, University of Groningen, 2006
3. Bowdler D., G. Leventhall. Wind turbine noise. Multi-Science Publishing Co. Ltd.: Brentwood, UK, 2011.
4. Hansen, C.H., C.J. Doolan, K.L. Hansen. Wind Farm Noise: Measurement, Assessment, and Control, John Wiley & Sons Inc, New York, USA, 2017
5. Oerlemans S., J. G. Schepers. Prediction of wind turbine noise and validation against experiment, International Journal of Aeroacoustics, Vol. 8, No. 6, 2009
6. Van den Berg, G.P. Effects of the wind profile at night on wind turbine sound. Journal of Sound and Vibration, Volume 277, Issue 4-5, p. 955-970, 2004
7. Oerlemans, S. Effect of Wind Shear on Amplitude Modulation of Wind Turbine Noise, International Journal of Aeroacoustics, Vol 14, Issue 5-6, 2015
8. Cand M, A. Bullmore M. Smith, S. von-Hünerbein, R. Davis. Wind turbine amplitude modulation: research to improve understanding as to its cause & effect. Report Renewable UK, 2013
9. Stigwood M, Large S, Audible amplitude modulation—results of field measurements and investigations compared to psychoacoustical assessment and theoretical research. Proceedings Fifth International Conference on Wind Turbine Noise, Denver, 2013
10. Larsson, C. and O. Ohlund, Amplitude modulation of sound from wind turbines under various meteorological conditions. J Acoust Soc Am, 135(1), p. 67-73, 2014
11. Van den Berg, F. Wind profiles over complex terrain. Proceedings 2nd International Meeting on Wind Turbine Noise, Lyon, France, 2007
12. Moller H., C.S. Pedersen. Hearing at low and infrasonic frequencies. Noise and Health, 6(23):37, 2004
13. SHC. Public health effects of siting and operating onshore wind turbines. Publication of the Superior Health Council (SHC) no. 8738, Brussels, 2013
14. Yokoyama, S., S. Sakamoto, and H. Tachibana, Perception of low frequency components in wind turbine noise. Noise Control Engineering Journal, 62(5): p. 295-305, 2014
15. Van den Berg, F. Criteria for wind farm noise: Lmax and Lden. Proceedings Acoustics'08, Paris, 2008
16. Søndergaard, B. Low frequency noise from wind turbines: do the Danish regulations have any impact? An analysis of noise measurements. International Journal of Aeroacoustics, 14(5-6): p. 909-915, 2015
17. Møller, H., C.S. Pedersen. Low-frequency noise from large wind turbines. The Journal of the Acoustical Society of America, 2011. 129(6): p. 3727-3744
18. Pedersen, E. , LR-M. Hallberg, K.P. Waye. Living in the Vicinity of Wind Turbines — A Grounded Theory Study. Journal Qualitative Research in Psychology, Volume 4(1-2), 49-63, 2007
19. Merlin T, Newton S, Ellery B, Milverton J, Farah C. Systematic review of the human health effects of wind farms. National Health and Medical Research Council, Canberra, 2013
20. Michaud DS, Keith SE, Feder K, Voicescu SA, Marro L., Than J, Guay M, Bower T, Denning A, Lavigne E, Whelan C. Personal and situational variables associated with wind turbine noise annoyance. The Journal of the Acoustical Society of America, Vol. 139(3):1455-66, 2016d
21. Firestone J., A. Bates, L.A. Knapp. See me, Feel me, Touch me, Heal me: Wind turbines, culture, landscapes, and sound impressions. Land Use Policy, Vol. 46, 241-249, 2015
22. Abromas J, Kamicaityte-Virbasiene J, Ziemelniece. Visual impact assessment of wind turbines and their farms on landscape of Kretinga region (Lithuania) and Grobina townscape (Latvia). Journal of Environmental Engineering and Landscape Management, 23(1):39-49, 2015
23. Molnárová, K., Sklenicka, P., Stiborek, J., Svobodová, K., Šálek, M. Visual preferences for wind turbines: location, numbers and respondent characteristics. Applied Energy, 92: 269–278, 2015
24. Betakova V, Vojar J, Sklenicka P. Wind turbines location: How many and how far?. Applied Energy, 151:23-31, 2015
25. Asian S, G Ertek, C Haksoz, S Pakter, S Ulun. Wind Turbine Accidents: A Data Mining Study. IEEE Systems Journal, 2016 (published online)
26. Cattin R, Kunz S, Heimo A, Russi G, Russi M, Tiefgraber M. Wind turbine ice throw studies in the Swiss Alps. Proceedings European Wind Energy Conference, Milan, 2007
27. Colby W.D., R. Dobie, G. Leventhall, D.M. Lipscomb, R.J. McCunney, M.T. Seilo, B. Søndergaard. Wind Turbine Sound and Health Effects - An Expert Panel Review. Report prepared for the American Wind Energy Association and Canadian Wind Energy Association, 2009
28. Dusseldorp A, Houthuijs D, van Overveld A, van Kamp I, Marra M. Handreiking geluidhinder wegverkeer: Berekenen en meten. (Guidelines noise annoyance road traffic: calculation and measurement; in Dutch). RIVM rapport 609300020, 2011
29. Pedersen E, van den Berg F, Bakker R, Bouma J. Response to noise from modern wind farms in The

- Netherlands. The Journal of the Acoustical Society of America, 126(2):634-43, 2009
30. Van den Berg F, Pedersen E, Bouma J, Bakker R. Visual and acoustic impact of wind turbine farms on residents: final report. University of Groningen, 2008
 31. Pedersen E, Waye KP. Wind turbine noise, annoyance and self-reported health and well-being in different living environments. Occupational and environmental medicine, 64(7):480-6, 2007
 32. Devine-Wright P, Howes Y. Disruption to place attachment and the protection of restorative environments: A wind energy case study. Journal of Environmental Psychology, 30(3):271-80, 2010
 33. Van Kamp I, Davies H. Noise and health in vulnerable groups: A review. Noise & Health 15:153-9, 2013
 34. Shepherd D, McBride D, Welch D, Dirks KN, Hill EM. Evaluating the impact of wind turbine noise on health-related quality of life. Noise & Health 13(54):333, 2011
 35. Miedema HM, Vos H. Noise sensitivity and reactions to noise and other environmental conditions. The Journal of the Acoustical Society of America 113(3):1492-504, 2003
 36. Thorne B. The Relevance of the Precautionary Principle to wind farm noise planning. Proceedings Internoise and NOISE-CON Congress and Conference, Institute of Noise Control Engineering, 2014
 37. Kageyama T, Yano T, Kuwano S, Sueoka S, Tachibana H. Exposure-response relationship of wind turbine noise with self-reported symptoms of sleep and health problems: A nationwide socioacoustic survey in Japan. Noise & health. 2016 Mar;18(81):53
 38. Gross C. Community perspectives of wind energy in Australia: The application of a justice and community fairness framework to increase social acceptance. Energy policy. 2007 May 31;35(5):2727-36
 39. Tyler TR. Social justice: Outcome and procedure. International journal of psychology. 2000 Apr 1;35(2):117-25.
 40. Wolsink M. Maatschappelijke acceptatie van windenergie. Thesis Publishers, Amsterdam (1990)
 41. Breukers, S., 2007. Institutional capacity building for wind power. A geographical comparison. Ph.D. Thesis, University of Amsterdam
 42. Chapman S, George AS, Waller K, Cakic V. The pattern of complaints about Australian wind farms does not match the establishment and distribution of turbines: support for the psychogenic, 'communicated disease' hypothesis. PloS one. 2013 Oct 16;8(10): e76584.
 43. Crichton, Fiona; Dodd, George; Schmid, Gian; Gamble, Greg; Petrie, Keith J. (2014) Can expectations produce symptoms from infrasound associated with wind turbines? Health Psychology, Vol 33(4), Apr 2014, 360-364
 44. Hatfield J, Job RS, Hede AJ, Carter NL, Peploe P, Taylor R, Morrell S. Human response to environmental noise: the role of perceived control. International Journal of Behavioral Medicine. 2002 Dec 1;9(4):341-59.
 45. Kroesen M, Molin EJ, van Wee B. Testing a theory of aircraft noise annoyance: A structural equation analysis. The Journal of the Acoustical Society of America. 2008 Jun;123(6):4250-60. Zaunbrecher and Ziefle, 2016;
 46. White K, Hofman WF, van Kamp I. Noise sensitivity in relation to baseline arousal, physiological response and psychological features to noise exposure during task performance. Proceedings Internoise2010, Lisboa, 2010
 47. Coleby, A.M., D.R. Miller, and P.A. Aspinall, Public attitudes and participation in wind turbine development. Journal of Environmental Assessment Policy and Management, 2009. 11(1): p. 69-95.
 48. Enevoldsen, P. and B.K. Sovacool, Examining the social acceptance of wind energy: Practical guidelines for onshore wind project development in France. Renewable and Sustainable Energy Reviews, 2016. 53: p. 178-184.
 49. Zaunbrecher, B.S. and M. Ziefle, Integrating acceptance-relevant factors into wind power planning: A discussion. Sustainable Cities and Society, 2016. 27: p. 307-314
 50. Wüstenhagen, R., M. Wolsink, M.J. Bürer. Social acceptance of renewable energy innovation: An introduction to the concept. Energy policy 35 (5), 2683-2691, 2013
 51. Van Kamp I, Dusseldorp A, van den Berg GP, Hagens WI, Slob MJ. Windturbines: invloed op de beleving en gezondheid van omwonenden (Wind turbines: influence on the perception and health of residents; in Dutch) GGD Informatieblad medische milieukunde Update 2013. RIVM briefrapport 200000001, 2014
 52. Kennisplatform Windenergie (pilot). Geluid van windturbines (Sound of wind turbines; in Dutch). RIVM, 2015
 53. WHO. WHO Constitution adopted by the International Health Conference held in New York from 19 June to 22 July 1946, signed on 22 July 1946 by the representatives of 61 States (Off. Rec. Wld Hlth Org., 2, 100), and entered into force on 7 April 1948. WHO, 1948
 54. WHO. L. Fritschi, A. Brown, R. Kim, D. Schwela, S. Kephelopoulous (Ed.). Burden of disease from environmental noise Quantification of healthy life years lost in Europe. WHO Regional office for Europe, 2011
 55. WHO, C. Hurtley (Ed.) Night Noise Guidelines for Europe (NNGL). World Health Organization WHO Regional office for Europe. 2009
 56. McCunney RJ, Mundt KA, Colby WD, Dobie R, Kaliski K, Blais M. Wind turbines and health: A critical review of the scientific literature. Journal

- of occupational and environmental medicine. 2014 Nov 1;56(11):e108-30.
57. Health Canada. Wind Turbine Noise and Health Study: Summary of Results, 2014. www.canada.ca/en/health-canada/services/environmental-workplace-health/noise/wind-turbine-noise/wind-turbine-noise-health-study-summary-results.html (consulted 28-6-2017)
58. CCA. Understanding the Evidence: Wind Turbine Noise. Ottawa (ON): The Expert Panel on Wind Turbine Noise and Human Health, Council of Canadian Academies, 2015.
59. Ellenbogen JM, Grace S, Heiger-Bernays WJ, Manwell JF, Mills DA, Sullivan KA, Santos SL. Wind Turbine Health Impact Study. Report of Independent Expert Panel. Prepared for: Massachusetts Department of Environmental Protection. Massachusetts Department of Health.
60. Harrison, R.V., On the biological plausibility of Wind Turbine Syndrome. *International journal of environmental health research*, 2015. 25(5): p. 463-468.
61. Onakpoya IJ, O'Sullivan J, Thompson MJ, Heneghan CJ. The effect of wind turbine noise on sleep and quality of life: A systematic review and meta-analysis of observational studies. *Environment international*. 2015 Sep 30;82:1-9.
62. Schmidt, J.H. and M. Klokke, Health effects related to wind turbine noise exposure: a systematic review. *PLoS ONE*, 2014. 9(12): p. e114183
63. Janssen SA, Vos H, Eisses AR, Pedersen E. A comparison between exposure-response relationships for wind turbine annoyance and annoyance due to other noise sources. *The Journal of the Acoustical Society of America*. 2011 Dec;130(6):3746-53
64. Pawlaczyk-Luszczynska M., Dudarewicz A., Zaborowski K., Zamojska-Daniszevska M., Waszkowska, M. (2014) Evaluation of annoyance from the wind turbine noise: a pilot study. *International Journal of Occupational Medicine and Environmental Health* 2014;27(3):364 - 388
65. Yano T, Kuwano S, Kageyama T, Sueoka S, Tachibana H. Dose-response relationships for wind turbine noise in Japan. *InProc. Inter-noise* 2013 Sep 15.
66. Babisch W, Pershagen G, Selander J, Houthuijs D, Breugelmans O, Cadum E, Vigna-Taglianti F, Katsouyanni K, Haralabidis AS, Dimakopoulou K, Sourtzi P. Noise annoyance—A modifier of the association between noise level and cardiovascular health?. *Science of the total environment*. 2013 May 1;452:50-7
67. Miedema HM, Vos H. Noise annoyance from stationary sources: Relationships with exposure metric day-evening-night level (DENL) and their confidence intervals. *The Journal of the Acoustical Society of America*. 2004 Jul;116(1):334-43.
68. Miedema HM, Oudshoorn CG. Annoyance from transportation noise: relationships with exposure metrics DNL and DENL and their confidence intervals. *Environmental health perspectives*. 2001 Apr;109(4):409.
69. Fiumicelli, D., Wind farm noise dose response. *Acoustics Bulletin*, 2011. 36(6): p. 26-34
70. Waye KP, Öhrström E. Psycho-acoustic characters of relevance for annoyance of wind turbine noise. *Journal of sound and vibration*. 2002 Feb 7;250(1):65-73
71. Hayes M. The measurement of low frequency noise at three UK wind farms. Report contract number W/45/00656/00/00, URN. 2006;6:1412
72. Yoon K, Gwak DY, Seong Y, Lee S, Hong J, Lee S. Effects of amplitude modulation on perception of wind turbine noise. *Journal of Mechanical Science and Technology*. 2016 Oct 1;30(10):4503-9
73. Bakker RH, Pedersen E, van den Berg GP, Stewart RE, Lok W, Bouma J. Impact of wind turbine sound on annoyance, self-reported sleep disturbance and psychological distress. *Science of the Total Environment*. 2012 May 15;425:42-51
74. Møller, H. and C.S. Pedersen, Low-frequency noise from large wind turbines. *The Journal of the Acoustical Society of America*, 2011. 129(6): p. 3727-3744
75. Salt AN, Hullar TE. Responses of the ear to low frequency sounds, infrasound and wind turbines. *Hearing research*. 2010 Sep 1;268(1):12-21
76. Van den Berg, F., Effects of sound on people, in *Wind Turbines Noise*, D. Bowdler and G. Leventhall, Editors. 2011, Multi-Science Publishing Co. Ltd.: Brentwood, UK.
77. Van den Berg, F.; Verhagen, C.; Uitenbroek, D. The Relation between Scores on Noise Annoyance and Noise Disturbed Sleep in a Public Health Survey. *Int. J. Environ. Res. Public Health* 2014, 11, 2314-2327.
78. Shepherd D, Welch D, Dirks KN, Mathews R. Exploring the relationship between noise sensitivity, annoyance and health-related quality of life in a sample of adults exposed to environmental noise. *Int J Environ Res Public Health* 2010;7:3579-94
79. Nissenbaum, M.A., J.J. Aramini, and C.D. Hanning, Effects of industrial wind turbine noise on sleep and health. *Noise Health*, 2012. 14(60): p. 237-43.
80. Van Kamp, I.; LAM Kin Che; Brown A L; Wong T W and Law C W. "Sleep-disturbance and Quality in Hong Kong in Relation to Nighttime Noise Exposure". Paper presented in the Acoustics 2012 Hong Kong, organized by Hong Kong Institute of Acoustics, 6 pgs. 2012. <P128098> abstract in *JASA* 04/2012; 131(4):3222. DOI:10.1121/1.4708017
81. Van Renterghem T, Bockstael A, De Weirt V, Botteldooren D. Annoyance, detection and

- recognition of wind turbine noise. *Science of the Total Environment*. 2013 Jul 1;456:333-45
82. Michaud DS, Feder K, Keith SE, Voicescu SA, Marro L, Than J, Guay M, Denning A, McGuire DA, Bower T, Lavigne E. Exposure to wind turbine noise: Perceptual responses and reported health effects. *The Journal of the Acoustical Society of America*. 2016a Mar;139(3):1443-54.
 83. Michaud DS, Feder K, Keith SE, Voicescu SA, Marro L, Than J, Guay M, Denning A, Murray BJ, Weiss SK, Villeneuve PJ. Effects of wind turbine noise on self-reported and objective measures of sleep. *Sleep*. 2016b Jan 1;39(1):97.
 84. Michaud DS, Feder K, Keith SE, Voicescu SA, Marro L, Than J, Guay M, Denning A, Bower T, Villeneuve PJ, Russell E. Self-reported and measured stress related responses associated with exposure to wind turbine noise. *The Journal of the Acoustical Society of America*. 2016c Mar;139(3):1467-79
 85. Voicescu SA, Michaud DS, Feder K, Marro L, Than J, Guay M, Denning A, Bower T, van den Berg F, Broner N, Lavigne E. Estimating annoyance to calculated wind turbine shadow flicker is improved when variables associated with wind turbine noise exposure are considered. *The Journal of the Acoustical Society of America*. 2016 Mar;139(3):1480-92
 86. Feder K, Michaud DS, Keith SE, Voicescu SA, Marro L, Than J, Guay M, Denning A, Bower TJ, Lavigne E, Whelan C. An assessment of quality of life using the WHOQOL-BREF among participants living in the vicinity of wind turbines. *Environmental research*. 2015 Oct 31;142:227-38.
 87. Abbasi M, Monazzam MR, Ebrahimi MH, Zakerian SA, Dehghan SF, Akbarzadeh A. Assessment of noise effects of wind turbine on the general health of staff at wind farm of Manjil, Iran. *Journal of Low Frequency Noise, Vibration and Active Control*. 2016 Mar;35(1):91-8
 88. Blanes-Vidal V, Schwartz J. Wind turbines and idiopathic symptoms: The confounding effect of concurrent environmental exposures. *Neurotoxicology and Teratology*, 2016. 55: p. 50-57.
 89. Crichton, F. and K.J. Petrie, Health complaints and wind turbines: The efficacy of explaining the nocebo response to reduce symptom reporting. *Environ Res*, 2015. 140: p. 449-55
 90. Hafke-Dys H, Preis A, Kaczmarek T, Biniakowski A, Kleka P. Noise Annoyance Caused by Amplitude Modulated Sounds Resembling the Main Characteristics of Temporal Wind Turbine Noise. *Archives of Acoustics*. 2016 Jun 1;41(2):221-32.
 91. Ioannidou, C., S. Santurette, and C.H. Jeong, Effect of modulation depth, frequency, and intermittence on wind turbine noise annoyance. *J Acoust Soc Am*, 2016. 139(3): p. 1241-51
 92. Maffei L, Masullo M, Gabriele MD, Votsi NE, Pantis JD, Senese VP. Auditory recognition of familiar and unfamiliar subjects with wind turbine noise. *International journal of environmental research and public health*. 2015 Apr 17;12(4):4306-20.
 93. Schäffer B, Schlittmeier SJ, Pieren R, Heutschi K, Brink M, Graf R, Hellbrück J. Short-term annoyance reactions to stationary and time-varying wind turbine and road traffic noise: A laboratory study a. *The Journal of the Acoustical Society of America*. 2016 May;139(5):2949-63.
 94. Tonin, R., J. Brett, and B. Colagiuri, The effect of infrasound and negative expectations to adverse pathological symptoms from wind farms. *Journal of Low Frequency Noise Vibration and Active Control*, 2016. 35(1): p. 77-90
 95. Jalali L, Bigelow P, Nezhad-Ahmadi MR, Gohari M, Williams D, McColl S. Before–after field study of effects of wind turbine noise on polysomnographic sleep parameters. *Noise and Health*. 2016a Aug 1;18(83):194.
 96. Jalali L, Bigelow P, McColl S, Majowicz S, Gohari M, Waterhouse R. Changes in quality of life and perceptions of general health before and after operation of wind turbines. *Environmental Pollution*. 2016b Sep 30;216:608-15.
 97. Jalali L, Nezhad-Ahmadi MR, Gohari M, Bigelow P, McColl S. The impact of psychological factors on self-reported sleep disturbance among people living in the vicinity of wind turbines. *Environmental research*. 2016c Jul 31;148:401-10
 98. Krekel, C. and A. Zerrahn, Does the presence of wind turbines have negative externalities for people in their surroundings? Evidence from well-being data. *Journal of Environmental Economics and Management*, 2017. 82: p. 221-238.
 99. Botterill, L.C. and G. Cockfield, The Relative Importance of Landscape Amenity and Health Impacts in the Wind Farm Debate in Australia. *Journal of Environmental Policy and Planning*, 2016. 18(4): p. 447-462
 100. Keith SE, Feder K, Voicescu SA, Soukhovtsev V, Denning A, Tsang J, Broner N, Leroux T, Richarz W, van den Berg F. Wind turbine sound pressure level calculations at dwellings. *The Journal of the Acoustical Society of America*. 2016 Mar;139(3):1436-42.
 101. Keith, SE, K Feder, SA Voicescu, V Soukhovtsev, A Denning, J Tsang, N Broner, W Richarz, F van den Berg, Wind turbine sound power measurements, *J Acoustical Soc America* 139 (3), 2016, 1431-1435
 102. Brisson G, Gervais M-C., Martin R. Éoliennes et santé publique. Synthèse des connaissances. Québec: Institut National de Santé Publique de Québec; 2009 Septembre. www.inspq.qc.ca/sites/default/files/publications/1633_eoliennesp_synth_conn_maj.pdf, accessed 29-6-2017
 103. Pasqualetti, M.J., Social barriers to renewable energy landscapes. *Geographical Review*, 2011. 101(2): p. 201-223

104. Pedersen E, Larsman P. The impact of visual factors on noise annoyance among people living in the vicinity of wind turbines. *Journal of Environmental Psychology*. 2008 Dec 31;28(4):379-89.
105. Bartels, S., F. Márki, and U. Müller, The influence of acoustical and non-acoustical factors on short-term annoyance due to aircraft noise in the field- The COSMA study. *Science of the Total Environment*, 2015. 538: p. 834-843.
106. Fyhri A, Klæboe R. Road traffic noise, sensitivity, annoyance and self-reported health-A structural equation model exercise. *Environment International*. 2009 Jan 31;35(1):91-7.
107. Park SH, Lee PJ, Yang KS, Kim KW. Relationships between non-acoustic factors and subjective reactions to floor impact noise in apartment buildings. *The Journal of the Acoustical Society of America*. 2016 Mar;139(3):1158-67
108. Yano, T., S. Kuwano, H. Tachibana (2017) The visual effects of wind turbines in Japan; (2017) *Proceedings 7th Int. Conf. Wind Turbine Noise*, Rotterdam, 2017
109. Qu F., A. Tsuchiya, J. Kang (2017). Impact of noise from suburban wind turbines on human well-being; *Proceedings 7th Int. Conf. Wind Turbine Noise*, Rotterdam.
110. Pierpont, N., *Wind turbine syndrome: A report on a natural experiment*. 2009: K-Selected Books Santa Fe, NM.
111. Phillips C. 2011. Properly interpreting the epidemiologic evidence about the health effects of industrial wind turbines on nearby residents. *Bull Sci Tech Soc* 31:303-8.
112. Berger RG, Ashtiani P, Ollson CA, Aslund MW, McCallum LC, Leventhall G, Knopper LD. Health-based audible noise guidelines account for infrasound and low-frequency noise produced by wind turbines. *Frontiers in public health*. 2015;3
113. Cooper, K., P. Kirkpatrick, and A. Stewart, Health effects associated with working in the wind power generation industry: A comprehensive systematic review. *JBIM Library of Systematic Reviews*, 2014. 12(11): p. 327-373.
114. Leventhall, G. Infrasound and the ear. in *Proceedings 5th International. Conference on. Wind Turbine Noise 2013*, Denver
115. Bolin K, Bluhm G, Eriksson G, Nilsson ME. Infrasound and low frequency noise from wind turbines: exposure and health effects. *Environmental research letters*. 2011 Sep 22;6(3):035103.6(3).
116. Herrmann, L., U. Ratzel, O. Bayer, K-G. Krapf, M. Hoffmann, J. Blaul, C. Mehnert. Low-frequency noise incl. infrasound from wind turbines and other sources. *Proceedings 5th International. Conference on. Wind Turbine Noise 2013*, Rotterdam
117. Alves-Pereira, M. and N.A.C. Branco, Vibroacoustic disease: biological effects of infrasound and low-frequency noise explained by mechanotransduction cellular signalling. *Progress in Biophysics and Molecular Biology*, 2007. 93(1): p. 256-279.
118. Frey BJ, Hadden PJ. Noise radiation from wind turbines installed near homes: effects on health. With an annotated review of the research and related issues. Internet: <http://www.windaction.org/posts/7500-noise-radiation-from-wind-turbines-installed-near-homes-effects-on-health>, consulted 21-7-2017)
119. Salt, A.N. and J.A. Kaltenbach, Infrasound from wind turbines could affect humans. *Bulletin of Science, Technology & Society*, 2011. 31(4): p. 296-302.
120. Farboud, A., R. Crunkhorn, and A. Trinidad, 'Wind turbine syndrome': fact or fiction? *The Journal of Laryngology & Otology*, 2013. 127(03): p. 222-226
121. Stead, M., J. Cooper, and T. Evans, Comparison of infrasound measured at people's ears when walking to that measured near wind farms'. *Acoustics Australia*, 2014. 42(3): p. 197-203.
122. Witthöft, M. and G.J. Rubin, Are media warnings about the adverse health effects of modern life self-fulfilling? An experimental study on idiopathic environmental intolerance attributed to electromagnetic fields (IEI-EMF). *Journal of psychosomatic research*, 2013. 74(3): p. 206-212
123. Schomer PD, Erdreich J, Pamidighantam PK, Boyle JH. A theory to explain some physiological effects of the infrasonic emissions at some wind farm sites. *The Journal of the Acoustical Society of America*. 2015 Mar;137(3):1356-65.
124. Nussbaum DS, Reinis S. Some individual differences in human response to infrasound. University of Toronto; 1985 Jan 31.
125. ATSDR – Agency for Toxic Substance and Disease Registry: Expert review of the Vieques heart study. Summary report for the Vieques heart study expert panel review. (2001) Contract No. 200-2000-10039. www.atsdr.cdc.gov/sites/vieques/heart_study_summary
126. Castelo Branco, N.A.A., T. Costa e Curto, J.P. da Costa Pereira, L. Mendes Jorge, L. Amaral Dias, P. Oliveira, J. Martins dos Santos, M. Alves-Pereira. Family with wind turbines in close proximity to home: follow-up of the case presented in 2007, *proceedings 14th Int. Meeting on Low Frequency Noise and Vibration and its Control*, Aalborg, Denmark, 2010
127. Marciniak W, Rodriguez E, Olszowska K, Atkov O, Botvin I, Araujo A, Pais F, Soares Ribeiro C, Bordalo A, Loureiro J, Prazeres De Sá E, Ferreira D, Castelo Branco MS, Castelo Branco NA. Echocardiographic evaluation in 485 aeronautical workers exposed to different noise environments. (1999), *Aviat Space Environ Med*.vol. 70(3 Pt 2), pp. 46-53.
128. Chapman, S., A. St George. How the factoid of wind turbines causing 'Vibroacoustic Disease' came to be 'irrefutably demonstrated' *Australian*

- and New Zealand Journal of Public Health June, 2013; 33: 244–249
129. Cooper, S. The results of an acoustic testing program Cape Bridgewater wind farm. The Acoustic Group, report 44.5100.R7:MSC, 2014
 130. Kelley ND, McKenna HE, Hemphill RR, Etter CL, Garrelts RL, Linn NC. Acoustic noise associated with the MOD-1 wind turbine: its source, impact, and control. US Government Printing Office; 1985
 131. Bengtsson J, Waye K P and Kjellberg A 2004 Evaluations of effects due to low-frequency noise in a low demanding work situation J. Sound Vib. 278 83–99
 132. Large, S. and M. Stigwood. The noise characteristics of 'compliant' wind farms that adversely affect its neighbours. Proceedings Internoise2014 - 43rd International Congress on Noise Control Engineering. 2014
 133. Walker, C., J. Baxter, and D. Ouellette, Adding insult to injury: The development of psychosocial stress in Ontario wind turbine communities. Soc Sci Med, 2015. 133: p. 358-65.
 134. Knopper LD, Ollson CA, McCallum LC, Whitfield Aslund ML, Berger RG, Souweine K, McDaniel M. Wind turbines and human health. Frontiers in public health. 2014 Jun 19;2:63.

Ministerie van Economische Zaken Directie Wetgeving en
Juridische Zaken
Postbus 20401
2500 EK 's-Gravenhage

Afdeling bestuursrecht

bezoekadres
Guyotplein 1
9712 NX Groningen
Openingstijden van
08.30-17.00 uur

correspondentieadres
Postbus 150
9700 AD Groningen

t (088) 361 14 35 algemeen
t (088) 361 13 33 belasting
f (088) 361 02 26 algemeen
f (088) 361 02 37 belasting
www.rechtspraak.nl

Bij beantwoording de datum en
ons kenmerk vermelden. Wilt u
slechts één zaak in uw brief
behandelen.

datum 8 november 2017
onderdeel Algemeen bestuursrecht
contactpersoon 10.2.e
doorkiesnummer (088) 361 13 33
ons kenmerk zaaknummer LEE 16 / 3802 WOB BAST
uw kenmerk WJZ/16117705
bijlage(n)
faxnummer afdeling (088) 361 02 26
onderwerp het beroep van Stichting Platform Storm te Nieuw-Buinen

Geachte heer/mevrouw,

Over het beroep met zaaknummer LEE 16 / 3802 WOB BAST deel ik u het volgende mee.

Er is u meegedeeld dat binnen zes weken nadat het onderzoek is gesloten uitspraak zou worden gedaan.

Het is helaas niet mogelijk gebleken om uitspraak te doen binnen deze termijn. De rechtbank heeft daarom besloten om deze termijn met zes weken te verlengen. Nadat uitspraak is gedaan, wordt de uitspraak u binnen twee weken toegezonden.

Als u naar aanleiding van deze brief vragen hebt, kunt u contact opnemen met de administratie van de rechtbank op het hierboven vermelde doorkiesnummer.

Als u de rechtbank belt of schrijft, verzocht ik u het zaaknummer te vermelden.

10.2.e

Minister mr. E. Wiebes van Economische Zaken en Klimaat
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

1719146g
Uw bsn
Uw brief DSETH

Ons kenmerk
17.02959
Behandeld door

Telefoonnummer

Bijlage

Datum
23 november 2017
Onderwerp
Behandeling aanvragen omgevings- /waterwetvergunning
Windmolenpark De Drentse Monden.

Geachte minister

Hierbij vragen wij uw aandacht voor het volgende.

Bij ons college zijn de navolgende aanvragen ter verkrijging van een omgevingsvergunning/waterwetvergunning ontvangen, gericht op diverse activiteiten die nodig zijn voor het feitelijk kunnen bouwen van windmolens binnen de gemeente Borger-Odoorn.

*Omgevingsvergunningaanvragen:

Raedthuys zaaknummer 16364-2017

DEE; Duurzame Energieproductie Drouwenermond zaaknummers 16365-2017 en 16366-2017

Enexis zaaknummers 20674-2017 en 21050-2017

*Waterwetvergunningaanvragen:

Raedthuys zaaknummer 16500-2017

DEE; Duurzame Energieproductie Drouwenermond zaaknummer 16419-2017

Windpark Oostermoer b.v. zaaknummer 16504-2017

De wettelijke bevoegdheid om deze aanvragen in behandeling te nemen en daarop te besluiten ligt bij ons college.

Op basis van de navolgende overwegingen hebben wij besloten géén gebruik te maken van onze wettelijke bevoegdheid om voornoemde aanvragen in behandeling te nemen en af te handelen.

*Vanaf 2010 heeft ons college bij alle benodigde en door de Rijksoverheid gevolgde procedures telkens slechts medewerking verleend door stukken feitelijk in het gemeentehuis ter inzage te leggen.

*De scheiding van verantwoordelijkheden is telkens naar de inwoners van het windgebied toe helder gemaakt. Meermaals is door ons college in de openbaarheid aangegeven dat wij niet willen treden in planologische procedures, die benodigd zijn om tot feitelijke bouw van een windpark te komen. Het alsnog gaan verlenen van de bovenstaande vergunningen geeft een verkeerd gemeentelijk signaal af.

*Bij vergunning afgifte door ons college ontstaat een onwenselijke situatie, waarbij belanghebbenden in een rechtsgeding tegenover ons komen te staan.

*Een zeker te verwachten rechtsgeding brengt extra gemeentelijke kosten met zich mee inzake de benodigde juridische bijstand.

Wij nemen aan u in voldoende mate het hebben ingelicht .

Hoogachtend,
Burgemeester en wethouders van Borger-Odoorn.

10.2.e

10.2.e

Ministerie van Economische Zaken
en Klimaat

TER ONDERTEKENING

Aan
de directeur-generaal Energie, Telecom en Mededinging

Directoraat-generaal
Energie, Telecom &
Mededinging
Directie Energie en Omgeving

Auteur

10.2.e
T 070 10.2.e
10.2.e @minez.nl

Datum

4 december 2017

Kenmerk

DGETM-EO / 17194821

nota

Beantwoording burgerbrief van de 10.2.e
(voorzitter/ woordvoerder) van Tegenwind Veenkoloniën

Kopie aan

10.2.e
10.2.e
10.2.e

Parafenroute

Paraaf drs. J.M.C. Smallenbroek directeur Energie en Omgeving	Paraaf	Paraaf
Medeparaaf	Medeparaaf	Medeparaaf

Bijlage(n)

1

Aanleiding

De heer 10.2.e van Tegenwind Veenkoloniën heeft op 16 juni 2017 een brief gestuurd aan Zijne Majesteit de Koning en Hare Majesteit de Koningin over het windpark De Drentse Monden en Oostermoer. Dit in het verlengde van een bezoek van de Koning en de Koningin aan het gebied op 27 februari 2015. Het Kabinet van de Koning heeft de brief doorgeleid aan de minister van EZ(K) met het verzoek deze te beantwoorden en om een afschrift.

Advies

Ik adviseer u de brief aan de heer 10.2.e van Tegenwind Veenkoloniën te ondertekenen. Daarna zal de brief worden verstuurd en zal een afschrift aan het Kabinet van de Koning gemaild.

Kernpunten

In de antwoordbrief wordt naast excuses voor de late reactie aangegeven dat:

- In het Energieakkoord afspraken zijn gemaakt over 14% hernieuwbare energie in 2020 en 16% in 2023. Onderdeel daarvan is de afspraak tussen Rijk-IPO over het realiseren van 6000 MW windenergie op land in 2020.
- In de Structuurvisie Windenergie op land is het gebied van het windpark aangewezen als geschikt voor een groot windpark en de provincie Drenthe heeft zich gecommitteerd aan een windpark van circa 150 MW in dit gebied.
- U zich realiseert dat de komst van het windpark een grote impact heeft op de omgeving en dat u niet alle geuite zorgen kunt wegnemen.
- Het proces om te komen tot het besluit over het inpassingsplan zorgvuldig is doorlopen en dat de inbreng van de omgeving heeft geleid tot aanpassingen in het vastgestelde inpassingsplan.
- Voor het halen van de doelstellingen naast windenergie ook andere vormen, zoals zonne-energie nodig zijn.
- Voormalig minister Kamp in een gesprek met de Stichting Zonkoloniën heeft aangegeven dat plannen voor een zonne-park in het gebied mogelijk in aanvulling op het windpark kunnen bijdragen aan het realiseren van de hernieuwbare energiedoelstellingen.

Ontvangen BBR

10.2.e, directie Energie en Omgeving

Ministerie van Economische Zaken
en Klimaat

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

Tegenwind Veenkoloniën
T.a.v. de 10.2.e
10.2.e

**Directoraat-generaal
Energie, Telecom &
Mededinging**
Directie Energie en Omgeving

Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Overheidsidentificatienr
00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/ezk

Behandeld door

10.2.e

T 070

10.2.e

10.2.e

@minez.nl

Ons kenmerk
DGEM-EO / 17194741

Uw kenmerk

Bijlage(n)

Datum 14 DECEMBER 2017 -

Betreft Uw brief inzake het windpark De Drentse Monden en Oostermoer

Geachte 10.2.e,

U heeft op 16 juni 2017 een brief gestuurd aan Zijne Majesteit de Koning en Hare Majesteit de Koningin. Het Kabinet van de Koning heeft uw brief doorgeleid naar mijn ministerie met het verzoek uw brief te beantwoorden. Met excuses voor deze late reactie ontvangt u mijn antwoord op uw brief.

In het Energieakkoord zijn afspraken gemaakt over het realiseren van 14% hernieuwbare energie in 2020 en 16% in 2023. Onderdeel daarvan is de afspraak tussen het Rijk en de provincies over het realiseren van 6000 MW windenergie op land in 2020.

Voor het realiseren van de doelstelling voor windenergie op land heeft het Rijk na overleg met de provincies de Structuurvisie Windenergie op land opgesteld, waarin gebieden zijn aangewezen voor grootschalige windparken. Het gebied van windpark De Drentse Monden en Oostermoer is aangewezen in de Structuurvisie Windenergie op land als geschikt voor een windpark groter dan 100 MW. In de afspraken over windenergie op land tussen het Rijk en de provincies heeft de provincie Drenthe zich gecommitteerd aan de realisatie van 285,5 MW, waarvan 135,5 MW aan windenergie is voorzien in de gemeenten Emmen en Coevorden en circa 150 MW in het Veenkoloniale gedeelte in de gemeenten Borger-Odoorn en Aa en Hunze.

Ik kan niet alle door u geuite zorgen wegnemen en realiseer mij dat de komst van het windpark een grote impact heeft op de omgeving. Het inpassingsplan en de daarmee samenhangende besluiten voor het windpark De Drentse Monden en Oostermoer zijn in september 2016 vastgesteld en op dit moment loopt de beroepsprocedure bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State.

Het proces om te komen tot het besluit over het inpassingsplan is zorgvuldig doorlopen. De inbreng van de omgeving is hierbij betrokken en heeft geleid tot een aantal aanpassingen in het vastgestelde inpassingsplan, waaronder het schrappen van de lijn van vijf windturbines ten zuiden van Drouwenermond.

Om de hernieuwbare energiedoelstellingen te halen zijn naast windenergie andere vormen van hernieuwbare energie nodig, zoals zonne-energie.

10.2.e

**Directoraat-generaal
Energie, Telecom &
Mededinging**
Directie Energie en Omgeving

Ons kenmerk
DGETM-EO / 17194741

Zo is door toenmalig minister Kamp in het voorjaar van 2017 gesproken met vertegenwoordigers van de Stichting Zonkoloniën. In dat gesprek heeft hij aangegeven dat plannen voor een zonnepark mogelijk in aanvulling op de bestaande afspraken over windenergie op land en de plannen voor het windpark De Drentse Monden en Oostermoer kunnen bijdragen aan het realiseren van de hernieuwbare energiedoelstellingen.

Ik ga ervan uit dat ik u met het voorgaande voldoende heb geïnformeerd. Ik zal het Kabinet van de Koning een afschrift van deze brief sturen.

Hoogachtend,

10.2.e

Ministerie van Economische Zaken en Klimaat
Minister mr. E. Wiebes
Bezuïdenhoutseweg 73
2594 AC DEN HAAG

Onderwerp : Geen behandeling aanvraag omgevingsvergunning Windmolenpark
Oostermoer

Gieten, 19 december 2017

No. : 186163
Bijlagen : -

Behandeld door :
Doorkiesnummer : (0592)

Uw brief van : -
Uw kenmerk : -

Geachte minister,

Wij hebben op 5 september 2017 een aanvraag omgevingsvergunning ontvangen (nr. 3164907) van Pondera Consult B.V., gericht op diverse activiteiten die verband houden met het Windmolenpark Oostermoer binnen de gemeente Aa en Hunze.

Wij hebben besloten om geen gebruik te maken van onze wettelijke bevoegdheid in het kader van de Rijkscoördinatieregeling om deze aanvraag omgevingsvergunning in behandeling te nemen en af te handelen. Deze bevoegdheid leggen wij in uw handen.

Hoogachtend,

Het college van de gemeente Aa en Hunze

10.2.e

In afschrift aan: Pondera Consult B.V., Dhr. J.F.W. Rijntalder, Postbus 579, 7550 AN HENGLO (OV.)

10.2.e

DORPEN VAN
AA TOT HUNZE

Ministerie van Economische Zaken en Klimaat
Minister mr. E. Wiebes
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC DEN HAAG

VERZONDEN 6 FEB 2018

Onderwerp : Geen behandeling aanvragen omgevingsvergunning Windmolenpark Oostermoer

Gieten, 6 februari 2018

No. : 190115
Bijlagen : -

Behandeld door :
Doorkiesnummer : (0592)

Uw brief van : -
Uw kenmerk : -

Geachte minister,

Wij hebben op 20 december 2017 drie aanvragen omgevingsvergunning ontvangen (nrs. 3373169, 3376509 en 3380179) van Pondera Consult B.V. en Tennet TSO B.V., gericht op diverse activiteiten die verband houden met het Windmolenpark Oostermoer binnen de gemeente Aa en Hunze.

Wij hebben besloten om geen gebruik te maken van onze wettelijke bevoegdheid in het kader van de Rijkscoördinatieregeling om deze aanvragen omgevingsvergunning in behandeling te nemen en af te handelen. Deze bevoegdheid leggen wij in uw handen.

Hoogachtend,

Het college van de gemeente Aa en Hunze

10.2.e

In afschrift aan: Bij onderstaande twee brieven voegen, als bijlage:

- Pondera Consult B.V., Dhr. J.F.W. Rijntalder, Postbus 579, 7550 AN, Hengelo
- Tennet TSO B.V., Mw. E. Kuiper, Utrechtseweg 310, 6812 AR, Arnhem

10.2.e

 AANTEKENEN | | PER POST | | PER FAX 070 379 6002

Afdeling bestuursrecht

Ministerie van Economische Zaken Directie Wetgeving en
Juridische Zaken
Postbus 20401
2500 EK 's-Gravenhage

bezoekadres
Guyotplein 1
9712 NX Groningen
Openingstijden van
08.30-17.00 uur

correspondentieadres
Postbus 150
9700 AD Groningen

datum	20 december 2017
onderdeel	Algemeen bestuursrecht
contactpersoon	10.2.e
doorkiesnummer	10.2.e
ons kenmerk	zaaknummer LEE 16 / 3802 WOB BAST
uw kenmerk	WJZ/16117705
bijlage(n)	
faxnummer afdeling	(088) 361 02 26
onderwerp	het beroep van Stichting Platform Storm te Nieuw-Buinen

t (088) 361 14 35 algemeen
t (088) 361 13 33 belasting
f (088) 361 02 26 algemeen
f (088) 361 02 37 belasting
www.rechtspraak.nl

Bij beantwoording de datum en
ons kenmerk vermelden. Wilt u
slechts één zaak in uw brief
behandelen.

Geachte heer/mevrouw,

Over het beroep met zaaknummer LEE 16 / 3802 WOB BAST deel ik u het volgende mee.

De rechtbank heeft uitspraak gedaan. Ik stuur u een kopie van de uitspraak. Indien in deze uitspraak wordt verwezen naar een uitspraak met een ECLI-nummer, is de tekst van de betreffende uitspraak onder dat nummer gepubliceerd op www.rechtspraak.nl.

Tegen deze uitspraak staat voor een belanghebbende en het bestuursorgaan hoger beroep open. Dit dient te worden ingesteld **binnen zes weken** na de datum van verzending van deze uitspraak door een beroepschrift en een kopie van deze uitspraak te zenden aan de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State, Postbus 20019, 2500 EA Den Haag. In uw beroepschrift moet u vermelden waarom u het niet eens bent met de uitspraak. U kunt ook digitaal hoger beroep instellen bij de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State. Kijk op www.raadvanstate.nl voor meer informatie over het indienen van digitaal beroep.

Als u naar aanleiding van deze brief vragen hebt, kunt u contact opnemen met de administratie van de rechtbank op het hierboven vermelde doorkiesnummer.

Als u de rechtbank belt of schrijft, verzoek ik u het zaaknummer te vermelden.

10.2.e

uitspraak

AFSCHRIFT

RECHTBANK NOORD-NEDERLAND

Zittingsplaats Groningen

Bestuursrecht

zaaknummer: LEE 16/3802

uitspraak van de meervoudige kamer van 20 december 2017 in de zaak tussen

de Stichting Platform Storm, te Nieuw-Buinen, eiseres
(gemachtigden: mr. 10.2.e en 10.2.e),

en

de Minister van Economische Zaken, verweerder
(gemachtigden: 10.2.e en 10.2.e)

Als derde-partij hebben aan het geding deelgenomen: **Raedthuys Windenergie B.V., Windpark Oostermoer Exploitatie B.V. en Duurzame Energieproductie Exloërmond**,
(gemachtigde: 10.2.e).

Procesverloop

Bij besluit van 1 april 2016 (het primaire besluit) heeft verweerder het verzoek op grond van de Wet openbaarheid van bestuur (de Wob) van eiseres gedeeltelijk afgewezen.

Bij besluit van 15 augustus 2016 (het bestreden besluit) heeft verweerder het bezwaar van eiseres ongegrond verklaard.

Eiseres heeft tegen het bestreden besluit beroep ingesteld.

Verweerder heeft een verweerschrift ingediend.

Eiseres heeft voor de zitting schriftelijk op het verweerschrift gereageerd.

Het onderzoek ter zitting heeft plaatsgevonden op 28 september 2017. Namens eiseres is 10.2.e verschenen, bijgestaan door genoemde gemachtigden. Verweerder heeft zich laten vertegenwoordigen door zijn gemachtigden. Namens derde-partij is genoemde gemachtigde verschenen.

Overwegingen

1. De rechtbank neemt bij de beoordeling de volgende, door partijen niet betwiste, feiten als vaststaand aan.

1.1. Eiseres heeft op 22 januari 2016 een Wob-verzoek bij verweerder ingediend. Eiseres heeft verzocht om informatie over een planschadeovereenkomst tussen het Rijk en de initiatiefnemers van het windpark De Drentse Monden en Oostermoer, Raedthuys

Windenergie B.V. en Stichting Duurzame Energieproductie Exloërmond en/of grondeigenaren van de percelen aangewezen in het ontwerp inpassingsplan van het windpark De Drentse Monden en Oostermoer als locatie voor windturbines.

1.2. Bij het primaire besluit heeft verweerder het Wob-verzoek gedeeltelijk afgewezen, in die zin dat één document openbaar wordt gemaakt, acht documenten gedeeltelijk openbaar worden gemaakt en twee documenten niet openbaar worden gemaakt.

2. Bij het bestreden besluit heeft verweerder de gedeeltelijke afwijzing gehandhaafd.

3. Ingevolge artikel 3, eerste lid, van de Wob kan een ieder een verzoek om informatie neergelegd in documenten over een bestuurlijke aangelegenheid richten tot een bestuursorgaan of een onder verantwoordelijkheid van een bestuursorgaan werkzame instelling, dienst of bedrijf. Op grond van het vijfde lid wordt een verzoek om informatie ingewilligd met inachtneming van het bepaalde in de artikelen 10 en 11.

4. De rechtbank heeft met toepassing van artikel 8:29, vijfde lid, van de Awb, kennis genomen van de door verweerder vertrouwelijk overgelegde documenten.

5. De rechtbank stelt vast dat het Wob-verzoek als volgt is geformuleerd:
In dit verzoek om openbaarheid van de planschadeovereenkomst is in elk geval begrepen, hoewel daartoe niet beperkt:

- Relevante anterieure overeenkomst, exploitatieovereenkomst (ex artikel 6.4 Wet ruimtelijke ordening), of een andere (intentie- of risicoanalyse) overeenkomst met regelingen betreffende de planschade/nadeelcompensatie opgemaakt tussen bovengenoemde partijen.
- Redelijkerwijs de zakelijke inhoud van en inlichtingen over de inhoud van de planschade-overeenkomst met bijbehorende documenten.
- Uw schriftelijk en email verkeer met de gevoerde correspondentie, notities en advisering aangaande de schadeovereenkomst.

6. Tussen partijen is niet in geschil en de rechtbank is ook van oordeel dat het Wob-verzoek ziet op een bestuurlijke aangelegenheid.

7. Ter zitting is gebleken dat tussen partijen verschil van inzicht bestaat over de vraag welke datum verweerder als peildatum voor de beoordeling van het Wob-verzoek had moeten hanteren. Blijkens de besluitvorming is verweerder uitgegaan van de datum van het Wob-verzoek. Ter zitting heeft verweerder bevestigd dat deze datum het uitgangspunt dient te zijn. Indien eiseres openbaarmaking wenst van stukken die na deze datum zijn geproduceerd dan dient zij volgens verweerder een nieuw Wob-verzoek in te dienen. Eiseres stelt zich op het standpunt dat in de heroverweging sprake is van een ex nunc-beoordeling hetgeen met zich brengt dat verweerder de tot het bestreden besluit geproduceerde stukken bij de heroverweging van de oorspronkelijke reactie op het verzoek moet betrekken.

7.1. Onder verwijzing naar vaste jurisprudentie van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (AbRS, verg. ECLI:NL:RVS:2013:BY8529) is de rechtbank van oordeel dat een verzoek op grond van de Wob niet zover kan strekken dat het mede betrekking heeft op documenten die zijn vervaardigd na de datum van het verzoek. Eiseres kan daarom niet gevolgd worden in haar betoog dat verweerder de stukken die tot de datum van het bestreden besluit zijn geproduceerd bij de heroverweging van de beoordeling van het Wob-verzoek in de bezwaarschriftprocedure had moeten betrekken.

7.2. De rechtbank ziet zich vervolgens gesteld voor de vraag of eiseres met de door haar in bezwaar gegeven toelichting op welke stukken het Wob-verzoek ziet een nadere invulling op het Wob-verzoek heeft gegeven. Blijkens vaste jurisprudentie van de AbRS (verg. ECLI:NL: RVS:2005:AU7938) mag eiseres in de bezwaarprocedure een nadere invulling van het oorspronkelijke Wob-verzoek geven. De rechtbank is evenwel van oordeel dat de stukken die eiseres tijdens de hoorzitting heeft benoemd als vallend onder het Wob-verzoek als een aanvulling op het Wob-verzoek aangemerkt moeten worden, en dus niet kan worden beschouwd als een nadere invulling daarvan. De stukken waarvan in bezwaar openbaarmaking wordt gevraagd zien op het inpassingsplan en niet op de planschadeovereenkomst. Dit betekent dat eiseres ten aanzien van deze stukken een nieuw Wob-verzoek had moeten indienen. De beoordeling van het Wob-verzoek heeft verweerder terecht beperkt tot de onder r.o. 5 weergegeven stukken.

Overwegingen met betrekking tot de weigeringsgrond bedrijfs- en fabricagegegevens

8. Ingevolge artikel 10, eerste lid, onder c, van de Wob blijft het verstrekken van informatie ingevolge deze wet achterwege voor zover dit bedrijfs- en fabricagegegevens betreft, die door natuurlijke personen of rechtspersonen vertrouwelijk aan de overheid zijn meegedeeld.

8.1. In het bestreden besluit heeft verweerder besloten de documenten 4 en 8 op grond van artikel 10, eerste lid, aanhef en onder c, van de Wob gedeeltelijk openbaar te maken. Verweerder heeft op grond van dit artikellid de namen van de afnemers weggelakt uit de betreffende documenten, omdat uit deze gegevens de kring van afnemers direct kan worden afgeleid. Voorts is een deel van de informatie in deze documenten niet openbaar gemaakt omdat deze blijkens het bestreden besluit geen betrekking heeft op de anterieure overeenkomst en deze informatie daarom buiten de reikwijdte van het Wob-verzoek valt.

8.2. Eiseres betwist de handelwijze van verweerder waarbij op grond van artikel 10, eerste lid, aanhef en onder c, van de Wob namen van afnemers zijn weggelakt en geen belangenafweging is gemaakt. Eiseres licht toe een belang te hebben bij het bekendmaken van bijvoorbeeld de hoogte en reikwijdte van de financiële som begrepen in de planschaderisicoanalyse althans de anterieure overeenkomst die de grondslag moet vormen voor de beoordeling van de financieel economische uitvoerbaarheid van het ruimtelijk inpassingsplan De Drentse Monden en Oostermoer. Tevens betwist eiseres dat sprake is van gegevens die als bedrijfs- of technische gegevens te kwalificeren zijn. Verder houdt verweerder volgens eiseres ten onrechte vast aan het toepassen van de absolute weigeringsgrond, terwijl feitelijk sprake zou moeten zijn van de relatieve uitzonderingsgrond ter behartiging van het belang van het voorkomen van onevenredige benadeling. Eiseres stelt dat nu het verdrag van Aarhus minder ruimte geeft als het gaat om het weigeren van milieu-informatie die bij de overheid berust openbaar te maken, ook aangenomen dient te worden dat sprake is van een relatieve uitzonderingsgrond. Tenslotte dient volgens eiseres ook in het wetsvoorstel Wet open overheid aanleiding te worden gevonden om in dit geval een relatieve uitzonderingsgrond toe te passen en dus een belangenafweging te maken.

8.3. Verweerder benadrukt dat de enige informatie die op grond van de weigeringsgrond zoals opgenomen in artikel 10, eerste lid, aanhef en onder c, van de Wob niet openbaar is gemaakt een bedrijfsnaam betreft. Eiseres veronderstelt ten onrechte dat een groot aantal financiële gegevens en andere bedrijfsgegevens van de initiatiefnemers van het project niet openbaar zijn gemaakt. Voor zover in deze documenten opgenomen tabellen niet openbaar zijn gemaakt vindt dit zijn oorzaak in het feit dat deze geen betrekking hebben op de

antérieure overeenkomst en daarmee buiten de reikwijdte van het verzoek vallen. Verweerder licht verder toe dat de documenten ook geen milieu-informatie bevatten zoals eiseres veronderstelt. Met betrekking tot het standpunt van eiseres over de Wet open overheid benadrukt verweerder dat deze wet nog niet in werking is getreden, zodat de Wob het te hanteren toetsingskader is. Tenslotte geeft verweerder aan dat de weigeringsgrond waarin eventuele onevenredige benadeling aan de orde is, niet is toegepast zodat deze in dit kader geen bespreking behoeft.

8.4. In haar reactie stelt eiseres dat verweerder niet heeft gemotiveerd welk bijzonder belang in het geding is in verband met de bescherming van de bedrijfs- en fabricagegegevens. Eiseres verzoekt verweerder zich in de lijn met de Wet open overheid actiever op te stellen.

8.5. De rechtbank stelt vast dat verweerder met toepassing van artikel 10, eerste lid, aanhef en onder c, van de Wob enkel een bedrijfsnaam niet openbaar heeft gemaakt. De rechtbank overweegt dat artikel 10, eerste lid, aanhef en onder c, van de Wob imperatief is geformuleerd. Dat betekent dat openbaarmaking van een document geweigerd moet worden indien het bedrijfs- en fabricagegegevens bevat die vertrouwelijk aan de overheid zijn medegedeeld. Van een 'vertrouwelijk mededelen' is niet alleen sprake wanneer de betreffende informatie is gegeven met de uitdrukkelijke vermelding dat die informatie vertrouwelijk wordt verstrekt, maar ook wanneer de informatieverstrekker erop mag vertrouwen dat geheimhouding is gewaarborgd vanwege het kader waarin die informatie is gegeven. De rechtbank is van oordeel dat verweerder kennelijk, zoals ter zitting is bevestigd door de betreffende juridisch adviseur, op verzoek van deze adviseur de bedrijfsnaam niet openbaar heeft gemaakt. Inmiddels is gebleken dat de naam bij alle partijen bekend is, hetgeen overigens niet maakt dat deze daarmee openbaar is gemaakt. Het belang van eiseres is evenwel gelet op dit feit komen te vervallen. Gelet op het voorgaande ziet de rechtbank geen aanleiding het beroep ten aanzien van deze weigeringsgrond gegrond te verklaren. Voor zover verweerder openbaarmaking heeft geweigerd omdat de informatie in de betreffende documenten niet onder het Wob-verzoek valt, concludeert de rechtbank dat deze weigering terecht is. Ten slotte concludeert de rechtbank dat, zoals verweerder heeft toegelicht, de betreffende documenten geen milieu- of financiële informatie bevatten. De gronden die verzoekster in dit verband heeft ingebracht, behoeven daarom geen bespreking.

8.6. Voor zover verweerder openbaarmaking heeft geweigerd omdat de informatie in de betreffende documenten niet onder het Wob-verzoek valt, concludeert de rechtbank dat deze weigering terecht is. Artikel 7 van de Wob draagt verweerder op om de gevraagde informatie te verstrekken door a. kopie ervan te geven of de letterlijke inhoud ervan in andere vorm te verstrekken, b. kennisneming van de inhoud toe te staan, c. een uittreksel of een samenvatting van de inhoud te geven, of d. inlichtingen daaruit te verschaffen. Hieruit blijkt dat verweerder een grote vrijheid heeft in de wijze waarop hij de informatie die in de documenten besloten ligt en waarop geen weigeringsgrond van toepassing is, te verstrekken. Wanneer verweerder er voor kiest om slechts die informatie te verschaffen uit een document die valt onder het verzoek om openbaarheid, dan kan aan het eerste lid van artikel 7 van de Wob geen argument ontleend worden de verplichting aan te nemen dat het document in zijn geheel openbaar gemaakt dient te worden. De rechtbank voegt daar aan toe dat indien en voor zover het verzoek van eiseres moet worden begrepen als een verzoek, als bedoeld in het tweede lid van artikel 7 van de Wob, om openbaarmaking van de informatie in de vorm van de documenten waarin die informatie is opgenomen, hieruit niet de verplichting kan worden afgeleid om die documenten in zijn geheel openbaar te maken.

Overwegingen met betrekking tot de weigeringsgrond persoonsgegevens

9. Ingevolge artikel 10, tweede lid, onder e, van de Wob blijft het verstrekken van informatie ingevolge deze wet eveneens achterwege voor zover het belang daarvan niet opweegt tegen de eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer.

9.1. De documenten 1, 3, 4, 5, 6, 7, 8 en 9 zijn gedeeltelijk niet openbaar gemaakt op grond van artikel 10, tweede lid, aanhef en onder e, van de Wob. Blijkens het bestreden besluit zijn de weggelakte gegevens namen, e-mailadressen en telefoonnummers van ambtenaren van het ministerie van verweerder en van derden.

9.2. Eiseres benadrukt dat juist de naam of de achtergrond van personen interessant kan zijn om te bepalen of die informatie wel of niet vrijgegeven moet worden.

9.3. Verweerder benadrukt dat het inzicht bieden in de gevraagde gegevens voor betrokkenen een inbreuk op de persoonlijke levenssfeer betekent te meer daar het openbaar maken van namen op grond van de Wob een algemene openbaarmaking is die veel verder gaat dan het bekendmaken van de naam van een ambtenaar aan een burger of organisatie die met de ambtenaar in contact treedt. Volgens verweerder weegt de omstandigheid dat het in sommige gevallen interessant kan zijn te weten welke persoon informatie naar voren heeft gebracht niet op tegen het belang van eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer van betrokkenen.

9.4. De rechtbank verwijst naar vaste rechtspraak van de AbRRS (verg. ECLI:NL:RVS:2017:498), waaruit volgt dat het recht op openbaarmaking ingevolge de Wob uitsluitend het publieke belang van een goede en democratische bestuursvoering dient, welk belang de Wob vooronderstelt. Dat recht komt iedere burger in gelijke mate toe. Derhalve kan ten aanzien van openbaarheid geen onderscheid worden gemaakt naar gelang de persoon of de oogmerken van de verzoeker. Bij de te verrichten belangenafweging worden slechts het publieke belang bij openbaarmaking van de gevraagde informatie en de door de weigeringsgronden te beschermen belangen betrokken, niet het specifieke belang van de verzoeker. Deze belangenafweging kan niet leiden tot niet algemene, selectieve informatieverstrekking, dat wil zeggen dat zij niet tot openbaarmaking aan slechts een bepaalde verzoeker kan leiden. Het persoonlijke belang van eiseres, te weten het bepalen of informatie al dan niet vrijgegeven diende te worden, acht de rechtbank dan ook niet relevant.

9.5. De rechtbank is, na kennisneming van de stukken, van oordeel dat het voor de hand ligt om twee groepen personen te onderscheiden, namelijk ambtenaren en derden. Onder verwijzing naar de rechtspraak van de AbRS (ECLI:NL:RVS:2010:BM2629) is de rechtbank van oordeel dat, hoewel in beginsel per document of onderdeel daarvan gemotiveerd moet worden dat aan de belangen die zich tegen openbaarmaking verzetten doorslaggevend gewicht toekomt, verweerder in dit geval daarvan heeft kunnen afzien, omdat dit zou leiden tot herhalingen die geen redelijk doel dienen.

9.6. De rechtbank is van oordeel dat verweerder terecht de namen van derden die betrokken zijn bij het tot stand komen van de anterieure overeenkomst niet openbaar heeft gemaakt. Het betreft hier gegevens van persoonlijke aard, die door deze derden aan verweerder zijn verstrekt, in het vertrouwen dat deze alleen door verweerder zouden worden gebruikt voor het doel dat bij het verschaffen ervan wordt beoogd. De rechtbank is van oordeel dat verweerder in redelijkheid heeft kunnen vaststellen dat het publieke belang van openbaarheid niet opweegt tegen het belang van de vertrouwelijkheid van deze

persoonsgegevens. Het betreft hier strikt persoonlijke gegevens. Het openbaar maken van deze gegevens levert niet een zodanige bijdrage aan het publieke belang dat openbaarmaking dient te prevaleren boven het belang van eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer.

9.7. De rechtbank overweegt, overeenkomstig vaste jurisprudentie van de AbRS, dat waar het gaat om het beroepshalve functioneren van ambtenaren, slechts in beperkte mate een beroep kan worden gedaan op het belang van eerbiediging van hun persoonlijke levenssfeer (ECLI:NL:RVS:2007:BA9807). Ten aanzien van zodanig functioneren kan in beginsel geen beroep worden gedaan op artikel 10, tweede lid, aanhef en onder e, van de Wob. Dit ligt anders indien het betreft het openbaar maken van namen van de ambtenaren. Namen zijn immers persoonsgegevens en het belang van eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer kan zich tegen het openbaar maken daarvan verzetten. Van belang is daarbij dat het niet gaat om het opgeven van een naam aan een individuele burger die met een ambtenaar in contact treedt, maar om openbaarmaking van de naam in de zin van de Wob.

9.8. De rechtbank is van oordeel dat verweerder in redelijkheid heeft kunnen afwegen dat het openbaar maken van de namen van de bij het tot stand komen van de anterieure overeenkomst betrokken ambtenaren, evenals het openbaar maken van de namen van betrokken derden, niet zodanig bijdraagt aan het publieke belang dat openbaarmaking dient te prevaleren boven het belang van eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer. Daarbij heeft verweerder in aanmerking kunnen nemen dat het hier niet gaat om het opgeven van een naam aan een individuele burger die met een ambtenaar in contact treedt, maar om openbaarmaking in de zin van de Wob. Ook het feit dat de betreffende ambtenaren uit hoofde van hun functie niet regelmatig in de openbaarheid treden heeft verweerder daarbij van belang kunnen achten.

Overwegingen met betrekking tot de weigeringsgrond persoonlijke beleidsopvattingen

10. Ingevolge artikel 11, eerste lid van de Wob wordt in geval van een verzoek om informatie uit documenten, opgesteld ten behoeve van intern beraad, geen informatie verstrekt over daarin opgenomen persoonlijke beleidsopvattingen.

Ingevolge het tweede lid kan over persoonlijke beleidsopvattingen met het oog op een goede en democratische bestuursvoering informatie worden verstrekt in niet tot personen herleidbare vorm. Indien degene die deze opvattingen heeft geuit of zich erachter heeft gesteld, daarmee heeft ingestemd, kan de informatie in tot personen herleidbare vorm worden verstrekt.

Ingevolge artikel 1, aanhef en onder c, van de Wob wordt onder intern beraad verstaan: het beraad over een bestuurlijke aangelegenheid binnen een bestuursorgaan, dan wel binnen een kring van bestuursorganen in het kader van de gezamenlijke verantwoordelijkheid voor een bestuurlijke aangelegenheid.

Ingevolge artikel 1, aanhef en onder f, van de Wob wordt onder persoonlijke beleidsopvatting verstaan: een opvatting, voorstel, aanbeveling of conclusie van een of meer personen over een bestuurlijke aangelegenheid en de daartoe door hen aangevoerde argumenten.

10.1. Bij het bestreden besluit heeft verweerder de documenten 7 en 9 gedeeltelijk niet openbaar gemaakt vanwege daarin opgenomen persoonlijke beleidsopvattingen. De documenten 10 en 11 zijn in het geheel niet openbaar gemaakt vanwege daarin opgenomen

persoonlijke beleidsopvattingen.

10.2. Eiseres betoogt dat niet relevant is of personen in een vertrouwelijke sfeer kunnen brainstormen zonder vrees voor gezichtsverlies of om te kunnen waarborgen dat betrokkenen bij de vorming van beleid in alle vrijheid hun gedachten en opvattingen kunnen uiten. Het gaat er volgens eiseres om of relevante documenten zijn uitgewisseld die formeel het stempel intern beraad of persoonlijke beleidsopvattingen krijgen, eenvoudig weg om deze te onttrekken aan de verlangde openbaarheid. Eiseres constateert vervolgens dat nu het gaat om advisering en/of gestructureerd overleg geen sprake kan zijn van enig intern karakter van beraad tussen bestuurders en bedrijfsvoerders althans vertegenwoordigers daarvan. Daarnaast kunnen documenten en informatie die zijn uitgewisseld in de fase voordat enig besluit is genomen niet worden aangemerkt als intern beraad. Eiseres betwist ten slotte dat geen planschaderisicoanalyse opgesteld zou zijn.

10.3. Verweerder licht toe dat de documenten 7 en 9 mailwisselingen tussen ambtenaren en derden betreffen. In de berichten zijn persoonlijke beleidsopvattingen van de medewerkers van initiatiefnemers ten aanzien van de anterieure overeenkomst opgenomen voor intern beraad. Documenten 10 en 11 zijn concepten van de anterieure overeenkomst. Deze concepten bevatten volgens verweerder persoonlijke beleidsopvattingen die op basis van jurisprudentie van de AbRS (ECLI:NL:RVS:2013:BZ7753) niet openbaar gemaakt hoeven te worden als deze bedoeld zijn voor intern beraad.

10.4. De rechtbank overweegt allereerst dat blijkens de wetsgeschiedenis (TK, 1986-1987, 19 859, nr. 3, p. 13 en 14) het interne karakter van een stuk wordt bepaald door het oogmerk waarmee het stuk is opgesteld. Van intern beraad kan ook sprake zijn indien externe personen of organen bij het verzamelen van gegevens, het ontwikkelen van beleidsalternatieven en/of de afronding van het beraad binnen het overheidsorgaan worden betrokken. Een dergelijke betrokkenheid doet het interne karakter evenwel vervallen wanneer daaraan het karakter van gestructureerd overleg of advisering moet worden toegekend in plaats van beraad. De personen die de documenten hebben opgesteld moeten de bedoeling hebben gehad dat deze zouden dienen voor eigen gebruik of voor het gebruik door anderen binnen de overheid.

10.5. De rechtbank stelt vast dat de documenten 7, 9, 10 en 11 documenten betreffen die zijn opgesteld ten behoeve van overleg tussen verweerder en derden. De documenten 7 en 9 betreffen mailberichten die naar het oordeel van de rechtbank zijn opgesteld ten behoeve van intern beraad zoals bedoeld in artikel 11, eerste lid, van de Wob. Daarbij acht de rechtbank van belang dat de documenten zijn opgesteld met het oogmerk te dienen ten behoeve van intern beraad, zoals ter zitting door verweerder is bevestigd. In de delen van de documenten waarvan de openbaarmaking is geweigerd zijn naar het oordeel van de rechtbank persoonlijke beleidsopvattingen opgenomen, zodat verweerder openbaarmaking gelet op het bepaalde in artikel 11 van de Wob heeft kunnen weigeren. De documenten 10 en 11 betreffen concepten van de anterieure overeenkomst die ten behoeve van intern beraad tussen verweerder en de initiatiefnemers zijn opgesteld. Vaststaat, gelet op de zienswijze van initiatiefnemers en de toelichting van verweerder in het verweerschrift, dat deze documenten zijn opgesteld met de bedoeling dat het gebruik beperkt blijft tot de opstellers of anderen binnen de overheid. De rechtbank is van oordeel dat de concepten opvattingen, voorstellen en aanbevelingen bevatten van zowel initiatiefnemers als de behandelend ambtenaren over de uiteindelijke inhoud van de anterieure overeenkomst. Openbaarmaking hiervan mag worden geweigerd omdat "ambtenaren de vrijheid dienen te hebben ongehinderd hun bijdrage te leveren aan de

beleidsvoorbereiding of -uitvoering, en daarover te studeren, te brainstormen, anderszins te overleggen, nota's te schrijven, etc." (TK 1986-1987, 19 859, nr. 6, blz. 13). Dit geldt naar het oordeel van de rechtbank tevens voor de bij het overleg betrokken derden.

De rechtbank ziet geen grond voor het oordeel dat aan het gevoerde overleg tussen de bestuursorganen en derden het karakter van advisering of gestructureerd overleg moet worden toegekend en dat de daartoe opgestelde documenten het karakter van intern beraad hebben verloren. Daarbij neemt de rechtbank in aanmerking, in navolging van de uitspraak van de AbRS van 19 januari 2011 (ECLI:NL:RVS:2011:BP1316), dat het in het onderhavige geval gaat om overleg over een specifiek en op een in tijd afgebakende periode betrekking hebbende anterieure overeenkomst voor een concreet project. Ook het gegeven dat de concepten zijn verzonden tussen verweerder en derden maakt niet, zoals eiseres betoogt, dat daarmee de fase van intern beraad zou zijn beëindigd. Naar het oordeel van de rechtbank kan dit niet eerder het geval zijn dan met de totstandkoming van de definitieve overeenkomst. Verweerder heeft de openbaarmaking van de documenten 10 en 11 dan ook in zijn geheel kunnen weigeren. De rechtbank volgt verweerder in zijn betoog dat ook openbaarmaking conform het bepaalde in artikel 11, tweede lid, van de Wob geweigerd kon worden, nu ook dat zou kunnen leiden tot een beperking van de voornoemde vrijheid voor betrokkenen.

11. Het beroep is ongegrond
12. Voor een proceskostenveroordeling bestaat geen aanleiding.

Beslissing

De rechtbank verklaart het beroep ongegrond.

Deze uitspraak is gedaan door mr. H.J. Bastin, voorzitter, en mr. R.L. Vucsán en mr. K.J. de Graaf, leden, in aanwezigheid van 10.2.e, griffier. De beslissing is in het openbaar uitgesproken op 20 december 2017.

10.2.e

voorzitter

10.2.e

Afschrift verzonden aan partijen op:

20 DEC 2017

Rechtsmiddel

Tegen deze uitspraak kan binnen zes weken na de dag van verzending daarvan hoger beroep worden ingesteld bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State. Als hoger beroep is ingesteld, kan bij de voorzieningenrechter van de hogerberoepsrechter worden verzocht om het treffen van een voorlopige voorziening of om het opheffen of wijzigen van een bij deze uitspraak getroffen voorlopige voorziening.

10.2.e

Van: 10.2.e
Aan: 10.2.e ; 10.2.e @pelsrijcken.nl
 10.2.e @pelsrijcken.nl); 10.2.e
 10.2.e
 10.2.e ga-law.eu"; "info@tja.nl"
Cc: 10.2.e
Onderwerp: RE: Eindconcept pleitnota D'Oultremont [PRDF-11010070] [STIBBE-Legal.FID200339]
Datum: donderdag 15 november 2018 08:51:51
Bijlagen: [QA EZKv3.docx](#)
[image001.png](#)
Prioriteit: Hoog

Allen,

Hier – met dank aan mijn collega 10.2.e – op de valreep nog de aangevulde Q&A met de meeste recente cijfers t.a.v. de duurzaamheidsdoelstellingen.

Tot zo.

Groeten,

10.2.e

Van: 10.2.e

Verzonden: woensdag 14 november 2018 21:57

Aan: 10.2.e @pelsrijcken.nl' 10.2.e @pelsrijcken.nl) ;

10.2.e

10.2.e

10.2.e @ga-law.eu' ; 10.2.e @tja.nl'

cc: 10.2.e

Onderwerp: RE: Eindconcept pleitnota D'Oultremont [PRDF-11010070] buiten reikwijdte
 10.2.e.FID200339]

[Beste allen,](#)

11.1

[Met vriendelijke groet,](#)

10.2.e

buiten reikwijdte

Advocaat

T +31 20 10.2.e

F +31 20 10.2.e

M +31 6 10.2.e

10.2.e @stibbe.com

buiten reikwijdte

From: 10.2.e [mailto:10.2.e @pelsrijcken.nl]

Sent: woensdag 14 november 2018 17:48

To: 10.2.e

10.2.e

10.2.e ; 10.2.e 10.2.e ; 10.2.e @ga-law.eu'; 10.2.e @tja.nl'

Subject: RE: Eindconcept pleitnota D'Oultremont [PRDF-11010070]

Beste allen,

11.1

Vriendelijke groet,

10.2.e

10.2.e | advocaat | Pels Rijcken & Droogleever Fortuijn N.V. | Bezuidenhoutseweg 57 | Postbus 11756,
 2502 AT Den Haag |

t +31 (0)70 10.2.e | f +31 (0)70 10.2.e | 10.2.e @pelsrijcken.nl | www.pelsrijcken.nl

Van: 10.2.e [redacted] <[\[redacted\]@minienm.nl](mailto:[redacted]@minienm.nl)>

Verzonden: woensdag 14 november 2018 16:27

Aan: 10.2.e [redacted] <[\[redacted\]@pelsrijcken.nl](mailto:[redacted]@pelsrijcken.nl)>; 10.2.e [redacted]
10.2.e [redacted] <[\[redacted\]@minez.nl](mailto:[redacted]@minez.nl)>; 10.2.e [redacted] <[\[redacted\]@minienm.nl](mailto:[redacted]@minienm.nl)>; 10.2.e [redacted]
10.2.e [redacted] <[\[redacted\]@binnenmaas.nl](mailto:[redacted]@binnenmaas.nl)>; 10.2.e [redacted] <[\[redacted\]@binnenmaas.nl](mailto:[redacted]@binnenmaas.nl)>;
10.2.e [redacted] <[\[redacted\]@rws.nl](mailto:[redacted]@rws.nl)>; 10.2.e [redacted]
10.2.e [redacted] <[\[redacted\]@minienm.nl](mailto:[redacted]@minienm.nl)>; 10.2.e [redacted] <[\[redacted\]@rws.nl](mailto:[redacted]@rws.nl)>; 10.2.e [redacted]
[redacted] 10.2.e [redacted] <[\[redacted\]@Stibbe.com](mailto:[redacted]@Stibbe.com)>; 10.2.e [redacted] <[\[redacted\]@ga-law.eu](mailto:[redacted]@ga-law.eu)>;
'info@tja.nl' <[\[redacted\]@tja.nl](mailto:[redacted]@tja.nl)>

Onderwerp: RE: Eindconcept pleitnota D'Oultremont [PRDF-11010070]

Beste 10.2.e [redacted]

11.1 [redacted]

11.1 [redacted]

Met vriendelijke groet,

10.2.e [redacted]

Van: 10.2.e [redacted]

Verzonden: woensdag 14 november 2018 14:59

Aan: 10.2.e [redacted],
10.2.e [redacted]
10.2.e [redacted] <[\[redacted\]@ga-law.eu](mailto:[redacted]@ga-law.eu)>; 'info@tja.nl' <[\[redacted\]@tja.nl](mailto:[redacted]@tja.nl)>

Onderwerp: Eindconcept pleitnota D'Oultremont [PRDF-11010070]

Beste allen,

11.1 [redacted]

[redacted]
[redacted]
[redacted]
[redacted]

11.1

-11.1

Response	Percentage
Yes, the U.S. should take action to reduce greenhouse gas emissions	11.1
No, the U.S. should not take action to reduce greenhouse gas emissions	88.9

-11.1

© 2006 The Authors
Journal compilation © 2006 Blackwell Publishing Ltd

10.2.e en 10.2.e

10.2.e [REDACTED] | advocaat | Pels Rijcken & Droogleever Fortuijn N.V. | Bezuidenhoutseweg 57 |
Postbus 11756, 2502 AT Den Haag |

t +31 (0)70 10.2.e | f +31 (0)70 10.2.e | 10.2.e @pelsriicken.nl | www.pelsriicken.nl

Dit bericht is uitsluitend bestemd voor de geadresseerde. Het bericht kan vertrouwelijke informatie bevatten waarvoor het beroepsgeheim van advocaat of notaris geldt. Als u dit bericht per abuis hebt ontvangen, wordt u verzocht het te vernietigen en de afzender te informeren. Alle werkzaamheden worden verricht op grond van een overeenkomst van opdracht als bedoeld in artikel 7:400 van het Burgerlijk Wetboek met de naamloze vennootschap Pels Rijcken & Droogleeve Fortuijn N.V., gevestigd te Den Haag en ingeschreven in het Handelsregister onder nr. 27283716. Op de overeenkomst zijn de algemene voorwaarden van toepassing, die zijn gedeponeerd ter griffie rechtbank Den Haag onder nr. 19/2015. Daarin is een aansprakelijkheidsbeperking opgenomen. De algemene voorwaarden zijn te raadplegen op www.pelsrijcken.nl/algemene-voorwaarden en worden op verzoek langs elektronische weg of op

andere wijze kosteloos aan u toegezonden.

This message is solely intended for the addressee and may contain information that is confidential and legally privileged. If you are not the intended recipient please notify the sender immediately and delete this message. All our services are performed by virtue of an agreement for the supply of services as referred to in Section 7:400 of the Dutch Civil Code between Pels Rijcken & Droogleever Fortuijn N.V. and the client. Pels Rijcken & Droogleever Fortuijn N.V. is a public limited company that is based in The Hague and registered with the Chamber of Commerce Haaglanden under number 27283716. All services provided are subject to our general terms and conditions which include a limitation of liability clause and are deposited with the District Court of The Hague under number 19/2015. Our general terms and conditions can be found on our website www.pelsrijcken.eu/algemene-voorwaarden and upon request we will provide you with a copy, free of charge.

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is toegezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Dit bericht is uitsluitend bestemd voor de geadresseerde. Het bericht kan vertrouwelijke informatie bevatten waarvoor het beroepsgeheim van advocaat of notaris geldt. Als u dit bericht per abuis hebt ontvangen, wordt u verzocht het te vernietigen en de afzender te informeren. Alle werkzaamheden worden verricht op grond van een overeenkomst van opdracht als bedoeld in artikel 7:400 van het Burgerlijk Wetboek met de naamloze vennootschap Pels Rijcken & Droogleever Fortuijn N.V., gevestigd te Den Haag en ingeschreven in het Handelsregister onder nr. 27283716. Op de overeenkomst zijn de algemene voorwaarden van toepassing, die zijn gedeponeerd ter griffie rechtbank Den Haag onder nr. 19/2015. Daarin is een aansprakelijkheidsbeperking opgenomen. De algemene voorwaarden zijn te raadplegen op www.pelsrijcken.nl/algemene-voorwaarden en worden op verzoek langs elektronische weg of op andere wijze kosteloos aan u toegezonden.

This message is solely intended for the addressee and may contain information that is confidential and legally privileged. If you are not the intended recipient please notify the sender immediately and delete this message. All our services are performed by virtue of an agreement for the supply of services as referred to in Section 7:400 of the Dutch Civil Code between Pels Rijcken & Droogleever Fortuijn N.V. and the client. Pels Rijcken & Droogleever Fortuijn N.V. is a public limited company that is based in The Hague and registered with the Chamber of Commerce Haaglanden under number 27283716. All services provided are subject to our general terms and conditions which include a limitation of liability clause and are deposited with the District Court of The Hague under number 19/2015. Our general terms and conditions can be found on our website www.pelsrijcken.eu/algemene-voorwaarden and upon request we will provide you with a copy, free of charge.

Amsterdam Brussels Dubai London Luxembourg New York

Before printing this e-mail consider the impact on the environment.

This e-mail may contain privileged or confidential information. If you have received this e-mail in error, please notify us immediately.

Stibbe N.V. is a Dutch law firm registered with the Dutch Chamber of Commerce under number 34198700. Any services performed are carried out under an agreement for services ('overeenkomst van opdracht') with Stibbe N.V. This agreement and the entire legal relationship with Stibbe N.V. are governed exclusively by Dutch law, with the exception of rules of international private law which may lead to the applicability of the laws from other jurisdictions. Any disputes that are related to our services shall in the first instance be exclusively decided by the competent court in Amsterdam, the Netherlands. The general conditions of Stibbe N.V., which include a limitation of liability, apply and are available on <http://www.stibbe.com/generalconditions>, at the registry of the Amsterdam District Court and will be forwarded upon request.

Stibbe N.V. is part of an international network of Stibbe offices in Amsterdam, Brussels, Dubai, London, Luxembourg and New York. More information about us and our services can be found on <http://www.stibbe.com/importantinformation>.

Q&A-en gevolgen negatieve uitspraak voor energiebeleid

Vraag

Wat zijn de duurzaamheidsdoelstellingen en in hoeverre zijn deze doelstellingen gerealiseerd?

Antwoord

- In de Europese richtlijn 2009/28/EG geldt voor Nederland als doelstelling een aandeel van 14% duurzame energie in het bruto-eindverbruik in 2020 gesteld.
- In het Energieakkoord is als (aanvullende) doelstelling een aandeel van 16% duurzame energie in het bruto-eindverbruik in 2023 gesteld.
- Om deze doelstellingen te halen moet er in 2020 6000 MW windenergievermogen zijn opgesteld.
- Het aandeel duurzame energie bedraagt thans **circa 12%** van het bruto-eindverbruik. Dit aandeel zal naar verwachting in 2020 **iets boven de 13%** liggen (**bron NEV 2017**), ervan uitgaande dat de in ontwikkeling zijnde projecten conform de planning kunnen worden gerealiseerd. **Zoals eerder door de minister gemeld aan de Tweede Kamer, zal de doelstelling van 14% naar het zich nu laat aanzien niet worden gehaald.**
- **Dit is de reden dat de borgingscommissie van het Energieakkoord met partijen versnellingsacties heeft ingezet met de bedoeling genoemde doelstelling alsnog zoveel mogelijk te gaan halen.**
- **Dat genoemde doelstelling niet wordt gehaald, wordt deels veroorzaakt doordat de realisatie van wind op land iets achter blijft. Op 10 juli 2018 heeft de minister de Tweede Kamer hierover geïnformeerd. Eind 2017 stond er 3.249 MW windenergievermogen op land opgesteld. De verwachting is dat 2020 tenminste 5.153 MW operationeel zal zijn. Echter, deze verwachting zal niet kunnen worden waargemaakt als**

bij een ‘negatieve’ uitspraak in deze zaken, ook omdat dit een uitstraling naar andere projecten zal hebben. Het behalen van de doelstellingen zal dan nog verder uit zicht raken.

- Een paradoxaal effect van een negatieve uitspraak zou dus kunnen zijn dat om aan de ene Europese richtlijn te voldoen doelstellingen gesteld in een andere Europese richtlijn niet worden gehaald.

Vraag

Wat zijn de gevolgen van een ‘negatieve’ uitspraak voor het behalen van de duurzaamheidsdoelstellingen? Kunnen deze gevolgen worden ondervangen door een tijdelijke voorziening?

Antwoord

- Een ‘negatieve’ uitspraak zal leiden tot lange onzekerheid over de normen waaraan een windpark moet voldoen.

-
Group	Bar 1 (Left)	Bar 2 (Middle)	Bar 3 (Right)
Group 1 (Bullet point)	10.2.g	10.2.g	10.2.g
Group 2	10.2.g	10.2.g	10.2.g
Group 3	10.2.g	10.2.g	10.2.g
Group 4	10.2.g	10.2.g	10.2.g

Vraag

Zouden de negatieve gevolgen minder ernstig zijn als een tussenuitspraak wordt gedaan, waarin prejudiciële vragen worden gesteld.

Antwoord

- Nee, een prejudiciële procedure zal de periode van onduidelijkheid alleen maar verlengen.
- Een prejudiciële procedure duurt over het algemeen zo lang dat er ernstig rekening mee moet worden gehouden dat een uitspraak pas in of na 2020 afkomt. Dan is het te laat om de doelstellingen nog te realiseren.
- Het is ook niet nodig om prejudiciële vragen te stellen omdat de jurisprudentie van het Hof voldoende aanknopingspunten biedt om deze zaken direct inhoudelijk te beslissen.

Vraag

Wat zijn de gevolgen van een ‘negatieve’ uitspraak voor de windenergiesector? Kan een tijdelijke voorziening dergelijke gevolgen ondervangen?

Antwoord

- Die gevolgen zijn potentieel groot, zowel voor windparken die operationeel zijn, als voor windparken die nog gebouwd moet worden.
- Bij windparken die operationeel zijn, zouden (tijdelijk) geen geluid- en slagschaduwnormen gelden. Dit lijkt op het eerste gezicht prettig voor de exploitant, maar het geeft tegelijk ook veel onzekerheid. Daarbij komt dat het onduidelijk is hoe de

definitieve normen zullen gaan luiden. Dit maakt beslissingen over bijvoorbeeld onderhoud of uitbreiding lastig.

- 10.2.g [redacted]
[redacted]
[redacted]
[redacted]
[redacted]
[redacted]
[redacted]
- [redacted]
[redacted]
[redacted]
[redacted]
[redacted]

10.2.e

14 februari 2019

Aan
de Minister van Economische Zaken en Klimaat
t.a.v. de Directie Wetgeving en Juridische Zaken
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Onderwerp: Afschrift verweerschrift in de bodemprocedure.

Geachte heer/mevrouw,

Onder verwijzing naar uw brief van 8 februari jl., uw kenmerk WJZ/19042540, verzoeken wij u ons de volgende documenten die niet ter inzage zijn gelegd te sturen:

- de stukken die u bij brief van 19 november 2018 met kenmerk WJZ/18293284, aan de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State hebt gezonden (zie p. 4 van 58). Deze stukken zijn nog tijdens de periode van het ter inzage leggen verzonden. Wij kunnen op deze wijze niet nagaan of deze stukken deel (gaan) uitmaken van zaaknummer 201809004/1/R6.
- de brieven van de colleges van Burgemeester en Wethouders van de gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn, waarin zij u schriftelijk hebben medegedeeld de aanvragen voor de vergunningen niet in behandeling te nemen zijn nog steeds niet bijgevoegd, zelfs de datum van deze brieven is niet vermeld (zie p. 9 van 58)
- het advies van de provincie Drenthe (p. 34 van 58 onder 5.1.3)
- het advies van de provincie Drenthe (p. 35 van 58 onder 5.1.7).

Bij de reactie op de adviezen van de provincie Drenthe (zie 5.1.3 en 5.1.7) is vermeld dat deze st. Als deze opvraagbaar waren dan staat er ons inziens niets en alsnog op te vragen.

Uw wachten uitnodiging voor de zitting, binnen veertien dagen aan

10.2.e

10.2.e

Stichting Platform Storm

10.2.e

25 augustus 2019

AANTEKENEN

Aan
de Minister van Economische Zaken en Klimaat
t.a.v. de Directie Wetgeving en Juridische Zaken
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Onderwerp: Fase 3 vergunningen windpark De Drentse Monden en Oostermoer;
verzoek om toezending van documenten.

Geachte heer/mevrouw,

U bent in gebreke gebleven om te antwoorden op onze brieven van 14 februari 2019 en 23 april 2019. Een kopie van genoemde brieven voegen wij bij.

Deze correspondentie maakt deel uit van de zaak die bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State is ingeschreven onder nummer 201809004/1/R6. De uitnodiging voor de zitting van genoemde Afdeling verwachten wij binnenkort te ontvangen.

Wij verzoeken u vriendelijk doch dringend ons zo spoedig mogelijk te antwoorden en ons de in onze brief van 14 februari 2019 vermelde documenten te sturen.

Een kopie van deze brief sturen wij onder vermelding van het zaaknummer naar de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State.

Hoogachtend,

10.2.e**10.2.e**

Bijlagen: Onze brieven van 14 februari 2019 en 23 april 2019

23 april 2019

AANTEKENEN

Aan
de Minister van Economische Zaken en Klimaat
t.a.v. de Directie Wetgeving en Juridische Zaken
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Onderwerp: Afschrift verweerschrift in de bodemprocedure.

Geachte heer/mevrouw,

Op onze brief van 14 februari jl., waarvan wij een kopie bijvoegen, mochten wij nog geen antwoord ontvangen.

Het is u bekend dat het verzoek dat wij in genoemde brief hebben gedaan betrekking heeft op zaaknummer 201809004/1/R3, fase 3 windpark De Drentse Monden en Oostermoer. Deze zaak is bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State in behandeling.

Wij sturen, gelet op het niet tijdig beantwoorden van onze brief, een kopie van deze brief aan de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State.

Wij herhalen ons verzoek van 14 februari jl en verzoeken u zo spoedig mogelijk te antwoorden.

Hoogachtend,

10.2.e

Voorzitter

10.2.e

10.2.e

14 februari 2019

Aan
de Minister van Economische Zaken en Klimaat
t.a.v. de Directie Wetgevig en Juridische Zaken
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Onderwerp: Afschrift verweerschrift in de bodemprocedure.

Geachte heer/mevrouw,

Onder verwijzing naar uw brief van 8 februari jl., uw kenmerk WJZ/19042540, verzoeken wij u ons de volgende documenten die niet ter inzage zijn gelegd te sturen:

- de stukken die u bij brief van 19 november 2018 met kenmerk WJZ/18293284, aan de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State hebt gezonden (zie p. 4 van 58). Deze stukken zijn nog tijdens de periode van het ter inzage leggen verzonden. Wij kunnen op deze wijze niet nagaan of deze stukken deel (gaan) uitmaken van zaaknummer 201809004/1/R6.
- de brieven van de colleges van Burgemeester en Wethouders van de gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn, waarin zij u schriftelijk hebben medegedeeld de aanvragen voor de vergunningen niet in behandeling te nemen nog steeds niet bijgevoegd, zelfs de datum van deze brieven is niet vermeld (zie p. 9 van 58)
- het advies van de provincie Drenthe (p. 34 van 58 onder 5.1.3)
- het advies van de provincie Drenthe (p. 35 van 58 onder 5.1.7).

Bij de reactie op de adviezen van de provincie Drenthe (zie 5.1.3 en 5.1.7) is vermeld dat deze adviezen een markering zijn geweest. Als deze opvraagbaar waren dan staat er ons inziens niets in alsnog op te vragen.

Wachten uitnodiging voor de zitting, binnen veertien dagen aan

10.2.e

10.2.e

Ministerie van Economische Zaken
en Klimaat

> Retouradres Postbus 20401 Den Haag

Stichting Platform Storm

t.a.v. de 10.2.e

10.2.e

Directie Wetgeving en
Juridische Zaken

Bezoekadres

Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres

Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Overheidsidentificatienr

00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)

F 070 378 6100 (algemeen)

www.rijksoverheid.nl/ezk

Behandeld door

10.2.e
T 070 10.2.e
10.2.e@minezk.nl

Datum

04 SEP. 2019

Betreft Uw verzoek om stukken in het kader van de beroepsprocedure DMOM
derde fase

Geachte 10.2.e,

Naar aanleiding van uw brief van 24 april 2019, waarin u verzoekt om stukken in het kader van de beroepsprocedure over de derde fase van de besluitvorming over het windpark De Drentse Monden en Oostermoer, bericht ik u als volgt.

Door een misverstand op mijn ministerie heeft de beantwoording van uw brief te lang op zich laten wachten. Daarvoor bied ik u mijn verontschuldigingen aan.

In uw brief verzoekt u ten eerste om alle stukken die aan de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (hierna: de Afdeling) zijn toegezonden in het kader van de beroepsprocedure over de derde fase van de besluitvorming over het windpark De Drentse Monden en Oostermoer. Ik wijs u erop dat dit ten eerste de openbare stukken betreft die zijn te vinden op de site van bureau energieprojecten (<https://www.rvo.nl/subsidies-regelingen/bureau-energieprojecten/lopende-projecten/windparken/windpark-dm-en-om/fase-3>). Deze stukken zijn door een ieder te raadplegen. De overige stukken die in deze beroepsprocedure worden ingebracht, worden u en de overige partijen door de Afdeling toegezonden. Ik zie dan ook geen aanleiding deze stukken nogmaals aan u toe te zenden.

In antwoord op uw verzoek om een aantal documenten die zijn genoemd in het verweerschrift treft u als bijlagen bij deze brief de volgende stukken:

-de brief van 23 november 2017 van het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Borger Odoorn waarin mij schriftelijk wordt medegedeeld dat de vergunningaanvragen met betrekking tot het windpark De Drentse Monden en Oostermoer niet door het college in behandeling zullen worden genomen.

-de brief van 19 december 2017 en de brief van 6 februari 2018 van het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Aa en Hunze waarin mij schriftelijk wordt medegedeeld dat de vergunningaanvragen met betrekking tot

Ons kenmerk

WJZ / 19138902

Uw kenmerk

Bijlage(n)

3

Ons kenmerk
/ 19138902

het windpark De Drentse Monden en Oostermoer niet door het college in
behandeling zullen worden genomen.

-het advies van de provincie Drenthe met betrekking tot de aanleg van een uitweg
op de N379, ter hoogte van hectometerpaal 11.6.

Een afschrift van deze brief heb ik naar de Afdeling bestuursrechtspraak van de
Raad van State gestuurd.

Ik hoop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,

10.2.e

Administratieve Zaken en Klimaat,

advies, bezwaar en beroep
Administratieve Zaken

Hoofdstraat 50
7875 AD Exloo
Postbus 3
7875 ZG Exloo
T 14 0591
T +31 591 53 53 53 (vanuit buitenland)
F (0591) 53 53 99
E gemeente@borger-odoorn.nl

Minister mr. E. Wiebes van Economische Zaken en Klimaat
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

1719146g
Uw bsn
Uw brief DSETH

Ons kenmerk
17.02959
Behandeld door

Telefoonnummer

Bijlage

Datum
23 november 2017
Onderwerp
Behandeling aanvragen omgevings- / waterwetvergunning
Windmolenpark De Drentse Monden.

Geachte minister

Hierbij vragen wij uw aandacht voor het volgende.

Bij ons college zijn de navolgende aanvragen ter verkrijging van een omgevingsvergunning/ waterwetvergunning ontvangen, gericht op diverse activiteiten die nodig zijn voor het feitelijk kunnen bouwen van windmolens binnen de gemeente Borger-Odoorn.

*Omgevingsvergunningaanvragen:

Raedthuys zaaknummer 16364-2017

DEE; Duurzame Energieproductie Drouweniermond zaaknummers 16365-2017 en 16366-2017

Enexis zaaknummers 20674-2017 en 21050-2017

*Waterwetvergunningaanvragen:

Raedthuys zaaknummer 16500-2017

DEE; Duurzame Energieproductie Drouweniermond zaaknummer 16419-2017

Windpark Oostermoer b.v. zaaknummer 16504-2017

De wettelijke bevoegdheid om deze aanvragen in behandeling te nemen en daarop te besluiten ligt bij ons college.

Op basis van de navolgende overwegingen hebben wij besloten géén gebruik te maken van onze wettelijke bevoegdheid om voornoemde aanvragen in behandeling te nemen en af te handelen.

*Vanaf 2010 heeft ons college bij alle benodigde en door de Rijksoverheid gevolgde procedures telkens slechts medewerking verleend door stukken feitelijk in het gemeentehuis ter inzage te leggen.

*De scheiding van verantwoordelijkheden is telkens naar de inwoners van het windgebied toe helder gemaakt. Meermaals is door ons college in de openbaarheid aangegeven dat wij niet willen treden in planologische procedures, die benodigd zijn om tot feitelijke bouw van een windpark te komen. Het alsnog gaan verlenen van de bovenstaande vergunningen geeft een verkeerd gemeentelijk signaal af.

*Bij vergunning afgifte door ons college ontstaat een onwenselijke situatie, waarbij belanghebbenden in een rechtsgeding tegenover ons komen te staan.

*Een zeker te verwachten rechtsgeding brengt extra gemeentelijke kosten met zich mee inzake de benodigde juridische bijstand.

Wij nemen aan u in voldoende mate het hebben ingelicht.

Hoogachtend,

Burgemeester en wethouders van Borger-Odoorn,
de burgemeester

10.2.e

10.2.e

17209796
ETM

Postadres
Postbus 93
9460 AB Gieten

Bezoekadres
Spiekersteeg 1, Gieten
Tel.: 14 0592
www.aaenhunze.nl
gemeente@aaenhunze.nl

Volg ons op
 twitter.com/aaenhunze
 facebook.com/aaenhunze

Ministerie van Economische Zaken en Klimaat
Minister mr. E. Wiebes
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC DEN HAAG

Onderwerp : Geen behandeling aanvraag omgevingsvergunning Windmolenpark
Oostermoer

Gieten, 19 december 2017

No. : 186163
Bijlagen : -

Behandeld door :
Doorkiesnummer : (0592)

Uw brief van : -
Uw kenmerk : -

Geachte minister,

Wij hebben op 5 september 2017 een aanvraag omgevingsvergunning ontvangen (nr. 3164907) van Pondera Consult B.V., gericht op diverse activiteiten die verband houden met het Windmolenpark Oostermoer binnen de gemeente Aa en Hunze.

Wij hebben besloten om geen gebruik te maken van onze wettelijke bevoegdheid in het kader van de Rijkscoördinatieregeling om deze aanvraag omgevingsvergunning in behandeling te nemen en af te handelen. Deze bevoegdheid leggen wij in uw handen.

Hoogachtend,

gemeente Aa en Hunze
10.2.e 10.2.e

In afschrift aan: Pondera Consult B.V., Dhr. J.F.W. Rijntalder, Postbus 579, 7550 AN HENGLO (OV.)

IBAN rekeningnummer: NL71 BNGH 028.50.79.069

**DORPEN VAN
AA TOT HUNZE**

Postadres
 Postbus 93
 9460 AB Gieten

Bezoekadres
 Spiekersteeg 1, Gieten
 Tel.: 14 0592
www.aaenhunze.nl
gemeente@aaenhunze.nl

Volg ons op
 twitter.com/aaenhunze
 facebook.com/aaenhunze

Ministerie van Economische Zaken en Klimaat
 Minister mr. E. Wiebes
 Bezuidenhoutseweg 73
 2594 AC DEN HAAG

VERZONDEN 6 FEB 2018

Onderwerp : Geen behandeling aanvragen omgevingsvergunning Windmolenpark Oostermoer

Gieten, 6 februari 2018

No. : 190115
 Bijlagen : -

Behandeld door :
 Doorkiesnummer : (0592)

Uw brief van : -
 Uw kenmerk : -

Geachte minister,

Wij hebben op 20 december 2017 drie aanvragen omgevingsvergunning ontvangen (nrs. 3373169, 3376509 en 3380179) van Pondera Consult B.V. en Tennet TSO B.V., gericht op diverse activiteiten die verband houden met het Windmolenpark Oostermoer binnen de gemeente Aa en Hunze.

Wij hebben besloten om geen gebruik te maken van onze wettelijke bevoegdheid in het kader van de Rijkscoördinatieregeling om deze aanvragen omgevingsvergunning in behandeling te nemen en af te handelen. Deze bevoegdheid leggen wij in uw handen.

Hoogachtend,

Het college van de gemeente Aa en Hunze,

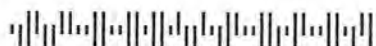
10.2.e 10.2.e

In afschrift aan: Bij onderstaande twee brieven voegen, als bijlage:

- Pondera Consult B.V., Dhr. J.F.W. Rijntalder, Postbus 579, 7550 AN, Hengelo
- Tennet TSO B.V., Mw. E. Kuiper, Utrechtseweg 310, 6812 AR, Arnhem

IBAN rekeningnummer: NL71 BNGH 028.50.79.069

Aan:
Ministerie van Economische Zaken en Klimaat
Postbus 20401
2500 EK 'S-GRAVENHAGE

Assen,
Ons kenmerk 201801886-00760108
Behandeld door [redacted] (0592) [redacted]
Onderwerp: Concept advies vergunningaanvragen infrastructuur windpark De Drentse Monden en Oostermoer, deelpark DEE

Geachte heer/mevrouw,

Op 8 mei 2018 heeft u de provincie Drenthe verzocht advies uit te brengen in het kader van de vergunningaanvragen ten behoeve van de infrastructuur van windpark De Drentse Monden en Oostermoer deelgebied windpark Duurzame Energieproductie Exloërmond B.V. (DEE).

Uitweg

U heeft verzocht advies uit te brengen ten aanzien van de aanleg van een uitweg op de N379, ter hoogte van hmp 11.6.

Wij delen mee geen bezwaren te hebben tegen de aanleg van een uitweg op eerdergenoemde locatie, mits de bijgevoegde voorwaarden worden nageleefd.

Tijdelijke wegverharding

U heeft verzocht advies uit te brengen ten aanzien van de aanleg van tijdelijke wegverharding op de N379, ter hoogte van hmp 7.6 (Dreefleiding) en de aanleg van tijdelijke wegverhardingen aan de N379, ter hoogte van hmp 12.3 (Dreef).

Wij delen mee geen bezwaren te hebben tegen de aanleg van tijdelijke wegverharding op eerdergenoemde locaties, mits de bijgevoegde voorwaarden worden nageleefd.

Met het toezicht op de naleving van de voorwaarden wordt namens de toezichthouder belast [redacted], telefoonnummer 0592-[redacted], [redacted] van het team Beheer Wegen en Vaarwegen provincie Drenthe.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Drenthe,
namens dezen

10.2.e

Voorwaarden uitweg

1. De uitweg dient uitgevoerd te worden conform de door ons gekenmerkte tekening, waarop maximale afmetingen en materialen staan aangegeven.
2. De uitweg wordt onderhouden door de vergunninghouder. De aan het onderhoud verbonden kosten komen voor zijn rekening.
3. De vergunninghouder dient er zorg voor te dragen dat bij het onderhoud van de uitweg het verkeer op de provinciale weg niet wordt gehinderd of in gevaar wordt gebracht.
4. Personen die zich in verband met het onderhoud van de uitweg op of aan de provinciale weg bevinden, dienen er voor te zorgen dat zij voldoende zichtbaar zijn voor het wegverkeer.
5. Indien als direct gevolg van het gebruik van de vergunning schade wordt toegebracht aan provinciale eigendommen dient de vergunninghouder op zijn/haar kosten deze schade te herstellen.
6. Indien aan de uitweg schade ontstaat als gevolg van werkzaamheden die op of aan de provinciale weg worden uitgevoerd, komen de herstellkosten voor rekening van de provincie Drenthe.
7. Indien de vergunninghouder geen gebruik meer wenst te maken van de uitweg, dient de uitweg, op kosten van vergunninghouder, te worden opgeruimd en dient de betreffende locatie in oorspronkelijke staat te worden teruggebracht.

Voorwaarden tijdelijke wegverharding

1. De veiligheid van alle weggebruikers op de provinciale weg onder alle omstandigheden is gewaarborgd;
2. Bij het uitvoeren, onderhouden en/of herstellen derden niet worden gehinderd, afgeleid of in gevaar worden gebracht;
3. Tussen zonsondergang en zonsopkomst mogen geen ontgravingen worden verricht en geen wegverhardingen worden opgebroken. Eventuele ontgravingen moeten voor zonsondergang zijn gesloten en eventueel opgebroken verharding(en) moet(en) zijn herlegd;
4. Alle aan de uitvoering van het werk verbonden kosten zijn voor rekening van de vergunninghouder;
5. Toegepaste materialen voor de tijdelijk wegverharding mogen geen schade toebrengen aan de bestaande berm, dan wel het wegdek.
6. De tijdelijke wegverhardingen worden na afronding van de bouw van het Windpark DEE verwijderd en de betreffende locaties worden in oorspronkelijke staat teruggebracht.

19221229
43
D6k&e

Stichting Platform Storm

10.2.e

43

11-09-2019

Aan : Ministerie van Economische Zaken en Klimaat
T.a.v. Minister Dhr. E. Wiebes
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Onderwerp: Afschrift Brief **Verlichtingsplan windturbines windpark De Drentse Monden en Oostermoer.**

Geachte meneer Wiebes

Omdat u als minister nauw betrokken bent bij de realisatie van het windpark de Drentse Monden en Oostermoer sturen wij u een kopie van een brief die wij verzonden hebben aan de Inspectie Leefomgeving en Transport; Ministerie van Infrastructuur en Milieu.

Met vriendelijke groeten;
Stichting Platform Storm

10.2.e

Namens 10.2.e

10.2.e

10.2.e

11 september 2019

Aan
Inspectie Leefomgeving en Transport
Ministerie van Infrastructuur en Milieu
Postbus 16191
2500 BD Den Haag

Onderwerp: **Verlichtingsplan windturbines windpark De Drentse Monden en Oostermoer.**

Geachte heer/mevrouw,

In de Nieuwsbrief d.d. 16 augustus 2019 van Windpark De Drentse Monden en Oostermoer (www.drentsemondenoostermoer.nl) is medegedeeld dat de verlichting niet meer knippert na zonsondergang. Wij citeren een deel van het bericht uit genoemde Nieuwsbrief, t.w.:

"Bovenop de windmolen is één lampenset aangebracht: één lamp knippert overdag (wit licht), na zonsondergang schijnt de lamp permanent (rood licht). Halverwege de toren zijn rondom vier lampen aangebracht. Deze schijnen 's avonds/'s nachts permanent (rood)." Dit is ook in de lokale media gepubliceerd. (zie bijlage 1 en 2)

Eén van onze donateurs heeft direct zicht op windturbine DEE 2.1. Hij heeft op zondag 8 september 2019 vastgesteld dat het witte licht bovenop de windturbine tot ca. 20.44 uur heeft geknipperd, d.w.z. ruim na de zonsondergang van 20.05 uur (2e Exloërmond). Het is bekend dat het tijdstip van de zonsondergang in ons land plaatselijk kan verschillen. De rode lichten die halverwege (op een hoogte van 70 -75 meter) op de toren zijn geplaatst branden toen niet. De vervanging van het knipperende witte licht door een permanent rood licht uitstralende lamp vond om ca. 20.44 uur plaats. Op laatstgenoemd tijdstip gingen ook de rode lichten aan die halverwege op de toren zijn geplaatst. Onze donateur is van mening dat zijn waarnemingen niet met de inhoud van genoemd bericht "Verlichting knippert niet meer na zonsondergang" overeenstemmen.

112-8-2015

Wij verzoeken u vriendelijk de volgende vragen te beantwoorden:

- a. Heeft uw inspectie het verlichtingsplan al goedgekeurd? Zo ja, geldt dit goedgekeurde plan alleen voor windturbine DEE 2.1 of voor alle (45) windturbines?
- b. Het tijdstip van zonsondergang is een duidelijk gegeven, maar begrippen als 'schemer, 's avonds en 's nachts' zijn in elk geval niet duidelijk omschreven. Welke omschrijvingen gebruikt uw inspectie in een verlichtingsplan voor deze voorkomende begrippen?
- c. Voorziet het verlichtingsplan in het (automatisch) registreren van de tijden van aan- en uitgaan van bovenomschreven lampen?
- d. Wie is belast met het toezicht op de naleving van een goedgekeurd verlichtingsplan en bij wie kan er een klacht worden ingediend indien de voorschriften niet worden nageleefd?
- e. Voorts verzoeken wij u ons het goedgekeurde verlichtingsplan, als dit er is, te sturen.

Uw antwoord op bovenmelde verzoeken zien wij graag binnen een maand tegemoet.

Hoogachtend,

Namens 10.2.e

10.2.e

10.2.e

10.2.e

Van dit schrijven is een kopie aan de minister van Economische Zaken-Klimaat; het College van B & W van Borger-Odoorn en pers verzonden.

12-5-2019

Bijlage 1: 2019 08 16 screenshot van site initiatiefnemers met betrekking tot de verlichting.
Bron: <https://www.drentsemondenoostermoer.nl/verlichting-knippert-niet-meer-na-zonsondergang/>

Verlichting knippert niet meer na zonsondergang

De tijdelijk rode verlichting van de eerste windturbine is vervangen door de vereiste eindversie. Nu de bekabeling voor de definitieve verlichting is afgerond, knippert de verlichting 's avonds en 's nachts niet meer.

Bovenop de windmolen is één lampenset aangebracht: één lamp knippert overdag (wit licht), na zonsondergang schijnt de lamp permanent (rood licht). Halverwege de toren zijn rondom vier lampen aangebracht. Deze schijnen 's avonds / 's nachts permanent (rood).

De (wettelijk vastgelegde) lichtsterkte is mede afhankelijk van het weer. Bij helder weer wordt de verlichting gedimd. De overgang van witte naar rode verlichting wordt elektronisch geregeld als het zonlicht verdwijnt en overgaat in schemering.

Bijlage 2: 2019 07 23 screenshot van site Dagblad van het Noorden met betrekking tot de verlichting.

Bron: <https://www.dvhn.nl/drenthe/Verlichting-op-alle-45-windturbines-Drentse-Monden-en-Oostermoer-wordt-gehalveerd-24674673.html>

De verlichting van alle 45 windturbines van het windpark De Drentse Monden en Oostermoer wordt ten opzichte van eerdere plannen gehalveerd.

Bij helder weer (als de zichtbaarheid tijdens de schemer- en nachtluchtperiode meer bedraagt dan 5000 meter) wordt de sterkte van de lichten tot 30 procent verlaagd. Is de zichtbaarheid tijdens de schemer- en nachtluchtperiode meer dan 10 kilometer, dan wordt de lichtintensiteit tijdens de schemer- en nachtluchtperiode tot 10 procent verlaagd.

Wat gaat er veranderen?

Twee rijen van vier lampen (rondom) langs de toren (op circa 45 en 90 meter hoogte) worden vervangen door een rij van vier lampen (rondom), halverwege de toren. Bovenop de molen komt een lamp in plaats van de eerder beoogde twee lampen. Overdag knippert deze (wit licht), in het donker wordt het licht rood (niet knipperend).

De plannen voorzagen aanvankelijk in twee rijen van vier lampen op het torendeel, maar het windpark vroeg de Inspectie Leefomgeving en Transport om diverse aanpassingen en met succes. Als volgend jaar meer windmolens operationeel worden, volgt synchronisatie van het knipperende witte licht, waardoor alle witte lampen tegelijk uit en aan gaan.

Tijdelijk rode lamp 's avonds en 's nachts

Over enkele weken, als alle aansluitingen zijn afgerond, is die reductie al te zien op de eerste turbine bij Eerste Exloërmond. Tot het zover is heeft die windmolen een tijdelijke verlichting. In tegenstelling tot de definitieve versie, knippert de rode lamp 's avonds en 's nachts nog. Ook dat stopt als over enkele weken de definitieve verlichting in gebruik wordt genomen.

De tijdelijke versie is nodig omdat de molen vanzelfsprekend, na overleg met luchtvaartautoriteiten, direct zichtbaar moet zijn voor vliegverkeer.

4 december 2019

Aan
de heer ir. E.D. Wiebes MBA
Minister van Economische Zaken en Klimaat
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Onderwerp: Verlichting windturbine DEE 2.1, windpark De Drentse Monden en Oostermoer.

Geachte heer Wiebes,

Wij sturen u een kopie van onze brieven d.d. 4 december aan de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) en aan de Minister van Infrastructuur en Waterstaat. Korte tijdshalve mogen wij naar de inhoud van deze brieven.

Enige tijd geleden hebt u in een interview toegegeven dat het inzake (kort samengevat) de besluitvorming betreffende het windpark De Drentse Monden en Oostermoer niet goed is gegaan. U sprak over een 'juridische bulldozer'. Het was u toen niet bekend of het is u ontgaan dat het nog steeds niet goed gaat.

Uit bijgevoegde brieven blijkt ons inziens duidelijk dat het nog steeds niet goed gaat. Het betreft niet alleen de verlichting van windturbine DEE 2.1, maar ook het beginnen met de bouw voordat de aanvullende gegevens waren goedgekeurd. Goedkeuringen die plots-klops op de site van rvo.nl stonden, terwijl er bij de behandeling van de bezwaren op 14 en 15 september 2017 door de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State toezeggingen zijn gedaan dat de aanvullende gegevens aan de bezwaarden ter beschikking zouden worden gesteld. Het niet nakomen van de voorschriften blijkt ook uit de aanleg van de in-/uitrit bij genoemde windturbine.

Samenvattend: de 'juridische bulldozer' gaat door en u staat toe dat de initiatiefnemers en degenen die in hun opdracht werkzaamheden uitvoeren zich niet aan de geldende voorschriften, zo deze al tijdig zijn vastgesteld, houden.

Wij vragen ons af wanneer er een einde aan deze situatie zal komen en betrokkenen zich net als de bewoners van het gebied aan de geldende wet- en regelgeving dienen te houden.

Uw antwoord zien wij gaarne tegemoet.

Hoogachtend,

10.2.e

10.2.e

4 december 2019

Aan
Inspectie Leefomgeving en Transport
Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat
t.a.v. 10.2.e
Postbus 16191
2500 BD Den Haag

Onderwerp: Ingebrekestelling niet tijdig beslissen inzake Wob-verzoek Verlichtingsplan
windturbines windpark De Drentse Monden en Oostermoer.

Geachte 10.2.e,

In uw brief van 17 september jl., uw kenmerk O-4-19-0064.001, hebt u ons medegedeeld dat u de beslistermijn met vier weken hebt verlengd en dat wij derhalve uiterlijk 7 november 2019 een reactie zouden ontvangen.

In uw brief van 22 oktober jl., uw kenmerk O-4-19-0064.001, hebt u vermeld dat u de beslistermijn hebt opgeschort. U hebt de betrokken derde(n) met toepassing van artikel 4:8 van de Algemene wet bestuursrecht (hierna: Awb) in de gelegenheid gesteld een zienswijze te geven over de openbaarheid van de door ons gevraagde documenten. U hebt betrokken derde(n) hiervoor een termijn van twee weken gesteld, ingaande op de datum van uw brief, d.w.z. 22 oktober 2019.

De opschorting met twee weken (= 14 dagen) heeft tot gevolg dat de hiervoor genoemde datum van 7 november 2019 met veertien (14) dagen mag worden verlengd. Dit houdt in dat u ons uiterlijk 21 november 2019 had dienen te antwoorden. Wij tekenen hierbij aan dat u ons inziens geen beroep kunt doen op het bepaalde in artikel 4:15, vierde lid, van de Awb.

Wij merken op dat u direct na ontvangst van onze brief wist dat u de betrokken derde(n) in de gelegenheid diende te stellen om een zienswijze in te dienen. Uw beroep op artikel 4:8 van de Awb heeft voor de beantwoording van ons verzoek tot onnodige vertraging geleid.

In onze brief van 11 september jl. hebben wij u al gewezen op de o.i. niet correcte werking van de verlichting van windturbine DEE 2.1. Na laatstgenoemde datum hebben omwonenden vastgesteld dat de verlichting gebreken vertoont. De laatste waarnemingen dat de verlichting niet goed werkte zijn van 25 november 2019 te ca. 21.05 uur (de rode lampen werkten niet) en van de nacht van 26 op 27 november 2019 (de rode lamp bovenop de toren brandde onregelmatig).

Met bovengenoemde opschorting en het niet tijdig beantwoorden van onze vragen gaat u geheel voorbij aan het belang van de veiligheid van omwonenden van het gebied. Het is u bekend dat er in het gebied regelmatig helikopters en kleine vliegtuigen vliegen. Ook is vastgesteld dat na het gereedkomen van windturbine DEE 2.1 straaljagers ten minste één keer buiten de laagvliegzone, zij het op grote hoogte, hebben gevlogen. Met uw handelwijze schiet u ernstig te kort in het behartigen van de veiligheid van de omwonenden van het gebied. Wij zijn van mening dat veiligheid de hoogste prioriteit dient te hebben.

Onder verwijzing naar bovenstaande stellen wij u overeenkomstig de bepalingen van de Wet dwangsom en beroep bij niet tijdig beslissen in gebreke.

Een kopie van deze brief sturen wij aan:

- de Minister van Infrastructuur en Waterstaat
- de Minister van Economische Zaken en Klimaat als coördinerend minister
- het College van Burgemeester en Wethouders van Borger-Odoorn
- de Raad van de gemeente Borger-Odoorn

Hoogachtend,

10.2.e

10.2.e

10.2.e

4 december 2019

AANTEKENEN

Aan
mevrouw C. van Nieuwenhuizen
Minister van Infrastructuur en Waterstaat
Postbus 20901
2500 EX Den Haag

Onderwerp: Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) blijft in gebreke.

Geachte mevrouw Van Nieuwenhuizen,

Wij sturen u een kopie van onze brief van 4 december 2019, onderwerp: Ingebrekestelling inzake Wob-verzoek Verlichtingsplan windturbines windpark De Drentse Monden en Oostermoer, daar wij van mening zijn dat het onder uw verantwoordelijkheid opererende organisatie-onderdeel, de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT), ernstig in gebreke blijft.

Bij het besluit d.d. 22 september 2016 van de ministers van Economische Zaken en van Infrastructuur en Milieu was als bijlage 3 het Verlichtingsplan windpark Drentse Monden en Oostermoer, versie 22-8-2016, opgenomen. Met brief van 23 augustus 2016, kenmerk ILT-2016/65993, heeft de Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu met dit verlichtingsplan ingestemd.
In genoemd Verlichtingsplan was onder 'Overige bepalingen' opgenomen dat "Voorafgaand aan de bouw van het windpark zullen initiatiefnemers opnieuw een verlichtingsplan ter goedkeuring voorleggen aan ILT".

Wij hebben vastgesteld dat na het gereedkomen van de bouw van windturbine DEE 2.1 nog aan de verlichting van deze turbine is gesleuteld en dat de verlichting gebreken heeft vertoond. Van maatregelen tegen hinder door de obstakelverlichting is nog niets gebleken.

Het is ons inziens zeer opmerkelijk dat er bij het doorlopen van de juridische procedures inzake genoemd Inpassingsplan wel een verlichtingsplan is overgelegd waarmee was ingestemd, terwijl windturbine DEE 2.1 inmiddels in gebruik is genomen zonder dat er een tijdig goedgekeurd Verlichtingsplan was.

Z.O.Z.

Er wordt steeds vermeld dat het om de luchtvaartverkeersveiligheid gaat, maar het is algemeen bekend dat vliegtuigen die verongelukken op de grond terecht komen. Het gaat niet alleen om de veiligheid van de luchtvaart maar ook om de veiligheid van de mensen die in en nabij het gebied van het windpark De Drentse Monden en Oostermoer wonen. Op de site van uw ministerie is vermeld dat het beleid inzake omgevingsveiligheid onder uw verantwoordelijkheid valt.

Wij verzoeken u dringend maatregelen te treffen om aan bovenomschreven onrechtmatige toestand een einde te maken.

Hoogachtend,

10.2.e

10.2.e

10.2.e

10.2.e

Ministerie van Economische Zaken
en Klimaat

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

Stichting Platform Storm

10.2.e

Directie Communicatie

Bezoekadres

Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres

Postbus 20401
2500 EK Den Haag

T 070 379 8911 (algemeen)
F 0 70 378 6100 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/ezk

Behandeld door

Centrale Unit
Burgercorrespondentie

Ons kenmerk

DC / 19296752

Bijlagen

Datum - 05 DECEMBER 2019 -

Betreft Ontvangstbevestiging van uw brief van 4 december 2019

Geachte heer/mevrouw,

Hierbij bevestigen wij de ontvangst van uw brief.

Uw brief hebben wij ter beantwoording doorgestuurd naar de collega's van de directie Elektriciteit van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat.

U mag binnen 30 werkdagen een reactie verwachten.

Houdt u er alstublieft rekening mee dat in verband met de aanstaande feestdagen, het iets langer kan duren voordat u een antwoord kunt verwachten.

10.2.e

Centrale Unit Burgercorrespondentie
Directie Communicatie
Ministerie van Economische Zaken en Klimaat

Ministerie van Economische Zaken
en Klimaat

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

Stichting Platform Storm

T.a.v. 10.2.e

10.2.e

**Directoraat-generaal Klimaat
en Energie**

Directie Warmte en Ondergrond

Bezoekadres

Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres

Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Overheidsidentificatienr

00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)

F 070 378 6100 (algemeen)

www.rijksoverheid.nl/ezk

Behandeld door

10.2.e

T 070 10.2.e

10.2.e @minezk.nl

Datum

- 13 JAN. 2020 -

Betreft Uw brief inzake verlichting windturbine DEE 2.1 en windpark De
Drentse Monden en Oostermoer

Geachte 10.2.e,

Ons kenmerk

DGKE-WO / 19296807

Uw kenmerk

Bijlage(n)

Rapportage geluid, slagschaduw
en externe veiligheid

Ik heb uw brief van 4 december 2019 inzake het windpark De Drentse Monden en Oostermoer in goede orde ontvangen. Naar aanleiding van uw brief bericht ik u het volgende.

In uw brief zegt u dat de 'juridische bulldozer' doorgaat en ik toesta dat de initiatiefnemers en degenen die in hun opdracht werkzaamheden uitvoeren zich niet aan de geldende voorschriften houden.

Met betrekking tot uw verzoek op grond van de Wet Openbaarheid van Bestuur aan de Inspectie Leefomgeving en Transport met betrekking tot het verlichtingsplan van het windpark heb ik begrepen dat de gestelde beslistermijn verlengd diende te worden omdat er derden in de gelegenheid zijn gesteld om een zienswijze in te dienen. Ik vertrouw erop dat de Inspectie Leefomgeving en Transport dit verzoek zo spoedig mogelijk maar ook op zorgvuldige wijze zal afronden.

In de voorschriften van de omgevingsvergunningen voor windpark De Drentse Monden en Oostermoer (fase 1 en fase 3) is de verplichting tot goedkeuring van een aantal aanvullende gegevens voorafgaand aan de bouw opgenomen. De initiatiefnemers hebben conform de voorschriften van de Omgevingsvergunningen, voor zover thans aan de orde, de benodigde gegevens aan mij aangeleverd. Deze gegevens zijn ter beoordeling voorgelegd aan externe deskundige bureaus. Ik heb hierover diverse besluiten genomen. Alle besluiten die tot nu toe hierover genomen zijn, zijn openbaar gemaakt door de publicatie op de website van Bureau Energieprojecten¹.

De colleges van Burgemeester en Wethouders van de gemeenten Borger-Odoorn en Aa en Hunze zijn het bevoegd gezag voor handhaving op het moment dat uitvoerende werkzaamheden worden verricht in strijd met het Rijksinpassingsplan of de verleende Omgevingsvergunningen.

¹ <https://www.rvo.nl/onderwerpen/bureau-energieprojecten/lopende-projecten/windparken/windpark-dm-en-om>

Wat betreft de toezegging die tijdens de behandeling van de beroepen ter zitting op 14 en 15 september 2017 is gedaan over het ter beschikking stellen van de aanvullende gegevens kan ik u het volgende mededelen. Op 1 maart 2019 is de "Rapportage geluid, slagschaduw en externe veiligheid" toegezonden aan de 10.2.e door de 10.2.e namens de initiatiefnemers van het windpark. In de bijlage vindt u dit rapport.

Ik heb aangegeven dat de Rijkscoördinatieregeling in het verleden te veel heeft gewerkt als een bulldozer. Naar mijn oordeel is er bij windpark De Drentse Monden en Oostermoer momenteel geen sprake van een juridische bulldozer. Alle nog lopende juridische beroepsprocedures worden zorgvuldig doorlopen.

Hoogachtend,

10.2.e

WINDPARK DE DRENTSE MONDEN - OOSTERMOER

GELUIDEFFECTEN TURBINE N131/3900 AS 145M

Datum	8 februari 2019
Van	D.F. Oude Lansink, Pondera Consult
Betreft	Berekening geluideffecten turbine N131/3900, ashoogte 145m en toetsing aan vergunning en geluidnormen
Projectnummer	716034

Inleiding

In september 2016 hebben de destijds bevoegde ministers de benodigde omgevingsvergunningen voor de bouw en in werking zijn van de windturbines van het Windpark De Drentse Monden en Oostermoer. Bij uitspraak van 21 februari 2018, ECLI:NL:RVS:2018:616 zijn deze besluiten onherroepelijk vastgesteld. Het betreft in totaal vier beschikkingen voor de vier deelwindparken zoals aangegeven in onderstaande tabel.

Tabel 1: overzicht omgevingsvergunningen bouw en in werking hebben turbines WP DDM-OM

Vergunninghouder	Betreft	OLO-nummer
Raedthuys Windenergie B.V.	12 turbines deelgebied RH	OLO- 1957363
Windpark Oostermoer Exploitatie B.V.	16 turbines deelgebied OM	OLO-1961171
Duurzame Energieproductie Exloërmond B.V.	16 turbines deelgebied DEE	OLO-1961651
Duurzame Energieproductie Exloërmond B.V.	1 turbine deelgebied Cluster DEE	OLO-1959925

Bij de aanvragen van deze vergunningen waren de volgende akoestische rapportages gevoegd:

Tabel 2: overzicht geluidrapporten bij de vergunningaanvragen

Deelgebied	OLO-nummer	Akoestisch rapport
RH	OLO- 1957363	'Onderzoek akoestiek en slagschaduw windpark DDM-OM deelgebied RH', kenmerk 715012, d.d. 5 september 2015
OM	OLO-1961171	'Onderzoek akoestiek en slagschaduw windpark DDM-OM deelgebied OM', kenmerk 715012, d.d. 5 september 2015
DEE	OLO-1961651	'Onderzoek akoestiek en slagschaduw windpark DDM-OM deelgebied DEE', kenmerk 715012, d.d. 5 september 2015
Cluster DEE	OLO-1959925	'Onderzoek akoestiek en slagschaduw windpark DDM-OM Cluster DEE', kenmerk 715012, d.d. 5 september 2015

Op grond van de voorschriften in paragraaf 3.3 van de omgevingsvergunningen dienen de effecten vanwege geluid op de omgeving door het definitief te realiseren turbinetype te worden onderzocht.

De initiatiefnemers hebben gekozen voor de realisatie van een turbine merk Nordex, type N131/3900 op een ashoogte van 145 meter.

In onderhavig memo worden de uitgangspunten van de berekeningen en de rekenresultaten gegeven van de herberekening van de geluideffecten met de gekozen turbine. Tevens wordt inzichtelijk gemaakt en geconcludeerd dat deze effecten voldoen aan de geldende regelgeving en passen binnen de worst-case aannames in de vergunningsaanvragen.

Invoer rekenmodel

De herberekeningen zijn uitgevoerd met dezelfde rekenmodellen als die, gebruikt voor de vergunningsrapportages (tabel 2). Voor een uitgebreide beschrijving van de uitgangspunten en modelgegevens wordt naar deze rapporten verwezen.

Ten opzichte van deze modellen zijn twee wijzigingen doorgevoerd:

1. de geluidbrongegevens van de windturbines zijn aangepast op basis van de gegarandeerde geluidbrongegevens van Nordex, en
2. de vijf turbines van Raedthuys ten zuiden van het lintdorp Drouwenermond die in het definitieve besluit zijn geschrapt zijn ook uit het model verwijderd.

Gegevens turbine Nordex N131/3900

De Nordex N131/3000 turbine heeft een rotordiameter van 131 m met drie rotorbladen. Het nominale elektrische vermogen is 3.900 kW. De turbines worden hier geplaatst op conische stalen buismasten waardoor de rotoras 145 m boven het maaiveld komt. Het hoogste punt van de rotor wordt daarmee circa 210,5 m hoog. De turbine begint te draaien bij een windsnelheid van circa 3 m/s. Bij windsnelheden boven 25 m/s wordt de rotor gestopt uit veiligheidsoverwegingen. De kleur van de rotorbladen en de mast is lichtgrijs. De rotorbladen zijn semi-mat.

De turbines zullen worden uitgerust met een geluidreducerende kartelrand aan de achterzijde van de wieken, de zogenaamde 'serrated trailing edges' of STE.

Geluidbron Nordex N131/3900

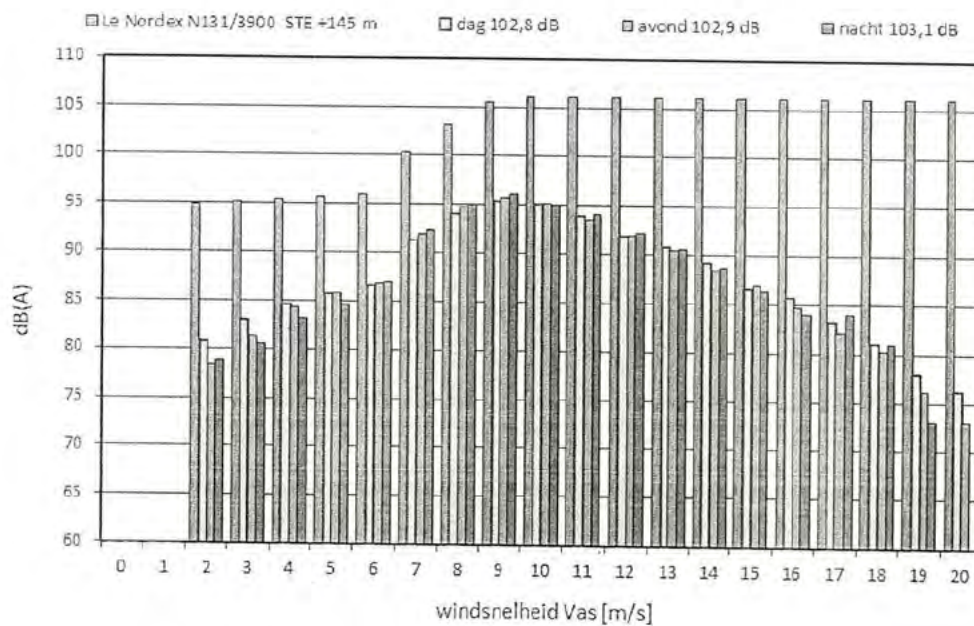
Nordex heeft gegarandeerde geluidgegevens van de Nordex N131/3900 turbine met STE beschikbaar gesteld¹. Bij een windsnelheid van 7 m/s op ashoogte bedraagt de bronsterkte in de standaard modus 100,3 dB(A). De bronsterkte is maximaal 106,2 dB bij windsnelheden hoger dan ca. 10 m/s.

¹ [Noise level, Power curves, Thrust curves] Document F006_266_A13_EN, Nordex, 24-05-2018

Voor de overdrachtsberekeningen is het octaafspectrum gebruikt welke door Nordex voor dit turbinetype is gegeven voor windsnelheden boven $V_{10}=8 \text{ m/s}^2$.

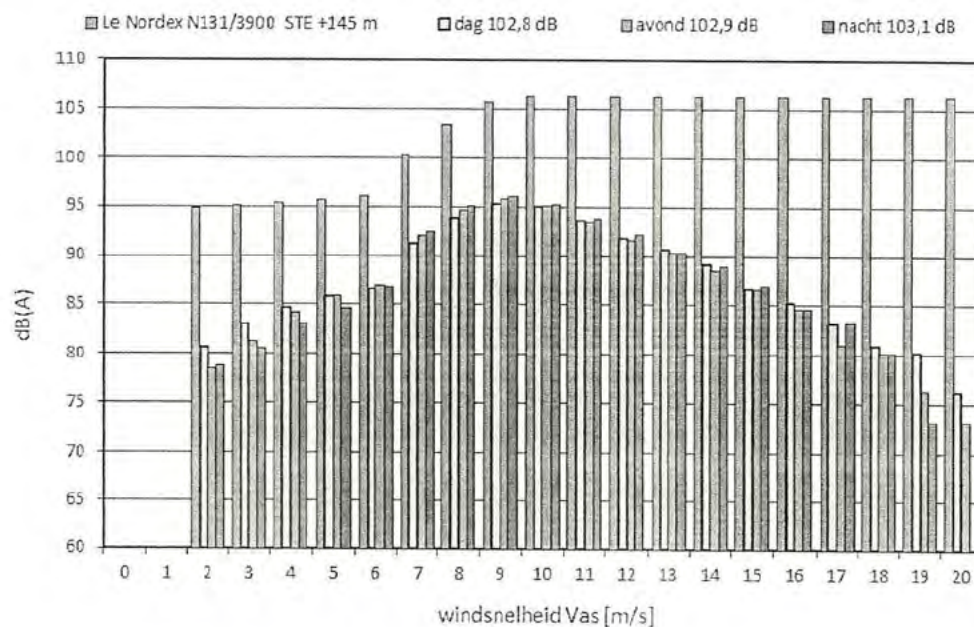
De gerapporteerde bronsterkten als functie van de windsnelheid (grijze staven in de onderstaande figuren) zijn vermenigvuldigd met de kans dat elke betreffende windsnelheid op ashoogte voorkomt met als resultaat de langjarig gemiddelde bronsterkten per windsnelheid (gele staven in de dagperiode, blauwe in de avond en rode in de nacht). Zie voor details van de windgegevens de rapporten uit tabel 2.

Figuur 1: Verdeling bronsterkten N131/3900, ashoogte 145 meter, locatie A.

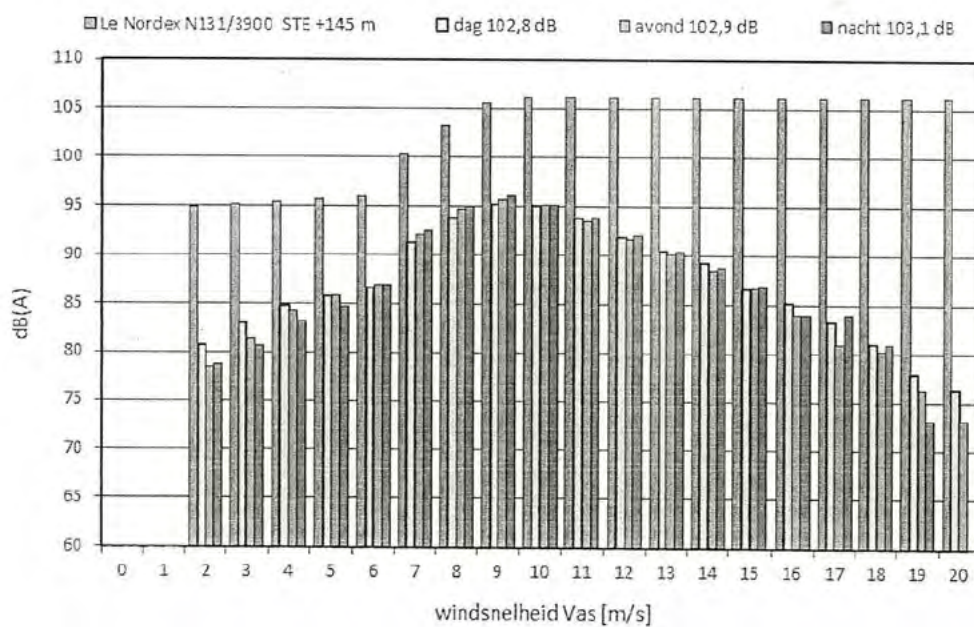

³ "Octave Sound power levels N131/3900, Serrated Trailing Edge, Operational Modes", Document F008_267_A14_EN Nordex, 27-04-2017

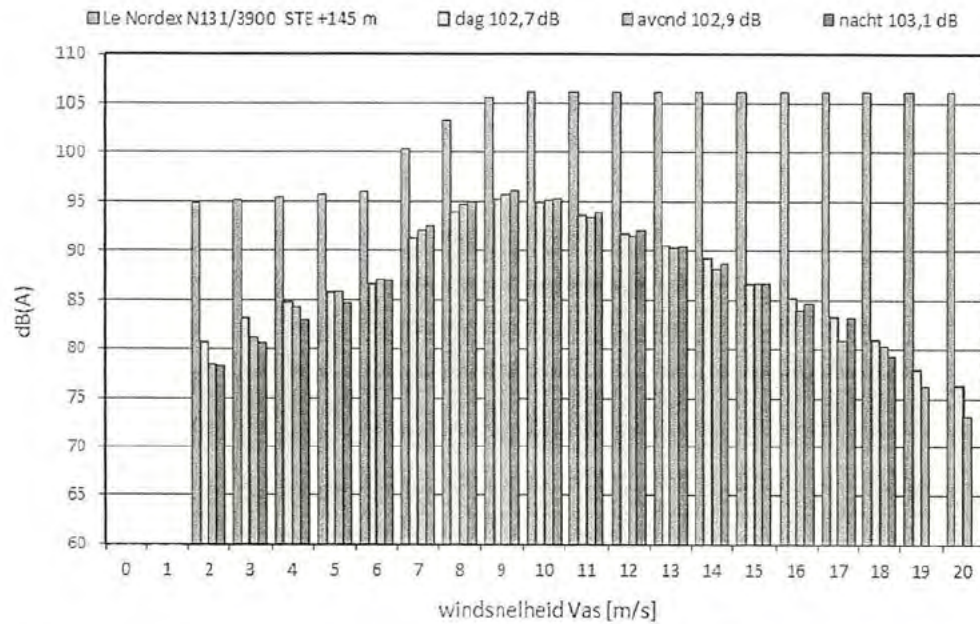
Figuur 2: Verdeling bronsterkten N131/3900, ashoogte 145 meter, locatie B.

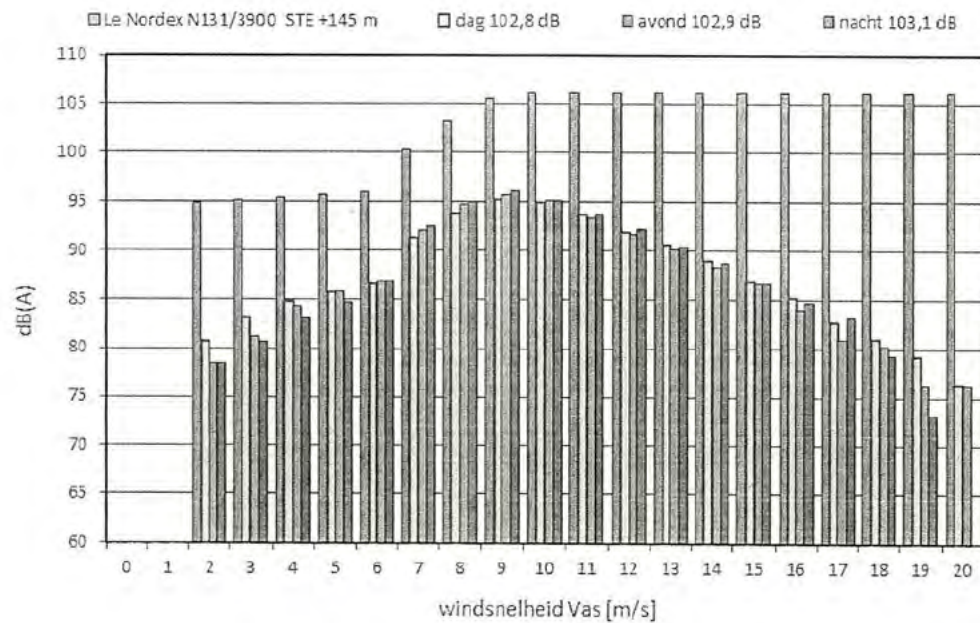
Figuur 3: Verdeling bronsterkten N131/3900, ashoogte 145 meter, locatie C.

Figuur 4: Verdeling bronsterkten N131/3900, ashoogte 145 meter, locatie D.

Figuur 5: Verdeling bronsterkten N131/3900, ashoogte 145 meter, locatie E.

Cumulatie van deze bronsterkten over alle windsnelheidsklassen levert de jaargemiddelde bronsterkten op. Deze waarden L_{Wj} variëren en bedragen maximaal 102,8 , 102,9 en 103,1 dB(A) voor respectievelijk de dag, de avond en de nacht.

Mitigatie

De volgende mitigerende instellingen worden toegepast om:

1. te voldoen aan de geluidnormen uit artikel 3.14a van het Activiteitenbesluit;
2. binnen de maximale effecten te blijven van de worst-case-turbine uit de vergunningaanvragen

Tabel 3: Bedrijfsinstelling turbine Nordex N131/3900

turbine	dag	Avond	nacht
	07:00 – 19:00 uur	19:00 – 23:00 uur	23:00 – 07:00 uur
DEE 1.9	--	--	mode 1
DEE 2.4	--	--	mode 1
OM 1.4	--	--	mode 1
OM 1.6	--	--	mode 1
OM 2.2	--	--	mode 1
OM 2.4	--	--	mode 8
OM 2.5	--	--	mode 1
OM 2.6	--	--	mode 1
OM 2.9	--	--	mode 1
RH 1.3	--	--	mode 1
RH 1.7	--	--	mode 1
RH 3.2	--	--	mode 1
RH 3.4	--	--	mode 1
RH 3.6	--	--	mode 1

--: turbine in werking in standaard uitvoering (mode 0).

De benamingen van de instellingen / modi en de bijbehorende geluidcurves zijn afkomstig van Nordex, zie documenten voetnoten 1 en 2.

Rekenresultaten

In Tabel 3 zijn, op basis van bovenstaande uitgangspunten, per referentie(toets)punt de jaargemiddelde geluidniveaus L_{night} en L_{den} gegeven die optreden op +5 m hoogte. De L_{den} is het tijdgewogen gemiddelde van:

- Het jaargemiddelde geluidniveau in de dag L_{day} ;
- Het jaargemiddelde geluidniveau in de avond L_{even} vermeerderd met 5 dB;
- Het jaargemiddelde geluidniveau in de nacht L_{night} vermeerderd met 10 dB.

Ter vergelijking worden tevens de worst-case vergunde geluidbelastingen weergegeven, waarbij ook is gerekend zonder de vijf turbines van Raedthuys ten zuiden van het lintdorp Drouwenersmond welke in het definitieve besluit is geschrapt zijn ook uit het model verwijderd

Tabel 4 Rekenresultaten WP DDM-OM [dB(A)]

naam	omschrijving	N131/3900		vergund		afname	
		L_{night}	L_{den}	L_{night}	L_{den}	L_{night}	L_{den}
32 noord	Tweede Dwarsdiep 32 n	41,04	47,41	41,15	47,48	0,11	0,07
32 oostg.	Tweede Dwarsdiep 32 o	39,25	45,63	39,42	45,74	0,17	0,11
32 westg.	Tweede Dwarsdiep 32 w	38,10	44,44	38,13	44,46	0,03	0,02
Ref 01	Menweg 12	20,74	27,13	20,93	27,28	0,19	0,15
Ref 02	Semsstraat 18 b	21,17	27,56	21,37	27,72	0,20	0,16
Ref 03	Hunzeweg 47	16,28	22,67	16,49	22,85	0,21	0,18
Ref 04	Hunzeweg 49	16,45	22,84	16,66	23,02	0,21	0,18
Ref 05	Semsstraat 61	24,95	31,34	25,13	31,48	0,18	0,14
Ref 06	Veenakkers 54	34,32	40,70	34,42	40,76	0,10	0,06
Ref 07	Nieuwediep 32	39,37	45,77	39,48	45,84	0,11	0,07
Ref 08	Nieuwediep 53	36,68	43,06	36,80	43,14	0,12	0,08
Ref 09	Tripsweg 2	39,20	45,60	39,31	45,67	0,11	0,07
Ref 10-1	Langestraat 21	40,39	46,96	40,58	47,08	0,19	0,12
Ref 11-1	Bosje 5	40,35	47,09	40,50	47,18	0,15	0,09
Ref 12	Streek 21	38,71	45,22	38,89	45,34	0,18	0,12
Ref 13	Nieuwediep 42	38,98	45,59	39,15	45,70	0,17	0,11
Ref 14	Nieuwediep 54	40,15	46,52	40,15	46,52	0,00	0,00
Ref 15	Gasselterboerveenschemond 5	40,00	46,37	40,10	46,43	0,10	0,06
Ref 16	Gasselterboerveenschemond 8	40,84	47,19	40,87	47,20	0,03	0,01
Ref 17	Gasselterboerveenschemond 14	40,55	46,92	40,65	46,98	0,10	0,06
Ref 18	Gasselterboerveenschemond 22	39,83	46,18	39,87	46,20	0,04	0,02
Ref 19	Tweede Dwarsdiep 33	40,85	47,23	41,01	47,34	0,16	0,11
Ref 20	H.J. Kniggekade 93	34,85	41,19	34,88	41,21	0,03	0,02
Ref 21	Noorderblokken 23 B	38,69	45,05	38,78	45,10	0,09	0,05
Ref 22	Spoorsingel 24	35,15	41,50	35,25	41,57	0,10	0,07
Ref 23	Noorderblokken 40	40,15	46,53	40,31	46,63	0,16	0,10
Ref 24	Noorderdiep 2	37,50	43,86	37,61	43,93	0,11	0,07
Ref 25	Zuiderdiep 73	35,55	41,91	35,66	41,98	0,11	0,07
Ref 26	Noorderdiep 5	36,42	42,80	36,60	42,92	0,18	0,12
Ref 27	Zuiderdiep 50	35,37	41,73	35,48	41,80	0,11	0,07
Ref 28	Zuiderblokken 4	28,73	35,08	28,86	35,18	0,13	0,10
Ref 29	Noorderdiep 55	34,69	41,04	34,75	41,07	0,06	0,03
Ref 30	Noorderdiep 97	35,10	41,44	35,15	41,47	0,05	0,03

Conclusie

De geluidbelasting van de gekozen turbine voldoet op alle woningen aan de normen uit het Activiteitenbesluit en is op alle woningen lager dan de vergunde worst-case geluidbelasting.

Bijlage 1 – gewijzigde invoergegevens geluid - turbines

Geluidbron geometrie

Id	Omschr.	X	Y	Hoogte
DEE-1.1	N131 3900 as 145 loc E	259588,00	546184,00	145,00
DEE-1.2	N131 3900 as 145 loc E	259995,70	546638,30	145,00
DEE-1.3	N131 3900 as 145 loc E	260397,00	547086,00	145,00
DEE-1.4	N131 3900 as 145 loc E	260858,00	547599,00	145,00
DEE-1.5	N131 3900 as 145 loc E	261258,90	548045,60	145,00
DEE-1.6	N131 3900 as 145 loc E	261657,00	548489,00	145,00
DEE-1.7	N131 3900 as 145 loc E	262078,90	548959,30	145,00
DEE-1.8	N131 3900 as 145 loc E	262473,30	549398,70	145,00
DEE-1.9	N131 3900 as 145 loc D	262867,70	549838,10	145,00
DEE-2.1	N131 3900 as 145 loc E	258442,30	550649,00	145,00
DEE-2.2	N131 3900 as 145 loc E	258943,80	550999,10	145,00
DEE-2.3	N131 3900 as 145 loc E	259445,30	551349,30	145,00
DEE-2.4	N131 3900 as 145 loc D	259946,90	551699,50	145,00
DEE-2.5	N131 3900 as 145 loc D	260429,20	552036,20	145,00
DEE-2.6	N131 3900 as 145 loc D	260911,50	552373,00	145,00
DEE-2.7	N131 3900 as 145 loc D	261393,80	552709,70	145,00
DEE-RH-3.1	N131 3900 as 145 loc C	254446,00	555711,00	145,00
OM-2.1	N131 3900 as 145 loc A	255786,80	559788,50	145,00
OM-2.2	N131 3900 as 145 loc A	255399,80	560153,00	145,00
OM-2.3	N131 3900 as 145 loc A	255026,60	560504,50	145,00
OM-2.4	N131 3900 as 145 loc A	254653,40	560856,10	145,00
OM-2.5	N131 3900 as 145 loc A	254280,20	561207,60	145,00
OM-2.6	N131 3900 as 145 loc A	253906,90	561559,20	145,00
OM-2.7	N131 3900 as 145 loc A	253530,00	561914,20	145,00
OM-2.8	N131 3900 as 145 loc A	253168,50	562254,70	145,00
OM-2.9	N131 3900 as 145 loc A	252825,50	562577,80	145,00
OM1.1	N131 3900 as 145 loc C	253224,70	557622,50	145,00
OM1.2	N131 3900 as 145 loc C	253802,20	557824,50	145,00
OM1.3	N131 3900 as 145 loc C	254379,70	558026,50	145,00
OM1.4	N131 3900 as 145 loc B	254957,30	558228,60	145,00
OM1.5	N131 3900 as 145 loc B	255575,30	558444,80	145,00
OM1.6	N131 3900 as 145 loc B	256319,70	558705,20	145,00
OM1.7	N131 3900 as 145 loc B	256914,00	558913,20	145,00
RH-1.1	N131 3900 as 145 loc E	257851,70	551432,10	145,00
RH-1.2	N131 3900 as 145 loc E	258397,80	551808,50	145,00
RH-1.3	N131 3900 as 145 loc E	258901,00	552155,40	145,00
RH-1.4	N131 3900 as 145 loc D	259388,40	552491,20	145,00
RH-1.5	N131 3900 as 145 loc D	259904,80	552847,60	145,00
RH-1.6	N131 3900 as 145 loc D	260382,70	553176,70	145,00
RH-1.7	N131 3900 as 145 loc D	260860,40	553505,80	145,00
RH-3.2	N131 3900 as 145 loc C	255559,10	556117,60	145,00
RH-3.3	N131 3900 as 145 loc C	256168,50	556340,20	145,00
RH-3.4	N131 3900 as 145 loc C	256754,30	556554,20	145,00
RH-3.5	N131 3900 as 145 loc B	257347,10	556770,70	145,00
RH-3.6	N131 3900 as 145 loc B	257942,00	556988,00	145,00

Geluidbron bronsterkte dag

Id	Le 31	Le 63	Le 125	Le 250	Le 500	Le 1k	Le 2k	Le 4k	Le 8k	Le Totaal
DEE-1.1	74,45	84,45	90,55	94,35	96,95	97,65	95,15	87,65	79,55	102,76
DEE-1.2	74,45	84,45	90,55	94,35	96,95	97,65	95,15	87,65	79,55	102,76
DEE-1.3	74,45	84,45	90,55	94,35	96,95	97,65	95,15	87,65	79,55	102,76
DEE-1.4	74,45	84,45	90,55	94,35	96,95	97,65	95,15	87,65	79,55	102,76
DEE-1.5	74,45	84,45	90,55	94,35	96,95	97,65	95,15	87,65	79,55	102,76
DEE-1.6	74,45	84,45	90,55	94,35	96,95	97,65	95,15	87,65	79,55	102,76
DEE-1.7	74,45	84,45	90,55	94,35	96,95	97,65	95,15	87,65	79,55	102,76
DEE-1.8	74,45	84,45	90,55	94,35	96,95	97,65	95,15	87,65	79,55	102,76
DEE-1.9	74,44	84,44	90,54	94,34	96,94	97,64	95,14	87,64	79,54	102,75
DEE-2.1	74,45	84,45	90,55	94,35	96,95	97,65	95,15	87,65	79,55	102,76
DEE-2.2	74,45	84,45	90,55	94,35	96,95	97,65	95,15	87,65	79,55	102,76
DEE-2.3	74,45	84,45	90,55	94,35	96,95	97,65	95,15	87,65	79,55	102,76
DEE-2.4	74,44	84,44	90,54	94,34	96,94	97,64	95,14	87,64	79,54	102,75
DEE-2.5	74,44	84,44	90,54	94,34	96,94	97,64	95,14	87,64	79,54	102,75
DEE-2.6	74,44	84,44	90,54	94,34	96,94	97,64	95,14	87,64	79,54	102,75
DEE-2.7	74,44	84,44	90,54	94,34	96,94	97,64	95,14	87,64	79,54	102,75
DEE-RH-3.1	74,48	84,48	90,58	94,38	96,98	97,68	95,18	87,68	79,58	102,79
OM-2.1	74,53	84,53	90,63	94,43	97,03	97,73	95,23	87,73	79,63	102,84
OM-2.2	74,53	84,53	90,63	94,43	97,03	97,73	95,23	87,73	79,63	102,84
OM-2.3	74,53	84,53	90,63	94,43	97,03	97,73	95,23	87,73	79,63	102,84
OM-2.4	74,53	84,53	90,63	94,43	97,03	97,73	95,23	87,73	79,63	102,84
OM-2.5	74,53	84,53	90,63	94,43	97,03	97,73	95,23	87,73	79,63	102,84
OM-2.6	74,53	84,53	90,63	94,43	97,03	97,73	95,23	87,73	79,63	102,84
OM-2.7	74,53	84,53	90,63	94,43	97,03	97,73	95,23	87,73	79,63	102,84
OM-2.8	74,53	84,53	90,63	94,43	97,03	97,73	95,23	87,73	79,63	102,84
OM-2.9	74,53	84,53	90,63	94,43	97,03	97,73	95,23	87,73	79,63	102,84
OM1.1	74,48	84,48	90,58	94,38	96,98	97,68	95,18	87,68	79,58	102,79
OM1.2	74,48	84,48	90,58	94,38	96,98	97,68	95,18	87,68	79,58	102,79
OM1.3	74,48	84,48	90,58	94,38	96,98	97,68	95,18	87,68	79,58	102,79
OM1.4	74,48	84,48	90,58	94,38	96,98	97,68	95,18	87,68	79,58	102,79
OM1.5	74,48	84,48	90,58	94,38	96,98	97,68	95,18	87,68	79,58	102,79
OM1.6	74,48	84,48	90,58	94,38	96,98	97,68	95,18	87,68	79,58	102,79
OM1.7	74,48	84,48	90,58	94,38	96,98	97,68	95,18	87,68	79,58	102,79
RH-1.1	74,45	84,45	90,55	94,35	96,95	97,65	95,15	87,65	79,55	102,76
RH-1.2	74,45	84,45	90,55	94,35	96,95	97,65	95,15	87,65	79,55	102,76
RH-1.3	74,45	84,45	90,55	94,35	96,95	97,65	95,15	87,65	79,55	102,76
RH-1.4	74,44	84,44	90,54	94,34	96,94	97,64	95,14	87,64	79,54	102,75
RH-1.5	74,44	84,44	90,54	94,34	96,94	97,64	95,14	87,64	79,54	102,75
RH-1.6	74,44	84,44	90,54	94,34	96,94	97,64	95,14	87,64	79,54	102,75
RH-1.7	74,44	84,44	90,54	94,34	96,94	97,64	95,14	87,64	79,54	102,75
RH-3.2	74,48	84,48	90,58	94,38	96,98	97,68	95,18	87,68	79,58	102,79
RH-3.3	74,48	84,48	90,58	94,38	96,98	97,68	95,18	87,68	79,58	102,79
RH-3.4	74,48	84,48	90,58	94,38	96,98	97,68	95,18	87,68	79,58	102,79
RH-3.5	74,48	84,48	90,58	94,38	96,98	97,68	95,18	87,68	79,58	102,79
RH-3.6	74,48	84,48	90,58	94,38	96,98	97,68	95,18	87,68	79,58	102,79

Geluidbron bronsterkte avond

Id	Le 31	Le 63	Le 125	Le 250	Le 500	Le 1k	Le 2k	Le 4k	Le 8k	Le Totaal
DEE-1.1	74,56	84,56	90,66	94,46	97,06	97,76	95,26	87,76	79,66	102,87
DEE-1.2	74,56	84,56	90,66	94,46	97,06	97,76	95,26	87,76	79,66	102,87
DEE-1.3	74,56	84,56	90,66	94,46	97,06	97,76	95,26	87,76	79,66	102,87
DEE-1.4	74,56	84,56	90,66	94,46	97,06	97,76	95,26	87,76	79,66	102,87
DEE-1.5	74,56	84,56	90,66	94,46	97,06	97,76	95,26	87,76	79,66	102,87
DEE-1.6	74,56	84,56	90,66	94,46	97,06	97,76	95,26	87,76	79,66	102,87
DEE-1.7	74,56	84,56	90,66	94,46	97,06	97,76	95,26	87,76	79,66	102,87
DEE-1.8	74,56	84,56	90,66	94,46	97,06	97,76	95,26	87,76	79,66	102,87
DEE-1.9	74,55	84,55	90,65	94,45	97,05	97,75	95,25	87,75	79,65	102,86
DEE-2.1	74,56	84,56	90,66	94,46	97,06	97,76	95,26	87,76	79,66	102,87
DEE-2.2	74,56	84,56	90,66	94,46	97,06	97,76	95,26	87,76	79,66	102,87
DEE-2.3	74,56	84,56	90,66	94,46	97,06	97,76	95,26	87,76	79,66	102,87
DEE-2.4	74,55	84,55	90,65	94,45	97,05	97,75	95,25	87,75	79,65	102,86
DEE-2.5	74,55	84,55	90,65	94,45	97,05	97,75	95,25	87,75	79,65	102,86
DEE-2.6	74,55	84,55	90,65	94,45	97,05	97,75	95,25	87,75	79,65	102,86
DEE-2.7	74,55	84,55	90,65	94,45	97,05	97,75	95,25	87,75	79,65	102,86
DEE-RH-3.1	74,56	84,56	90,66	94,46	97,06	97,76	95,26	87,76	79,66	102,87
OM-2.1	74,61	84,61	90,71	94,51	97,11	97,81	95,31	87,81	79,71	102,92
OM-2.2	74,61	84,61	90,71	94,51	97,11	97,81	95,31	87,81	79,71	102,92
OM-2.3	74,61	84,61	90,71	94,51	97,11	97,81	95,31	87,81	79,71	102,92
OM-2.4	74,61	84,61	90,71	94,51	97,11	97,81	95,31	87,81	79,71	102,92
OM-2.5	74,61	84,61	90,71	94,51	97,11	97,81	95,31	87,81	79,71	102,92
OM-2.6	74,61	84,61	90,71	94,51	97,11	97,81	95,31	87,81	79,71	102,92
OM-2.7	74,61	84,61	90,71	94,51	97,11	97,81	95,31	87,81	79,71	102,92
OM-2.8	74,61	84,61	90,71	94,51	97,11	97,81	95,31	87,81	79,71	102,92
OM-2.9	74,61	84,61	90,71	94,51	97,11	97,81	95,31	87,81	79,71	102,92
OM1.1	74,56	84,56	90,66	94,46	97,06	97,76	95,26	87,76	79,66	102,87
OM1.2	74,56	84,56	90,66	94,46	97,06	97,76	95,26	87,76	79,66	102,87
OM1.3	74,56	84,56	90,66	94,46	97,06	97,76	95,26	87,76	79,66	102,87
OM1.4	74,56	84,56	90,66	94,46	97,06	97,76	95,26	87,76	79,66	102,87
OM1.5	74,56	84,56	90,66	94,46	97,06	97,76	95,26	87,76	79,66	102,87
OM1.6	74,56	84,56	90,66	94,46	97,06	97,76	95,26	87,76	79,66	102,87
OM1.7	74,56	84,56	90,66	94,46	97,06	97,76	95,26	87,76	79,66	102,87
RH-1.1	74,56	84,56	90,66	94,46	97,06	97,76	95,26	87,76	79,66	102,87
RH-1.2	74,56	84,56	90,66	94,46	97,06	97,76	95,26	87,76	79,66	102,87
RH-1.3	74,56	84,56	90,66	94,46	97,06	97,76	95,26	87,76	79,66	102,87
RH-1.4	74,55	84,55	90,65	94,45	97,05	97,75	95,25	87,75	79,65	102,86
RH-1.5	74,55	84,55	90,65	94,45	97,05	97,75	95,25	87,75	79,65	102,86
RH-1.6	74,55	84,55	90,65	94,45	97,05	97,75	95,25	87,75	79,65	102,86
RH-1.7	74,55	84,55	90,65	94,45	97,05	97,75	95,25	87,75	79,65	102,86
RH-3.2	74,56	84,56	90,66	94,46	97,06	97,76	95,26	87,76	79,66	102,87
RH-3.3	74,56	84,56	90,66	94,46	97,06	97,76	95,26	87,76	79,66	102,87
RH-3.4	74,56	84,56	90,66	94,46	97,06	97,76	95,26	87,76	79,66	102,87
RH-3.5	74,56	84,56	90,66	94,46	97,06	97,76	95,26	87,76	79,66	102,87
RH-3.6	74,56	84,56	90,66	94,46	97,06	97,76	95,26	87,76	79,66	102,87

Geluidbron bronsterkte nacht

Id	Le 31	Le 63	Le 125	Le 250	Le 500	Le 1k	Le 2k	Le 4k	Le 8k	Le Totaal
DEE-1.1	74,79	84,79	90,89	94,69	97,29	97,99	95,49	87,99	79,89	103,10
DEE-1.2	74,79	84,79	90,89	94,69	97,29	97,99	95,49	87,99	79,89	103,10
DEE-1.3	74,79	84,79	90,89	94,69	97,29	97,99	95,49	87,99	79,89	103,10
DEE-1.4	74,79	84,79	90,89	94,69	97,29	97,99	95,49	87,99	79,89	103,10
DEE-1.5	74,79	84,79	90,89	94,69	97,29	97,99	95,49	87,99	79,89	103,10
DEE-1.6	74,79	84,79	90,89	94,69	97,29	97,99	95,49	87,99	79,89	103,10
DEE-1.7	74,79	84,79	90,89	94,69	97,29	97,99	95,49	87,99	79,89	103,10
DEE-1.8	74,79	84,79	90,89	94,69	97,29	97,99	95,49	87,99	79,89	103,10
DEE-1.9	74,53	84,53	90,63	94,43	97,03	97,73	95,23	87,73	79,63	102,84
DEE-2.1	74,79	84,79	90,89	94,69	97,29	97,99	95,49	87,99	79,89	103,10
DEE-2.2	74,79	84,79	90,89	94,69	97,29	97,99	95,49	87,99	79,89	103,10
DEE-2.3	74,79	84,79	90,89	94,69	97,29	97,99	95,49	87,99	79,89	103,10
DEE-2.4	74,53	84,53	90,63	94,43	97,03	97,73	95,23	87,73	79,63	102,84
DEE-2.5	74,79	84,79	90,89	94,69	97,29	97,99	95,49	87,99	79,89	103,10
DEE-2.6	74,79	84,79	90,89	94,69	97,29	97,99	95,49	87,99	79,89	103,10
DEE-2.7	74,79	84,79	90,89	94,69	97,29	97,99	95,49	87,99	79,89	103,10
DEE-RH-3.1	74,81	84,81	90,91	94,71	97,31	98,01	95,51	88,01	79,91	103,12
OM-2.1	74,81	84,81	90,91	94,71	97,31	98,01	95,51	88,01	79,91	103,12
OM-2.2	74,81	84,81	90,91	94,71	97,31	98,01	95,51	88,01	79,91	103,12
OM-2.3	74,81	84,81	90,91	94,71	97,31	98,01	95,51	88,01	79,91	103,12
OM-2.4	71,04	81,04	87,14	90,94	93,54	94,24	91,74	84,24	76,14	99,35
OM-2.5	74,54	84,54	90,64	94,44	97,04	97,74	95,24	87,74	79,64	102,85
OM-2.6	74,54	84,54	90,64	94,44	97,04	97,74	95,24	87,74	79,64	102,85
OM-2.7	74,81	84,81	90,91	94,71	97,31	98,01	95,51	88,01	79,91	103,12
OM-2.8	74,81	84,81	90,91	94,71	97,31	98,01	95,51	88,01	79,91	103,12
OM-2.9	74,54	84,54	90,64	94,44	97,04	97,74	95,24	87,74	79,64	102,85
OM1.1	74,81	84,81	90,91	94,71	97,31	98,01	95,51	88,01	79,91	103,12
OM1.2	74,81	84,81	90,91	94,71	97,31	98,01	95,51	88,01	79,91	103,12
OM1.3	74,81	84,81	90,91	94,71	97,31	98,01	95,51	88,01	79,91	103,12
OM1.4	74,54	84,54	90,64	94,44	97,04	97,74	95,24	87,74	79,64	102,85
OM1.5	74,81	84,81	90,91	94,71	97,31	98,01	95,51	88,01	79,91	103,12
OM1.6	74,54	84,54	90,64	94,44	97,04	97,74	95,24	87,74	79,64	102,85
OM1.7	74,81	84,81	90,91	94,71	97,31	98,01	95,51	88,01	79,91	103,12
RH-1.1	74,79	84,79	90,89	94,69	97,29	97,99	95,49	87,99	79,89	103,10
RH-1.2	74,79	84,79	90,89	94,69	97,29	97,99	95,49	87,99	79,89	103,10
RH-1.3	74,53	84,53	90,63	94,43	97,03	97,73	95,23	87,73	79,63	102,84
RH-1.4	74,79	84,79	90,89	94,69	97,29	97,99	95,49	87,99	79,89	103,10
RH-1.5	74,79	84,79	90,89	94,69	97,29	97,99	95,49	87,99	79,89	103,10
RH-1.6	74,79	84,79	90,89	94,69	97,29	97,99	95,49	87,99	79,89	103,10
RH-1.7	74,53	84,53	90,63	94,43	97,03	97,73	95,23	87,73	79,63	102,84
RH-3.2	74,54	84,54	90,64	94,44	97,04	97,74	95,24	87,74	79,64	102,85
RH-3.3	74,81	84,81	90,91	94,71	97,31	98,01	95,51	88,01	79,91	103,12
RH-3.4	74,54	84,54	90,64	94,44	97,04	97,74	95,24	87,74	79,64	102,85
RH-3.5	74,81	84,81	90,91	94,71	97,31	98,01	95,51	88,01	79,91	103,12
RH-3.6	74,54	84,54	90,64	94,44	97,04	97,74	95,24	87,74	79,64	102,85

WINDPARK DE DRENTSE MONDEN - OOSTERMOER

EFFECTEN EV/ SS / AKO - TURBINE N131/3900

Datum	8 februari 2019
Van	Dion Oude Lansink
Betreft	Toetsing geselecteerde turbine aan vergunning en normen voor externe veiligheid, slagschaduw en akoestiek.
Projectnummer	715012 / 718176

Inleiding en conclusie

In september 2016 hebben de destijds bevoegde ministers de benodigde omgevingsvergunningen voor de bouw en in werking zijn van de windturbines van het Windpark De Drentse Monden en Oostermoer. Bij uitspraak van 21 februari 2018, ECLI:NL:RVS:2018:616 zijn deze besluiten onherroepelijk vastgesteld. Het betreft in totaal vier beschikkingen voor de vier deelwindparken zoals aangegeven in onderstaande tabel.

Tabel 1: overzicht omgevingsvergunningen bouw en in werking hebben turbines WP DDM-OM

Vergunninghouder	Betreft	OLO-nummer
Raedthuys Windenergie B.V.	12 turbines deelgebied RH	OLO- 1957363
Windpark Oostermoer Exploitatie B.V.	16 turbines deelgebied OM	OLO-1961171
Duurzame Energieproductie Exloërmond B.V.	16 turbines deelgebied DEE	OLO-1961651
Duurzame Energieproductie Exloërmond B.V.	1 turbine deelgebied Cluster DEE	OLO-1959925

Op grond van de voorschriften in paragraaf 3.3 van de omgevingsvergunningen dienen de effecten vanwege de aspecten geluid, slagschaduw en externe veiligheid op de omgeving door het definitief te realiseren turbinetype te worden onderzocht.

De initiatiefnemers hebben gekozen voor de realisatie van een turbine merk Nordex, type N131/3900 op een ashoogte van 145 meter.

In de onderstaande drie paragrafen worden de effecten op de omgeving inzichtelijk gemaakt en geconcludeerd dat deze effecten voldoen aan de geldende regelgeving en passen binnen de uitgangspunten en voorschriften in de vergunningen.

1. Externe Veiligheid

Voor externe veiligheid zijn in de vergunning zelf geen voorschriften opgenomen. De N131/3900 voldoet aan de volgende twee te toetsen voorwaarden:

- A. de rechtstreeks werkende eisen uit het Activiteitenbesluit
- B. mogelijk extra randvoorwaarden in het RIP

Ad A

Volgens het Activiteitenbesluit (artikel 3.15a) mag het plaatsgebonden risico bij kwetsbare objecten (zoals woningen, scholen, grote kantoorgebouwen) niet hoger zijn dan 10^{-6} per jaar en bij beperkt kwetsbare objecten (alle overige gebouwen waarin zich met regelmaat personen kunnen bevinden) niet hoger dan 10^{-5} per jaar.

In de twee EV-rapportages bij de vergunningsaanvragen^{1,2} is voor de ligging van deze twee plaatsgebonden risico-contouren aangesloten bij de generieke waarden uit het Handboek Risicozonering Windturbines (versie 3.1, 2014). In deze worst-case benadering zijn de ligging van de risicocontouren volledig bepaald op grond van de tiphoogte (10^{-6} - contour) en de halve rotordiameter (10^{-5} - contour). In de EV-rapportages is de ligging van de contouren bepaald voor een Nordex N131 turbine met exact dezelfde rotordiameter en ashoogte als de turbine die zal worden gerealiseerd. De conclusie in de aanvraag van de vergunningen was dat er zich geen kwetsbare objecten van derden bevinden binnen de 10^{-6} - contour op 210,5 meter en geen beperkt kwetsbare objecten van derden gelegen binnen de 10^{-5} - contour op 65,5 meter van de windturbines.

De uitgangspunten en conclusies van de aanvraag en de vergunningen blijven daarom voor de Nordex N131/3900 met een ashoogte van 145 meter ongewijzigd.

Ad B

Er zijn geen specifieke voorschriften opgenomen in het RIP voor wat betreft Externe Veiligheid. De maximaal mogelijke effecten voor andere dan de specifiek in de aanvraag beschouwde turbinetypes zijn reeds onderbouwd in de notitie² welke bij de vergunningsaanvragen zijn gevoegd. Hierbij is ook rekening gehouden met de effecten van een mogelijk grotere afstand van bladworp bij overtoeren dan de in de EV-rapportage¹ beschouwde voorbeeldturbines.

De uitgangspunten en conclusies in deze notitie op basis waarvan de vergunningen zijn verleend blijven daarom voor de Nordex N131/3900 met een ashoogte van 145 meter ongewijzigd.

2. Slagschaduw

Voor slagschaduw zijn de eisen in artikel 3.12 van de Activiteitenregeling rechtstreeks werkend.

Bij de aanvraag van de omgevingsvergunningen is een slagschaduwonderzoek gevoegd waarin de effecten zijn beschouwd van een windturbine met exact dezelfde afmetingen (rotordiameter 131 meter, ashoogte 145 meter) als de turbine welke zal worden gerealiseerd. De turbines zullen, zoals ook in de aanvraag bij de omgevingsvergunningen is aangegeven, worden

¹ 'Analyse externe veiligheid Windpark DDM / OM definitief v3', Pondera, nr. 709022, d.d. 13-07-2015

² 'Analyse maximale effecten veiligheid Windpark DDM / OM', Pondera nr. 709022, d.d. 11-08-2015

uitgerust met een stilstandsvoorziening. Op basis van dit onderzoek is in de omgevingsvergunningen geconcludeerd dat met toepassing van de voorgestelde automatische stilstandsvoorziening kan worden voldaan aan de gestelde eisen in artikel 3.12 van de Activiteitenregeling.

Deze conclusie blijft daarom voor de Nordex N131/3900 met een ashoogte van 145 meter ongewijzigd.

De exacte stilstandsvoorziening zal nog worden bepaald in afstemming met het bevoegde gezag. Dit kan bijvoorbeeld bestaan uit een kalender met vaste stilstandtijden waarmee de turbines worden geprogrammeerd of een automatisch systeem dat per woning bijhoudt hoeveel slagschaduw er heeft plaatsgevonden en de turbine voor woningen waar nodig stil zet op het moment dat de wettelijk voorgeschreven norm dreigt te worden overschreden.

3. Geluid

Op basis van een herberekening van de geluideffecten in de omgeving met de door de fabrikant gegarandeerde geluidbrongegevens van de Nordex N131/3900 – turbine op een ashoogte van 145 meter kan worden geconcludeerd dat na mitigatie de geluidbelasting ter plaatse van woningen in de omgeving niet hoger is dan hetgeen maximaal in de vergunning is aangevraagd.

Voor geluid zijn de normen in artikel 3.14a van het Activiteitenbesluit rechtstreeks werkend.

Op basis van de akoestische rapporten³ bij de aanvragen van de omgevingsvergunningen is in de overweging van de beschikkingen geconcludeerd dat aan de geluidnormen van het Activiteitenbesluit is voldaan.

De fabrikant van de te realiseren turbine heeft voor de Nordex N131/3900 MW geluidgegevens beschikbaar gesteld. Deze geluidgegevens worden gegarandeerd door Nordex, maar op basis van beschikbare gemeten geluidemissiegegevens is de verwachting is dat de werkelijke geluidemissie van deze turbine lager zal liggen.

Wanneer de door Nordex gegarandeerde geluidgegevens worden ingevoerd in het rekenmodel waarop de vergunningsaanvraag is gebaseerd⁴, en voor de in de onderstaande tabel aangegeven turbines de mitigerende instellingen worden toegepast, blijft de geluidbelasting ter plaatse van de woningen onder de geluidbelasting veroorzaakt door de worst-case turbine in de vergunningsaanvragen. De benamingen van de instellingen / modi en de bijbehorende geluidcurves zijn afkomstig van Nordex, zie documenten voetnoten 1 en 2.

³ 'Prüfbericht WICO 146SE618/01, Ermittlung der Schallemission einer Windenergieanlage (WEA)', Wind Consult d.d. 18-01-2019

⁴ 'Windpark De Drentse Monden – Oostermoer, Geluideffecten turbine N131/3900 as 145m' memo Pondera Consult, D.F. Oude Lansink, project 716034 d.d. 8 februari 2019

Tabel 2: Bedrijfsinstelling turbine Nordex N131/3900

turbine	dag	Avond	nacht
	07:00 – 19:00 uur	19:00 – 23:00 uur	23:00 – 07:00 uur
DEE 1.9	--	--	mode 1
DEE 2.4	--	--	mode 1
OM 1.4	--	--	mode 1
OM 1.6	--	--	mode 1
OM 2.4	--	--	mode 8
OM 2.5	--	--	mode 1
OM 2.6	--	--	mode 1
OM 2.9	--	--	mode 1
RH 1.3	--	--	mode 1
RH 1.7	--	--	mode 1
RH 3.2	--	--	mode 1
RH 3.4	--	--	mode 1
RH 3.6	--	--	mode 1

--: turbine in werking in standaard uitvoering (mode 0).

Voor de Nordex N131/3900 met een ashoogte van 145 meter wordt daarmee voldaan aan de geluidnormen uit het Activiteitenbesluit en blijven de conclusies in de overwegingen van de beschikkingen ongewijzigd.

Duurzame Energieproductie Exloërmond B.V.
1e Exloërmond 122
9573 PG 1e Exloërmond

T.a.v. de heren 10.2.e, 10.2.e en 10.2.e

Windpark Oostermoer Exploitatie B.V.
Dorpsstraat 61
9658 PH Eexterveen

T.a.v. de heren 10.2.e, 10.2.e

Pure Energie Wind B.V.
Hengelsestraat 585
7521 AG Enschedé

T.a.v. de heren 10.2.e, 10.2.e en 10.2.e

Per e-mail
(info@drentsemondendoostermoer.nl en info@raedthuys.nl) en per
gewone post.

Barendrecht, 7 september 2020

Dossier : D20200163
Inzake : Windturbines / Advies

Geachte mevrouw, mijnheer,

In samenwerking met de Stichting in oprichting het Democratisch Energie Initiatief, gevestigd te Emmen, hebben zich tot mij gewend de rechtspersoonlijkheid bezittende stichting Stichting Platform Storm, gevestigd te Nieuw-Buinen, gemeente Borger-Odoorn, alsmede haar bestuurders in privé, ter zake van het volgende

Barendrecht, 7 september 2020

Bij uitspraak van 21 februari 2018 (ECLI:NL:RVS:2018:616) heeft de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State de beroepen tegen het inpassingplan 'Windpark de Drentse Monden en Oostermoer' en een aantal uitvoeringsbesluiten niet-ontvankelijk dan wel ongegrond verklaard. Platform Storm heeft de Afdeling verzocht die uitspraak te herzien, maar dat verzoek is bij uitspraak van 17 april 2019 afgewezen (ECLI:NL:RVS:2019:1209). De ministers van Economische Zaken en Klimaat en van Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties, alsook het college van gedeputeerde staten van Drenthe waren daarbij betrokken als bevoegde gezagen.

Het windpark is geprojecteerd in het noordelijk deel van de Drentse Veenkoloniën in de gemeenten Borger-Odoorn en AA en Hunze. Het windpark komt te bestaan uit 45 windturbines. Deze worden thans geplaatst in zes lijnopstellingen. Die lijnen zijn verspreid over ruim 50 vierkante kilometer in het gebied van 2e Exloërmond, Nieuw-Buinen, Drouwenersmond en Gasselternijveen.

Op 25 juni 2020 heeft de Grote kamer van het Hof van Justitie van de Europese Unie in de zaak C-24/19 arrest gewezen. Daarbij heeft het Hof zich uitgesproken over de uitlegging van de SMB-richtlijn 2001/42 betreffende de beoordeling van de gevolgen voor het milieu van bepaalde plannen en programma's in Vlaanderen. Dit arrest sluit naadloos aan op de conclusie in deze zaak van advocaat-generaal M. Campos Sánchez-Bordona bij het Hof van 3 maart 2020 (HvJ EU, 03-03-2020, nr C-24/19, ECLI:EU:C:2020:143). Het Hof heeft in deze uitspraak belangrijke verduidelijkingen verstrekt over de maatregelen waarvoor de bij deze richtlijn voorgeschreven beoordeling moet worden uitgevoerd en over de gevolgen van het ontbreken van die beoordeling, dit mede gericht op de bescherming van de gezondheid van de mens.

De vigerende jurisprudentie van de Raad van State op dit punt – met name kenbaar uit onderdeel 29 en volgende (inzake D'Oultremont - zie ECLI:NL:RVS:2019:1064) is daarmee definitief in een ander daglicht komen te staan. De SMB-richtlijn ziet op

Barendrecht, 7 september 2020

plannen en programma's, alsook de wijzigingen daarvan, die door een instantie van een lidstaat worden opgesteld of vastgesteld, voor zover zij door wettelijke of bestuursrechtelijke bepalingen zijn voorgeschreven. Het bereik daarvan dient ruim te worden uitgelegd. Hier te lande hebben wij het op het punt van windturbines dan met name over de normen, kaders en voorschriften uit de Activiteitenregeling en het Activiteitenbesluit.

De richtlijn stelt bovendien de verplichting om een bepaald plan of programma voorafgaand – bij de voorbereiding en vóór de vaststelling – aan de toepassing daarvan aan een milieubeoordeling te onderwerpen, afhankelijk van de voorwaarde dat het gaat om een plan of programma dat aanzienlijke milieueffecten kan hebben. De richtlijn beoogt een hoog milieubeschermingsniveau te waarborgen en de kwaliteit van het milieu te verbeteren. Dat volgt ook uit Verdragen en uit artikel 37 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie. Dat is bovendien in overeenstemming met de internationale verbintenissen van de Unie (zoals Espoo van 26 februari 1991).

De omstandigheid dat een nationale handeling een zeker niveau van abstractie vertoont en een doel van transformatie van een geografische zone nastreeft, vormt een illustratie van haar programmatische of planificatieve dimensie en verhindert niet dat zij valt onder het begrip 'plannen en programma's'.

Voor de vraag of bedoelde handeling of handelingen het kader vormen voor toekomstige vergunningen voor projecten verwijst het Hof naar elke handeling die, door vaststelling op de betrokken sector toepasselijke regels en controleprocedures, een (kwalitatief) groot pakket criteria en modaliteiten vaststelt voor de goedkeuring en de uitvoering van één of meerdere projecten die aanzienlijke gevolgen voor het milieu kunnen hebben, zoals slagschaduw, veiligheidsvoorschriften en geluidsemissies. Dat is hier te lande niet anders. De projecten die vallen onder onze nationale regelgeving hebben ook onmiskenbaar gevolgen voor het milieu. De woordgroep '(...) die het kader

Barendrecht, 7 september 2020

voor de toekenning van toekomstige vergunningen voor (...) projecten' in artikel 3 lid 2 onder a van de richtlijn bevat bovendien geen enkele verwijzing naar het nationale recht en vormt dus een autonoom Unierechtelijk begrip dat op het grondgebied van de Unie uniform moet worden uitgelegd.

Die uitleg van het Hof laat in niet mis te verstane bewoordingen bepaald weinig ruimte voor de andere eigen uitleg van de Raad van State alhier. Die uitleg is onjuist en te beperkt. Ook de door het Hof getoetste regels bevatten immers geen (directe) koppeling met een of meer concrete projecten. Dat is dus geen voorwaarde. De Hofuitspraken en de Europese verplichtingen dienen dan ook onverkort te worden nageleefd. De regels bevatten niet alleen beginselverplichtingen, maar hebben eveneens betrekking op en relatie met concrete projecten. Het is ook onmogelijk een project los te zien van de toetsing aan de hier ter lande algemeen geldende regels.

Barendrecht, 7 september 2020

Het voorgaande betekent dat ook de algemene regels - zoals Activiteitenbesluit en Activiteitenregeling - m.e.r plichtig zijn en als dat achterwege is gelaten - wat in casu het geval is - dat alsnog zal hebben plaats te vinden. Een lidstaat moet alle noodzakelijke maatregelen treffen om het ontbreken van een MER te herstellen. De SMB-richtlijn heeft net als de M.E.R.-richtlijn een ruime werkingssfeer die niet zomaar met nationale bepalingen ingeperkt kan worden. In het kader van uniforme toepassing van het Unierecht dient derhalve nietigverklaring of vernietiging van de verleende vergunningen plaats te vinden, ook indien blijkt dat de uitvoering van het winturbineparkproject al is gestart of al is afgerond. Die vergunningen zijn immers onwettig.

Op grond van het voorgaande verzoek ik u en voor zover de wet dat vereist sommeer ik u de bouw, realisatie en eventuele exploitatie niet te doen aanvangen danwel per direct te staken en gestaakt te houden en mij dat uiterlijk binnen 48 uur na verzending van dit schrijven te bevestigen.

Bij gebreke van ontvangst van die bevestiging binnen genoemde termijn stel ik u voor zover nodig in gebreke, als gevolg waarvan u in verzuim zult zijn. Cliënten houden u in

Barendrecht, 7 september 2020

dat geval hoofdelijk aansprakelijk voor het negeren van het verzoek c.q. de sommatie en houden u daarvoor en de gevolgen daarvan hoofdelijk aansprakelijk.

Tevens achten cliënten zich in dat geval vrij u zonder nadere aankondiging in rechte te betrekken en voorlopige voorzieningen te vragen. In een procedure zullen cliënte zich ter adstructie van dan (een) in rechte te vorderen verbod(en) zich mede beroepen op schending van de beginselen en bepalingen van het Verdrag van Aarhus en daarmee corresponderende richtlijnen, alsmede schending van Europese en nationale regels en voorschriften strekkende tot bescherming van transparante en eerlijke mededinging, nu in casu sprake is van schaarse vergunningen, maar de daarvoor geldende procedure(s) niet zijn gevolgd.

Mocht u nog vragen hebben naar aanleiding van dit schrijven, aarzelt u dan niet contact met mij op te nemen.

10.2.e

voegde gezagen voormeld.

VOS & DE LANGE
advocaten

Ministerie van Economische Zaken en Klimaat
Postbus 20401
2500 EK DEN HAAG

Barendrecht, 7 september 2020

Dossier : D20200163
Inzake : **Windturbines / voorlopige voorziening**

TER KENNISNEMING

10.2.e

10.2.e

Van: 10.2.e @drenthe.nl>
Verzonden: woensdag 9 september 2020 18:33
Aan: 10.2.e
Onderwerp: Fwd: Uitspraak Europees Hof van Justitie

Hoi 10.2.e,
 Zie hieronder. Zegt jouw dit iets. Svp even contact.
 Groet,
 10.2.e

Verzonden vanaf Samsung-tablet.

----- Oorspronkelijk bericht -----

Van: 10.2.e
Datum: 09-09-20 17:05 (GMT+01:00)
Aan: 10.2.e
Onderwerp: Uitspraak Europees Hof van Justitie

Beste 10.2.e,
 In juni heeft het Europese Hof van Justitie uitspraak gedaan in een zaak over Vlaamse windmolens dat 'plannen en programma's' zoals bedoeld in de Smb-richtlijn ook kunnen gaan over algemene normen in wettelijke of beleidsregels rond de bouw en exploitatie van windturbines, bijvoorbeeld over slagschaduw, veiligheid en geluidsnormen (<https://www.commissiener.nl/jurisprudentie/C+24.19>). Omwonenden van windpark Spui hier in Zuid-Holland hebben aangekondigd een rechtszaak voor te bereiden. De vertegenwoordiger van één van de dorpsraden, is zelf advocaat en organiseert morgen een persconferentie hierover in een poging de bouw van De Monden en de windmolenparken Pottendijk, N34 en Zwartembergerweg in Emmen tegen te houden (<http://www.vldadvocaten.nl/persconferentie-donderdag-10-september-2020-eu-richtlijnen-dwingend-recht-ook-voor-windmolenparken/>). Waarschijnlijk ben je hiervan op de hoogte, maar voor de zekerheid stuur ik het je toch even toe.

Met vriendelijke groet,

10.2.e
 Energieteam
 10.2.e
 M 06 10.2.e
 10.2.e @pzh.nl
 Provincie Zuid-Holland | Zuid-Hollandplein 1
 Postbus 90602 | 2509 LP Den Haag
www.zuid-holland.nl

Wanneer u de provincie Zuid-Holland een e-mail stuurt, ontvangt u binnen 2 werkdagen een reactie en binnen twee weken een antwoord. Al uw informatie wordt vertrouwelijk behandeld. Persoons- of adresgegevens worden uitsluitend gebruikt waarvoor u ze heeft verstrekt. Uw e-mailbericht wordt op een goede en veilige manier gearchiveerd.

10.2.e

Van: 10.2.e
Verzonden: donderdag 10 september 2020 09:25
Aan: 10.2.e
CC: 10.2.e
Onderwerp: Re: Europese Hof: vergunningen windpark in strijd met EU-regels

10.2.e: wil jij dit svp in de gaten houden? Misschien ook al even contact leggen met 10.2.e? Want dit gaat natuurlijk ook persvragen opleveren.

En wellicht dat je kunt helpen met het opstellen van een kort persbericht of iets dergelijks (samen met 10.2.e).

Gr 10.2.e

Verstuurd vanaf mijn iPad

Op 10 sep. 2020 om 09:17 heeft 10.2.e @minezk.nl het volgende geschreven:

Ik sluit me aan bij 10.2.e,
 Ik heb hier ook al vragen over gekregen van provincie Drenthe en Zuid-Holland.
 Dit schijnt volgens hen niet alleen te spelen bij DDOM maar ook bij windpark Pottendijk, N34 en Emmen.
 Dus goed als we hier op korte termijn op kunnen reageren.

Op 10 sep. 2020 om 09:12 heeft 10.2.e @minezk.nl het volgende geschreven:

Dag 10.2.e,

Beetje in vervolg op gisteren: zie bijgaand. Staat nu ook al in het FD. Dit gaat dus "rondzingen" en veel vragen oproepen in de praktijk.

Lijkt me wenselijk dat wij als rijk iets van een statement of persbericht uitbrengen, hie wij dit zien. En dat bv al bijvoegen bij de nota voor de bewindspersonen.

>> Wat vind je van deze gedachte? (En lijkt me ook verstandig de I&W-collega's op dit FD-artikel te wijzen en bv dit idee aan ze voor te leggen).

Gr 10.2.e

Verstuurd vanaf mijn iPad

Begin doorgestuurd bericht:

Van: "10.2.e" @minezk.nl
Datum: 10 september 2020 om 07:33:05 CEST
Aan: "10.2.e" @minezk.nl
Onderwerp: Europese Hof: vergunningen windpark in strijd met EU-regels

Ha 10.2.e,
 Ik zie dat het vooral om geluidsnormen lijkt te gaan. Weet jij dat?
 Ik denk dat wel meer collega's interesse hebben in achtergrondinformatie (als dat er is).

Gr
10.2.e

<https://fd.nl/economie-politiek/1356585/vergunningen-windpark-in-strijd-met-eu-regels>

Verstuurd vanaf mijn iPhone